IOTECA NAZ.
XLII
A
66
NAPOLI
XLII.a.66
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLII
A
66
NAPOLI

M. T. CIC.

SENTENTIARVM

illuſtrium Apophthegmatum,
Similium, nonnullarum
item piarum ſenten-
tiarum col-
lectio.

A PETRO LAGNERIO
Compendienſi in lucem edita.

P. Terentij, aliorumq́ optimorum
autorum inſigniores ſententiæ ab
eodem Lagnerio exceptæ.

Nuper acceſſere Demoſthenis ſen-
tentiæ ex Græco in Latinum tra-
ductæ.

LVGDVNI,
Apud Ioannem Tornæſium,
Typog. Regium.
1579.

PETRVS LAGNERIVS LECTORI.

*

QVVM omnis oratio, ſententijs, quàm verbis debeat eſſe ornatior: ſitq́ elaborandum magis, vt ſententiarum grauitate, quàm luce verborum commendetur oratio: illud ego ferre diutius non potui, cùm tam multi lectioni Ciceronianæ & dictioni eſſent addicti, illuſtres eius ſententias negligi: cùm non modò bene dicendi, ſed multò etiam magis bene viuendi ratio ab autoribus petenda ſit. Non enim nobis acuenda ſolùm, aut procudenda lingua eſt, ſed complendum etiam pectus plurimarum, grauiſſimarumq́ artium cognitione & ſcientia, ne ſtrepitus ille verborum vel ornatiſſimorum, & ſonitus inanis rideatur. Vt enim non admodum capitur legentis animus ſententiarum ſubtilitate, ſi eſt orationis ſiccitas: ſic nec flumine inanium verborum admodum commouetur, vbi nulla ſubeſt ſententia. Præclarè igitur, & grauiter Cicero, Compoſitè, & aptè ſine ſententijs dicere, inſania eſt: ſententioſè autem ſine verborum ordine & modo, infantia. Nos itaq́ cùm videremus quàm plurimos plurima eſſe commentos, quibus ad Ciceronis lectionem excitetur magis, & inuitetur iuuentus: nec hoc quidem alienum ſtudijs noſtris duximus, aliquot tibi ex autore ſententias ſeligere, quibus tanquam ſtellis notaretur & illuminaretur oratio tua. Habes etiam à nobis eadem cura & ſtudio ſelecta illuſtrium & clarorum virorum Apophthegmata, Similia, & Parabolas aliquot: etiam eas ſententias, quæ nobis proximè ad pietatem, religionemq́ Chriſtianam videbantur accedere. Quæ nos omnia raptim, diligenter tamen, collegimus: multa etiam conſultò omiſimus, ne

autorem ipſum potius tranſcripſiſſe, quàm ex præcipuis, quæ præcipua eſſent, ſelegiſſe videamur: aliquid nonnunquam, ſed rarò, addentes de noſtro, interdum etiam nonnihil immutantes, quo tibi plenior eſſet & apertior oratio. Hunc noſtrum qualemcunque laborem ſi probari audierimus, magnum latus, ac vberem fructum noſtrorum laborum percepiſſe videbimur, ad grauiora etiam fortaſſe excitabimur. Vale.

AD EVNDEM.

Ne nos idem ſæpius repetamus, quod pluribus locis commodiſſime poſſumus, id in eum locum qui maximè proprius videtur, reiecimus, adiecta Sententiarum, Apophthegmatum, Similium, & Variarum ſententiarum numero. Atq; ne idem ſæpius referamus, quæ in Apophthegmata & Similia pleniſſimè contulimus, adiecto principio, quod reliquum eſt, ſuo loco diſquirendum reliquimus. Iterum Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS SENTENTIARVM

LIBER I.

*

De Deo eiusq́; natura. 1

A Diis immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia. 2. de Leg.

Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur. In Vatinium teſtem. *Plato epiſtola 8.*

Deus eſt qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui præuidet, qui regit, & moderatur, & eſt æternus. Som. Scip.

Ea eſt Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari poteſt: nihil enim agit, nullis occupationibus eſt implicatus, nulla opera molitur: ſua potentia & virtute gaudet, habet exploratum fore ſe ſemper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1. de Nat. deor. *Iſta eſt Epicuri ſententia quã exponit Velleius. refellit Cotta 1. de Nat. deo.*

In mundo Deus eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes temporum, rerum viciſſitudines, ordinesq́; conſeruat, terras & maria contem-

plans, hominum commoda, vitasq; tuetur. 1.de Nat.deor.

De hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neque tam ferrea, quæ non, etiamſi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum ſciat. 1.de Leg.

Omnibus innatum eſt, & quaſi inſculptum eſſe deos. 2.de Nat.deor.

Quid poteſt eſſe tam apertum tamq; perſpicuum, quum cœlum ſuſpeximus, cæleſtiaq; contemplati ſumus, quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur?

Quis eſt tam vecors, qui cùm ſuſpexerit in cœlum, deos eſſe non ſentiat? & ea quæ tanta mente fiunt, vt vix quiſquam arte vlla ordinem rerum, atq; viciſſitudinem perſequi poſſit, caſu fieri putet? De Reſp.aruſp.

Dij ſemper fuerunt, nati nunquam ſunt, æterni ſunt futuri. 1.de Nat.deor.

Deum agnoſcimus ex operibus eius. 1. Tuſcul.

Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, ſpiritum quem ducimus, à Deo nobis dari, & impartiri videmus. Pro Roſc.Amerino.

Diagoras. 3.de Nat.deor. In Apoph.7.

Illud videto, vt Deum noris, etſi ignores & locum & faciem. 1.Tuſc.

Firm

Firmiſſimum hoc adferri videtur cur deos eſſe credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cúius mentem non imbuerit deorum opinio. 1. Tuſcul.

Deus ipſe qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta quædam, & libera, & ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & mouens, ipſaq; prædita motu ſempiterno. 1. Tuſcul.

Cùm ipſa natura magnam homini facultatem dederit, tamen Deus eſſe putatur, vt & ipſum, quod eſt hominum proprium, non partum per nos, ſed diuinitus ad nos delatum videatur. 1. de Orat.

Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. 2. de Nat. deor.

Nihil eſt quod Deus efficere non poſſit, & quidem ſine labore vllo. 3. de Nat. deor.

Vt hominum membra. 3. de Nat. deor. In Similibus 1.

Sit hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omnium rerum, ac moderatores deos: eaq; quæ gerantur, eorum geri ditione, atque numine, eosq; optimè de genere hominum mereri: & qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intue-

ri, piorumq; & impiorum habere rationem. . .de Leg.

Thales, qui ſapientiſſimus. 2.de Leg. In Apophth.5.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur, iidemq; conſulunt rebus humanis, neque ſolùm vniuerſis, verumetiam ſingulis. 1.de Diuin.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur. 2.de Nat deor.

Mala, & impia conſuetudo eſt, contra deos diſputandi, ſiue ex animo hoc fiat, ſiue ſimulatè. 2.de Nat.deor.

Homini de poteſtate deorum, timidè & pauca dicenda ſunt. Pro leg.Manil.

Cùm à Simonide. 1. de Natur. deor. In Apophth.6.

Nihil eſt illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia, cœtusq; hominum, quæ ciuitates appellantur. In Somn.Scip.

Obſcurum Deo nihil poteſt eſſe. 3. de Natu.deor.

Ignorare Deus non poteſt, qua quiſque mente ſit. 2.de Diuin.

Immortalia parentibus, omnia diis immortalibus debemus. Poſt red.ad Senat.

Diis immortalibus nos primùm natura

conc

conciliat. De reſp. Aruſp.

Prima officia diis immortalibus debentur. 1. Offic.

Donis impij ne placare audeant deos, Platonem audiant, qui vetat dubitare, qua ſit mente futurus Deus, cùm vir nemo bonus ab improbo ſe donari velit. 2. de Leg.

Cùm multum animus præſtet, &c. 2. de Leg. In piis ſent. 21.

Pietas grata eſt Deo, ſumptus, &c. 2. de Leg. In piis ſent. 19.

Natura dux optima.

NAtura, dux optima. Cato Maior.

Mater rerum omnium natura. Par. 1.

Omnium eſt natura communis. 5. de Finib.

Sua cuiuſque animantis natura eſt. 5. de Finib.

Sua cuique natura eſt ad viuendum dux. 5. de Finib.

Multis ſignis natura declarat quid velit, ac quærat, ac deſiderat: obſurdeſcimus tamen neſcio quo modo, nec ea, quæ ab ea monemur, audimus. Lælius.

Facilè indicat natura vim ſuam, cùm homines quod facere ipſi non poſſunt, id rectè in altero fieri indicant. Lælius.

Si tales nos natura genuiſſet, vt eã ipſam intueri & perſpicere, eademq; optimo duce

curſum vitæ conficere poſſemus: haud erat ſanè quòd quiſquam rationem, ac doctrinam requireret, cùm natura ſufficeret. Nũc verò paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusq; deprauatis ſic reſtinguimus, vt nuſquã naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis noſtris ſemina innata virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autẽ ſimul atq; editi in lucem, & ſuſcepti ſumus, in omni continuò prauitate verſamur, vt penè cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe videamur. Cùm verò parentibus redditi, deinde magiſtris traditi ſumus, tum ita variis imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat. 3. Tuſc.

A natura ipſa deſciſcimus, vt nobis optimam naturam inuidiſſe videamur. 3. Tuſc.

Omnes natura duce vehimur. 1. de Nat. deor.

Natura duce errari nullo modo poteſt. 1. de Leg.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3. Offic.

Naturam ducem ſi ſequamur, nunquam aberrabimus. 1. Offic.

Nos naturam ſequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipſa oculorum, auriumq; comprobat

probatione,fugiamus. 1.Offic.

Omnia quæ natura aſpernatur, in malis ſunt:quæ adſciſcit,in bonis. 1.Tuſc.

Quicquid homini naturaliter inſitum eſt,eo vti decet:& quicquid agat, agere pro viribus.Cato Maior.

Omnia quæ ſecundum naturam ſunt, habenda ſunt in bonis.Cato Maior.

Nihil cenſeamus eſſe malum, quod ſit à natura datum hominibus. 1.Tuſc.

Nihil in malis ducamus, quod ſit vel à diis immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutum. 1.Tuſc.

Nihil eſt aliud gigantum more pugnare cum diis, quàm naturæ repugnare. Cato Maior.

Omnia, bona appetunt,ſeq́; & ſua diligunt. 8

SEipſos omnes natura diligunt. 3. de Finib.

Omnis natura eſt diligens ſui.4.de Finib.

Omnis natura eſt conſeruatrix ſui. 5. de Finib.

Omne animal ſimul atque eſt ortum, applicatur ad ſe diligendum, eſtq́; in ſe conſeruando occupatum. 4.de Finib.

Omne animal ipſum ſibi commendatum eſt, vt ſe & ſaluum in ſuo genere, incolumeq́; eſſe velit.4.de Finib.

Omne

Omne animal ſeipſum diligit, ac ſimul vt ortum eſt, ita agit, ſe vt conſeruet. 4. de Fin.

Omne animal ſimul vt ortum eſt, & ſeipſum, & omnes partes ſuas diligit. 2. de Finib.

Omnis natura vult eſſe conſeruatrix ſui, & vt ſalua ſit, & in genere conſeruetur ſuo. 4. de Finib.

Principiò generi animantium omni eſt à natura tributum, vt ſe, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea quæ ei nocitura videntur, omniáque, quæ ſunt ad videndum neceſſaria, inquirat, & paret, vt paſtum ac latibula. .Offic.

Eſt non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus: vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalutis. Pro Milone.

Hoc & ratio doctis, & neceſſitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, vt omnem ſemper vim, quacunque ope poſſent, à corpore, à capite, à vita ſua propulſarent. Pro Milone.

Natura, omnes ea quæ bona videntur, ſequun

ſequuntur,fugiúntque contraria.4.Tuſcul.

Vt bona, natura appetimus, ſic à malis, natura declinamus.4.Tuſcul.

Appetuntur ea quæ ſecundum naturam ſunt, declinanturq; contraria:& omne animal appetit quædam, & fugit à quibuſdam 3.de Nat.Deor.

Omnes malunt ſibi eſſe rectè, quam alteri.

NEmo eſt tam demens, támque parum de ſe cogitans,qui alienam vitam magis quàm ſuam diligat.Orat.in Vat.

Sibi vt quiſque malit quod ad vitæ vſum pertinet, quàm alteri acquirere, conceſſum eſt,non repugnante natura.3.Offic.

Noſtræ vtilitates nobis omittendæ non ſunt aliisq; tradendæ.3.Offic.

Qui multorum cuſtodem ſe profitetur, eum ſapientes ſui primùm capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere.Philip.12.

Nemo ferè eſt, qui ſui periculi iudex, non ſibi ſe æquiorem, quàm reo præbeat. Pro Deiot.

Tibi potius, quàm cuiuis ſis amicus. Cicero Dolabellæ,lib.9.epiſt.famil.

Et nos, liberos: & feræ, partus ſuos diligunt.

COmmune omnium animantium eſt, coniunctionis appetitus, procreandi cauſa,

cauſa, & cura quædam eorum, quæ procreata ſunt. 1. Offic.

A natura ipſa, vt eos quos genuerimus, amemus, impellimur. 3. de Finib.

Beſtiæ pro ſuo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos caſus reformident. 5. Tuſc.

Feræ partus ſuos diligunt, & nos in liberos noſtros vti debemus indulgentia. 2. de Orat.

Id natura tributum eſt, vt ij qui procreati eſſent, à procreatoribus amarentur. 4. de Finib.

Nihil dulcius hominum generi à natura datum eſt, quàm ſui cuique liberi. Poſt red. ad Quir.

Nihil nobis natura iucundius, nihil charius eſſe voluit, nihil dignius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgentiaq; conſumatur. Quare dum habemus paruos liberos, & incertum eſt quàm longa noſtrûm cuiuſque vita futura ſit, cōſulere viui, ac proſpicere debemus, vt illorum ſolitudo, & pueritia quàm firmiſſimo præſidio munita ſit. 3. actio. in Ver.

Is pater eſt amens, qui odit eum ſine cauſa, quem procreauit. Pro Cluent.

Non eſt boni, neque liberalis parentis quem procrearit, & eduxerit, eum non veſtire,

ſtire, & ornare, præſertim cùm ſe locupletem eſſe negare non poſſit. 2. de Orat.

Nullum eſt nomen amantius, indulgentiusq́;, quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt obſeruandi parentes, non violandi. 6

PArentes chariſſimos habere debemus, quòd ab his vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita eſt. Poſt red. ad Senat.

Parentibus nos primùm natura conciliat: quos non alere, nefarium eſt. de Reſp. aruſp.

Cuiuſmodicunque mater ſit, tamen in iudicio filij, de turpitudine parentis dici vix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum iniurias, ſed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam vim, magnam neceſſitatem, magnam poſſidet religionem paternus, maternúſque ſanguis: ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modò elui non poteſt, verùm vſque eò permanat ad animum, vt ſummus furor, atque amentia conſequatur. Pro Roſ. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Lentulo, Epiſt. famil. 1.

Peccatum eſt, parentes violare. 3. de Fin.

Magna eſt vis humanitatis: multum valet

let communio ſanguinis. Portentum atq; monſtrum certiſſimum eſt eſſe aliquem humana ſpecie & figura, qui tantum immanitate beſtias vicerit, vt propter quos hanc ſuauiſſimam lucem aſpexerit, eos indigniſſimè luce priuarit: cùm etiam feras inter ſeſe partus, atque educatio, & natura ipſa conciliet. Pro Roſc. Amer.

Nullum ſupplicium ſatis acre reperiri poteſt in eum qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipſum, res ſi poſtularet, iura diuina atque humana poſtulant. Pro Roſc. Amer.

Nemo paricidæ ſupplicio, miſericordia commouetur. 4. Tuſc.

Maiores noſtri cùm intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquando violaret audacia, ſupplicium in paricidas ſingulare excogitarunt: vt quos natura ipſa retinere in officio non poſſet, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur: inſui voluerunt in culeum viuos, atque ita in flumen deiici. Atque videntur hunc hominem ex rerũ natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repentè cœlum, ſolem, aquam, terrámque ademerunt: vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret iis rebus omnibus ex quibus omnia nata eſſe dicuntur. Noluerunt feris corpus obiicere, ne

beſtiis,

beſtiis quoq;, quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus vteremur: non ſic nudos in flumen deiicere, ne cùm delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quæ violata ſunt, expiari putantur. Deniq; nihil tam vile, neque tam vulgare eſt, cuius partem vllam reliquerint. etenim quid tam eſt commune, quàm ſpiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis? ita viuunt dum poſſunt, vt ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, vt eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, vt nunquàm abluantur: ita poſtremò eiiciũtur, vt ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant. Pro Roſc. Amerino.

Solon, cùm interrogaretur. Pro Roſc. Amer. in Apophth. 34.

Omnes diſcendi ſtudio tenentur. 7

TAntus eſt innatus in nobis cognitionis amor, & ſcientiæ, vt nemo dubitare poſſit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmúſne vt pueri, ne verberibus quidem à contemplandis rebus, perquirendiſq; deterreantur, aut pulſi requirant, & aliquid ſe ſcire gaudeant, vt aliis narrare geſtiãt? Quid verò, qui ingenuis ſtudiis atq; artibus ita delectantur, vt nec valetudinis, nec rei familiaris habeant rationem: omniaq; per-

peti ipſa cognitione & ſcientia captos, & cum maximis curis, & cum laboribus compenſare eam quam ex diſcendo capiant voluptatem? 5. de Finib.

Eſt inſita quædam, vel potius innata cupiditas ſcientiæ: natíque ſumus ad congregationem, ad ſocietatem, ad communitatémque generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis, & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulcrum putamus: labi autem & errare, neſcire & decipi, & malum, & turpe ducimus. 1. Offic.

Cùm ſumus neceſſariis negotiis, curíſque vacui, tum auemus aliquid videre, audire, diſcere: cognitionemq; rerum aut occultarum, aut admirabilium ad bene beatéque viuendum neceſſariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas, è quibus vtilitas nulla duci poteſt, cũ voluptate legimus. Quid? volumus nomina eorũ quicquid geſſerũt, nota nobis eſſe, parentes, patriam, multa præterea non neceſſaria. Quid? homines infima fortuna, nulla ſpe rerum gerendarum, opifices denique delectantur hiſtoria, maximéq; eos videre poſſumus res geſtas audire & legere velle, qui à ſpe gerendi abſunt, confecti ſenectute. 5. de Finib.

In ipſis rebus quæ diſcuntur & cognoſcũtur,

tur, inuitamēta inſunt, quibus ad diſcēdum, cognoſcendumq́; mouemur. 5. de Finib.

Nemo eſt orator, qui ſe Demoſthenis ſimilem eſſe nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus & grauiſſimus quiſque confitetur ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda. 3. Tuſc.

Omnia ſcire cuiuſmodi ſint cupere, curioſum eſt: duci verò maiorum rerum contemplatione, ſummorum virorum eſt putandum. 5. de Finib.

Tu quàm ſit homo literarum cupidus, 5. de Finibus leges vberius.

Quàm certa ſint ſenſuum iudicia.

SEnſuum ita clara iudicia & certa ſunt, vt ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab eá deus aliquis requirat contentáne ſit ſuis integris incorruptisq́; ſenſibus, an poſtulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. 2. Acad.

Literarum laus, & vtilitas. 8

ARtes virtutis ſunt magiſtræ. 4. ad Her.

Suauitate ſcientiæ nihil eſt homini iucundius. 3. de Orat.

Scientia nulla res eſt præſtantior. 2. de Nat. Deor.

Si ex literis delectatio tantùm peteretur, tamen hanc animaduerſionem, humaniſſimam & liberaliſsimam iudicaremus. Nam

cæteræ, neq; temporum ſunt, neq; ætatum omnium, neq; locorum. Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutē oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur: quòd ſi ipſi neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſumus, tamen ea mirari debemus, etiam cùm in aliis videamus. Pro Arch. Poëta.

Studiis ac literis res ſecundæ ornantur, aduerſæ adiuuantur. Ad Luccium. 5. Famil.

An vllum putas fieri poſſe ciuem egregium, qui non ſit iis eloquentiæ artibus & bonis diſciplinis eruditus? An vlla alia eſſe putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur? Recr. in Sal.

Vt ager quãuis fertilis. 2. Tuſc. in Sim. 35.

Multi cùm in poteſtate eſſent hoſtium ac tyrannorum, multi cùm in cuſtodia, multi in exilio dolorem ſuum doctrinæ ſtudiis leuarunt. 5. de Finib.

Literæ poſteritatis cauſa repertę ſunt, quę obliuioni ſubſidio eſſe poſſent. Pro Sylla.
Exempla omnia iacerēt in tenebris, niſi literarum lumen accederet. Pro Arch. Poëta.

Nullius agricolæ cultu ſtirps tam diuturna, quàm poëtæ verſu ſeminari poteſt.

1. de

1.de Leg.

Alexāder cùm in Sigæo. Pro Archia Poëta. In Apophth.77.

Non tam præclarũ eſt ſcire Latinè, quàm turpe neſcire. Orat.ad Brut.

Neſcire quid antea quàm natus ſis, acciderit, id eſt ſemper eſſe puerum. Orat.ad Brut.

Præclarum mihi videtur adeptus is, qui qua re homines beſtiis præſtāt, ea in re hominibus ipſis antecellat. 1.de Inuent.

Plato tum denique. Epiſt. ad Q. fratrem. In Apophth.7.

Bias cuius cùm patriam. 1.Parad. In Apophth.65.

Quis in eo ſummè elaborandum non arbitretur, vt quo vno homines beſtiis præſtēt, in hoc hominibus ipſis antecellat? 1.de Orat.

Artes coniunctæ. 9

OMnes artes quæ ad humanitatē pertinēt, habent cōmune quoddam vinculum, & quaſi cognatione quadā inter ſe continentur. Pro Arch.Poëta.

Omnis ingenuarum & humanarum artiũ doctrina, vno quodam ſocietatis vinculo continetur. 3.de Orat.

Cæteræ artes ſe ipſæ per ſe tuentur ſingulæ. 2.de Orat.

Non eſt in literis deſperandum. 10

QVibus natura minora data ſunt, tamen illud aſſequi poſſunt, vt his quæ habeant, modicè & ſcienter vtantur, vt ne dedeceat. 1.de Orat.

Nihil eſt quòd quiſquam magnitudinem artium, ex eo quòd ſenes diſcunt, pertimeſcat. nanque aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut vſq; ad ſenectutem in ſtudiis detinentur, aut ſunt tardiſſimi. 3.de Orat.

Literæ diſcuntur facilè, ſi & tantum ſumas, quantum opus ſit, & habeas qui docere fideliter poſſit, & ſcias ipſe etiam diſcere: ita vt facilis vſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria, ſtudiumq; permaneat. 3.de Orat.

Non eſt interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atque more, vt ſingulis hominibus ne amplius quàm ſingulas artes noſſe liceat. 1.de Orat.

Intereſt magni eius, qui diſcere vult, vtrum vnum omnia, an omnia neminem. ſed aliud alium putet conſequi poſſe. Si enim putabit omnia poſſe penes vnũ conſiſtere, ipſe quoque ad omnium nitetur facultatem: ſi is deſperabit, in paucis ſe exercebit, ipſis enim contentus erit. 3.de Orat.

Multi ſunt, qui deſperatione debilitati, experiri id nolunt, quod ſe aſſequi poſſe diffid

diffidunt: ſed par eſt omnes omnia experiri, qui res magnas, & magnopere expetendas concipiunt. Quòd ſi quem aut natura ſua aut illa præſtantis ingenij vis deficiet, aut minus inſtructus erit magnarum artium diſciplinis, teneat tamen eum curſum quem poterit. Prima enim ſequentem, honeſtum eſt in ſecūdis, tertiiſq; conſiſtere. Non enim in poëtis Homero ſoli locus eſt, aut Archiloco, aut Sophocli, aut Pindaro. Nec verò Ariſtotelem in Philoſophia deterruit à ſcribendo amplitudo Platonis. Nec ipſe Ariſtoteles, admirabili quadam ſcientia, cæterorum ſtudia reſtrinxit: nec ſolùm ab optimis ſtudiis excellentes viri deterriti non ſunt, ſed ne opifices quidem ſe artibus ſuis remouerunt, qui aut Ialyſi non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinē imitari, nec ſimulacro Iouis Olympij, aut Doryphori ſtatua deterriti reliqui, minus experti ſunt quid efficere, aut quò progredi poſſent: quorū tanta multitudo fuit, tanta in ſua cuiuſque genere laus, vt cùm ſumma miremur, inferiora tamē probemus. In oratoribus verò, Græcis quidem, admirabile eſt quātum inter omneis vnus excellat. Attamen cùm eſſet Demoſthenes, multi oratores magni & clari fuerunt, & antea fuerāt, nec poſtea defecerunt. Quare

non eſt cur eorum qui ſe ſtudio eloquentię dediderunt, ſpes infringatur, aut langueſcat induſtria. Nam neq; illud ipſum quod eſt optimum, deſperandum eſt: & in præſtantibus rebus magna ſunt ea, quæ ſunt optimis proxima. in Orat.

Natura nulla eſt, quæ non habeat in ſuo genere res complures, diſſimileis inter ſe, quæ tamen conſimili laude dignentur. 3.de Orat.

Non dubium eſt quin multi, cùm ita nati eſſent, vt quædam contra naturam deprauata haberẽt, reſtituerentur & corrigerentur à natura, cùm ſe ipſa reuocaſſet aut arte, aut medicina, aut quorum linguæ ſic inhærent, vt eloqui non poſſent, hæ ſcalpello reſectæ liberarentur. Multi etiam naturæ vitium meditatione atq; exercitatione ſuſtulerunt: vt Demoſthenem ſcribit Phalereus, cùm ρ dicere nequiret, exercitatione feciſſe vt planiſſimè diceret. 2.de Diuinat.

In Demoſthene tantum ſtudium fuiſſe, tantusq; labor dicitur, vt primùm impedimenta naturæ, induſtria, diligentiaq; ſuperaret: cumq; ita balbus eſſet, vt eius ipſius artis, cui ſtuderet, primam literã non poſſet dicere, perfecit meditando, vt nemo planius eo locutus putaretur. Deinde cùm ſpiritus eius eſſet anguſtior, tantum cõtinenda

da anima in dicendo eſt conſecutus, vt vna continuatione verborum, binæ ei contentiones vocis, & remiſſiones continerentur.

Quinetiam, vt memorię proditũ eſt, cõiectis in os calculis, ſumma voce, verſus multos vno ſpiritu pronuntiare conſueſcebat: neq; is conſiſtens in loco, ſed inambulans, atq; aſcenſu ingrediens arduo. 1. de Orat.

Nihil eſt, quod longinquitas temporis efficere non poſſit. 1. de Diuinat.

Quærendi defatigatio turpis eſt, cùm id quod quęritur ſit pulcherrimũ. 2. de Finib.

Non eſt conſentaneum vllam honeſtam rem, actionémve, ne ſolicitus ſis, aut non ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere. Quòd ſi curam fugimus, virtus fugienda eſt, quæ neceſſe eſt vt cum aliqua cura, res ſibi contrarias aſpernetur, atque oderit, vt bonitas malitiam, temperãtia libidinem, ignauiam fortitudo. Lælius.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam fit egregiũ. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet. hæc præcipuè colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibenda, hæc nihil eſt quod non aſſequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. 2. de Orat.

Parũ valet doctrina, niſi induſtria, ſtudio, labore, diligentia comprobetur. 3. ad Her.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina, & quæ non optima, acui tamen aliquo modo & corrigi poſſunt. 1. de Orat.

In omni diſciplina, infirma eſt artis præceptio ſine ſumma aſſiduitate exercitationis. 3. ad Herennium.

Nulla ars literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poteſt. Cicer. Trebatio, Fam. epiſt. 7.

Studia nihil proſunt perueniendi aliquò, niſi illud, quod eò quò intendas, ferat, deducatq;, cognoris. 1. de Orat.

Nihil ſtatim abſolutum. 11

NIhil eſt ſimul & inuentum & perfectum. De Clar. Orat.

Nihil eſt in natura rerũ omnium, quod ſe vniuerſum profundat, & quod totum repentè euolet: ſic omnia quæ fiunt, quæq; aguntur acerrimè, leuioribus principiis natura ipſa prætexuit. 2. de Orat.

Omniũ rerũ principia parua ſunt, ſed ſuis progreſſionibus vſa, augentur. 5. de Finib.

Nihil in ſimplici genere omni ex parte perfectum, atq; beatum natura expoliuit, tanquam cæteris nõ ſit habitura quod largiatur, ſi vni omnia cõceſſerit. 1. de Inuent.

Nihil refert, quàm citò, ſi ſat bene. 12

ET ſi vtile eſt ſubitò ſæpe dicere, tamen illud vtilius, ſumpto ſpatio ad cogitandum,

tandum, paratius atque accuratius dicere. 1. de Orat.

Non poteſt in eo eſſe ſuccus diuturnus, quod nimis celeriter eſt maturitatem aſſecutum. 2. de Orat.

Sapientiæ laus & ſapientiæ commendatio 13

SApientia, eſt rerum diuinarum & humanarum ſcientia, cognitioq́; , quæ cuiuſque rei cauſa ſit. ex quo efficitur, vt diuina imitetur, humana omnia inferiora virtute ducat. 4. Tuſcul.

Mater omnium bonarum artium eſt ſapientia, à cuius amore Græco verbo Philoſophia nomẽ inuenit, qua nihil à diis immortalibus vberius, nihil florentius, nihil præſtabilius hominum generi datum eſt. Hęc enim vna, nos cùm cęteras res omnes, tum quod eſt difficillimum, docuit, vt noſmetipſos noſceremus. Cuius præcepti tãta vis, tãta ſententia eſt, vt ea non homini cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſeipſum norit, primùm aliquid ſe habere ſentiet diuinũ, ingeniumq́; in ſe ſuum, ſicut ſimulacrum aliquod putabit, tantoq́; munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet, & ſentiet: & cùm ſeipſe perſpexerit, totumq́; tentarit, intelliget quemadmodum à natura ſubornatus, in vitam venerit,

rit, quantáque inſtrumenta habeat ad obtinẽdam adipiſcendamq; ſapientiam: quoniam principio rerum omniũ quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratus, ſapientia duce, bonum virum, & ob eam ipſam cauſam, cernat ſe beatum fore. 1. de Legib.

Sapientia eſt rerum diuinarum atq; humanarum ſcientia, in qua continetur deorum & hominum communitas, & ſocietas inter ipſos. 1. Offic.

Sapientia, ars viuendi putanda eſt, quæ mœſtitiam pellit ex animis, quæ exhorreſcere metu non ſinit: qua præceptrice, in tranquillitate viui poteſt cupiditatum ardore reſtincto. 1. de Finib.

Sapientia, eſt ſanitas animi. 3. Tuſcul.

Sapientia ſola eſt, quæ nos à libidinum impetu, & formidinum terrore vindicet, & ipſius fortunæ modeſtè ferre doceat iniuriam, & omnes doceat vias, quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt. 1. de Finib.

Sapientia, hominis eſt cuſtos & procreatrix. 4. de Finib.

Hæc eſt vna omnis ſapientia, non arbitrari ſeſe ſcire quod neſciat. ob eamq; rem Socrates ab Apolline omnium ſapientiſſimus eſt dictus. 1. Academic.

Sapiẽtia nihil eſt optabilius, nihil præſtã-

tius,

tius,nihil homine dignius. Eſtq; diuinarum rerum & humanarũ ſcientia:cuius ſtudium ſi quis vituperat, haud ſanè intelligo quidnam ſit, quod laudandum putet. 2. Offic.

Illa eſt præſtans & diuina ſapientia, perceptas penitus & pertractatas humanas res habere:nihil admirari cùm acciderit: nihil antequam euenerit, non euenire poſſe, arbitrari. 3. Tuſcul.

Sapientia nihil eſt melius. 2. de Natura Deorum.

Ad Rempublicam plurima veniunt commoda, ſi moderatrix omnium rerum præſtò eſt ſapientia: hinc ad ipſos qui eam adepti ſunt, laus, honor, dignitas confluit. 1. de Inuent.

Oculorum eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret ſui, ſi videretur? 2. de Finib.

Laudem ſapientię ſtatuo maximam, non aliunde pendere, nec extrinſecus aut bene aut malè, viuendi ſuſpenſas habere rationes. Ad Luceium, lib. 5. Famil.

Nihil eſt turpius, quàm ſapiẽtis vitam, ex inſipientium ſermone pendêre. 2. de Finib.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non eſt habendus. 1. Officiorum.

Ignob

Ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popularis offenſio, ſapientem eſſe non prohibet. 5. Tuſcul.

Quum ſapiens & bonus vir, qualis fuit ille, ſuffragiis prætcritur, non populus à bono Conſule potius, quàm ille à bono populo repulſam fert. 5. Tuſcul.

Sapientis animus magnitudine conſilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus omnibus vt mœnibus ſeptus, vinci aut expugnari non poteſt. Paradox. 4.

Sapientis animus nunquam eſt in vitio, nunquam turgeſcit, nunquam tumet, nunquam ſapiens iraſcitur. 3. Tuſcul.

Eſt ſapientis, quicquid homini accidere poſſit, id præmeditari, & ferendum modicè ſi aduenerit. Philip. 11.

Sapienti nihil poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiúſque mundi nota ſit magnitudo. Nam quid aut in ſtudiis humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum ſapienti videri poteſt? qui ſemper animo ſic excubat, vt ei nihil improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum: atque idem ita in omnes partes aciem intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi, & locum ſine moleſtia atque angore viuendi; vt quemcunque

cunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tuſcul.

Neque lætabitur vnquam, neq; mœrebit nimis, qui ſemper in ſeipſo omnem ſpem reponet ſui. 5. Tuſcul.

Sapientia eſt vna quæ mœſtitiam pellat ex animis, quę nos exhorreſcere metu non ſinat, qua præceptrice in tranquillitate viui poteſt, omnium cupiditatum ardore reſtincto. 5. de Finib.

Sapienti malum videri nullum poteſt, quod vacet turpitudine: aut ita parum malum, vt id obruatur ſapientia, vixq; appareat, qui nihil opinione affingat, aſſumatq; ad ægritudinem: neq; id putet eſſe rectum, ſe quàm maximè excruciari, luctuq; confici, quo prauius nihil eſſe poteſt. 3. Tuſc.

Quiſquis eſt, qui moderatione & cõſtantia polleat, quietus animo eſt: ſibiq; ipſe placatus, vt neq; tabeſcat moleſtiis, neq; frangatur timore, nec ſitienter quid expectans, ardeat deſiderio, nec alacritate futili geſtiens, deliqueſcat, is eſt ſapiens. 4. Tuſcul.

Vir temperatus, conſtans, ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate vlla, ſine libidine. is eſt ſapiens. 5. Tuſcul.

Omnes qui in rerum contemplatione ſtudia ponebant, ſapientes & habebantur, & nominabantur. 5. Tuſcul.

Qui

Qui omnibus virtutibus inſtructi & ornati ſunt, tum ſapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tuſcul.

Sapientiſſimus eſt, cui quod opus ſit ipſi venit in mentem. Pro Cluentio.

Quicquid à ſapiente proficiſcitur, id continuò debet expletum eſſe ſuis partibus. 3. de Finib. nec eſt ſapientis dicere, Non putabam.

Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequicquàm ſapit, dicebat Ennius. Ad Trebat. Famil. 7. & 3. Offic. In Apophth. 120.

Μισῶ. Ad Cæſar. Familiar. lib. 3. In Apophthegm. 86.

De felicitate ſapientis, plura leges tertio Tuſc. & Paradox. finali & penultimo.

Stultus. 14

SApientiſſimus quiſque æquiſſimo animo moritur, ſtultiſſimus iniquiſſimo. Paradox.

Stulti, malorum conſcientia torquentur: Sapientes bona præterita renouata grata recordatione delectant. 1. de Finib.

Nullus ſtultus beatus, & ſapiẽs non beatus. 1. de Finib.

Multa ſunt incommoda in vita, quæ ſapientes commodorum compenſatione leniunt: ſtulti, nec vitare venientia poſſunt, nec ferre præſentia. 1. de Nat. deor.

Vt ſtul

Vt ſtultitia. 5. Tuſc. In Simil. 72.

Tu vide primo de Finibus pleniſſimè, quibus curis & angoribus ſtulti conficiantur, & quibus ſapientes perfruantur voluptatibus.

Stultitia. 15

STultitia maius eſt malum, quàm omnia mala & fortunæ & corporis. 3. de Nat. deor.

Omnium malorum ſtultitia eſt mater. De pet. conſ.

Inſipientia nullum maius malum eſt. 3. Tuſcul.

Miſerius ſtultitia quid dicere poſſumus? 1. de Nat. deor.

Quid abiectius ſtultitia dici poteſt. de Legibus.

Omnes ſtulti inſaniunt. 4. Tuſc.

Eſt proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorum. 3. Tuſcul.

Stultorum plena ſunt omnia. Cic. Papy. Pæto. Famil. 9.

Quarto Parad & quinto plura legere potes.

Prudentia. 16

PRudentia, eſt rerum expetendarum ſcientia. 1. Offic.

Nihil eſt hominis prudentia dulcius, aut ſagaci ac bona mente melius. 1. Tuſc.

Non poteſt eſſe iucunda vita, à qua abſit

prudentia. 5. Tuſc.

Omnibus artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur prudentia, quam omnes, qui cuique artificio præſunt, debent habere. 5. de Finib.

In prudentia, duo vitia vitanda ſunt, vnum, ne incognita pro cognitis habeamus, hisq; temerè aſſentiamus. Quod vitium effugere qui volet (omnes autem velle debent) adhibebit ad conſiderandas res & tempus & diligentiam. Alterum eſt vitium, quòd quidam nimis magnum ſtudium, multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferunt, eaſdemq; non neceſſarias. 1. Off.

Vt quiſq; maximè perſpicit quid in quaque re veriſſimum ſit: quiq; acutiſſimè & celerrimè poteſt & videre & explicare rationem, is prudentiſsimus & ſapientiſsimus ritè haberi ſolet. 1. Off.

Laus philoſophiæ, & vtilitas. 17

PHiloſophandi ratio eſt triplex, vna de vita, & moribus. Altera, de natura, & rebus occultis. Tertia, de diſſerendo, & quid verum, & quid falſum, quid rectum in oratione, quid prauum, quid conſentiens, quid repugnet iudicando. 1. Academic.

Philoſophia in tres partes eſt diſtributa, in naturæ obſcuritatem, in diſſerendi ſubtilitatem,

tilitatem, in vitam atque mores. 1. de Orat.

Cùm tota Philoſophia frugifera, & fructuoſa, nec vlla pars eius inculta ac deſerta ſit, tum nullus in ea feracior locus eſt, nec vberior, quàm de officiis, à quibus conſtanter, honeſteq; viuendi præcepta ducuntur. 3. Off.

Philoſophia mater omnium bonarum artium, nihil eſt aliud, niſi. (vt Plato ait) bonum & inuentum Deorum. Hæc nos primùm ad deorum cultum, tum ad modeſtiam, magnitudinemq; animi erudiuit, eademq; ab animo tanquam ab oculis caliginem diſpulit, vt omnia ſupera, infera, prima, vltima, media videremus. 1. Tuſcul.

Eſt laudatarum artium omnium procreatrix quędam, & quaſi parens ea, quam Philoſophiam Græci vocant. 1. de Orat.

Philoſophia nihil eſt aliud, ſi rectè interpretari volumus, quàm ſtudium ſapientiæ. 2. Off.

Cultura animi Philoſophia eſt, quæ extrahit vitia radicitus, & præparat animos ad ſatus accipiendos. 2. Tuſ.

Philoſophia medetur animis, ſolicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores. 2. Tuſc.

Eſt animi medicina, Philoſophia: cuius

auxilium, non vt in corporis morbis petendum eſt foris, omnibusq; opibus, viribusq;, vt noſmetipſi nobis mederi poſſimus, elaborandum eſt. 3. Tuſc.

Philoſophia, mater eſt omnium benefactorum, beneq; dictorum. De claris Orat.

Vitiorum peccatorúmque noſtrorum omnis à Philoſophia petenda eſt medicina. 5. Tuſcul.

Sine philoſophia fieri non poteſt, vt ſanus ſit animus. 3. Tuſc.

Vt medici, toto corpore curando. 3. Tuſ. In Simil. 1.

Radicem omnium malorum ſtirpitus Philoſophia ſe extracturam pollicetur: demus ergo huic nos excolendos, patiamurq; nos ſanari ab ea, ſi boni & beati volumus eſſe, omnia adiumenta & auxilia petamus bene beateq; viuendi. 4. Tuſc.

Philoſophia virtutes continet, & officij, & bene viuendi diſciplinam: quam qui profitetur, grauiſſimam mihi perſonam ſuſtinere videtur. In Piſonem.

Eſt Philoſophia paucis contenta iudicibus, multitudinemq; conſultò fugiens, eiq; ipſa & ſuſpecta & inuiſa. 2. Tuſc.

Nunquã ſatis dignè poterit laudari Philoſophia, cui qui pareat, omne tempus ætatis poſſit ſine moleſtia degere. Cat. Maior.

Nuli

Nullum bonum Philoſophia optabilius, nullum præſtantius, neque datum eſt mortalium generi, deorum conſenſu, neq; dabitur. de Vniuer.

O vitæ Philoſophia dux; ô virtutis indagatrix, expultrixq; vitiorũ, quid non modò nos, ſed omnino vita hominum ſine te eſſe potuiſſet? Tu vrbes peperiſti, tu diſſipatos homines in ſocietatem vitę conuocaſti. Tu eos inter ſe primò domiciliis, deinde coniugiis, tum literarum & vocum communione iunxiſti. Tu inuentrix legum, tu magiſtra morum & diſciplinæ fuiſti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis ſuſtuliſti. 5. Tuſc.

Nihil eſt dulcius otio literario, his dico literis, quibus infinitatem rerum atque naturæ, & in hoc ipſo mundo cœlum, terras, maria cognoſcimus. 5. Tuſc.

Thales Mileſius, vt obiurgatores ſuos conuinceret, oſtenderetq; philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam facere poſſe; omnem oleam antequam florere cœpiſſet, in agro Mileſio coëmiſſe dicitur. Animaduerterat fortaſſe quadam ſciẽtia, olearum vbertatem fore. 1. de Diuin.

Qui cæteris rebus pro nihilo habitis rerum naturam ſtudioſe intuentur, & ſapientiæ ſtudioſi & philoſophi habẽtur. 5. Tuſc.

Philoſophi, virtutis magiſtri. 2. Tuſc.

Magiſtri virtutis, philoſophi. 5. Tuſc.

Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate & conſtantia: réſque ſpectari oportet, non verba. 5. Tuſc.

In Philoſophia res ſpectantur, non verba penduntur. Orat. ad Brutum.

A Philoſopho, ſi adferat eloquentiam, non aſpernor: ſi non habeat, non admodum deſidero. 1. Tuſc.

Sunt qui in rebus contrariis parum ſibi conſtent, voluptatem ſeueriſsimè contemnant, in dolore ſint molliores, gloriam negligant, frangantur infamia. 1. Off.

Vt ſi Grammaticum profeſſus ſe quiſpiam. 2. Tuſc. In Simil. 20.

Quotuſquiſque philoſophorum inuenitur, qui ſit ita moratus, ita animo ac vita conſtitutus, vt ratio poſtulat, qui diſciplinam, non oſtentationem ſcientiæ, ſed legem vitæ putet, quíque obtemperet ipſe ſibi, ac decretis ſuis pareat? Videre licet alios tanta leuitate & iactatione, iis vt fuerit non didiciſſe melius: alios pecuniæ cupidos, nonnullos gloriæ: multos libidinum ſeruos, vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio, quod quidem eſt turpiſsimum. 2. Tuſc.

Elo-

PAcis eſt comes, otiiq́; ſocia, & iam bene conſtitutæ ciuitatis quaſi alumna quædam eloquentia. De claris Orat.

Nemo eſt qui neſciat initio genus humanum, in montibus ac ſyluis diſſipatum, prudentium conſiliis compulſum: & diſertorum oratione delinitum, ſe oppidis, mœnibusq́; ſepſiſſe. 1. de Orat.

Fuit quoddam tempus, cùm in agris homines paſsim beſtiarum more vagabantur, & victu ferino ſibi vitam propagabant: nec ratione animi quicquam, ſed pleraq; viribus corporis adminiſtrabant. Nemo legitimas viderat nuptias, nemo certos inſpexerat liberos. Quo tempore quidem magnus videlicet vir, diſperſos homines in agris, & in locis ſylueſtribus abditos, ratione quadam compulit in vnum locum, & congregauit, & eos ex feris & immanibus mites reddidit & manſuetos. 1. de Inuent.

Hoc tempore, cùm homines nondũ neque naturali, neq; iure ciuili diſcripto fuſi per agros, atq; diſperſi vagarẽtur, tantumq́; haberẽt, quantum manu ac viribus per cædem ac vulnera aut eripere, aut retinere potuiſſent: extiterunt viri virtute & conſilio præſtanti, qui diſsipatos vnum in locum congregarunt, eosq́; ex ferocitate illa ad

iuſtitiam atque manſuetudinem tranſtulerunt, & inuento diuino & humano iure eos mœnibus ſepſerunt. Pro Seſtio.

Duæ ſunt artes quæ poſſunt locare homines in ampliſſimo gradu dignitatis: vna imperatoris, altera oratoris boni: ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo, belli pericula repelluntur. Pro Muræna.

Grauis eſt & plena dignitatis dicendi facultas, quæ plurimas gratias, firmiſsimas amicitias, maxima ſæpe ſtudia peperit. Pro Muræna.

Eloquentia principibus maximè ornamento eſt. 4 de finib.

Eloquentia grandis eſt verbis, ſapiens ſententiis, genere toto grauis: manus extrema non acceſſit operibus eius: præclarè inchoata multa, perfecta non planè. De claris Orat.

Nihil eſt eloquentia laudabilius vel præſtantius, vel admiratione audientium, vel ſpe indigentium, vel eorum qui defenſi ſunt gratia. 2. Off.

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad ſalutem & conſeruationem datam, ad bonorum peſtem, perniciemq́; conuertere. 2. Off.

Nihil eſt tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum,

tam

n incultum, quod non ſplendeſcat ora-
ne, & tanquam excolatur. Paradox.
Vt hominis decus eſt ingenium, ſic inge
lumen eſt eloquentia. De clar. Orat.

Eloquens & diſertus. 19

Loquens hoc vel maximè differt à di-
ſerto. Diſertus eſt enim, qui poteſt ſa-
acutè atq; dilucidè, apud mediocres ho-
nes, ex communi quadam hominum
inione dicere. Eloquens verò, qui mira-
lius & magnificentius augere poteſt, atq;
nare quę vult, omnesq́, omnium rerum,
æ ad dicendum pertinent, fontes animo
memoria continet. 1. de Orat.

Si de laudibus Eloquentiæ, delectatione, & artis difficultate plura cupias, euolue diligenter librum de Oratore, & amplius quod deſideres, nihil erit.

Orator. 20

NOmine oratoris & docti, ornandus eſt qui ſcelus, fraudémque nocentis oſſit dicendo ſubiicere odio ciuium, ſup-
licióque conſtringere: idémque ingenij
ræſidio innocentiam iudiciorum pœna
iberare: idémque, languentem, laben-
émque populum, aut ad decus excitare,
aut ab errore deducere, aut inflammare in
improbos, aut incitatum in bonos mitiga-
re: qui denique quemcunque in animis

 homin

hominum motum res & cauſa poſtulet, eum dicendo vel excitare poſsit, vel ſedare. 1. de Orat.

Dialectica & Rhetorica quædam differentia. 21

ZEno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem dicebat, quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compreſsius. 2. de Finib.

Zeno ille, à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat quid inter Dialecticam & Rhetoricã intereſſet: Nam cùm compreſſerat digitos, pugnumq; fecerat, Dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe. Cùm autem deduxerat, & manum dilatauerat, Eloquentiam eſſe dicebat: hocq; vno (ait Ariſtoteles) differunt, quòd hæc ratio dicendi latior ſit: illa loquendi contractior. Orat. ad Brutum.

Docti quid maximè ſit proprium. 22

ERuditus oportet ſemper aliquid ex ſe promat quod alios delectet, aut ſeipſum laudibus illuſtret. L. Luceius ad Ciceronem, Famil. lib. 7.

Docti non ſolùm viui ac præſentes, ſtudioſos diſcendi erudiunt atque docent: ſed hoc idem etiam poſt mortem, monumentis literarum aſſequuntur. 1. Off.

Ingen

Ingenioſus laborioſiſſimè docet. 23

QVò quiſque eſt ſolertior & ingenioſior, hoc docet iracundius & laborioſius: quod enim ipſe celeriter arripuit, id quum tardè percipi videt, diſcruciatur. Pro Roſc. Com.

Doctus inuiſus, niſi probus. 24

QVò quis verſutior & calidior, hoc inuiſior & ſuſpectior, detracta opinione probitatis. 2. Off.

Si quis, omiſsis honeſtiſsimis ſtudiis rationis & officij, conſumit omnem operam in exercitatione dicēdi: is inutilis ſibi pernicioſus ciuis patriæ alitur: qui verò ita ſe armat eloquentia, vt non oppugnare commoda patriæ, verum pro iis pugnare poſsit, is mihi vir, & ſuis & publicis rationibus vtiliſsimus, atque amiciſsimus ciuis fore videtur. 1. de Inuent.

Scientia, vt ait Plato. 1. Officior. In Apophth. 12.

Ars militaris. 25

REi militaris virtus præſtat cæteris virtutibus: omnia noſtra ſtudia, & hæc forenſis laus & induſtria latent in tutela ac præſidio bellicæ virtutis: & ſimulatq; increbuit ſuſpicio tumultus, artes illico noſtræ conticeſcunt. Omnia deniq; quæ ſunt in imperio, in ſtatu ciuitatis ab iis defendi

& ſir

& firmari putantur, qui militari virtute antecellunt. Pro Muræna.

Multò plus adfert dignitatis res militaris, quàm iuris ciuilis gloria. Vigilas tu de nocte, vt tuis conſultoribus reſpondeas: Ille verò, quo intendit, maturè cum exercitu perueniat. Te gallorum, illum buccinarum cantus exuſcitat. Tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Tu caues ne tui conſultores, ille ne vrbes aut caſtra capiantur. Ille tenet & ſcit vt hoſtium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis. Pro Muræna.

Duæ ſunt artes. Suprà in cap. de Eloquentia. Pro Muræna.

Conſilium & prudentia, armis & rebus bellicis præſtantur. 26

MInuenda eſt horum opinio, qui arbitrantur res bellicas maiores eſſe, quàm vrbanas: quãuis enim Themiſtocles iure laudetur, & ſit eius nomẽ quàm Solonis illuſtrius: citeturq; Salamis clariſſimæ teſtis victoriæ, quæ anteponatur conſilio Solonis, ei quo primum conſtituit Areopagitas: non minus præclarum hoc, quàm illud iudicandum eſt: illud enim ſemel profuit, hoc ſemper proderit ciuitati. 1. Off.

Non minorem vtilitatem adferunt qui

togati

togati publicè præſunt, quàm qui bellum gerunt. Itaq; eorum conſilio ſæpe, aut ſuſcepta, aut confecta bella ſunt. Quare expetenda magis eſt decernẽdi ratio, quàm decertãdi fortitudo: temerè enim in acie verſari, & manu cum hoſte confligere, immane quiddam eſt, & belluarum ſimile. 1. Off.

Conſiderati hominis eſt iure decertare, armis non contendere. Pro Cæcin.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ. 1. Off.

Honeſtum efficitur, animi, non corporis virib. 1. Off.

Parua ſunt foris arma, niſi eſt conſilium domi. 1. Off.

Nõ viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporũ res magnę geruntur, ſed conſilio & autoritate & ſententia. Cato maior.

Maximæ Reſpublicæ per adoleſcentulos labefactatæ, à ſenibus ſuſtentatæ & reſtitutæ ſunt. Cùm enim ad gubernacula Reipublicæ temerarij, atq; audaces homines accedunt, maxima ac miſerrima naufragia fiunt. Cato Maior.

Dux ille Græciæ nunquam optat, vt Aiacis ſimiles decem habeat, ſed vt Neſtoris: quod ſi acciderit, non dubitat quin Troia breui ſit peritura. Cato Maior.

Temeritas cum ſapientia non commiſcetur.

ſcetur. Pro Murena.

Hæc plenius diſputantur primo Officiorum capite. Sed cum pleriſque, quæ nos conſultò omiſimus.

Conſilium rem præcurrat. 27

IN rebus magnis, memoriáque dignis, cōſilia primùm, deinde acta, poſtea euentus ſpectantur. 2. de Orat.

Bene præcipiunt qui vetant quicquam agere quod dubites, æquum ſit, an iniquum. 1. Off.

Non debemus quicquam agere, cuius non poſſimus cauſam probabilem reddere. 1. Off.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat ne id modò conſideret, quàm illa res honeſta ſit, ſed etiam vt habeat efficiendi facultatem: in quo cōnſiderandum eſt illi, ne aut temerè deſperet propter ignauiam, aut nimis confidat, propter cupiditatem. In omnibus autem negotiis prius quàm aggrediare, adhibenda eſt præparatio diligens. 1. Off.

Suum quiſque noſcat ingenium, acremq́; ſe, & vitiorum & bonorum ſuorum iudicem præbeat: ne ſcenici plus quàm nos videantur habere prudentiæ, néve hiſtrio videat in ſcena, quod non videat ſapiens in vita. 1. Off.

Non

Non eſt incommodum ex aliis iudicare: vt ſi quid dedeceat in aliis, vitemus & ipſi: fit enim neſcio quomodo, vt magis in aliis cernamus, quàm in nobiſmetipſis ſi quid delinquitur. 1. Offic.

Vt pictores, & ij qui ſigna fabricantur. 1. Offic. In Similib. 90.

Ad ea eligenda, quæ dubitationem afferunt, adhibere homines doctos debemus, vel etiam vſu peritos: & quid iis vnoquoq; officij genere placeat, exquirere. 1. Offic.

Non eſt ſatis iudicare quid faciendum, non faciendúmve ſit, ſed ſtare etiam oportet in eo quod ſit iudicatum. 1. de Finib.

Melius curantur ea, quæ conſilio geruntur, quàm quæ ſine conſilio adminiſtrantur. 1. de Inuent.

Domus ea quæ ratione geritur, omnibus inſtructior eſt rebus, & apparatior, quàm ea quæ temerè, & nullo conſilio adminiſtratur. 1. de Inuent.

Exercitus is, cui præpoſitus eſt ſapiens, & callidus imperator, omnibus partibus commodius regitur, quàm is qui ſtultitia & temeritate alicuius adminiſtratur. 1. de Inu.

Siniſtrum quorundam conſilium. 28

HOc plerunque facimus, vt conſilia euentis ponderemus: & cui bene quid proceſſerit, multum illum præuidiſſe: cui ſecus,

ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus. Pro C.Rabir. Poſthumo.

Nedum hominum humilium, ſed etiam ampliſſimorum virorum conſilia ex euentu, non ex voluntate à pleriſque probari ſolent. lib. 9. ad Attic. epiſt. 10.

Princeps. 29

MAgnum eſt, perſonam in Republica tueri principis, qui non animis ſolùm debet, ſed oculis ſeruire ciuium. Philip. 8.

Nimis multa audire coguntur, neque aliter facere poſſunt, quibus tota commiſſa eſt Reſpublica. Pro Milone.

Si quis de contentione principatus laborat, quæ nulla eſſe debet, ſtultiſſimè facit, ſi vitiis cum virtute contendit: vt enim curſus curſu, ſic in viris fortibus, virtus virtute ſuperatur. Philip. 14.

Regium eſt ita viuere. Pro Sylla. Vide Appetitus. 51.

Vt cupiditatibus principum. 3. de Leg. In Simil. 15.

Quales in Repub. principes. Lent. famil. 1. In Apophth. 9.

Non tantum mali eſt peccare principes (quanquam eſt magnum per ſeipſum malum) quantum illud, quòd permulti etiam imitatores principum exiſtunt. Nam licet videre, quæcunq; mutatio morum in princip.

cipibus extiterit,eandē in populo ſecutam. Nobiliū enim vita, victuq; mutato, mores ciuitatis mutari ſolēt.Nec ſolùm vitia concipiunt ipſi principes, ſed ea infundunt in ciuitatem:neq; obſunt,quòd ſolùm ipſi corrumpuntur, ſed etiam quòd corrumpunt. plusq; exemplo,quā peccato nocent.Pauci enim,atq; admodum pauci,honore & gloria amplificati,vel corrumpere mores ciuitatis, vel corrigere poſſunt. 3.de Leg.

Studiosè plerique facta principum imitantur.1.Offic.

Turpe eſt eū ex quo pudoris pudicitiæq; petuntur exempla, eundem in aliquo libidinis crimine comprehendi.Pro Deiot.

Imperator. 50

IMperatores appellandi ſunt,quorum virtute & conſilij felicitate, maximis periculis ſeruitutis atque interitus liberati ſumus.14.Philip.

In ſummo imperatore,quatuor hæ virtutes ineſſe debent:Scientia rei militaris,Virtus,Autoritas, Felicitas.Pro lege Man.

Hæ ſunt virtutes imperatoriæ, labor in negotiis,fortitudo in periculis,induſtria in agendo,celeritas in conficiendo,conſilium in prouidendo. Pro lege Man.

Non ſolùm bellandi virtus in ſummo atque perfecto Imperatore quærenda eſt,

ſed multæ ſunt artes eximiæ, huius adminiſtræ, comiteſq; virtutis. Primùm quanta innocentia, quanta deinde omnibus in rebus temperantia, fide, felicitate, ingenio, & humanitate, Imperatores eſſe debent? Pro lege Manil.

Refrænet primùm libidines, iracundiam teneat, ſpernat voluptates, coërceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare, cùm dedecori & turpitudini parere deſierit. Parad. 5.

Non poteſt exercitum is continere Imperator, qui ſeipſum non continet. frugi hominem dici non multum laudis habet in Rege: fortem, iuſtum, ſeuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, & manſuetum, hæ ſunt regiæ laudes. Pro lege Man. Pro Rege Deiot.

Magiſtratus. 31

MAgiſtratus, lex eſt loquens. 3. de Legibus.

Magiſtratibus opus eſt, ſine quorum prudentia ac diligentia ciuitas eſſe non poteſt, quorum deſcriptione, omnis Reipub moderatio continetur, neque iis ſolùm præſcribendus eſt imperandi, ſed etiam ciuibus obtēperandi modus. Nam & qui bene imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt: & qui modeſtè paret, videtur, qui aliquando

imp

mperet, dignus eſſe.3.de Leg.

Omnino qui Reipublicæ præſunt, duo Platonis præcepta teneant. Vnum, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quicquid gant, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum. Alterum, vt totum corpus eipublicæ curent, ne cùm partem aliuam tuentur, reliquas deſerant. Vt enim itela, ſic procuratio Reipub. ad vtilitatem orum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, uibus commiſſa eſt, gerenda eſt. 1. Off.

Huc omnia ſunt referenda ab iis qui æſint aliis, vt qui eorum in imperio unt, ſint quàm beatiſſimi: eſtq; eius non odò qui ſociis & ciuibus, ſed etiam eius ui ſeruis, qui mutis pecudibus præſit, eom quibus præſit commodis, vtilitatíque ruire. Ad Quint. frat. epiſt. prim.

Sudandum eſt iis, qui magiſtratum geunt: pro communibus commodis adeune inimicitiæ: ſubeundæ ſæpe pro Repuica tempeſtates: cum multis audacibus, probis nonnunquam etiam potentibus micandum. Pro Seſt.

Eſt boni magiſtratus, cùm auxilia Reiblicæ labefactari, conuelliq; videat, ferre em patriæ, ſuccurrere ſaluti, fortuníſque mmunibus: ſuam ſalutem poſteriorem ute cõmuni ducere, intercludere omnes

ſeditionum vias. Pro Caio Rabir.

Si populo conſulis, remoue te à ſuſpicione alicuius tui commodi: fac fidem, te nihil niſi populi vtilitatē & fructum quærere. Ex lege Agrar. ad pop.

Nulla re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis poſſunt ij qui Reipub. præſunt, quam abſtinentia, & continentia. 2. Offic.

Eſt boni magiſtratus, commoda ciuium defendere, nō diuellere, atq; omnes æquitate eadem continere. 2. Offic.

Eſt proprium munus magiſtratus, intelligere ſe gerere perſonam ciuitatis, debereq́; eius dignitatem & decus ſuſtinere, ſeruare leges, iura deſcribere, & ea fidei ſuæ commiſſa meminiſſe. 1. Offic.

Hi qui Rempublicam tuebuntur, in primis operam dabunt, vt iuris & iudiciorum æquitate ſuum quiſque teneat, vt neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur, neq; locupletibus ad ſua vel tuenda, vel recuperanda, obſit inuidia. 2. Offic.

In primis videndum eſt ei, qui Rempub. adminiſtrabit, vt ſuum quiſq; teneat: & earum rerum ſit copia, quæ ſunt neceſſariæ. 2. Officiorum.

Magiſtratus, non obedientem, & noxium ciuem mulcta, vinculis, verberibusq́; coër

coërceat: ni par, maiórve poteſtas, populúsve prohibeſſit 3.de Leg.

Qui Reipublicæ præſunt, legum ſimiles ſint, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate ducuntur. 1. Offic.

Munus eorum eſſe debet, reſiſtere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Pro Milone.

Eſt ei, cui Reſpublica cõmiſſa eſt, neceſſaria oratio & ſapientia, qua regat populos, qua ſtabiliat leges, qua caſtiget improbos, qua tueatur bonos, qua laudet claros viros, qua præcepta laudis & ſalutis aptè ad perſuadendum edat ſuis ciuibus, qua hortari ad decus, reuocare à flagitio, conſolari poſſit afflictos, factaq; & conſulta fortium & ſapiẽtum, cum improborum ignominia ſempiternis monumentis prodere. Plerunque tamen ad honores adipiſcendos, & ad Rempublicam gerendam nudi veniunt & inermes, nulla cognitione rerum, nulla ſcientia ornati. 1. de Leg.

Eſt boni magiſtratus, non ſolùm videre quid agatur, verumetiam prouidere quid futurum ſit. Pro Mur.

Bono viro, non minori curæ eſt qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. In Lælio.

Caput eſt in omni procuratione negotij

& muneris publici,vt auaritiæ pellatur vel minima ſuſpicio.2.Off.

Nullum eſt vitium tetrius, quàm auaritia, præſertim in principibus, & Rempublicã gubernantibus:habere enim quæſtui Rempublicam, non modò turpe eſt, ſed ſceleratum & nefarium.2.Off.

Senatorius ordo vitio careat,cæteris ſpecimen ſit: nec veniat quidem in eum ordinem quiſquam, vitij particeps.3.de Leg.

Imitemur noſtros Brutos, Camillos,Halas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipiones, Lentulos, & Æmilios, quos in Deorum immortalium cœtu ac numero repono.Amemus patriam,conſulamus bonis,præſenteis fructus negligamus, poſteritati & gloriæ ſeruiamus.Id eſſe optimum putemus,quod erit rectiſſimum.Speremus quod volumus: ſed quod acciderit, feramus. Cogitemus denique corpus virorum fortium, magnorumq; hominũ eſſe mortale.animi verò motus & virtutis gloriam ſempiternam. Pro Seſt.

O conditiones miſeras adminiſtrandarum ciuitatum & prouinciarum,in quibus diligentia plena ſimultatum eſt, negligentia vituperationum: vbi ſeueritas periculoſa eſt, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa, frons omnium

famil

familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: venientes prætores expectant, præſentibus inſeruiunt, abeuntes deferunt. Pro Flacco.

Sunt qui quod ſentiunt, etiam ſi optimum eſt, inuidiæ metu non audent dicere. 1. Officiorum.

Lex.

LEx, eſt ratio ſumma, inſita in natura, quæ iubet ea quæ facienda ſunt, prohibétque contraria. 1. de Leg.

Lex, nihil eſt aliud, niſi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honeſta, prohibensq; contraria. Philip. 11.

Legibus propoſita ſunt ſupplicia vitiis, præmia virtutibus. 2. de Orat.

Vitiorum emendatricē legem eſſe oportet, commendatricémque virtutum: ab ea enim viuendi doctrina ducitur. 1. de Leg.

Docemur autoritate, nutuq; legum, domitas habere libidines, coërcere omnes cupiditates, noſtra tueri: ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere. 1. de Orat.

Leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus vna, atq; eadem voce loquerentur. 2. Off.

A maioribus noſtris nulla alia de cauſa leges ſunt inuentæ, niſi vt ſuos ciues incolumes conſeruarent. In Vatin.

Ad ſalutem ciuium, ciuitatumq; incolu-

mitatem, vitamq; hominum & quietam & beatam, conditæ ſunt leges. 1. de Legib.

Ea virtute & ſapiẽtia maiores noſtri fuerunt, vt in legibus ſcribendis, nihil ſibi niſi ſalutem, atque vtilitatem Reipublicæ proponerent. Neque enim ipſi quod obeſſet, ſcribere volebãt. & ſi ſcripſiſſent, cùm eſſet intellectum, repudiatum iri legem intelligebant. 1. de Inuent.

Nihil eſt tam aptũ ad ius conditionemq; naturæ, quàm lex, ſine qua nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominũ vniuerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. 3. de Legib.

Fundamentum libertatis, fons æquitatis, mens & animus, & conſilium, ſententia ciuitatis, poſita eſt in legibus. Pro Cluent.

Vt membra. Pro Cluent. In ſimilib. 17.

Ius amitti nõ poteſt ſine magno incommodo ciuitatis. Pro Cæcin.

Omnia ſunt incerta, cùm à iure diſceſſum eſt. Ad Pap. Pætum lib. Fam 9.

Maior hæreditas venit vnicuiq; noſtrum à iure, & legibus, quàm ab iis, à quibus illa bona relicta ſunt. Nam vt perueniat ad nos fundus, teſtamento alicuius fieri poteſt: vt retineamus quod noſtrum factum eſt, ſine iure ciuili non poteſt. Pro Cæcin.

Hoc ſpectant leges, hoc volunt, incolumem

mem eſſe ciuium coniunctionem : quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coërcent.3.Offic.

Legis eſt perſuadere, non omnia vi ac minis cogere.2.de Legib.

Si eſſet iſta cognitio iuris magna ac difficilis, tamen vtilitatis magnitudo deberet homines ad ſuſcipiendum diſcendi laborem impellere.1.de Orat.

Domus Iuriſconſulti,eſt totius oraculum ciuitatis. Omnia iudicia aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorũ cauſa repertaſunt. 1.de Orat.

Ius ciuile. 33

IVris ciuilis ſummo ſemper in honore fuit cognitio atq; interpretatio. 2. Offic.

Nihil eſt in ciuitate tam diligenter retinendum quàm ius ciuile. Etenim hoc ſublato nihil eſt quare exploratum cuiquam poſſit eſſe quid ſuum,aut quid alienum ſit. Nihil eſt quod æquabile inter omnes, atq; vnum omnibus eſſe poſſit.Pro Cæcin.

Ius ciuile eiuſmodi eſſe debet,quod neq; inflecti gratia, neque perfringi potentia, neque adulterari pecunia poſſit. Quòd ſi non modò oppreſſum,ſed etiam deſertum, aut neglıgentius adſeruatum erit,nihil eſt quod quiſquam ſe habere certum,aut à patre accepturum, aut relicturum liberis ar-

bitretur. Pro Cæcinna.

Qui ius ciuile contemnendum putat, is vincula reuellit non modò iudiciorum, ſed etiam vtilitatis, vitæq; communis. Qui autem interpretes iuris vituperat, ſi imperitos iuris eſſe dicit, de hominibus, non de iure ciuili detrahit. Si imperitis non putat eſſe obtemperandum, non homines lædit, ſed leges & iura labefactat. Pro Cæcin.

Veri iuris, germanæq; iuſtitiæ ſolidam & expreſſam imaginẽ nullam tenemus, vmbra & imaginibus vtimur. 3. Off.

Tu de iuris ciuilis commendatione leges pleniſſimè apud Ciceronem in oratione pro A. Cæcinna.

Arma legibus contraria. 34

NIhil eſt æquitati tam contrarium atq; infeſtum, quàm conuocati, armatiq; homines: nihil iuri tam inimicum, quàm vis. Pro Cæcinna.

Nihil eſt exitioſius ciuitatibus, nihil tam contrarium iuri & legibus, nihil minus ciuile & humanum, quàm cõſtituta & compoſita Republica quicquam agi per vim. 3. de Legib.

Silent leges inter arma, nec ſe expectari iubent, cùm ei qui expectare velit, antè iniuſta pœna luenda ſit, quàm iuſta repetenda. Pro Milone.

Index,

Iudex, & quæ ſint eius partes. 35

IVdex eſt is, quem non minus bene de nobis exiſtimare, quàm ſecundum nos iudicare velimus. Pro Roſc. Com.

Semper iniquus eſt iudex, qui aut inuidet, aut fauet, debetq; in iudicio imbecillis eſſe inuidia. Pro Planc.

Abducũtur nõnunquã iudices ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniæ. 5. act. in Ver.

Ingẽtes diuitiæ, iudiciorũ religionẽ, veritatemq; ſolent perfringere. 2. Act. in Verr.

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut ſpe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm veritate, aut præſcripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. 2. de Orat.

Eſt ſapientis iudicis, meminiſſe ſe hominem, cogitare ſibi tantum eſſe permiſſum, quantum cõmiſſum ſit & creditum. Et non ſolùm ſibi ſoli poteſtatẽ eſſe datã, verumetiam fidem habitam eſſe, meminiſſe poſſe quem oderit, abſoluere: quem non oderit, condemnare: & ſemper non quæ velit ipſe, ſed quid lex & religio cogat, cogitare. Animaduertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoſcat, quæ res in quæſtione verſetur. Cùm hæc ſunt videnda: tum illud eſt hominis magni, Iudices, atq; ſapientis, ha-

bere

bere in conſilio legem, fidem, religionem, æquitatem: libidinem autem, & inuidiam, metum, cupiditates omnes amouere: maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ, quam à diis immortalibus accepimus, quæ à nobis diuelli non poteſt. Pro Cluent.

Cùm iudici dicenda ſententia eſt, meminerit ſe Deum habere teſtem, id eſt, mētem ſuam, qua nihil homini dedit ipſe Deus diuinius. 3. Offic.

Eſt ſapientia iudicis in hoc, vt non ſolùm quid poſſit, ſed etiam quid debeat, ponderet: neq; quantum ſibi permiſſum, meminerit, ſed etiam quatenus commiſſum ſit. Pro Rabìr. Poſth.

Laborare debent iudices non modò quid dicant pro teſtimonio, ſed etiam quibus verbis vtantur, ne quid minus moderatè poſitum, ne quod ab aliqua cupiditate prolapſum verbum eſſe videatur. Vultu autem laborare, ne qua ſignificari poſſit ſuſpicio cupiditatis, vt & cùm prodeunt, exiſtimatio ſit quædam tacita de illis pudoris ac religionis: & cùm diſcedunt, ea diligenter conſeruata ac retenta videatur. Pro Font.

Neq; contra Rempublicam, neq; contra iuſiurandum ac fidem, amici cauſa vir bonus faciet, ne ſi iudex quidem erit de ipſo amico: ponit enim perſonam amici, cùm induit

induit iudicis: Nam ſi omnia facienda ſint, quæ amici velint, non amicitiæ tales, ſed coniurationes putandæ ſunt. 3. Off.

Iudicis ſemper eſt verum ſequi. 2. Off.

Eſt boni iudicis, paruis ex rebus coniecturam facere vniuſcuiuſque, & cupiditatis & incontinentiæ. 6. in Verr.

Iudex bonus nemo eſſe poteſt, qui ſuſpicione certa non mouetur. 7. Act. in Verr.

Scriptum ſequi, calumniatoris eſt: boni verò Iudicis, voluntatem ſcriptoris, autoritatémque defendere. Quæ lex enim, quod Senatuſconſultum, quod magiſtratus edictum, non infirmari aut conuelli poteſt, ſi ad verba deflectere voluerimus? conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & rationem, & autoritatem relinquamus. Non enim ex verbis pendet ius, ſed verba ſeruiunt hominum conſiliis & autoritatibus: nec verba veniunt in iudicium, ſed ea res, cuius cauſa verba in leges coniecta ſunt. Pro Cæcinna.

Dubium nō eſt quin omnes omnium pecuniæ poſitæ ſint in eorum poteſtate qui iudicia dant, & eorum qui iudicant, quum nemo noſtrûm poſſit ædes ſuas, nemo fundum, nemo bona patriæ obtinere, cùm ad iudicandum detur iudex nequam, & leuis, qui de iis iudicet. 4. Act. in Verrem.

Præceptores. 36

NVllum munus Reipub. afferre maius, meliúſve poſſumus, quàm ſi doceamus atque erudiamus iuuentutem, iis præſertim moribus atque temporibus quibus ita prolapſa eſt vt omnium opibus refrænanda atque coërcenda ſit. 3. de Diuinat.

Nulli bonarum artium magiſtri nō beati putandi, quamuis conſenuerint vires atque defecerint. Cato Maior.

Pædagogi negligendi non ſunt, ſed quodammodo colendi. Lælius.

Nemo eſt noſtrûm liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magiſtri ſui atq; doctores, cùi non locus ille mutus, vbi ipſe altus aut doctus eſt cum grata recordatione in mente verſetur. Pro Planc.

Iidem erant antiquitus viuendi præceptores, atque dicendi. 3. de Orat.

Ciuitas. 37

CIuitas in ſeditione non poteſt eſſe beata. 1. de Finib.

Proprium eſt ciuitatis atque vrbis, vt ſit libera, & nō ſollicita ſuæ rei cuiuſq; cuſtodia. 2. de Offic.

Millies perire eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe viuere. præſidium charitate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe, non armis.

mis. 2. Philip.

Illa non eſt ciuitas, cùm leges in ea nihil valent, cùm iudicia iacent, cùm mos occidit patrius. Parad. 4.

In hoc vel maximè vitioſa eſt ciuitas, quæ largitione interpoſita, virtutis & dignitatis obliuiſci ſolet. De Petit. conſul.

Ciuis. 38

QVi periculum non timet, propoſita inuidia, morte, pœna, qui nihilo ſe ſegnius Rempub. defendit, is vir verè, & ciuis putandus eſt. Pro Milone.

Ciuis eſt is, qui patriã ſuã diligit, ac bonos oẽs ſaluos, incolumesq́; deſiderat. In Vat.

Ab omnibus, huiuſmodi ciuis laudandus ac diligendus eſt, qui non ſolùm Reipub. ciuem improbum remouet, verumetiam ſeipſum eiuſmodi fore profitetur ac præſtat, vt ſibi non modò communi voluntate virtutis atque officij, ſed etiam vt quadam magis neceſſaria ratione, rectè ſit honeſteq́; viuendum. 5. Act. in Verr.

Ciuẽ oportet æquo & pari cum ciuibus iure viuere, neq; ſummiſſum & abiectum, neq; ſeſe efferentem: tũ in Repub. ea velle, quæ tranquilla & honeſta ſint. 1. Off.

Nihil viro bono & quieto & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis. Ad Attic. 9 lib. Epiſt.

Ciuis non eſt habendus, qui ciuile bellum concupiſcit. Philip. 13.

Ingratus eſt, iniuſtusq́; ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum. Pro Marc.

Ciuem ab hoſte non natura ac loco, ſed animo, factisq́; diſtinguimus. Parad. 4.

Hi & audaces & mali & pernicioſi ciues putantur, qui incitant populi animos ad ſeditionem, aut qui largitione cæcant mẽtes imperitorũ, aut qui fortes & claros viros, & bene de Repub. meritos, in aliquam vocant inuidiam. Qui verò ſceleratorum impetus & conatus repreſſerunt, qui autoritate, qui fide, qui magnitudine animi, conſiliis audacium reſtiterunt, ij boni ciues ſemper habiti ſunt. Pro Seſt.

Reſpublica, & Patria. 39

RESpublica nomen vniuerſæ ciuitatis eſt, pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia noſtra ponere, & quaſi conſecrare debemus. 2. de Leg.

Eò omnis vitæ noſtræ ratio tranſmittenda eſt, vt magnam nominis noſtri famam, ex maximis in Rempub. meritis collatis poſteris relinquamus. In Vat.

Bono viro. Lælius. In Magiſt. 31.

Omnibus bonis expedit ſaluã eſſe Rempublicam. Phil. 13.

Laud

Laudandus eſt is, qui mortem oppetit pro Repub. qui doceat chariorem eſſe patriam nobis, quàm noſmetipſos. Eſtq; illa vox inhumana & ſcelerata eorum, qui negant ſe recuſare, quò minus ipſis mortuis terrarum omnium deflagratio conſequatur. 3. de Finibus.

Qui pro Republica vitam reddiderunt, nuſquam mehercule eos mortem potius, quàm immortalitatem aſſecutos putaui. Pro Planc.

Nihil eſt ex omnibus rebus humanis præclarius aut præſtantius, quàm de Republica bene mereri. Ad Planc. Famil. 10.

Omni timore depoſito, debemus liberè Reipub. conſulere. Bru. ad Cic. Fam. 11.

Imitemur noſtros Brutos. Pro Seſt. De Magiſt. 31.

His maiores noſtri, qui ob Remp. mortem obierant, pro breui vita diuturnam memoriam reddiderunt. Philip. 9.

Duo hæc moriens opto. Philipp. 2. In Apophth. 128.

Non poteſt cuiquam malè de Republ. merenti iuſta eſſe cauſa. de Reſp. Aruſp.

Magnus eſt in Republ. campus, multis apertus curſus ad laudem. Philip. 14.

Patria, eſt communis omnium noſtrum parens. 1. Inueɛt. in Catil.

Non poteſt cognatio vlla propior eſſe, quàm patriæ. 1. de Orat.

Ipſa patria dici vix poteſt quid charitatis, quid voluptatis habet. Philip. 5.

Patria nihil dulcius, nihil charius in vita eſſe debet. Ad Quir. poſt red.

Eſt patriæ charitas maxima. In Vat.

Commune patriæ ſolum, & charum eſt, & iucundum & delectabile. Cicero Caio Caſſio. Famil. 12.

Nullus locus eſt domeſtica ſede iucundior. 4. in Catilinam.

Nullus locus nobis dulcior eſſe debet patria. Ad Marc. Famil. 4.

Noſtra patria delectat, cuius rei tanta eſt vis, ac tanta natura, vt Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis tanquam nidulum affixam, ſapientiſſimus vir immortalitati anteponat. 1. de Orat.

Chari ſunt liberi, propinqui, familiares: ſed omnes omnium charitates patria vna complexa eſt, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus? 1. Off.

Patriæ nos primùm natura conciliat. de Reſponſ. Aruſp.

Patria eſt. 5. Tuſc. In Apoph. 81.

Si contẽtio quædam & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum ſit officij, princi

principes ſunt patria & parentes, quorum beneficiis maximè obligati ſumus. 1. Off.

Sapientis eſt carere patria, & duri non deſiderare. Ad Marc. Famil. 4.

Malo ſine periculo domi meæ eſſe, quàm cum periculo alienæ. Ad Marc. Famil. 4.

Pro patria, & in patria mori, præclarum. Ad Attic. 8.

Nemo eſt tam ingratus, tã impius, tamq; nullius humanitatis, qui ſi patriæ merita reſumere velit, non eam magis, quàm ſe-ipſum diligat. In Vati.

Nullus eſt caſus pro dignitate & libertate patriæ non ferendus. Philip. 13.

Omnia quæ à nobis geruntur, non ad noſtram vtilitatem & commodum, ſed ad patriæ ſalutem conferre debemus. In Vat.

Non ſolùm nobis nati ſumus. 1. Offic. In Apoph. 11.

Nullum eſt periculum, quod ſapiens pro ſalute patriæ vitãdum arbitretur: hæc enim ſecum loquitur: Non mihi ſoli, ſed etiam, atq; adeò multo potius, natus ſum patriæ. Vita quæ fato debetur, ſaluti patriæ potiſſimum ſoluatur. 4. ad Herennium.

Nihil eſt præſtabilius viro, quàm periculis patriam liberare: beatiq; ſunt hi, quibus ea res honori fuerit. Pro Mil.

Pericula, labores, dolorem etiam, opti-

mus quiſque pro patria & pro ſuis ſuſcipit: dolores denique ſuſcipere mauult, quàm deſerere vllam officij partem. 1. de Fin.

Quoniam ſunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria graue putandum eſt. At qui patriæ pericula ſuo periculo expetunt, hi ſapientes putandi ſunt, quum & eum quem debent honorem Reip. reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. Etenim vehementer eſt iniquum, vitam quam à natura acceptam propter patriam conſeruaueris, naturæ cùm cogat, reddere, patriæ cùm roget, non dare: & cùm poſſis cum ſumma virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignauiam viuere: & quum pro amicis & parentibus & cæteris neceſſariis adire periculum velis, pro Republica, in qua & hoc & illud ſanctiſſimum nomen patriæ continetur, nolle in diſcrimen venire. 4. ad Herennium.

Cùm dies & noctes, omnia nos vndique fata circumſtent, non eſt dubitandum, eum ſpiritum, quem naturæ quiſque debet, patriæ reddere. Philip. 10.

O fortunata mors, quę naturę debita, pro patria potiſſimùm eſt reddita! Philip. 14.

Quum omnibus definita ſit mors, optandum eſt magis, vt vita, quæ neceſſitati de-

beatur,

betur, patriæ potius donata, quàm reſeruata naturæ videatur. Pro Seſtio.

Debemus grata eorum virtutem memoria proſequi, qui pro patria vitam profuderunt. Philip. 14.

Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus eſt in cœlo & definitus locus, vbi beati æuo ſempiterno fruantur. In Somn. Scip.

Peregrinatio. 40

Omnis peregrinatio obſcura & ſordida eſt iis, quorum induſtria in patria poteſt eſſe illuſtris. Ad Marc. Cælium, Famil. lib. 2.

Omnibus peregrinantibus gratum eſt minimarum quoque rerum quæ domi gerantur, fieri certiores. Cælius ad Ciceronem, Famil. 8.

In externis locis, minor eſt ad facinus verecundia. Ad Marc. Famil. lib. 4.

Multi ſuam rem bene geſſere, & publicam patria procul. Ad Trebatium, Famil. lib. 7.

Gloria. 41

Gloria, eſt illuſtris & peruagata multorum & magnorum, vel in ſuos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominum, fama meritorum. Pro Marcello.

Gloria, eſt ſolida quædam res & expreſ-

ſa,non adumbrata: ea eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute: ea virtuti reſonat,tanquam imago gloriæ,quæ quia rectè factorum plerunq; comes eſt, nõ eſt bonis viris repudianda. Illa autem quæ ſe eius imitatricem eſſe vult, temeraria atque inconſiderata, & plerunque peccatorum, vitiorumq́; laudatrix fama popularis, ſimulatione honeſtatis, formam eius, pulchritudinemq́; corrumpit. Tu ergo quæ habent ſpeciem gloriæ, collecta ex inaniſſimis ſplendoris inſignibus,contemne: breuia,fugacia & caduca exiſtima. 3. Tuſc.

Vera gloria radices agit, atque etiã propagatur: ficta omnia tanquam floſculi celeriter decidunt: nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum. 2. Off.

Honos,eſt præmium virtutis iudicio ſtudioq́; ciuium delatum ad aliquem. Qui eum ſententiis,qui ſuffragiis adeptus eſt,is mihi & honeſtus & honoratus videtur. De clar. Orat. ad Brutum.

Is verus triumphus eſt, cùm bene de Republica meritis, teſtimonium à conſenſu ciuitatis datur. Philip. 14.

Is honos videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna merita claris viris defertur & datur: eſtq;

non

non inuitamētum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis præmium. Ad Planc. Fam. lib. 10.

Ea eſt profectò iucunda laus, quæ ab his proficiſcitur qui ipſi in laude vixerunt. Ad Marc. Catonem, Famil. lib. 15.

Is mihi videtur ampliſſimus, qui ſua virtute in altiorem locum peruenit, non qui aſcendit per alterius incommodum & calamitatem. Pro Roſc. Amer.

Suſcepit vita. 2. de Natur. deor. De Virtute. 45.

Quæ melior in genere hominum natura, quàm eorum qui ſe natos ad homines iuuandos, tutandos, conſeruandos arbitrantur? Abiit ad eos Hercules: nunquam abiiſſet, niſi cùm inter homines eſſet, eam ſibi viam muniſſet. 1. Tuſc.

Eò omnis vitæ noſtræ ratio. In Vatin. De repub. 39.

Actum præclarè cum iis eſt, quorum virtus nec obliuione eorum qui ſunt, nec reticentia poſterorum ſepulta eſſe poterit. Philip. 14.

Breuis vita data eſt, at memoria bene redditæ vitæ ſempiterna, quæ ſi non eſſet longior, quàm hæc vita, quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem, gloriamq; contenderet? Philip. 14.

Exiguũ nobis vitæ curriculũ natura circumſcripſit,immenſum glorię.Pro C.Rab.

Vita breuis eſt, gloriæ curſus ſempiternus.Pro Seſt.

Breue tempus ætatis, ſatis longum ad bene viuendum. 1.Tuſc.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad ſtudia, gloria: iacentq; ea ſemper, quæ apud quoſque improbantur. 1.Tuſc.

Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſq; maximè gloria ducitur. Ipſi illi philoſophi etiam in illis libellis, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomẽ ſuum inſcribunt, in quo prædicationem & nobilitatem deſpiciunt, prædicari ſe, ac nominari volunt.Pro Arch.Poëta.

Opifices poſt mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo Mineruæ, cùm inſcribere non liceret? Quid noſtri philoſophi? nõnne in his ipſis libris quos inſcribunt, de contemnenda gloria, ſua nomina inſcribunt? 1. Tuſc.

Nemo eſt tam auerſus à Muſis, qui non mandari verſibus æternum ſuorum laborum facilè præconium patiatur. Pro Arch. Poëta.

Themiſtocles. Pro Arch. Poëta. In Apophth.4.

Poëtæ

Poëtæ poſt mortem nobilitari volunt: vnde illud,

Aſpicite ô ciues, ſenis Ennij imaginis vrnam:
Hic veſtrûm finxit maxima facta patrum.

Mercedem gloriæ efflagitat ab his, quorum patres affecerat gloria. Idemq́;,

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit: cur? volito docta per ora virûm.
1. Tuſcul.

Vix inuenitur qui laboribus ſuſceptis, periculisq́; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. 1. Off.

Nemo vnquã ſine magna ſpe immortalitatis, ſe pro patria offert ad mortẽ. 1. Tuſc.

Perfecti homines, & excellentibus ingeniis præditi, excitantur ſpe gloriæ, quæ habet formam honeſtatis, & ſimilitudinem: Cato Maior.

Nemo noſtrum in Reip. periculis, cum laude ac virtute verſatur, quin ſpe poſteritatis, fructuq́; ducatur. Pro C. Rabir.

Quũ optimus quiſq; maximè poſteritati ſeruiat, eſſe aliquid veriſimile eſt, cuius is poſt mortem ſenſum ſit habiturus. 1. Tuſc.

Licuit eſſe otioſo Themiſtocli, licuit Epaminondæ: ſed neſcio quomodo inhæret in mentibus, quaſi ſeculorum quoddam

augurium futurorum: quo quidem dempto, quis tam eſſet amens, qui ſemper in laboribus & periculis viueret? 1. Tuſc.

Pueri efferuntur lætitia cùm vicerint, & pudet victos: vt ſe accuſari nolunt, quàm cupiunt laudari: quos illi labores non perferunt, vt æqualium principes ſint? 5. de Finibus.

Quis tantos labores diurnos, nocturnosq; domi, militiæq; ſuſciperet, ſi iiſdem finibus gloriam ſuam, quibus vitam eſſet terminaturus? Sed optimi cuiuſq; animus, maximè ad immortalitatem gloria nititur. Cato Maior.

Eſt anguſti animi atq; demiſſi, triumphi honorem atque dignitatem contemnere. Nam vt leuitatis eſt. In Piſo. In ſimil. 75.

Prǫſtantes viri, nunquam tanta conati eſſent, quæ ad poſteritatis memoriā pertinerent, ni animo vidiſſent poſteritatem ad ſe pertinere poſſe. Nónne melius multò fuiſſet, otioſam ætatem & quietam ſine vllo labore & contentione traducere? Sed neſcio quo modo animus erigens ſe, poſteritatem ſemper ita proſpicit, quaſi cùm exceſſerit è vita, tum deniq; victurus ſit. Cato Maior.

Sapiens, virtutis honorem, præmium, haud prædam petit. 3. de Orat.

Nullam virtus aliam mercedē laborum, peric

periculorumq; deſiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, Iudices, quid eſt quòd in hoc tam exiguo vitæ curriculo & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè ſi nihil animus pręſentiret in poſterum, & ſi quibus regionibus vitę ſpatium circumſcriptum eſt, eiſdem omneis cogitationes terminaret ſuas: nec tantis ſe laboribus frangeret, neque tot curis vigiliisq; angeretur, nec toties de vita ipſa dimicaret. Nunc inſidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ ſtimulis concitat atq; admonet, non cum vitæ tempore eſſe dimittendam commemorationem nominis noſtri, ſed cum omni poſteritate adæquandam. Pro Archia Poëta.

Nullam mercedem tanta virtus, præter hanc laudis & gloriæ deſiderat: qua etiam ſi careat, tamen eſt ſeipſa contenta: quanquam in memoriam gratorum hominum, tanquam in luce poſita lætetur. Philip. 5.

Ex omnibus præmiis virtutis, ampliſſimum eſt præmiũ, gloria: quæ vitæ breuitatem, poſteritatis memoria conſolatur: quæ efficit vt abſentes adſimus, mortui viuamus, cuius gradibus etiam homines in cælum videntur aſcendere. Pro Milone.

Non vita hæc dicenda eſt quæ corpore

& ſpir

& ſpiritu continetur : illa, inquam, illa vita eſt, quæ viget memoria ſeculorũ omnium, quam poſteritas alit, quam ipſa æternitas ſemper intuetur. Pro Marc.

Veſtra quæ dicitur vita, mors eſt. Som. Scipion.

Nihil eſt vera gloria dulcius. Philip. 5.

Natura nihil præſtantius habet, nihil quod magis expetat, quàm honeſtatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus. 2. Tuſc.

Antiquior ſit poſſeſſionibus gloria. 1. de Diuinat.

Verum decus in virtute poſitum eſt. Cicero ad Plancum. Famil. lib. 10.

De morte. 42

OMnium rerum mors eſt extremum. ad Tor. Fam. 6.

Mors eſt diſceſſus animæ à corpore. 1. Tuſcul.

Mors, ſomno ſimilis eſt. 1. Tuſcul.

Morti nihil eſt tàm ſimile, quàm ſomnus. Cato maior.

Somnus, imago mortis. 1. Tuſcul.

Mors, quaſi ſaxum Tantalo ſemper impendet. 1. de Finib.

Moriendum certè eſt, & id incertum an eo ipſo die. Cato Maior.

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo ſeſe

dò ſeſe habiturum ſit corpus, non dico ad annum,ſed ad veſperum. 2.de Finib.

Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens,cui ſit exploratum,ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Maior.

Mors omnibus eſt parata. 4. Inuect. in Catil.

Omnibus definita eſt mors. Pro Seſtio.

Mortẽ omnibus natura propoſuit. Phi. 4.

Neceſſe eſt mori. 2. Tuſcul.

Moriendum eſt omnibus: eſtq; finis miſeriæ in morte. 1. Tuſcul.

Commorandi nobis natura diuerſorium, non habitandi dedit. Cato Maior.

Ex ipſa vita diſcedendum eſt, tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo. C. Maior.

Si hoc tempore diem non obieris, paucis pòſt diebus eſt tibi moriendum, quia homo natus es. Sulpitius ad Cicero. Fa. lib. 4.

Hoc meditatum ab adoleſcentia debet eſſe, mortem vt negligamus, ſine qua meditatione, tranquillo eſſe animo quis non poteſt. Cato Maior.

Mortem omnibus horis impendentem timens, quis tranquillo animo poſſit conſiſtere? Cato Maior.

Qui id qđ vitari nõ poteſt metuit, is viuere animo quieto nullo modo poteſt. 2. Tuſ.

Quæ poteſt eſſe in vita iucunditas, cùm

dies & noctes cogitandum ſit iamiam eſſe moriendum? 1. Tuſcul.

Qui mortem non timet, magnum is ſibi præſidium ad beatam vitam comparauit. 2. Tuſc.

Non deterret ſapientem mors, quæ propter incertos caſus quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ nunquam longè poteſt abeſſe. 1. Tuſcul.

Vtrum viuere an mori ſit melius, dij immortales ſciunt: hominum quidem ſcire arbitror neminem. 1. Tuſcul.

A malis mors abducit, nō à bonis. 1. Tuſ.

Ipſe animi diſceſſus à corpore fit ſine dolore, & fit plerunque ſine ſenſu, nonnunquam etiam cum voluptate: totum hoc leue eſt, qualecunque ſit. fit enim ad punctum temporis. 1. Tuſc.

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1. Tuſcul.

Pellantur iſtæ ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miſerum eſſe. Quod tandem tempus? naturæ'ne? At ea quidem dedit vſuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præſtituta die. Quid eſt igitur quod querare, ſi repetit quum vult? ea enim conditione acceperas. Quæ verò ætas longa eſt? aut quid omnino homini longum? Nónne modò

pueros,

pueros, modò adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde vt cuique data ſunt, pro rata parte à vita, longa aut breuia dicuntur. 1. Tuſcul.

Mors terribilis eſt iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non poteſt. Parad.

Honeſta mors nunquam eſt fugienda, ſæpe etiam appetenda. Martius ad Ciceronem, Famil. lib. 11.

Vetat dominans in nobis Deus. 1. Tuſc. In piis Sent. 68.

Non eſt iniuſſu Imperatoris. Cato Maior. In piis Sent. 70.

Nobis ſi quid tale acciderit. 1. Tuſcul. In piis Sentent. 72.

Tibi & piis omnibus. 1. Tuſcul. In piis Sentent. 69.

Niſi Deus. 1. Tuſculanarum. In piis Sentent. 71.

Sunt qui ſe gratum mortuis facere, ſi grauiter eos lugeant, arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam: exiſtimant enim diis immortalibus ſe facilius ſatisfacturos, ſi eorum plaga perculſi, afflictos ſe & ſtratos eſſe fateantur. 3. Tuſcul.

Mortuorum corpora nihil ſentiunt in ſepultura: quantũ autẽ cõſuetudini, famæq;

dand

dandum ſit, id curent viui, ſed ita, vt intelligant nihil ad mortuos pertinere. 1. Tuſc.

Quum ab amicis rogaretur Diogenes. 1. Tuſc. in Apophth. 37.

Mors, bonum ſit an malum: pleniſſimè primo Tuſculanarum leges, & in dialogo, qui Cato Maior inſcribitur. 41

QVis eſt, aut quotuſquiſque cui mors cùm appropinquet,

Non refugiat timido ſanguen, atque exalbeſcat metu? 5. de Finib.

Emori nolo. 2. Tuſc. In Apophth. 43.

Virtutis quæ ſit vis & commendatio. 44.

VIrtus eſt per ſe ipſa laudabilis, & ſine qua nihil laudari poteſt. 2. de Orat.

Virtus nihil eſt aliud, quàm in ſe perfecta, & ad ſummum perducta natura. 1. de Legibus.

Virtus, eſt affectio animi conſtans, conueniensq́; laudabiles efficiens eos in quibus eſt: & ipſa eſt per ſe ſua ſponte, ſeparata tamen vtilitate, laudabilis: ex ea proficiſcuntur honeſtæ voluntates, ſententiæ, actiones, omnisq́; recta actio. 4. Tuſc.

Virtutis multæ definitiones conſultò à nobis omittuntur.

Id dicitur honeſtum, non quod laudetur à multis, ſed quia tale ſit, vt vel ſi ignorent:

rent id homines, vel ſi obtinuiſſent, pulchritudine ſua tamen eſſet, ſpecieq; laudabile. 2. de Finib.

Honeſtum etiam ſi nobilitatum non ſit, aut ſi etiam à nemine laudetur, laudabile eſt natura: quod ſi oculis cerneretur, mirabiles amores citaret ſapientiæ. 1. Offic.

Honeſtum, eſt quod detracta omni vtilitate ſine vllis præmiis, fructibúsve, per ſeipſum iure poteſt laudari. 2. de Finib.

Si non ipſo honeſto mouemur, vt viri boni ſimus, ſed vtilitate aliqua atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam quid faciet is in tenebris qui nihil timet, niſi teſtem vel iudicem? quid in deſerto loco, nactus quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillum atque ſolum? 1. de Legibus.

Si emolumentis, non ſuapte natura virtus expetitur, vna erit virtus quæ malitia rectiſſimè dicetur. Nam qui virtutem pretio metiuntur, nullam virtutem, niſi malitiam putant. 1. de Legibus.

Nulla poteſt eſſe virtus niſi gratuita. Nā quæ voluptate, quaſi mercede aliqua ad officium impellitur, ea non virtus, ſed fallax, & imitatio, ſimulatioq; virtutis. 5. Tuſc.

Quicquid præter id quod honeſtum ſit expetendum eſſe duxeris, in boniſq; numeraris, & honeſtum ipſum quaſi virtutis lu-

men extinxeris, & virtutem penitus euerteris. 3. de Finib.

Difficile eſt hominibus perſuadere honeſtum propter ipſum eligendum. C. Caſſius Ciceroni, Famil. lib. 15.

Si ipſam honeſtatem vndique perfectam & abſolutam, rem vnam præclariſſimam omnium, maximeq́; laudandam penitus videremus, quonam gaudio compleremur, cùm tantopere eius adumbrata opinione lætemur? 5. de Finib.

Sumus natura ſtudioſiſſimi, appetentiſſimiq́; honeſtatis: cuius ſi quaſi lumen aliquod aſpeximus, nihil eſt quod vt eo potiamur, non parati ſimus & ferre & perpeti. 2. Tuſc.

Nihil eſt virtute amabilius: quam qui adeptus erit, vbicunque erit gentium, à nobis diligetur. 1. de Nat. Deor.

Virtutē neceſſariò gloria ſequitur. 1. Tuſ.

Gloria virtutem, tanquam vmbra ſequitur. 1. Tuſcul.

Nihil eſt virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. 1. de Nat. Deor.

Nihil eſt amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendū: quippe cū propter virtutē & probitatē eos etiā quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea eſt vis, vt eā (quod maius

eſt)

eſt)in hoſte etiam diligamus. In Lælio.

Animi hominum mouentur ad diligendum, cùm eorum, quibuſcum vſu coniuncti ſunt, virtutem & bonitatē perſpiciunt. In Lælio.

Conciliantur animi hominum dignitate hominis, rebus geſtis, æſtimatione vitæ: alienāturq; ab iis in quibus hæc non ſunt. 1. de Oratore.

Suſcepit vita, conſuetudoq; communis, vt beneficiis excellentes viros in cœlum fama ac voluntate tollamus. 2. de Nat. Deor.

Quæ natio non comitatem, non beneuolentiam, non gratum animum & beneficij memorem diligit? Quæ ſuperbos, quæ maleficos, quæ crudeles, quæ ingratos non aſpernatur, non odit? 1. de Legib.

Eos viros nos ſuſpicimus, maximiſq; efferimus laudibus, in quibus exiſtimamus, excellentes quaſdam & ſingulares perſpicere virtutes. Deſpicimus autem eos, & contemnimus, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorū putatur. Quamobrē contemnuntur ij, qui nec ſibi nec alteri proſunt, vt dicitur, in quibus nullus labor, nulla induſtria, nulla cura eſt. Admiratione autem quadam afficiuntur ij, qui anteire cæteris virtute putantur. 2. Offic.

Illud honeſtum, quod in alio cernimus,

nos mouet: atque illi in quo id ineſſe videtur, amicos facit. Omnis enim virtus nos ad ſe allicit, facítque vt eos diligamus, in quibus ipſa ineſſe videtur. 1. Off.

Quis eſt tam diſſimilis homini, qui non moueatur & offenſione turpitudinis & comprobatione honeſtatis? Quis eſt qui non oderit, libidinoſam, proteruam adoleſcentiam? Quis contra, in illa ætate pudorem, conſtantiam etiam, ſi ſua nihil interſit, nõ tamẽ diligat? An obliuiſcimur quantopere in audiendo, in legendoq; moueamur, cũ piè, cùm amicè, cũ magno animo, aliquid factum cognoſcimus? 5. de Finib.

Quæ magno animo & elato, fortiter & excellenter geſta ſunt, ea, neſcio quo modo quaſi pleno ore laudamus. 1. Off.

Cùm aliquid clementer, manſuetè, iuſtè, rectè, moderatè, ſapienter factum aut legimus, aut audimus, quo ſtudio incendimur, non modò in geſtis rebus, ſed etiam in fictis, vt eos ſæpe, quos nunquam vidimus, diligamus? Pro Marcel.

Quis eſt qui non admiretur ſplendorem pulchritudinemq; virtutis! 2. Off.

Conciliatrix amicitiæ eſt, virtutis opinio. In Lælio.

Habet hoc virtus, vt viros fortes, ſpecies eius & pulchritudo etiam in hoſte poſita

delectet. In Piſonem.

Eſt proprium virtutis conciliare ſibi animos hominum, & ad vſus ſuos adiungere. 2. Offic.

Virtus conciliat amicitias atque conſeruat. In ea enim eſt conuenientia rerum, in ea eſt ſtabilitas, in ea eſt conſtantia: quæ cùm ſe extulit, & lumen ſuum oſtendit, & idem aſpexit, agnouitq; in alio, ad id ſe admouet: viciſſimq; accipit illud quod in altero eſt, ex quo eorum exardeſcit ſiue amor, ſiue amicitia. In Lælio.

Propter virtutem iure laudamur, & in virtute rectè gloriamur. 3. de Nat. Deor.

Vera laus veræ virtuti debetur. 3. de Or.

Nihil quidquam ſine virtute laudabile. 1. Tuſcul.

Quibus gradibus Romulus aſcendit in cœlum? rebus geſtis atque virtute. Parad. 1.

Bonus vir propriè & copioſè laudari ſine virtutum cognitione non poteſt. 2. de Orat.

Eos quorum vita perſpecta eſt in rebus honeſtis atq; magnis, & bene de Republica ſentientes, aut aliquo honore & imperio affectos obſeruare & colere ſolemus. 1. Officiorum.

Vehementer amor multitudinis commouetur ipſà fama & opinione liberalitatis, beneficẽtiæ, iuſtitiæ, fidei, omniumq; earũ

virtutum, quæ pertinēt ad manſuetudinem ac facilitatem, eosq́;, in quibus eas virtutes ineſſe videmus, à natura ipſa diligere cogimur. 2. Off.

Ea virtus videtur præſtantis viri, quæ eſt fructuoſa aliis, ſibi autem laborioſa, aut periculoſa, aut certè gratuita. 2. de Orat.

Si quod optimum, maximúmque eſt, id volumus adipiſci, virtuti opera danda eſt, ſine qua nullam rem expetendam conſequi poſſumus. In Lælio.

Verum decus in virtute poſitum eſt. Cicero ad Plancum, Famil. lib. 10.

Digna eſt virtus gloriatione: tantúmque præſtat cæteris rebus, vt dici vix poſſit quid interſit. 4. de Finib.

Neſciunt multi, neſciunt quantas vires virtus habeat. nomen virtutis tantùm vſurpant: quid ipſa valeat, ignorant. Parad. 2.

Non ſunt iſti audiendi, qui virtutem duram & quaſi ferream eſſe volunt. In Lælio.

Non eſt inhumana virtus, neque immunis, neque ſuperba, quæ populos vniuerſos tueri, eisq́; optimè conſulere ſoleat: quod non faceret profectò, ſi à vulgi charitate abhorreret. In Lælio.

Virtus, quam ſequitur charitas, minimè repudianda eſt. In Lælio.

Virtus altiſſimum locum in homine, & max

maximè excellentem tenet. Cùm autem aſſumpta eſt ratio, tanto in dominatu locatur, vt omnia prima naturæ, huius tutelæ ſubiiciantur. 4. de Finib.

Virtus, omnia quæ cadere in hominem poſſunt, ſubter ſe habet: eáque deſpiciens, caſus contemnit humanos; culpáque omni carens, præter ſeipſam, nihil cenſet ad ſe pertinere. 5. Tuſcul.

Optimè virtus ſeipſa nouit, & quàm amabilis ſit intelligit. In Lælio.

Virtutis tanta eſt vis, vt non poſſit vnquam eſſe vir bonus non beatus. In Piſon.

In virtute ſatis eſt præſidij ad bene viuendum, ſatis etiam ad beatè, ſatis vt fortiter viuamus, etiam vt magno animo, & quidem vt nulla re egeamus; ſemperq; ſimus inuicti. ſequitur vt nihil pœniteat, nihil deſit, nihil obſtet. 5. Tuſcul.

Præſidij ad viuendum in virtute ſatis eſt. 5. Tuſcul.

Virtus ad beatè viuendum ſeipſa cõtenta eſt. 5. de Finib.

Cùm fateamur ſatis magnam vim eſſe in vitiis ad miſeram vitam, fatẽdum eſt etiam eandem vim in virtute eſſe ad beatam vitam. Contrariorum enim contraria ſunt conſequentia. 5. Tuſcul.

Quanti eſt æſtimanda virtus, quæ nec

eripi, nec ſurripi poteſt, neque naufragio, neque incendio amittitur, nec tempeſtatum, nec temporum permutatione mutatur? qua præditi qui ſunt, ſoli ſunt diuites: ſoli enim poſſident res & fructuoſas & ſempiternas: ſoliq; (quod eſt proprium diuitiarum) contenti ſunt rebus ſuis. Satis eſſe putant quod eſt: nihil appetunt, nulla re egent, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nihil requirunt. Para. vlt.

Virtus in tempeſtate ſæua quieta eſt, & lucet in tenebris, & pulſa loco manet tamen, atque hæret in patria, ſplendetq; per ſe ſemper, neque alienis vnquam ſordibus obſoleſcit. Pro Seſtio.

Amitti virtus non poteſt. 2. Tuſcul.

Virtus eſt altiſſimis defixa radicibus, quæ nunquam vlla vi labefactari poteſt, nunquam dimoueri loco. Philip. 4.

Ei nõ multum poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute quàm in caſu præſidium collocauit. 4. ad Heren.

Omnes bene viuendi rationes in virtute ſunt collocandæ, propterea quòd ſola virtus in ſua poteſtate eſt. Omnia, præter eam, ſubiecta ſunt fortunæ dominationi. 4. Ad Herennium.

Maior eſt virtutis iucunditas, quàm voluptas, quæ percipitur ex libidine & cupiditate.

ditate. 3.act.in Verrem.

Tu plura ſi deſideres,euolue diligenter quintum Tuſculanarum : nos enim ea tantùm quæ videbantur grauiora ſelegimus , ne potius ex integro librum tranſcripſiſſe, quàm ex præcipuis præcipua ſelegiſſe videamur.

Expetendarum rerum tria genera. 45

RErum expetendarum tria ſunt genera. Nam eſt quiddam quod ſua vi nos alliciat ad ſeſe , non emolumento captans aliquo,ſed trahens ſua dignitate, quod genus,virtus, ſcientia , veritas eſt. Aliud autem non propter ſuam vim & naturam, ſed propter fructum atque vtilitatem petendum, quod pecunia eſt. Tertium eſt, ex horum partibus iunctum , quod & ſua vi, & dignitate nos inductos ducit , & præ ſe gerit quandam vtilitatem quò magis expetatur,vt amicitia,bona exiſtimatio. 2.de Inuentione.

Vitia virtutis ſpeciem plerunque induunt. 46

CErnenda ſunt diligenter , ne ea nos fallant vitia , quæ virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam malitia , & temperantiam immanitas in voluptatibus aſpernandis , & magnitudinem animi, ſuperbia in animis extollendis , & deſpicientia in contemnendis honoribus : & libera-

 litatem

litatem effuſio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem ſuperſtitio: ſtudiiſq; bonis ſimilia videntur ea, quæ ſunt in eo genere nimia. In Part.

Aſtutiæ tollendæ ſunt, eaq; malitia, quæ vult quidem videri ſe eſſe prudentiam, ſed abeſt ab ea, diſtátque plurimum: nec vlla pernicies vitæ maior inueniri poteſt, quàm cùm in malitia ineſt ſimulatio. 3.Off.

Omnibus veris falſa quædam adiuncta ſunt tanta ſimilitudine, vt nulla inſit iudicandi & aſſentiendi nota. 1.de Nat. deor.

Finitima ſunt falſa veris. 4.Academ.

Voluptas. 41

IMitatrix eſt boni voluptas, malorum mater omnium, cuius blãditiis corrumpuntur quæ natura bona ſunt 1. de Leg.

Malorum eſca, voluptas: qua homines capiuntur, vt hamo piſces. Cato Maior.

Voluptate capimur omnes. 1.de Leg.

Voluptates, blandiſſimæ dominæ, ſæpe maiores partes animæ à virtute detorquẽt. 2.Officiorum.

Maximas virtutes iacêre oportet, voluptate dominante. Ad Attic.lib.5.

In voluptatis regno non poteſt virtus conſiſtere. Cato Maior.

Qui voluptati deditus eſt, huic omnia ſenſu, non ratione ſunt iudicãda: eaq; dicenda

da optima quæ ſunt ſuauiſſima. 2.de Finib.

Impedit conſilium voluptas, rationi inimica, ac mentis, vt ita dicam, perſtringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. Cato Maior.

Semouenda eſt voluptas, non ſolùm vt recta ſequamur, ſed etiam vt loqui deceat frugaliter. 2.de Finib.

Quò maior eſt voluptas, eò magis mentem à ſua ſede & ſtatu dimouet. Parad. 1.

Non eſt neceſſe tanquam meretricem. 2.de Finib. In Sim. 46.

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui vnum diem totum velit eſſe in voluptate. 2.de Finib.

Non eſt eius qui dolore ſummũ malum metiatur, mentionẽ facere virtutis. 3. Tuſc.

Qui voluptatibus ducũtur, & ſe virorum illecebris, & cupiditatum lenociniis dediderunt, miſſos faciant honores, nec attingant Rempublicam, patiantur viros fortes labore, ſe otio ſuo perfrui. Pro Seſt.

Nihil altum, nihil magnificum ac diuinum ſuſcipere poſſunt, qui ſuas omnes cogitationes abiecerũt in rem tam humilem, tam contemptam. In Lælio.

Fieri non poteſt, vt animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate, copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, literis operam,

operã dare poſſit. Nec eſt alia cauſa, cur in tantis præmiis eloquentiæ,tanta voluptate dicendi,tanta laude,tanta gloria,tanto honore tã ſint pauci, ſemperq; fuerint, qui in hoc labore verſarentur. Omittendæ enim ſunt omnes voluptates:relinquenda ſtudia delectationis,ludus,iocus, conuiuium,ſermo etiam penè omnium familiarium deſerendus : quæ res in hoc genere homines à labore, ſtudioq; deterret. Pro M.Cælio.

Multa nobis blandimenta natura ipſa genuit, quibus ſopita virtus conniueret: & multarum rerum iucundiſſimarum varietatem dedit, quibus non modò prima ætas, ſed iam corroborata caperetur. Pro M.Cælio.

Plerique propter voluptatem & paruam & non neceſſariam, tum in morbos graues, tum in damna, tum in dedecora, incurrunt:ſæpe etiam legum,iudiciorúmque pœnis obligantur.1.de Finib.

Nulla capitalior peſtis, quàm corporis voluptas, hominibus à natura data eſt. Cato Maior.

Vitium ventris & gutturis non modò minuit ætatem hominibus, ſed etiam aufert. Pro M.Cælio.

Voluptatẽ dimittamus, & ſuis ſe finibus tenere iubeamus,ne blanditiis eius,illecebriſq;

briſq; capiatur animi voluptas. 3.de Finib.

Amores & deliciæ maturè & celeriter defloreſcunt. Pro M.Cælio.

Fluit voluptas, & prima quæque euolat: ſæpiusq; relinquit cauſas pœnitendi, quàm recordandi. 2.de Finib.

Vnà cum ſatietate moritur memoria voluptatis. 2. Off.

Omnibus in rebus, voluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt. 2.de Orat.

Nos omnes voluptate quemadmodum natura capiamur, plura primo de Finibus.

Animus. 48

OPus eſt te animo valere, vt corpore poſſis. Caio Tironi, Famil. 16.

Ex anima conſtamus & corpore. 4. de Finibus.

Conſtamus ex animo & corpore. 3. Tuſc.

Animus eſt rationis compos & particeps, quo nihil ab optimo & ſapientiſſimo genitore melius eſt procreatum. De Vniuerſ.

Mente nihil homini dedit Deus ipſe diuinius. 3. Off.

Nobis Deus, ſiue mater rerum omnium natura, dedit animum, quo nihil eſt præſtantius neque diuinius. Parad. 1.

Animus eſt ingeneratus à Deo. 1. de Legib. in Piis, 3.

Eſt

Eſt animus cœleſtis. C. Maior. in Piis, 36.

Dij immortales. Cato Maior. in Piis, 26.

Humanus animus deceptus ex mente diuina. 5. Tuſcul.

Animus cùm eſt ſecū. 1. Tuſc. in Piis, 41.

Nulla eſt celeritas. 1. Tuſc. in Piis, 38.

Duæ ſunt viæ. 1. Tuſc. in Piis, 60.

Oportet vt ſeipſa mēs. 5. Tuſc. in Piis, 39.

Eorum animi. Som. Scip. in Piis, 61.

Animus ſolus, nec cùm adeſt, nec cùm diſcedit apparet. Cato Maior.

Omnium animi immortales ſunt: ſed bonorum, fortiumq; diuini. 2. de Legib.

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad deorum religionem ſanctimoniamq; demigrare. Pro Caio Rabirio.

Sic habeto, te non eſſe mortalem, ſed corpus hoc. Som. Scipionis.

Corpus hoc eſt mortale, animi verò motus, ſempiterni. Pro Seſtio.

Nihil intereſt, motu animi ſublato, inter pecudem & hominem: ſed ne inter hominem & ſaxum, aut truncum, aut quiduis generis eiuſdem. In Lælio.

Duplex eſt vis animorum: vna pars in appetitu poſita, altera in ratione, quæ docet & explanat quid faciendum, fugiendúmve ſit. ita fit vt ratio præſit, appetitus verò obtemperet.

temperet. 1. Off.

Eſt animorum ingeniorumq; noſtrorum naturale quaſi quoddam pabulum, conſideratio, contemplatioq; naturæ, doctoq; homini & erudito, cogitare, eſt viuere. Sapiẽtis enim cogitatio, nõ ferme ad inueſtigandũ adhibet oculos aduocatos. 4. Acad.

Animus perturbatus & incitatus nec cõhibere ſe poteſt, nec quo loco vult, conſiſtere omnino. 4. Tuſcul.

Animus æger. 3. Tuſc. In Apoph. 123.

Quemadmodum animus conturbatus. 3. Tuſc. In Similib. 33.

Animi morbi, ſunt cupiditates immẽſæ, inanes diuitiarum gloriæ, dominationis, libidinoſarum etiam voluptatum. accedunt ægritudines, moleſtiæ, mœrores, quæ animos exedunt, cõficiuntq; curis. 1. de Finib.

Ægris corporibus ſimillima eſt animi ægritudo. 1. de Finib.

Aquè animo dolemus, dum corpore dolemus. 3. Offic.

Errat qui vllum aut corporis, aut fortunæ vitium, animi vitiis grauius exiſtimat. 3. Tuſcul.

Morbi pernicioſiores pluresq; ſunt animi quàm corporis. 3. Tuſc.

Corpora curari poſſunt, animorum nulla medicina eſt. 3. Tuſc.

Animi

Animi lineamenta pulchriora ſunt, quàm corporis. Rectè ſolus liber, nec dominationi cuiuſquam parens, neque obediens cupiditati. Rectè inuictus, cuius, etiam ſi corpus conſtringatur, animo tamen vincula iniici nulla poſſunt. 3. de Finib.

Corpori tantùm præſtat mentis excellens perfectio, vt vix poſſit cogitari quid interſit. 5. de Finib.

Deus & ortu & virtute antiquiorẽ genuit animũ, eumq; vt dominũ atq; imperantem obedienti præfecit corpori. De vniuerſ.

Vt multò maiora ſunt opera animi, quàm corporis: ſic eæ res, quas perſequimur ingenio ac ratione, gratiores ſunt, quàm hæ quas viribus. 2. Offic.

Quò maior eſt vis animi, quàm corporis, hoc ſunt maiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11.

Quum multùm animus corpori præſtet. 2. de Leg. In Piis Sent. 22.

Non viribus. Cato Maior. Conſilium, 26.

Maior eſt animi voluptas, quàm corporis. 2. de Finib.

Voluptate animi, nulla poteſt eſſe maior. Cato Maior.

Corpore nihil niſi præſens & quod adeſt, ſentire poſſumus: animo autem & præterita & futura. 1. de Finib.

Corpus

Corpus tãdiu gaudet, dũ præſentẽ ſentit voluptatẽ: animus & præſentẽ percipit pariter cum corpore, & proſpicit venientem, nec præteritam præterfluere ſinit. 5. Tuſc.

Corpus eſt quaſi vas animi, aut aliquod receptaculum. 1. Tuſc.

Deus animum concluſit in corpore. De Vniuerſitate.

Exercendum eſt corpus, & ita efficiendum, vt obedire conſilio, rationiq́; poſſit in exequendis negotiis, & in labore tolerando. 1. Off.

Redditur terræ corpus. 2. de Leg.

Formæ dignitas, aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate extinguitur. 4. ad Heren.

Ratio. 49

MVnus animi, eſt ratione vti. 3. Tuſc.

Nihil eſt, non dicam in homine, ſed in omni cælo atque terra, ratione diuinius, quæ quum adoleuit atq; perfecta eſt, nominatur ritè ſapientia. 1. de Leg.

Domina omnium & regina, ratio: connexa per ſe, & progreſſa longius, fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animi quæ obedire debet, id videndum eſt viro, velut ſeruo dominus, velut Imperator militi, velut parens filio. 2. Tuſc.

Bene adhibita ratio, cernit quid optimum ſit: neglecta, multis implicatur erro-

ribus.4.Tuſc.

Societatis humanæ vinculum, eſt ratio. & oratio, quæ dicendo, communicando, diſceptando, iudicando, conciliat inter ſe homines, coniungitq́; naturali quadam ſocietate. Neque vlla re alia abſumus à natura ferarum. 1.Off.de homine. 1 1 8.

Ratione præſtamus beluis. 1.de Leg.

Vt patrimonium homini ab homine relinquitur, ſic ratio homini à Deo. 3.de Nat.deor.

Nihil poteſt eſſe æquabile, quod non à certa ratione proficiſcatur. 2.Tuſc.

Nihil per ſe amplum eſt, niſi in quo iudicij ratio extat. Ad Brutum. 1 6.

Plus apud nos vera ratio valeat, quàm vulgi opinio. Parad. 1.

Grauior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Sunt homines qui rationem bono conſilio à diis immortalibus datam, in fraudem malitiámque conuertunt. 3.de Nat.deor.

Appetitus rationi obediant. 50

APpetitus omnes contrahendi, ſedandiq́; ſunt, excitãdáque eſt animaduerſio, & diligentia, vt ne quid temerè ac fortuitò, inconſideratè, negligentérque agamus. 1.Off.

Effici

Efficiendum eſt vt appetitus rationi obediant,eamq; neque præcurrãt, nec propter pigritiam aut ignauiam deſerant, ſintque tranquilli,atque omni perturbatione animi careant.ex quo elucebit omnis conſtantia, omníſque moderatio. 1.Off.

Tu in hanc ſententiam plura lege primo Offic.capite,Duplex eſt enim.

Moderari animo & orationi, cùm ſis iratus, aut etiam tacere & tenere in ſua poteſtate motum animi & dolorem, etſi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen non eſt mediocris ingenij.ad Quint.frat.Epiſt.1.

Animũ vincere,iracundiam cohibere, victoriam temperare,aduerſarium nõ modò extollere iacẽtem, ſed etiã amplificare eius priſtinã dignitatẽ, præclarum eſt. Hæc qui faciat, non ego eum cum ſummis viris comparo, ſed ſimillimum Deo iudico. Pro Marc.

Siquis hoc robore animi eſt, atq; hac indole virtutis ac continentiæ, vt reſpuat omnes voluptates, omnemq; vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectent, nihil in vita expetendum putet, niſi quod eſt cum laude & honore & cum dignitate cõiunctum: hunc mea ſentẽtia diuinis quibuſdam bonis in-

ſtructum atque ornatũ puto. Pro M. Cælio.

Regium eſt ita viuere, vt non modò homini, ſed ne cupiditati quidem ſeruias: contemnere omnes libidines: non auri, non argenti, non cæterarum rerũ indigere: populi vtilitati magis conſulere, quàm voluntati: nemini cedere, multis obſiſtere. Pro Syll.

Refrænet primùm libidines. Parad. pe. Imperator. 30.

Eſſe abſtinentem, continere omnes cupiditates, præclarum magis eſt, quàm difficile. Ad Quint. fratr. Epiſt. 1.

Quum præcipitur vt nobiſmetipſis imperemus, hoc præcipitur, vt ratio coërceat temeritatem. 2. Tuſc.

Cupiditates ſunt inſatiabiles, quæ non modò ſingulos homines, ſed vniuerſas familias euertunt, totam etiam labefactant Remp. Ex cupiditatibus odia, diſſidia, diſcordiæ, ſeditiones, bella naſcuntur. Nec hæ ſeſe foris ſolùm iactant, nec tantùm in alios cæco impetu incurrunt, ſed intus etiam animis incluſæ inter ſe diſſident atq; diſcordant. 1. de Finib.

Semper manendum in officio. 51

NVlla vitæ pars, neque publicis, neque priuatis, neque forenſibus, neque domeſticis in rebus, neque ſi tecũ agas quid, neque ſi cum altero contrahas, vacare offi-

rio poteſt. In eóque excolendo ſita eſt vitæ honeſtas omnis, & in negligendo turpitudo. 1. Off.

Nec pretio, nec gratia, nec periculo, nec ſimultate à via recta oſtendemus oportere deduci: nec ab vlla re honeſta periculi, aut laboris magnitudine. 3. ad Heren.

Nullo caſu arbitror hoc conſtanti homini poſſe contingere, vt vlla intermiſſio fiat officij. In Lælio.

Nulla laſſitudo impedire officium & fidem debet. Cic. Cornific. Famil. 12.

Pericula, labores, dolorem etiam optimus quiſque ſuſcipere mauult, quàm deſerere vllam officij partem. 1. de Finib.

Artium ſtudio à rebus agendis abduci, contra officium eſt. 1. Off.

Si quis omiſſis. 1. de Inuent. Vide Doctus inuiſus. 24.

Et bene & honeſtè viuendum.

OPtima viuendi ratio eſt eligenda: eam iucundã conſuetudo reddet. 4. ad Her.

Omnis noſtra cura debet in hoc verſari ſemper, ſi poſſumus, vt boni aliquid efficiamus. Sin minus, vt certè nihil mali. 2. de Orat.

Semper ita viuamus, vt rationem nobis reddendam arbitremur. 4. Act. in Verrem.

Non ob ea ſolùm incommoda. 1. de Fin.

g 3 Vide

Vide Impij. 3.

Si impietas. 3. de Finib. Vide Impij. 3.

A recta conſcientia tranſuerſum vnguem non oportet quenquam in omni vita ſua diſcedere. Cic. Attic. lib. 13.

Nobis perſuaſum eſſe debet, ſi deos, homineſq; celare poſſimus, nihil tamen auarè, nihil iniuſtè, nihil libidinosè, nihil incontinenter eſſe faciendum: honeſta bonis, non occulta quæruntur. 3. Off.

Improbum eſt relinquere honeſtatē propter vtilitatis magnitudinem. 3. Off.

Tu honeſtatem vtilitati præferendam eſſe diſces ex tertio Officiorum.

Sobriè viuendum.

Eſſe oportet vt viuas, viuere non vt edas. 4. ad Heren.

Victus, cultúſque corporis, ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem. 1. Off.

Tantum cibi & potionis adhibendum eſt, vt reficiantur vires, non opprimantur. Cato Maior.

Iucunditas victus eſt in deſiderio, & non in ſatietate. 5. Tuſc.

Cibi condimentum eſt fames: potionis, ſitis. 2. de Finib.

Darius. 5. Tuſc. In Apophth. 59.

Ptolemæo. 5. Tuſc. In Apophth. 60.

Timot

Timotheus. 5. Tuſc. In Apophth.

Quum Dionyſius. 5. Tuſc. In Apoph. 61.

Non intelligunt homines, quàm magnum vectigal ſit parſimonia. Parad.

Quæritur in re domeſtica continentiæ laus: in publica, dignitatis. Pro Flacco.

Omnium perturbationũ fons eſt intemperantia, quæ eſt à tota mente, etiã à recta ratione defectio, ſic auerſa à præſcriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant. 4. Tuſc.

Mente rectè vti non poſſumus, multo cibo & potione completi. 5. Tuſc.

Quæ virum forma deceat, & qui victus eſſe debeat, primo Officiorum lege, capite, Quum autem.

Turpitudo fugienda. 34

Nihil eſt tam tetrum, nihil tam aſpernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo. 2. Tuſc.

Nihil eſt tam contra naturam, quàm turpitudo. 3. Off.

Nihil eſt deteſtabilius dedecore. Phil. 3.

Periculum minus fugiendum eſt, quàm turpitudo. Philip. 7.

Ne turpitudo ſuſcipiatur vitæ cupiditate. Philip. 13.

Nihil eſt malum, niſi quod turpe aut vitioſum eſt. 2. Tuſc.

Si vnum in locum collata ſint omnia mala, cum turpitudinis malo non erunt comparanda. 2. Tuſc.

Miſera eſt ignominia iudiciorum publicorum. Et cuius bona ex edicto poſſidentur, huius omnis fama & æſtimatio cum bonis ſimul poſſidetur. Pro Quintio.

Nemo eſt tam agreſtis. In Parad. Vide Ignominia, 207.

Non peccandum. 55

PEccare, eſt tanquam tranſilire lineas. Parad. 3.

Peccare certè licet nemini. Parad.

Accipere præſtat, quàm facere iniuriam. 5. Tuſcul.

Peccati dolor & maximus & æternus eſt. Ad Attic. 11.

Quæ parua videntur eſſe delicta, neque à multis intelligi poſſunt, ab iis etiam diligentius eſt declinandum. 1. Off.

Temperantia. 56

TEmperantia, eſt moderatrix omnium commotionum. 5. de Finib.

Eſt temperātia, libidinum inimica. 3. Off.

Temperantia eſt quæ in rebus aut expetendis aut fugiēdis, vt rationem ſequamur monet, quæ animis pacē affert, & eos quaſi quadam cōcordia placat ac lenit. 1. de Fin.

Nihil reperiri poteſt tam eximiū, quàm iſtam

iſtam virtutem, moderatricē animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque eſſe abditam; ſed in luce. Ad Q. frat. Epiſt. 1.

Quemadmodum temperantia. 4. Tuſcul. In Simil. 38.

Frugalitatis eſſe videtur propriū, motus animi appetentes regere & ſedare, ſemperq; aduerſantem libidini, moderatam in omni re ſeruare conſtantiam. 3. Tuſc.

Eas tres virtutes, fortitudinem, iuſtitiam, prudentiam; frugalitas eſt cōplexa. 3. Tuſc.

Non poteſt temperantiam laudare is, qui ponit ſummum bonum in voluptate: eſt enim temperantia, libidinū inimica. 3. Off.

Qui voluptatem ſummū bonum ſtatuit, eſſe temperans nullo modo poteſt. 1. Off.

Quæ laus, quod decus erit tāti, quod adipiſci cum dolore corpus velit, qui dolorem ſummum malū ſibi eſſe perſuaſerit? 2. Tuſ.

Mediocritatis optima regula. 57

NIhil eſt quod tam deceat, quàm omni in re ſeruare conſtantiam. 1. Off.

His rebus quæ tractātur in vita, modum quendam & ordinem adhibentes, honeſtatem & decus conſeruabimus. 2. Off.

Mediocritas ad omnem vſum, cultumq; vitæ referenda eſt. In omnibus rebus mediocritas eſt optima. 1. Off.

Modus eſt optimus, decus ipſum tenere,

nec progredi longius. Orat. ad Brut.

Suus cuique modus eſt: tamen magis offendit nimium, quàm parum. De Orat.

Tu quæ ſint in omni actione ſeruanda lege 1. Offic. capite, In omni autem actione.

Verecundia. 58

CVſtos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximam conſequens, verecundia eſt. Par. Orat.

Moderator cupiditatis eſt pudor. 2. de Fi.

Sine verecundia nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum. 1. Off.

Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Itaque in iis pernicioſus eſt error, qui exiſtimant, libidinem, peccatorúmque omnium patere in amicitia licentiam. In Lælio.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur. 2. Tuſc.

Pudor in bello eſt maximè pericultoſus. Plancus Ciceroni, Famil. 10.

Graue eſt homini pudenti petere aliquid magnũ ab eo, de quo ſe bene meritũ putet: ne id quod petit, exigere magis, quã rogare, & in mercedis potius, quã beneficij loco numerare videatur. Cic. Curio. Famil. 2.

Iuſtitia. 59

IVſtitia, virtus omnium eſt domina & regina virtutum. 3. Off.

Iuſt

Iuſtitia, omnium virtutum cauſa atque ſentina eſt. 1. de Legib.

Excellentiſſima virtus, iuſtitia. 1. de Nat. Deorum.

Iuſtitia ſine prudentia plurimum poterit: ſine iuſtitia nihil valebit prudentia. 2. Officiorum.

Fundamentum perpetuę commendationis & famæ eſt iuſtitia, ſine qua nihil eſſe poteſt laudabile. 1. Off.

Iuſtitiæ ineſt ſplendor virtutis maximus, ex qua boni viri nominãtur: cuius primum munus eſt, vt ne cui quis noceat, niſi laceſſitus iniuria: deinde vt communibus pro communibus vtatur, priuatis autem vt ſuis. 1. Off.

Iuſtitia, ex qua vna virtute viri boni appellantur, mirifica quædam res multitudini videtur, nec iniuria. quis eſt enim qui non admiretur ſplendorem, pulchritudinemq; virtutis? 2. Off.

Solitario homini, atq; in agro vitam degenti, opinio iuſtitiæ neceſſaria eſt. Atque iis etiam qui vendunt, emunt, conducũt, locant, contrahendisq; negotiis implicantur, iuſtitia ad rem gerendã neceſſaria eſt: cuius tanta vis eſt, vt nec illi quidem, qui maleficio & ſcelere paſcuntur, poſſint ſine vlla particula iuſtitiæ viuere. 2. Off.

Iuſtitiæ

Iuſtitiæ partes ſunt, non violare homines. 1. Off.

Totius iuſtitiæ nulla eſt capitalior peſtis, quã eorum qui tum, dum maximè fallunt, id agunt vt boni viri videantur. 1. Off.

Omne officium quod ad conuentionem hominum, & ad ſalutem tuendam valet, anteponendum eſt illi officio, quod cognitione & ſcientia continetur, officiisq; ſcientiæ anteponenda ſunt officia iuſtitiæ: conſideratè enim agere plus eſt, quàm cogitare prudenter. 1. Off.

Tu quæ dicantur propriè iuſtitiæ & officia & munera, leges pleniſſimè apud Ciceronem in libris officiorum.

Pietas. 60

PIetas, eſt fundamentum omnium virtutum: parentem vt Deum vereri, atque non multò ſecus ac parentes, liberos amare debemus. Pro Planc.

Pietati ſumma tribuenda laus eſt. 2. de Oratore.

Omnibus eſt amori pietas. Cicer. C. Caſſio, Famil. 15.

Pietate aduerſus deos ſublata, fides etiam & ſocietas generis humani, & vna excellentiſſima virtus iuſtitia tollatur neceſſe eſt. 1. de Nat. Deor.

Pietas grata eſt Deo. 2. de legibus. de Deo.

Deo. 1.

Pietas maximè & religio. 2. de Leg. In Apoph. 64.

Humanitas & clementia. 61

HOmines ad deos nulla re propius accedunt, quàm ſalutem hominibus dando. Pro Ligario.

Nihil eſt tam regium, tam liberale, tamq; munificum, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis homines. 1. de Orat.

Nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium, acerbitatem naturæ adiungere. Ad Q. frat. Epiſt. 1.

Rectè præcipere videntur qui monent, quantò ſuperiores ſimus, tantò nos ſummiſſius geramus. 1. Off.

Qui plus propter virtutem, nobilitatemq; poſſunt, eo minus quantum poſſint, debent oſtendere. Pro Quintio.

In bonis fortunæ ſumma laus eſt, non extuliſſe ſe in poteſtate, non fuiſſe inſolentem in pecunia: non ſe prætuliſſe aliis propter abundantiam fortunæ, vt opes & copiæ, non ſuperbiæ videantur ac libidini, ſed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dediſſe. 2. de Orat.

Nihil eſt laudabilius, nihil magno & preclaro viro dignius placabilitate, & mentia,

tia, quæ ita probanda eſt, vt adhibeatur Reipublicæ cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt. 1. Off.

In rebus proſperis, & ad voluptatem noſtram fluentibus, ſuperbiam magnopere, faſtidium, arrogantiamq; fugiamus. Nam vt aduerſas, ſic ſecundas res immoderatè ferre, leuitatis eſt: præclaraq; eſt æquabilitas in omni vita, & idem ſemper vultus, eademq; frons. 1. Off.

Omnibus eſt odio crudelitas, & amori pietas & clementia. Cic. C. Caſſio, Famil. lib. 15.

Eſt hominum naturæ maximè inimica crudelitas. 3. Off.

Satis eſt homines imprudentia lapſos non erigere: vrgere verò iacentes, aut præcipitantes impellere, certè eſt inhumanum. Pro Rabir. Poſthumo.

Amor & amicitia. 61

AMicitia, nihil aliud eſt, niſi omnium diuinarum, humanarumq; rerum cum beneuolentia & charitate ſumma conſenſio: qua quidem haud ſcio an excepta ſapientia, quicquam melius homini ſit à diis immortalibus datum. In Lælio.

Amicitiam omnibus rebus humanis anteponamus. Nihil eſt enim tam naturæ aptum, tam conueniens ad res vel ſecundas,

das, vel aduerſas. In Lælio.

Quæ videntur vtilia, honores, diuitię, voluptates, & cætera generis eiuſdē, hæc amicitiæ nunquā anteponenda ſunt. In Lælio.

Amicitia plurimas res continet: quoquò te verteris præſtò eſt, nullo loco excluditur, nunquam intempeſtiua, nunquam moleſta eſt. Itaq; non aqua, non igni, non aëre (vt aiunt) pluribus locis vtimur, quàm amicitia. Nam & ſecundas res ſplendidiores facit amicitia: & aduerſas, partiens, communicansq; leuiores. Nec debilitari animos, aut cadere patitur: verum etiam iam amicum qui intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur ſui. Quocirca & abſentes adſunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, &, quod dictu difficilius, mortui viuunt. In Lælio.

In amicitia omnia inſunt quæ putant homines expetenda, honeſtas, gloria, tranquillitas animi, atq; iucunditas: vt cùm hęc adſint, beata vita ſit, & ſine iis eſſe non poſſit. In Lælio.

De amicitia omnes ad vnum idem ſentiunt, & ij qui ad Rempublicam ſe contulerunt, & ij qui rerum cognitione, doctrinaq; delectantur, & ij qui ſuum negotium gerunt otiosè: poſtremò ij qui ſe totos tradiderunt voluptatibus, ſine amicitia vitam eſſe

eſſe nullam ſentiunt, ſi modò velint aliqua ex parte liberaliter viuere. Serpit enim neſcio quo modo per omnium vitam amicitia;nec vllam ætatis degendę rationem patitur eſſe expertem ſui. In Lælio.

Laus & charitas ſunt vitæ ſine metu degendæ præſidia firmiſſima. 1. de Finib.

Amicitiæ præſidium eſt firmiſſimum. 1. de Finib.

Rerum omnium nec aptius eſt quicquam ad opes tuendas ac tenendas, quàm diligi: nec alienius, quàm timeri. 2. Offic.

Charum eſſe ciuem, bene de Rep. mereri, laudari, coli, diligi, glorioſum eſt: metui verò, & in odio eſſe, inuidioſum, deteſtabile, imbecillum, caducum. 1. Philip.

Diligi, & charum eſſe, iucundum: propterea quòd tutiorem vitam & voluptatem efficit pleniorem. 1. de Finib.

Sine amicorum beneuolentia, neq; in aduerſa, neque in ſecunda fortuna quiſquam viuere poteſt. Marcel. Cicer. Famil. lib. 4.

Amicitia colenda eſt, quòd ſine ea tutò, & ſine metu viui non poſſit, ne iucundè quidem. 2. de Finib.

Nulla poteſt eſſe iucunditas, ſublata amicitia. Pro Plancio.

Quis eſt, prò deûm fidẽ, qui velit vt neq; diligat quẽquam, ne ipſe ab vllo diligatur:

cir-

circunfluere omnibus copiis,atq; in omniũ rerũ abundãtia viuere? Hæc enim eſt tyrannorũ vita,nimirum in qua nulla fides,nulla charitas,nulla ſtabilis beneuolentiæ poteſt eſſe fiducia:omnia ſemper ſuſpecta atq; ſolicita ſunt, nullus locus amicitiæ. In Lælio.

Omnis ratio & inſtitutio vitæ adiumenta hominum deſiderat. In primisq; vt habeas quibuſcum familiares conferre poſsis ſermones. 2. Offic.

Nullo modo ſine amicitia firmam & perpetuam iucunditatẽ vitę tenere poſſumus. Nec verò ipſam amicitiam tueri, niſi æquè amicos,ac noſipſos diligamus. 1. de Fin. Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ eſſe poſſunt, quæ ſine multorum amicorum officiis ſtare poſsint. Pro Plancio.

Omnium rerum quas ad beatè viuẽdum natura parauit, nihil eſt maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius, quũm ſolitudò & vita ſine amicis, inſidiarum, & metus plena ſit. Ratio ipſa monet amicitias comparare: quibus partis, conſeruatur animus, & à ſpe pariendarum voluptatum ſeiungi non poteſt. 1. de Finib.

Maximum eſt bonum amicitia: plurimæ ſunt delectationes in ea. 1. de Inuent.

Amicitia nihil eſt vberius. Cicero Appio Pulchro. Fam. 3.

Hæc eſt vna via & laudis & honoris & dignitatis, à bonis viris & ſapientibus, & bene à natura conſtitutis laudari & diligi. Pro Seſtio.

Violari amicitiam, apud maiores noſtros nefas erat. Cic. Appio Pulch. Famil. lib. 3.

Violare amicitiam, hoc grauiſſimum crimen iudico. Philip. 2.

Quibus in rebus ipſi intereſſe nõ poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amicorũ ſupponitur: quam qui lædit, oppugnat commune omniũ præſidiũ, & quantum in ipſo eſt, diſturbat vitæ ſocietatem: nõ enim poſſumus per nos omnia agere. Alius in alia re eſt magis vtilis. Idcirco amicitiæ cõparãtur, vt commune commodum mutuis officiis gubernetur. Pro Roſcio Amer.

Quoniã res humanæ fragiles, caducæq; ſunt, ſemper aliqui acquirendi ſunt quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim, beneuolentiaq; ſublata, omnis eſt è vita ſublata iucunditas. In Lælio.

Eſt ea iucundiſsima amicitia, quam ſimilitudo morum coniugauit. 1. Offic.

Omnium ſocietatũ nulla præſtantior eſt, nulla firmior, quàm cùm viri boni, moribus ſimiles, ſunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quã morum ſimilitudo bonorum. 1. Offic.

Nihil

Nihil eſt aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius, quàm cum viris bonis, iucundis, amantibus noſtri viuere. M.Cic.Pap. Pæto, Famil.lib.9.

In quibus ſunt eadem ſtudia, eædem voluntates, in his fit vt æquè quiſque altero delectetur ac ſeipſo: efficitúrque id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. 1.Offic.

Nihil minus hominis eſſe videtur, quàm non reſpondere in amore iis, à quibus prouocere. Cic.ad Brutum.

Beneuolentiam non adoleſcentulorũ more, ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius & conſtantia iudicemus. 1.Offic.

Eodem modo erga amicum affecti ſimus, quo erga noſmetipſos: & noſtra in amicos beneuolentia, illorum erga nos beneuolentiæ pariter, æqualiterq́; reſpõdeat. In Lælio.

Eſt in amicitia neceſſariũ, vt alter nihilo ſeſe plus quàm alterum diligat: quòd ſi tantillum interſit, iam amicitiæ nomen occiderit: cuius eſt ea vis, vt ſimul atque ſibi aliquid, quàm alteri, maluerit, nulla ſit. 1.de Legibus.

Verus eſt lex illa iuſtæ, veræq́; amicitiæ, vt idem amici ſemper velint: neque eſt vllum certius amicitiæ vinculum, quàm con-

ſenſus & ſocietas conſiliorum & voluntatum. Pro Plancio.

Non eſt ſancta amicitia, niſi ipſe amicus per ſe ametur toto pectore, vt dicitur: qui quidem amãdus eſt, deſperatis emolumentis & fructibus. 1. de Legib.

Amicorum bona communia. 1. Offic.

Confirmata amicitia & perſpecta fide, commemoratio officiorum ſuperuacanea eſt. G. App. Pulch. Famil. lib. 3.

Odioſum eſt ſanè genus hominum officia exprobrantium, quæ meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit. In Lælio.

Qui fortunis alicuius inducti amicitiam eius ſequuti ſunt, hi ſimulatque fortuna elapſa eſt, deuolant omnes. Cùm enim receſſit res ea, quæ fuit conſuetudinis cauſa, nihil ſupereſt quare poſſint in amicitia retineri. 4. ad Herenn.

Vt hirundines. 4. ad Heren. In Simil. 93.

Non facilè diiudicatur amor verus & fictus, niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, vt quaſi aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poſsit: cætera ſunt ſigna communia. Cic. Pap. Pæto, Famil. lib. 8.

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Ama

Amare nihil aliud eſt, niſi eum ipſum diligere quem ames, nulla indigentia, nulla vtilitate quæſita: In Lælio.

Nihil eſt aliud amare, à quo amicitiæ nomen dictum eſt, niſi velle bonis aliquem affici quamplurimis, etiam ſi ad ſe ex iis nihil redeat. 2. de Finib.

Charum ipſum verbũ eſt amoris, ex quo amicitiæ nomen eſt ductum: quam ſi ad fructum noſtrum referemus, non ad illius commoda quem diligimus, non erit iſta amicitia, ſed mercatura quædam vtilitatum ſuarum. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur iſto modo, quòd fructus ex iis capiuntur: hominum charitas & amicitia gratuita eſt. 1. de Nat. Deor.

Etiam ſi nulla ſit vtilitas ex amicitia, tamen ipſi amici propter ſeipſos amentur. Etenim ſi loca, ſi fana, ſi vrbes, ſi gymnaſia, ſi campum, ſi canes, ſi equos, ſi ludicra exercendi aut venandi conſuetudine adamare ſolemus, quantò id in hominum conſuetudine facilius fieri poterit, & iuſtius? 1. de Finibus.

Meipſum ames oportet, non mea, ſi verè amici futuri ſimus. 1. de Finib.

Si fructibus & emolumentis & vtilitatibus amicitias colemus, ſi nulla charitas erit quæ faciat amicitiam ipſam ſua ſponte, vi

ſua,ex ſe, & propter ſe expetendam: non dubium eſt quin fundos & inſulas amicis anteponamus. 2. de Finib.

Amicitia non ſub dubia vtilitatis ratione effici ſolet,ſed ipſa ex ſe oritur,& ſua ſponte naſcitur. 2.de Finib.

Plerique in rebus humanis, nihil quicquam bonum norunt, niſi quod fructuoſum ſit: & amicos tanquam pecudes, eos potiſſimum diligunt, ex quibus ſperant ſe maximum fructum eſſe capturos: ita pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia:nec ſibi ipſi exemplo ſunt,hæc vis amicitiæ qualis & quanta ſit. Ipſe enim ſe quiſq; diligit, non vt aliquam à ſeipſo mercedem exigat charitatis ſuæ, ſed quòd per ſe ſibi quiſque charus eſt.quod niſi idem in amicitiam transferatur,verus amicus nunquam reperietur. In Lælio.

Eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare, quàm de ſua. Cic. ad Brut. Famil. lib. 13.

Multi vitam neglexerunt, vt eos qui his chariores, quàm ipſi ſibi eſſent,liberarent. Part.Orat.

In omnibus nouis coniunctionibus intereſt,qualis primus aditus ſit,& qua commendatione quaſi amicitiæ fores aperiantur. Cic Bruto, Fam.lib. 13.

Cùm in amicitia, quæ honeſta non ſunt poſtulantur: religio & fides anteponantur amicitiæ. 3. Offic.

Si in hominibus eligendis nos ſpes amicitiæ fefellerit, vt vindicemus, miſſos faciamus. 4. Act. in Verr.

Amicitias, quæ minus delectant, & minus probantur, magis decere cenſent ſapientes ſenſim diſſuere, quàm repente præſcindere. Cauendum erit igitur, ne non ſolùm amicitiæ depoſitę, ſed inimicitię etiam ſuſceptæ videantur. Nihil eſt enim turpius, quàm cum eo bellum gerere, quicum familiariter vixeris. 1. Off.

Vna iſta ſit cautio, atque vna prouiſio in amicitia, vt ne nimis citò diligere incipiamus, néve non dignos. Digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis ineſt cauſa cur diligantur. In Lælio.

Nihil eſt quod ſtudio & beneuolentia, vel amore potius effici nõ poſſit. Cic. Rutil. Famil. 13.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium. 1. de Orat.

Tu de amicitiæ, amicorúmque officiis plura lege apud Ciceronem in dialogo, qui Lælius inſcribitur: eſt enim Cicero in eius laudibus multus.

Adulatio. 63

NVlla in amicitiis peſtis eſt maior, quàm aſſentatio, blanditiæ, adulatio. In Lælio.

Simulatio, amicitiæ repugnat maximè: delet enim veritatem, ſine qua nomen amicitiæ valere non poteſt. In Lælio.

Semper auget aſſentatio id quod is, cuius ad voluptatem dicitur, vult eſſe magnum. In Lælio.

Cauendum eſt ne aſſentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos ſinamus, in quo falli facile eſt: tales enim nos eſſe putamus vt iure laudemur. In Lælio.

Aſſentatio quamuis pernicioſa ſit, nocere tamen nemini poteſt, niſi ei qui eam recipit, atque ea delectatur. Ita fit, vt is aſſentatoribus patefaciat aures ſuas, maximè qui ipſe ſibi aſſentetur, & ſe maximè ipſe delectet. In Lælio.

In obſequio comitas adſit, aſſentatio vitiorum adiutrix procul amoueatur, quæ non modò amico, ſed ne libero quidem digna eſt. In Lælio.

Turpis eſt aſſentatio. Ad Attic lib. 13.

Blanditia, cùm vitioſa ſit ac turpis in cætera vita, tamen in petitione magiſtratus eſt neceſſaria: beneuolentiã tamen ciuium blanditiis & aſſentationibus colligere turpe eſt.

pe eſt. De petitione Conſul.

Mihi hæreditates non honeſtę videntur, ſi ſunt blanditiis officiorum, non veritate, ſed ſimulatione acquiſitæ. 3. Offic.

Liberalitas. 64

LIberalitate nihil eſt naturæ hominis accõmodatius, ſed habet multas cautiones. Videndum eſt enim primùm, ne obſit benignitas & iis ipſis, quibus videbitur benignè fieri, & cæteris. Nam qui aliis nocent, vt in alios liberales ſint, non benefici, neq; liberales, ſed pernicioſi iudicandi ſunt. Deinde, ne maior ſit benignitas, quàm facultas, nam qui benigniores eſſe volunt, quàm res patitur, primò in eo peccant, quòd iniurioſi ſunt in proximos. Videre etiam licet pleroſque non tam natura liberales, quàm quadam gloria inductos, vt benefici videãtur facere multa, quæ videntur magis proficiſci ab oſtentatione, quàm à voluntate. Tum illud vnum conſiderandum eſt, vt pro dignitate cuiuſq; tribuatur, in quo mores erũt ſpectandi eius, in quem beneficium conferetur. 1. Offic.

Danda eſt opera, vt iis beneficiis quamplurimos afficiamus, quorum liberis poſteriſq; prodatur memoria. 2. Offic.

Liberalitate qui vtuntur, beneuolentiam ſibi conciliant, & (quod aptiſſimum eſt ad

quietè viuendum) charitatem.1.de Finib.

Beneficium & gratia, vincula ſunt concordiæ.2.de Finib.

Ea liberalitas eſt probanda, quæ ſine periculo exiſtimationis eſt.4.in Verr.

Non ità claudenda eſt res familiaris, vt eam benignitas aperire non poſſit: nec ità reſeranda, vt pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cùm enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur, nec tanta ſtudia aſſequuntur eorum, quibus dederũt, quanta odia eorum, quibus ademerunt.2.Off.

Cui res erepta eſt, eſt inimicus: cui data eſt, etiam diſſimulat ſe accipere voluiſſe. 2.Officiorum.

Bene præcipit Ennius, vt quicquid ſine detrimẽto poſſit commodari, id tribuatur, vel ignoto. Ex quo ſunt illa cõmunia, Non prohibere aquam profluẽtem: Pati ab igne capere ignem: Si quis velit conſilium fidele deliberanti dare: quæ ſunt iis vtilia qui accipiunt, danti non moleſta. Cuius verſus non pudebit ſubſcribere:

Homo qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat facit,
Vt nihilo minus ipſi luceat, cùm illi accenderit.1.Off.

Sunt multi ſplendoris & gloriæ cupidi,

qui

qui eripiunt ab aliis quod aliis largiantur: iiſque arbitrantur ſe beneficos in ſuos amicos viſum iri, ſi locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abeſt ab officio, vt nihil magis officio poſſit eſſe contrarium. 1. Officiorum.

Propenſior liberalitas eſſe debet in calamitoſos, niſi fortè erunt digni calamitate. Benefacta enim, vt ait Ennius, malè locata, malefacta ſunt. 2. Off.

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos beneficium collocari puto. 2. Off.

Liberalis eſt, qui ſuis facultatibus aut captos à prædonibus redimit, aut ęs alienum ſuſcipit amicorũ cauſa, aut in filiarum collocatione adiuuat, aut opitulatur vel in re quærenda, vel augenda. 2. Offi.

Tu ſi quid requiris amplius, leges primum & ſecundum Officiorum.

Prodigus. 63

PRodigi ſunt qui pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut breuem, aut nullam ſunt relicturi omnino. 2. Officiorum.

Largitio fundum non habet. 2. Off.

Multi patrimonia ſua effuderunt inconſultè largiendo. 1. Off.

Sequuntur largitionem rapinæ. 2. Off.

Ne eos fideles tibi putes. 2. Officiorum.

In

In Apophthegm. 72.

In referenda gratia quales eſſe debeamus. 66

IN collocando beneficio, & in referenda gratia, hoc maxime officij eſt, vt quiſque opis maximè indigeat, ita ei potiſſimum opitulari. quod contrà fit à pleriſq; : à quo enim plurimùm ſperant, etiam ſi illi iis non egent, tamen ei potiſſimũ inſeruiũt. 1. Off.

Quis eſt qui inopis & optimi viri cauſa. 2. Off. Vide Corrupti mores. 113.

Acceptorum beneficiorum ſunt delectus habendi, & in primis quo quiſq; ſtudio, vel beneuolẽtia fecerit, ponderãdum eſt. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, ſine iudicio vel modo in omneis, vel repentino quodam impetu animi, quaſi vẽto incitati: quæ beneficia æquè magna non ſunt habenda, atque ea, quæ iudicio, conſideratè, conſtanterq; delata ſunt. 1. Off.

In referenda gratia, ſi modò Heſiodo credimus, debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferũt, quàm acceperunt. Etenim ſi in eos quos ſperamus nobis pro futuros, non dubitamus officia conferre, quales in eos eſſe debemus qui iam profuerunt? 1. Off.

Heſiodium illud laudatur à doctis, quod eadem menſura reddere iubet, qua acceperis,

peris, aut etiam cumulatiore, ſi poſſis. De Claris Orat.

Leue eſt onus, beneficij gratia. Pro Plan.

Sera gratulatio reprehendi nō ſolet, præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. Cic. Curioni, Famil. 2.

Non eſt æquū, tēpore & die memoriam beneficij definiri. Ad Quirites poſt red.

Vlciſcēdæ iniuriæ facilior ratio eſt, quàm beneficij remunerandi: propterea quòd ſuperiorem eſſe contra improbos, minus eſt negotij, quàm bonis exæquari, tum etiam ne tam neceſſarium quidem eſt malè meritis, quàm optimè meritis referre quod debeas. Ad Quirites poſt reditum.

Aliud pecuniam debere, aliud gratiam. 67

IN officio perſoluendo diſſimilis ratio debitæ pecuniæ eſt, propterea quòd pecuniam qui retinet, non diſſoluit, qui reddit, non habet: gratiam & qui reddit, habet: & qui habet, diſſoluit. Ad Quiri. poſt red.

Diſſimilis eſt pecuniæ debitio & gratiæ. Nam qui pecuniam diſſoluit, ſtatim non habet id quod reddidit: qui autem debet, is retinet alienum. Gratiam autem, & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Pro Planc.

Commodè dixit, quicunque dixit, Pecu-

niam qui habeat, non reddidiſſe: & qui reddiderit, non habere. Gratiam autem & qui retulerit, habere: & qui habeat, retuliſſe. 2. Offic.

Ingratus. 68

NEmo gratiarum immemor, eſt gratus inuentus. Poſt reditum ad Senat.

Omnes immemores beneficij oderunt. 2. Offic.

In ingratitudine, nihil mali non ineſt. Ad Attic. 8.

Nihil eſt tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere, vt beneficio, non dicam indignus, ſed victus eſſe videare. Pro Planc.

Non ſolùm gratus debet eſſe qui accepit beneficium, verumetiam is cui poteſtas accipiendi fuit. De prouinc. conſul.

Cui gratia referri non poteſt quanta debetur, habenda tamen eſt quantam maximã animi noſtri capere poſſunt. Philip. 3.

Fortitudo & magnanimitas. 69

VIri propria maximè eſt fortitudo, cuius munera duo maxima ſunt, mortis dolorisq; contemptio. 2. Tuſcul.

Eſt fortitudinis proprium & magnitudinis animi, nihil extimeſcere, omnia humana deſpicere, nihil quod homini accidere poſſit, intolerandum putare. 3. Off.

Fortit

Fortitudo, eſt ſcientia perferendarum rerum, vel affectio animi in patiendo & perferendo, ſummæ legi parens ſine timore. 4. Tuſcul.

Fortitudo eſt virtus, pugnans pro æquitate. 1. Offic.

Fortes & magnanimi ſunt habendi, non qui faciunt, ſed qui propulſant iniuriam. 1. Offic.

Nemo poterit eſſe celſus & erectus, & ea quæ homini accidere poſſunt, omnia parua ducere, niſi omnia bonà ſibi in ſe poſita cenſebit. 5. Tuſcul.

Fortes viri, non tam præmia ſequi ſolent rectè factorum, quàm ipſa rectè facta. Pro Milone.

Eſt virorum fortium, virtute pręſtare tantùm, vt poſſint fortunæ culpam non extimeſcere. Philip. 13.

Magna laus & admirabilis videri ſolet, tuliſſe caſus ſapienter aduerſos: nō fractum eſſe fortuna, retinuiſſe in rebus aſperis dignitatem. 2. de Orat.

Eſt viri fortis, ne ſuppliciis quidē moueri, vt fortiter feciſſe pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo eſt atq; forti, omnia quæ cadere in hominem poſſunt, deſpicit, & pro nihilo putat: atq; iſte vir altus & excellens magno animo, verè fortis, infra ſe

omnia

omnia humana ducit. 3. de Finib.

Homines magno animo erectoq; viuentes, ſemper ſunt beati, qui omneis motus fortunæ, mutationesq; rerum & tẽporum, leues & imbecilles fore intelligant, ſi in virtutis certamen venerint. 5. de Finib.

Eſt ſitum in nobis, vt & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè ac ſuauiter meminerimus. 1. de Fin.

Ea quæ eximia pleriſque & præclara videntur, parua ducere, eaq; ratione ſtabili firmaq; contemnere, fortis animi magniq; ducendum eſt: & ea quæ videntur acerba, ita ferre vt nihil à ſtatu naturæ diſcedas, nihil à dignitate ſapientis, robuſti animi eſt, magnæq; conſtantiæ. 1. Offic.

Siqui inducant animum, illa, quorũ ſplendore capiuntur, vires, valetudinem, pulchritudinem, diuitias, honores, opes contemnere, eaq; quæ iis contraria ſunt, pro nihilo ducere, tum poterunt clariſſima voce confiteri, ſe neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaq; ſibi in ſe poſita, neque eſſe quicquam extra ſuam poteſtatem quod ducant in bonis. 5. Tuſc.

Robuſtus animus & excelſus omni eſt liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus eſt, vt memin

minerit maximos luctus morte finiri, paruos multa habere interualla requietis, mediocrium nos eſſe dominos, vt ſi tolerabiles ſint, feramus : ſin minus, æquo animo è vita, quum ea non placent, tanquam ex theatro exeamus. 2. de Finib.

Diuitias contemnere, & pro nihilo ducere, magni animi & excelſi eſt. 3. Off.

Nihil eſt tam anguſti animi, tamq; parui, quàm amare diuitias. Nihil honeſtius, magnificentiusq́; , quàm pecuniam cõtemnere ſi non habeas : ſi habeas, ad beneficentiam, liberalitatémque conferre. 1. Off.

Maximè admiramur eum, qui pecunia nõ mouetur: quod in quo viro perſpectum ſit, hũc dignum ſpectatu arbitramur, quòd eas res ſpernit & negligit, ad quas plerique inflammati auiditate rapiuntur. 1. Off.

Tu plura Offic. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores diuitiarum. 70

MVlti diuitias deſpiciunt, quos paruo contẽtos, tenuis victus cultúſque delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammãtur, quàm multi ita contemnunt, vt nihil inanius eſſe, nihil leuius exiſtiment. Item cætera, quæ quibuſdam admirabilia videntur, permulti ſunt qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca ſemper & mobilia hæc eſſe duxi,

non virtutis atque ingenij, ſed fortunæ, ac temporum munera, quorum ego non tam facultatē vnquam, & copiam expetendam putaui, quàm & in vtendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo ſua.

Ambitio. 71

MIſerrima eſt omnino ambitio, honorúmque contentio. 1. Off.

Maximè adducuntur plerique, vt eos iuſtitiæ capiat obliuio, cùm in imperiorum, honorum, gloriæ've cupiditatem inciderint. 1. Off.

Quicquid eſt huiuſmodi, in quo nō poſſunt plures excellere: in eo plerunque fit tanta contentio, vt difficillimum ſit ſanctam ſeruare ſocietatem: difficile eſt enim, quum præſtare cæteris concupiueris, ſeruare æquitatem. 1. Off.

Multi iniqui. 3. Off. In Apophth. 81.

Nulla ſancta ſocietas. 1. Off. in Apo. 120.

Peſtis maior eſſe nulla in amicitiis poteſt, quàm in quibuſdam honoris certamen & gloriæ, ex quo inimicitiæ maximæ ſæpe inter amiciſſimos extiterunt. In Lælio.

Facillimè ad res iniuſtas impellitur vt quiſque eſt altiſſimo animo & gloriæ cupido. 1. Off.

Complures ſe ſcelere contaminarunt imperij cupiditate. 3. Off.

In

In liberis ciuitatibus regnandi cupiditate nihil tetrius, nihil fœdius excogitari poteſt. 3. Off.

Cauenda eſt gloriæ cupiditas: eripit enim libertatē, pro qua magnanimis viris omnis debet eſſe contentio. 1. Off.

Timida eſt ambitio, & ſolicita cupiditas Magiſtratus: omnia non modò quæ reprehendi palàm, ſed etiam quæ obſcurè cogitari poſſunt, timeamus: rumorem, fabulam fictā, falſam perhorreſcimus: ora omnium atque oculos intuemur. Nihil enim eſt tam molle, tam tenerū, tam aut fragile, aut flexibile, quàm voluntas erga nos, ſenſúsque ciuium: qui non modò improbitati iraſcuntur candidatorum, ſed etiam rectè factis ſæpe faſtidiunt. Pro Milone.

Arrogantiæ. 72

EX copia, atque rerum omnium affluentia, primò arrogantia nata eſt. De lege Agr. ad pop. contra Rullum.

Deforme eſt de ſe ipſo prædicare, falſa præſertim, & cum irriſione audientium imitari militemglorioſum. 1. Off.

Quum omnis arrogantia odioſa eſt, tum illa ingenij atque eloquentiæ multò moleſtiſſima. Diuin. in Verr.

Eſt minimè inepti hominis, & eiuſdem etiam faceti, cùm de ſapientia diſceptetur,

hanc ſibi ipſum detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam ſibi arrogant, vt apud Platonem, Socrates in cœlum effert laudibus Protagorā, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros: ſe autem omnium rerum inſcium fingit & rudem. De clar. Orat.

Temeritas & pertinacia. 75

OMnis actio vacare debet temeritate & negligentia. 1. Off.

Nihil eſt temeritate turpius, nec quicquam tam indignum ſapientis grauitate, & conſtantia: quàm aut falſum ſentire: aut quod non ſatis exploratè perceptum ſit & cognitum, ſine vlla dubitatione defendere. 1. de Nat. deor.

Nihil eſt à grauitate ſapientis errore, leuitate, temeritate diſiunctius. 4. Acad.

Nihil ſentire eſt melius, quàm praua ſentire. Pro Cluent.

Vt hoc pulcherrimum eſt vera videre, ſic pro veris probare falſa turpiſſimum eſt. 4. Acad.

Satius eſt idipſum de quo ambigitur, concedere, quàm impudenter reſiſtere. 1. de Natur. deor.

Quid eſt tam futile, quàm quicquam approbare non cognitum? 1. Acad.

Inſignis eſt temeritas, cùm aut falſa aut incognita res approbatur. Nec hoc quicquam

quam eſt turpius, quàm cognitioni & perceptioni aſſertionem approbationémque præcurrere. 1. Acad.

Quid eſt ſtultius, quàm incerta pro certis habere, ac falſa pro veris? Cato Maior.

In parum cognitis ſtultè, & diu perſeuerare, turpe eſt. 2. de Inuent.

Ne cui rei temerè aut arroganter aſſenſerimus. 2. de Inuent.

Ipſa conſuetudo aſſentiendi periculoſa eſſe videtur, & lubrica. 1. Off.

Temere affirmare de altero, eſt periculoſum, propter occultas hominum voluntates, multiplicéſque naturas. Cic. Bruto.

Cauendum eſt ne incognita pro cognitis habeamus, iisq; temerè aſſentiamus, ſed adhibeamus ad conſiderandas res & tempus & diligentiam. 1. Off.

Nos refelli, redarguiq; patiamur: quod lii ferũt animo iniquo, qui certis quibuſdam, deſtinatisq; ſententiis, quaſi addicti & conſecrati ſunt, eáque neceſſitate conſtricti, vt etiam quæ non probare ſoleant, ea cogantur conſtantiæ cauſa defendere. 2. Tuſc.

Plerique errare malunt: eamq; ſentẽtiam quam adamauerunt, pugnaciſſimè defendere, quàm ſine pertinacia, quod conſtantiſſimè dicatur, exquirere. 4. Acad.

Vt neceſſe eſt lancẽ. 4. Acad. In Simil. 68.

Sæpe, nulla ratione, quorum iam tantùm opinione & autoritate nitimur. 74

ID ratum habent homines, quod ab eo quem probant, iudicatum vident. 1. de Natur. deor.

Tuemur ea, quæ dicta ſunt ab iis quos probamus. 1. de Finib.

Non tam autoritatis in diſputãdo, quàm rationis momenta quærenda ſunt. Quinetiam obeſt plerũque iis qui diſcere volũt, autoritas eorum qui ſe docere profitentur. Deſinunt enim ſuum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum vident. Nec verò probare ſoleo id quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt, ſiquid affirmarent in diſputando, quum ex eis quæreretur quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, Ipſe dixit. 1. de Nat. deor.

Concepta ſemel opinio vix depellitur. 75

IMpetrari non poteſt, quin quale quidque videatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeat. Cic. Bruto.

Difficile eſt mutare animum, & ſiquid eſt penitus inſitum moribus, id ſubitò euellere. Cic. Quinto fratri.

Similitudo & exemplum, homines plurimum permouere ſolent. 76

DVo illa nos maximè mouent, ſimilitudo & exemplum. 3. de Orat.

Quod

Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant homines. C. Seruio Sulp. Famil. 4.

Populus. 77

MAximus magiſter, populus. 3. Tuſculanarum.

Populus ſine comparatione probat, eſſe melius non ſentit: illud quod eſt, qualecunque eſt, probat. De clar. Orat.

Sic eſt vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æſtimat. Pro Roſc. Com.

Homines opinione non minus famæ, quàm aliqua certa ratione commoueri ſolent. Pro lege Manil.

Fama, & multitudinis iudicio mouentur homines, vt id honeſtum putent, quod à pleriſque laudetur. 2. Tuſc.

In imperita multitudine eſt varietas & inconſtantia, & crebra tanquam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio. Pro Domo ſua.

Qui in oculis eſt multitudinis, tamen illius iudicio ſtare nolit, nec quod illa putat, idem putet pulcherrimùm. 2. Tuſc.

Nos opinionibus vulgi rapimur in errorem, nec vera cernimus. 2. de Leg.

Plus apud nos ratio valeat, quàm vulgi opinio. 1. Parad.

Grauior & validior eſt decem virorum

bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Non comitiis iudicat ſemper populus, ſed mouetur plerunque gratia, cedit precibus, facit eos, à quibus eſt maximè ambitus: denique ſi iudicat, non delectu aliquo aut ſapientia ducitur ad iudicandum, ſed impetu nonnunquam & quadam etiam temeritate. Non eſt enim conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia: ſemperq; ſapientes ea quæ populus feciſſet, ferenda, non ſemper laudanda duxerunt. Pro Planc.

Nullum fretum, nullus Euripus, tot motus, tãtas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum. Dies intermiſſus vnus, aut nox interpoſita ſæpe perturbat omnia, & totam opinionem parua nonnunquam cõmutat aura rumoris. Sæpe etiam ſine vlla aperta cauſa fit aliud atque exiſtimamus, vt nonnunquam ita factum eſſe etiam populus admiretur, quaſi verò non ipſe fecerit. Pro Muræna.

Timida eſt. Pro Milone. Ambitio. 70.

Libertas. 78

LIbertas, eſt poteſtas viuendi vt velis. Is viuit vt vult, qui recta ſequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via conſiderata atque

atque prouiſa eſt: qui ne legibus quidem propter metum paret, ſed eas ſequitur atque colit, quod ſalutare maximè iudicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac liberè: cuius omnia conſilia, réſque omnes quas gerit, ab ipſo proficiſcuntur, eodémque feruntur: nec eſt vlla res quæ plus apud eum polleat, quàm ipſius voluntas atque iudicium. Cui etiam fortuna ipſa cedit. Parad. penult.

Liber eſt is æſtimandus, qui nulli turpitudini ſeruit. 4. ad Heren.

Libertatis proprium eſt, ſic viuere vt velis. 1. Off.

Ille mihi non videtur liber, cui mulier imperat, cui lex imponit, præſcribit, iubet, vetat quod videtur: qui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare audet. Si poſcit, dandum eſt: ſi vocat, veniendum: ſi eiicit, abeundum: ſi minatur, extimeſcendum. Parad. penult.

Ita præclara eſt recuperatio libertatis, vt ne mors quidem ſit in repetenda libertate fugienda. Philip. 10.

Beſtiæ, quas delectationis cauſa concludimus, cùm copioſiùs alantur, quàm ſi eſſent liberæ, non facilè tamen patiuntur ſeſe contineri. 5. de Finib.

Tu plenius vide qui propriè liberi ſint, Parad.

rad.penultimo.

Seruitus. 79

SEruitus, eſt obedientia fracti animi & abiecti, arbitrio carentis ſuo. Parad. penult.

Omnibus graue ſeruitutis iugum eſſe debet in libertate educatis. Antequam iret in exilium.

Nemini animus bene informatus à natura parêre debet, niſi præcipienti aut docenti, aut vtilitatis cauſa, iuſtè & legitime imperanti, ex quo animi magnitudo exiſtit, humanarúmque rerum contemptio. 1. Off.

Omnis eſt miſera ſeruitus. Philip. 10.

Nihil eſt fœdius ſeruitute: ad decus & libertatem nati ſumus. Philip. 12.

Cùm omnis ſeruitus eſt miſera, tum verò intolerabile eſt ſeruire impuro, impudico, effœminato. Philip. 3.

Mors, eſt ſeruitute potior. Philip. 10.

Mors ſeruituti, turpitudiniq; anteponenda. 1. Off.

Exilium 80

EXilium, eſt ſcelerum pœna. Parad. 4.

Exilium ibi eſt, vbi virtuti non eſt locus. Pro Milone.

Omnes ſcelerati & impij, quos leges exilio affici volunt, exules ſunt, etſi ſolum non mutant. Parad. 4.

Exilium

Exilium terribile eſt iis, quibus quaſi conſcriptus eſt habitandi locus, non iis qui omnem orbem terrarum, vnam vrbem eſſe dicunt. Parad.4.

Si abeſſe à patriá miſerum eſt, plenæ miſerorum ſunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuertuntur. 5. Tuſc.

Ad omnem rationem Teucri vox accommodari poteſt: Patria eſt, vbicunque eſt bene. 5. Tuſc.

Exilium, non ſupplicium eſt, ſed profugium, portúſque ſupplicij: nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere aut calamitatẽ, eò ſolum vertunt, hoc eſt ſedem ac locum mutant: qui ſi in ciuitate legis vim ſubire vellent, non prius ciuitatem, quàm vitam amitterent: quia nolunt, non adimitur iis ciuitas, ſed ab iis relinquitur atque deponitur. Pro Cæcin.

Exilium id quod fit propter alienam, & offenſam populi voluntatem, malum eſt. 1. Tuſc.

Fama ſeruiendum. 81

NOn eſt res vlla tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & ſplendorem & nomen amittas. 3. Off.

Non eſt negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas exiſtimare oportet beneuolentiam ciuium. In Lælio.

Negli

Negligere quid de ſe quiſq; ſentiat, non ſolùm arrogantis eſt, ſed etiam omnino diſſoluti. 1. Off.

Perditiſſima ratio eſt diligere formam, negligere famam. 4. ad Heren.

Ex ſententiis omnium noſtra fama pendet. In Piſo.

Eſt hominis ingenui & liberaliter educati velle bene audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris, & futuræ poſt mortem famæ, etiam detracto vſu, conſulendum eſt. 3. de Finib.

Bona exiſtimatio pecuniis præſtat. 2. de Oratore.

Antiquior ſit poſſeſſionibus gloria. 1. de Diuinat.

Danda eſt diligenter opera, vt hominum aures optimo de nobis ſermone compleantur. Noſtrum.

Veritas. 83

TAntam ſemper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiuſquam hominis ingenio aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in cauſis nullum patronum aut defenſorem obtineat, tamen per ſe ipſa defenditur. Ex Orat. in Vatin.

O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contraq; fictas omnium inſidias, facilè ſe per

per ſeipſa defendat. Pro M. Cælio.

Multorum improbitate depreſſa veritas emergit, & innocentiæ defenſio interclusa reſpirat. Pro Cluent.

Eſt interdum ita perſpicua veritas, vt eam infirmare nulla res poſſit, tamen eſt adhibenda interdum vis veritati vt eruatur. Pro Quintio.

Homini eſt propria veri inquiſitio atque inueſtigatio. 1. Off.

Quod verum, ſimplex, ſyncerumq́; eſt, id eſt naturæ hominis accommodatiſſimum. 1. Off.

Veritas odium parit. In Lælio.

Quæ valeant ad fidem faciendam, & quibus maximè credamus. 83

IN ſuadendo nihil eſt optabilius, quàm dignitas. 2. de Orat.

Genus hoc ſermonum poſitum in hominum veterum autoritate, & eorum illuſtrium, plus neſcio quo pacto videtur habere grauitatis. In Lælio.

Opulentos homines, & ætatis ſpatio probatos, dignos quibus credatur putamus. Non rectè fortaſſe: ſed vulgi opinio vix mutari poteſt. In Topicis.

A quibus verum auditur. 84

PVeritia, ſomnus, imprudentia, vinolentia, inſania, eius generis ſunt, ex quibus

ſæpiſ-

ſæpiſſimè verum auditur. In Topicis.

Multa finguntur, vt iis tanquam rebus geſtis moueamur. 85

FIt plerunque, vt ij, qui boni aliquid volunt afferre, effingant aliquid, quo faciant id, quod nuntiant, lætius. Philip. 1.

Conficta ſunt multa à poëtis, vt effictos noſtros mores in alienis perſonis, expreſſamq; imaginem vitæ quotidianæ videremus. Pro Roſc. Amer.

Mendacium. 86

TOllendum eſt ex rebus contrahendis omne mendacium. 3. Off.

In virum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſa. 3. Off.

Quum iudici. 3. Off. Vide Iudex. 33.

Nihil eſt turpius vanitate. 1. Off.

Sordidi putantur qui mercantur à mercatoribus quod ſtatim vendant: nihil enim proficiunt, niſi admodum mentiantur. 1. Offic.

Mendacio & mendaci nulla fides. 87

QVi ſemel à veritate deflexit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendacium perduci conſueuit. Et quæ pœna à diis immortalibus periuro, hæc mendaci conſtituta eſt. Non enim ex pactione verborum, quibus iuſiurandum comprehenditur, ſed ex perfidia ac malit

malitia, per quam inſidiæ tenduntur alicui, dij immortales iraſci ac ſuccenſere conſuerunt. Pro Roſc. Com.

Vbi quis ſemel peierarit, ei credi poſtea, etiam ſi per plures deos iuret, non conuenit. Pro C. Rab. Poſth.

Non ex libidine aut ſimultate aut leuitate teſtium, cauſæ honeſtorum hominum ponderari debent. Pro Sylla.

Ementiuntur ſæpe homines in eos quos oderunt. In Par. Orat.

Si qui ob emolumentum ſuum cupidiùs aliquid dicere videntur, iis credere non cõuenit. Pro Font.

Autoritatem nullam debemus, nec fidem commentitiis rebus adiungere. 2. de Diuin.

Non verbis, ſed factis probamur. 88

OMnis virtus in actione conſiſtit. 1. Offic.

Non paranda nobis ſolùm, ſed fruenda etiam ſapientia eſt. 1. de Finib.

Non procacitate linguæ, vitæ ſordes eluuntur. Cic. in Salluſt.

Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate atque conſtantia: resq́; ſpectari oportet, non verba. 5. Tuſcul.

Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, non ars, non ſcientia

tia requiri ſolet.Pro Plancio.

Ea magna voluptas eſt, æqualẽ ac parem verbis vitã agere:atque ita viuere,vt omnis oratio moribus conſonet.Cic.in Sall.

Miſera eſt ſenectus,quæ ſe oratione duntaxat defendit.Cato maior.

Ita viuunt quidam,vt eorum vita refellatur oratio : atque cæteri exiſtimantur dicere melius,quàm facere,quum ſit melius facere,quàm dicere.2.de Finib.

Sunt qui quum populi non ſolùm commoda, verumetiam ſalutem oppugnent & impediant, oratione aſſequi volunt vt populares eſſe videãtur.Vt C.Gracchus, cùm largitiones maximas feciſſet, & effudiſſet ærarium, verbis defendebat ærarium. 3. Tuſcul.

Epicurus tantummodo induit perſonam philoſophi, & ſibi hoc ipſe nomen inſcripſit, cùm non multũ differret à iudicio ferarum,præſertim quum omne malum dolore definiat, bonum voluptate.5.Tuſc.

Cum philoſophorum vita mirabiliter pugnat oratio.2.Tuſc.

In philoſophia. Orat. ad Brut. Vide Philoſophia.17.

Non eſt ſatis iudicare. 1. de Finib. Vide Conſilium rem præcurrat.27.

Plus in negotiis gerendis res, quàm verba.

ba proſunt. 4. Acad.

Sunt facta verbis difficiliora. C. ad Q. fra.

Eſt alienum viro, quod alteri præceperit, id ipſum facere non poſſe. 3. Offic.

Quid verba audiam, quum facta videam? 3. Tuſc.

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atq; vt aliis autores ipſi fuerunt, non ſunt vitioſiores, quàm fere pleriq; qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3. Tuſc.

Noli imitari malos medicos, qui in alienis malis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam, ſeipſos curare non poſſunt. Sed potius aliis quæ tute præcipere ſoles, ea tibi ſubiice, atq; apud animum propone. Ser uius Cic. Fam. 4.

Tu qualis es, talem te eſſe exiſtimes, vt quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate ſeiungas. Deinde vt ea in alterum ne dicas, quæ cùm tibi falsò reſponſa ſint, erubeſcas. Pro M. Cælio.

Non ætas in homine, ſed virtus conſideranda. 89

NOn cani, non rugæ repentè autoritatem afferre poſſunt, ſed honeſtè acta ſuperior ætas fructus autoritatis præbet extremos. Cato maior.

Virtutis, quàm ætatis, curſus celerior. 5. Philipp.

Sermo & oratio. 99

VErba inuenta ſunt, non quæ impedirent, ſed quæ indicarent voluntatem. Pro A.Cæcin.

Interpres mentis eſt oratio, verbis diſcrepans, ſententiis congruens. 1.de Leg.

Sermone eo debemus vti, qui notus eſt nobis. 1.Offic.

In primis prouideamus, ne ſermo vitium aliquod indicet ineſſe moribus: quod maximè tum ſolet euenire, cùm ſtudioſè de abſentibus detrahendi cauſa, aut per ridiculum, aut ſeuerè, aut maledicè, contumelioſeq; dicitur. 1.Offic.

Quoties aliquid aut dicimus aut loquimur, toties de nobis iudicatur. 1. de Orat.

Moderari animo & rationi. Cice. ad Q. frat. vide Appetitus. 50.

Diligentiſsimè linguam continere, mihi virtus interdum non minor videtur, quàm omnino non iraſci. Cic ad Q. frat.

Idipſum dicere nūquam eſt non ineptum, niſi quum eſt neceſſarium. 1.de Orat.

Habent ſuum modum quæcunque opportuna dicuntur. 3.de Finib.

Tacere noli vbi non oportet. Pro Roſci. Comœd.

Non eſt neceſſe omnium flagitia proferre. Pro Milo.

Sæpe

Sæpe grauius offendunt animos auditorum, qui aliena flagitia apertè dicunt, quàm qui committunt. Cic. in Saluſt.

Homines notiſſimos ſumere odioſum eſt, quum & illud incertum ſit, velíntne hi ſeſe nominari. Pro Roſc. Amer.

Debemus conſiderare. Orat. ad Brut. Vide Circunſtantia. 121.

Alia eſt ratio. Pro M. Cælio. Vide Circunſtantia. 121.

Cauendũ eſt, nequid agendo, faciendóve facias, cuius imitatio rideatur. de Clar. Oratorib.

Fit neſcio quo pacto. 1. Off. Vide Aliena & videmus. 145.

Oratio debet eſſe ornatior ſententiis, quàm verbis. Part. orat.

Non tam copia quàm modus in dicendo quærendus eſt. Pro leg. Man.

Decorus eſt ſermo ſenis, quietus, & remiſſus, facitq́; perſæpe ſibi audientiã diſerti ſenis compta oratio & mitis. Cato Maior.

Difficile eſt dictu, quantopere conciliet animos hominum comitas, affabilitáſque ſermonis. 2. Off.

Sermo familiaris quatenus moderandus ſit, lege pleuius primo Officior. cap. Et quoniam, cum ſequent.

De nobis in neutram partem loquendum. 91

MInimè ſibi quiſque notus eſt, & difficillimè de ſe quiſque iudicare ac ſentire poteſt. 3.de Orat.

Nemo de ſe ſatis honeſtè, ac ſine multorum inuidia loqui poteſt. Cic in Vatin.

Vt verecundius ipſi de ſe omnes ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum: & prætereant, ſi quid reprehendendum eſt: accedit etiam vt minor ſit fides, minor autoritas. Cic. L. Luccio, Famil. 5.

Multis doctrina non deeſt, ſed oratio. 92

FIeri poteſt vt rectè quis ſentiat: & id quod ſentit, politè eloqui non poſſit. 1. Tuſcul.

Sunt qui ſe ita literis abdiderunt, vt nihil poſſint ex his neque ad communem afferre fructum, neq; in aſpectum, lucemq; proferre. Pro Arch. Poëta.

Sunt quidam aut ita lingua hæſitãtes, aut ita voce abſoni, aut ita vultu, motuq; corporis vaſti atq; agreſtes, vt etiam ſi ingeniis atq; arte valeant, tamen in doctorũ numerum venire non poſſint. Sunt autem quidam, ita naturę muneribus in iiſdem rebus habiles, ita ornati, vt non nati, ſed ab aliquo Deo ficti eſſe videantur. 1. de Orat.

Siniſt

Siniſtri quidam laudatores. 93

SVnt qui nihil laudant, niſi quod ſe imitari poſſe confidunt. 2. Tuſcul.

Nunc tantum quiſque laudat, quantum ſe poſſe ſperat imitari. Orat. ad Brut.

Eſt iniqua, in omni re accuſanda, prætermiſſis bonis, malorum enumeratio, vitiorumq; ſelectio. 3. de Legib.

Eſt liberum, alterum laudare, de quo, quicquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut inuidiæ aſsignetur. Cecinna Ciceroni, Famil. 6.

Inuidia. 94

INuidentia, eſt ægritudo ex alterius rebus ſecundis. 3. Tuſcul.

Virtutis comes inuidia, plerunque bonos inſectatur. 4. ad Herenn.

Latè patet hoc vitium, & eſt in multis, inuidere ſcilicet. Cic. Appio Pulch. Fam. 3.

Mos eſt hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere. De Clar. Orat.

Pleriq; ſunt inuidi, maximeq; eſt hoc cõmune vitiũ & peruagatũ: inuidetur autem præſtanti florentiq; fortunæ. 2. de Orat.

Inuident homines maximè paribus aut inferioribus, cùm ſe relictos ſentiunt, illos autem dolent euolaſſe: ſed etiam ſuperioribus inuident ſæpe vehementer, & eò magis, ſi intolerantius ſe iactant, & æquabili-

tatem communis iuris, præſtantia dignitatis, aut fortunæ ſuæ tranſeunt. 2. de Orat.

In iudiciis inuidia imbecillis eſſe debet: nihilq; homini eſt tam timendum, quàm inuidia: nihil innocēti ſuſcepta inuidia, tam optandū, quàm æquū iudiciū. Pro Cluent.

Inuidia ſummus ordo caret. 5. de Legib.

Inuidia, virtute parta, gloria, non inuidia, putanda eſt. 1. Inuect. in Catil.

Ira. 91

IRa (vt inquit Ennius) eſt initium inſaniæ. 4. Tuſcul.

Prohibenda eſt maximè ira in puniendo. Nunquam enim iratus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium & parū: cauendum eſt igitur ne maior ſit pœna, quàm culpa. 1. Off.

Omnis animaduerſio & caſtigatio, contumelia vacare debet. 1. Off.

Monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat. In Lælio.

Non ſunt audiendi qui grauiter iraſcendum inimicis putant. 1. Off.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt neceſſariæ, in quibus vtendum eſt fortaſſe & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriore, atque etiam illud ipſum quod acerbitatis habet obiurgatio, ſignificandum eſt ipſius id cauſa, qui obiur

obiurgetur, ſuſceptum eſſe. Id agendum etiam eſt, vt ne ea facere videamur irati: ſed vt ad vrendum & ſecandum, ſic ad hoc genus caſtigandi rarò, inuitiq; veniemus: nec vnquam niſi neceſſariò, ſi nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul abſit, cum qua nihil rectè fieri, nihil conſideratè poteſt. 1. Off.

Semper ira procul abſit, cum qua nihil rectè, nihil conſideratè fieri poteſt. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec conſtanter fieri poſſunt, neque iis qui adſunt probari. 1. Off.

Proprium eſt irati, cupere à quo læſus videatur, ei quàm maximum dolorem inurere. 1. Off.

Non eſt in noſtra poteſtate, fodicantibus iis rebus, quas malas eſſe opinamur, diſſimulatio vel opinio. 3. Tuſc.

Difficile eſt tacere, cùm doleas. Pro Syl.

Omnes læſi dolent, irati efferuntur. Pro Marc. Cælio.

Habet quendam aculeum contumelia, quem pati prudentes ac boni viri difficillimè poſſunt. Ex 5. act. in Verr.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Ad Attic. lib. 4.

Leuiora ſunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ præmeditata

atque præparata inferuntur. 1. Off.

Tu plura in eo libro, quæ ad hanc ſententiam pertinent, leges.

Timor, & metus. 94

RErum omnium nec aptius eſt quicquam. 2. Off. Vide Amicitia. 66.

Charũ eſſe ciuẽ. Philip. 1. Vide Amic. 66.

Beneuolentiæ vis eſt maxima, metus imbecillis. 2. Off.

Nulla vis imperij tanta eſt, quæ premente metu poſſit eſſe diuturna. 2. Off.

Multorum odiis nullæ opes poſſunt obſiſtere. 2. Off.

Quem metuunt, oderunt: quem quiſque odit, periiſſe expetit. 2. Off.

Oderunt, dum metuunt. Philip. 1.

Timor, non diuturni magiſter eſt officij. Philip. 2.

Malus eſt cuſtos diuturnitatis metus: cõtraq́; beneuolentia fidelis eſt ad perpetuitatem: id igitur amplectamur, vt metus abſit, charitas retineatur. 2. Off.

Millies perire eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe viuere: præſidium charitate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe, non armis. Philip. 2.

Tu pleniſſimè ſecundo Offic. cap. Rerum autem omnium.

Grauior.

Grauior eſt plerunque metus, & grauius afficit, quàm res ipſa quæ timetur. 91

PLus in metuendo eſt mali, quàm in eo ipſo quod timetur. Cic. A. Torq. Famil.lib.6.

Maior eſt ea vis, quæ periculo mortis iniecto, formidine animũ perterritum loco ſæpe, & certo de ſtatu dimouet, quàm quæ ad corpus noſtrum, vitamq; peruenit. Itaq; ſaucij ſæpe homines cùm corpore debilitantur, animo tamen non cedunt, neq; eum relinquunt locum, quem ſtatuerunt defendere. Atq; alij pelluntur integri: vt non dubiũ ſit quin maior adhibita vis ei ſit, cuius animus ſit perterritus, quàm illi, cuius corpus vulneratum ſit. Pro A. Cecin.

Exercitus maximi ſæpe pulſi ac fugati ſunt terrore ipſo, impetuq; hoſtium, ſine cuiuſquam non modò morte, verùm etiam vulnere. Pro Cecin.

Magna eſt ſtultitia, id ipſum quod verearis, ita cauere, vt cùm vitare fortaſſe potueris, vltrò accerſas & attrahas. Cic. Bruto.

Omnes, quorum in alterius manu vita poſita eſt, ſæpius illud cogitant quid poſſit is, cuius in ditione ac poteſtate ſunt, quàm quid debeat facere. Pro Lege Manil.

Nos omnia tum venientia metu augentes, tum mœrore præſentia, rerum natu-

ram, quàm errorem noſtrum damnare ma-
lumus. 5. Tuſcul.

Quod futurum eſt, vitari non poteſt. 98

EFfugere nemo poteſt quod futurũ eſt. Et ſæpe vtile eſt non ſcire quod futurum ſit. Miſerum eſt enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deor.

Nihil eſt pro certo futurum, quod poſſit aliqua procuratione accidere, ne fiat. 2. de Diuinat.

Factum infectum eſſe non poteſt. 99

QVod ſemel iam miſſum eſt, coërceri, reprimiq; non poteſt. 1. de Finib.

Præterita mutare nõ poſſumus. In Piſon.

Non poteſt dies eſſe ſæpius, qui ſemel fuit. 2. de Finib.

De præteritis non eſt quærendum. Cic. Curioni. Famil. lib. 7.

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt. 100

ET ſi optabilius eſt vitę curſum conficere ſine dolore & iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ, plus adfert deſideratum eſſe à ſuis ciuibus, quàm omnino nũquam fuiſſe violatum. Pro domo ſua.

Habet pręteriti doloris ſecura recordatio delectationem. Cic. Luceio, Fam. lib. 5.

Iucunda eſt memoria præteritorum malorum. 2. de Finib.

Suauis

Suauis eſt præteritorum malorum memoria. 2. de Finib.

Iucundi ſunt acti labores. 2. de. Finib.

Non tam cumulus bonorũ iucundus eſſe poteſt, quàm moleſta deceſſio. 1. Tuſc.

Vllum vix laborem ſuſcimus, niſi propoſito præmio, aut gloria. 101

NEmo noſtrum in Reipublicæ periculis cum laude ac virtute verſatur, quin ſpe poſteritatis, fructuq; ducatur. Pro Caio Rabirio.

Vix inuenitur, qui laboribus ſuſceptis, periculisq; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. 1. Off.

Pro ſua patria pauci poſt genus hominum nati reperti ſunt, qui nullis præmiis propoſitis, vitam ſuam hoſtium telis obiicerent. Pro Caio Rabir.

Omnes vtilitate mouentur. 102

OMnes expetimus vtilitatem, ad eamq; rapimur, nec facere aliter vllo modo poſſumus. Nam quis eſt qui vtilia fugiat? aut quis potius, qui ea non ſtudioſiſſimè perſequatur? 3. Off.

Cùm aliqua ſpecies vtilitatis obiecta eſt, nos commoueri neceſſe eſt. 3. Off.

Nemo eſt quin putet expetendam maximè dignitatem, ſed vincit vtilitas plerunq; cùm ſubeſt ille timor: ea neglecta, ne dignitatem

gnitatem quidē poſſe retineri.2.de Orat.

Cùm vtilitas ad ſe rapere,honeſtas cōtrà reuocare ad ſe videtur,fit vt diſtrahatur deliberando animus,afferatq; ancipitem curam cogitandi.1.Off.

Hæc res plus proficit,ſi proponatur ſpes vtilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij recordatio.2.de Orat.

Alterum ne læſeris, tibi vt proſis. 103

QVi alteri exitium parat, Eum ſcire oportet ſibi paratam peſtem, vt participet parem.2.Tuſcul.

Quod cuiq; obtigerit id quiſque teneat: eo ſi quis plus appetet, violabit ius humanæ ſocietatis.1.Off.

Animaduertamus, cùm alios iuuare velimus, ne quos offendamus. Sæpe enim aut eos lædimus, quos non debemus, aut eos quos non expedit. Si imprudenter, negligentiæ eſt: ſi ſcienter,temeritatis.2.Off.

Res familiaris quæri debet iis rebus, à quibus abeſt turpitudo: conſeruari autem diligentia & parſimonia: iiſdem etiam rebus augeri.2.Off.

Noſtræ vtilitates nobis omittendæ non ſunt, aliisq; tradendæ, cùm iis ipſis egeamus:ſed ſuę cuique vtilitati,quod ſine alterius iniuria fiat,ſeruiendum eſt.2.Off,

Alienum eſt à iuſtitia, ad quam nati eſſe videm

videmur, detrahere quid de aliquo quod ſibi aſſumat. 3.de Finib.

Non eſt permiſſum, vt impunè nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. 4. Act. in Verr.

Vt ſi vnumquodque membrum. 3. Offic. In Similib. 5.

Suum cuiq; incommodum ferendum eſt potius, quàm de alterius commodis detrahendum. 3. Off.

Rei familiaris amplificatio nemini nocens, nõ eſt vituperanda, ſed fugienda ſemper iniuria. Sed detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo ſuum augere cõmodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera, quæ poſſunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Illud enim natura nõ patitur, vt aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias, opes augeamus. Neq; verò hoc ſolùm natura, id eſt iure gẽtium, ſed etiam legibus populorũ, quibus in ſingulis ciuitatibus Reſpublicæ cõtinentur, eodem modo conſtitutũ eſt, Vt non liceat ſui commodi cauſa, nocere alteri. Hoc enim ſpectant leges, hoc volunt, incolumem eſſe ciuium coniunctionem. 3. Off.

Tu pleniſſimè leges tertio Officiorum quatenus commodis proprijs ſit inſeruiendum.

Prom

Promiſſa ſeruanda. 104

PActa ſemper & promiſſa ſeruanda ſunt, quę nec vi, nec dolo malo facta ſunt: illa ſeruanda non ſunt; quæ nō ſunt iis ipſis vtilia, quibus illa promiſeris. 3. Off.

Illis promiſſis ſtandum non eſt, quæ coactus quis metu aut deceptus dolo promiſerit. 1. Off.

Promiſſa non ſunt ſeruanda iis quibus promiſeris, inutilia ſi ſint: nec ſi tibi plus noceant, quàm illi proſint cui promiſeris. 1. Offic.

Scelerum promiſſio, & iis qui expectant pernicioſa eſt, & iis qui promittunt. Phil. 8.

Semper in fide quid ſenſeris, nō quid dixeris, cogitandum eſt. 1. Off.

Quod affirmatiuè, quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt. 1. Off.

Quod ex animi tui ſententia iuraueris, id non facere periurium eſt. 3. Off.

Quod ita iuratum eſt, vt mens conciperet fieri oportere, id ſeruandum eſt: aliter, ſi non feceris, nullum periurium eſt. 3. Off.

Conſcientia. 105

COnſcientiæ graue pondus: 3. de Natura Deorum.

Nullum theatrum virtuti cōſcientia maius eſt. 2. Tuſcul.

Conſcientiā à diis immortalibus accepimus,

mus, quæ à nobis auelli nõ poteſt. Pro Cl.

Si optimorum conſiliorum atque factorum teſtis in omni vita nobis conſcientia fuerit, ſine vllo metu ſumma cum honeſtate viuemus. Pro Cluentio.

Conſcientia rectæ voluntatis, maxima conſolatio eſt rerum incommodarum. Cicero A. Torquato, Famil. lib. 6.

Vacare culpa, maximum eſt ſolatiũ. Cic. M. Mario, Famil. 7.

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana. Cic. Bruto.

Conſciẽtia bene actæ vitæ, multorumq́; benefactorũ recordatio, iucundiſſima eſt. Cato Maior.

Magna eſt vis conſcientiæ in vtranque partem, vt neq; timeant qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent qui peccarint. Pro Milone.

Ego ſemper hac opinione tractus fui, vt eum qui nihil commiſerit, ſibi nullam pœnam timere exiſtimarem. In Vatin.

Bonum. 106

QVod rectum & honeſtum & cum virtute eſt, id ſolùm opinor bonum. Parad. 1.

Tria ſunt genera bonorum: maxima, animi: ſecũda, corporis: externa, tertia. 5. Tuſc.

Alia

Alia ſunt in homine optanda, alia laudanda. Genus, forma, vires, opes, diuitiæ, cæteraq; quæ fortuna dat, aut extrinſecus, aut corpori, non habent in ſe veram laudem, quæ deberi vni ſolùm virtuti putatur, ſed tantùm quòd ipſa virtus in earum rèrum vſu ac moderatione maximè cernitur. 2. de Orat.

Nihil bonum, niſi quod honeſtum: nihil malum, niſi quod turpe. Cic. Att. lib. 10.

Quicquid eſt quod bonũ ſit, id expetendum eſt: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod verò approbaris, id gratum, acceptumq; habendum. 5. Tuſc.

Non ſunt dicẽda bona illa, quibus abundantem licet eſſe miſerrimum. Parad. 1.

Bona non ſunt, quæ quis habeat, & miſerrimus eſſe poſſit. 5. Tuſc.

Nec bonum eſt illud, quod aut cupias ardenter, aut adeptus, te efferas inſolenter. 4. Tuſc.

Diuitias, quia quiuis, quãuis indignus, habere poteſt, in bonis non numero. 2. Tuſc.

Neq; pecuniȩ, neq; tecta magnifica, neq; opes, neq; imperia, neque eæ, quibus maximè aſtricti ſint, voluptates in bonis rebus aut expetendis numerandæ ſunt: quippe homines iis rebus affluentes, ea deſiderant maximè quibus abundant. Parad. 1.

Bias.

Bias. Parad. In Apophth. 65.

Plura primo Academicarum, tertio Tuſculanarum, Paradox. i. & in lib. de Finibus bonorum & malorum legere potes.

Vir bonus. 107

VIr bonus eſt qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini. 3. Offic.

Vir bonus non modò facere, ſed ne cogitare quidem quicquam audebit, quod non audeat prædicare. 3. Offic.

Homo frugi, omnia rectè facit. 4. Tuſc.

Fas nec eſt, nec vnquam fuit, quicquam, niſi pulcherrimũ, facere eum qui eſſet optimus. 2. Offic.

Vir bonus, nihil cuiquã, quod in ſe tranſferat, detrahet. Itaque in virum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſa, criminari, præripere, fallere. De Vniuerſ.

Non eſt res vlla tanti, aut commodum vllũ tam expetendum, vt viri boni & ſplendorem & nomen amittas. 3. Offic.

Neque contra Remp. 3. Offic. Vide de Iudice. 35.

Probus inuidet nemini. De Vniuerſ.

Vt quiſque eſt vir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur. Cice. ad Q. fratr.

Omnes boni, beati. 3. de Finib.

Quum ſapiens, & bonus vir. 5. Tuſc. De

Sapientia. 13.

Nec bono quicquã mali euenire poteſt, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à diis immortalibus negligentur. 5. Tuſc.

Qui omnibus bonis inſtructi ſunt & ornati, tum ſapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tuſcul.

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, impij ſæpe paruo. Pro Milone.

Sancti viri, & religionem colentes, ſunt qui meritum diis immortalibus, gratiam iuſtis honoribus & meritis & memori mente perſoluunt. Pro Plancio.

Omnes viri boni æquitatem & ius ipſum amant. Nec eſt viri boni errare, & diligere quod per ſe non ſit diligendum & colendum. 1. de Legibus.

Nemo eſt omnino negligendus, in quo aliqua virtutis ſignificatio appareat. primo Offic.

Beatus. 108

Beatus eſſe ſine virtute nemo poteſt. 1. de Nat. deor.

Tunc erimus beati. 1. Tuſcul. In Piis ſententiis. 66.

Is eſt beatus, cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad demittendum animum, aut minus lætabile ad efferendum videri poteſt. 4. Tuſc.

Beati dicuntur, qui ſunt in bonis, nullo adiuncto malo. 5. Tuſc.

Beati ſunt, quos nulli metus terrēt, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. 5. Tuſc.

Vir temperans, conſtans, ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate vlla, ſine libidine, is eſt beatus. 5. Tuſc.

Nemo poteſt nō beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe, quiq; in ſe vno ſua ponit omnia. Cui autem ſpes omnis & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil poteſt eſſe certi, nihilq; quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem. In Parad.

Niſi ſtabili & fixo & permanente bono beatus eſſe nemo poteſt: nihil enim inueteraſcere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum, quæ in vita beata conſiſtunt. Nam qui timebit ne quid ex his deperdat, beatus eſſe non poterit. 5. Tuſc.

Qui beatus eſt, non intelligo quid requirat vt ſit beatior: ſi eſt enim quiddam quod deſit, ne beatus quidem eſt. 5. Tuſc.

Beatus eſſe in maximarum rerum timore nemo poteſt. Nemo igitur eſſe beatus poteſt: neq; enim in aliqua parte, ſed in perpetuitate temporis vita beata duci ſolet. Nec

appellatur omnino vita beata, niſi cõfecta atq; abſoluta. nec enim poteſt aliàs quiſquã beatus eſſe, aliàs miſer. Qui enim exiſtimabit poſſe ſe miſerum eſſe, beatus non erit. Nam cùm ſemel eſt ſuſcepta beata vita, tam permanet, quã ipſa illa effectrix beatæ vitæ ſapientia: nec expectat vltimum tempus ætatis, quod Crœſo ſcribit Herodotus præceptum eſſe à Solone. De Finib. 2.

Eſt verè fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor penè ad omnes, quàm ad illum, cui ventura ſit lætitia, peruenerit. Pro M. Marc.

Omne beatum eſt, cui nihil deeſt: & quod in ſuo genere expletum atque cumulatum eſt: idque virtutis eſt proprium. 5. Tuſcul.

Reliqua in lege ſecundo Paradoxo, & Tuſculanarum libro quinto.

Miſer. 109

PRæſtans valetudine, viribus, forma, acerrimis integerrimisq́; ſenſibus, etiã ſi libet, velocitatem da, diuitias, honores, imperia, opes, gloriam: ſi fuerit is qui hæc habeat, iniuſtus, intemperans, timidus, hebeti ingenio, atque nullo, is erit profectò miſerrimus. 5. Tuſc.

Beatus eſt nemo, qui ea lege viuit, vt non modò impunè, ſed etiã cum ſumma inter-

fect.

fectoris gloria interfici poſſit. Philip. 1.

Cui vita poteſt eſſe vtilis, quum eius vitæ conditio ſit, vt qui illam eripuerit, in maxima & gratia futurus ſit, & gloria? 3. Offic.

Ita viuere, vt non ſit viuendum, miſerrimum eſt. Cic. Caio Mario, Famil. 7.

Impij ſemper cruciantur.

SVa quenque fraus, & ſuus error maximè vexat, ſuum quenque ſcelus agitat, amentiáque afficit, ſuæ malæ cogitationes, conſcientiæq́; animi terrent. Hæ ſunt impiis aſſiduæ, domeſticæq́; furiæ, quæ dies noctesq́; pœnas à ſceleratiſſimis repetunt. Pro Roſc. Amer.

Sua quenq; fraus, ſuũ facinus, ſuum ſcelus, ſua audacia de ſanitate ac mente deturbat. In Piſonem.

Non ob ea ſolùm incommoda, quæ eueniunt improbis, fugienda improbitas eſt: ſed multò etiam magis, quòd cuiuis in animo verſatur, nunquam finit eum reſpirare, nunquam acquieſcere. 1. de Finib.

Si quis ſatis opibus hominum contra conſcientiam ſepti eſſe & muniti videntur, deorum tamen numen horrent, eáſque ipſas ſolicitudines, quibus eorum animi noctesq́; diéſque exeduntur, à diis immortalibus ſupplicij cauſa importari putant. 1.

 de

de Finib.

Morte, dolore corporis, aut lucta animi, aut offenſione iudicij, hominum miſerias ponderamus, quæ fateor humana eſſe & multis bonis viris accidiſſe. Sceleris etiam pœna triſtis: & præter eos euentus qui ſequuntur, per ſe ipſa maxima eſt. 2. de Legibus.

Animi conſcientia improbi cruciantur, tum etiam pœnæ timore, qua aut afficiuntur, aut ſemper ſunt in metu, ne afficiantur aliquando. 2. de Finib.

Si impietas improbè molita quidpiam eſt, quamuis occultè fecerit, nunquam tamen confidet id ſemper fore occultũ. Plerunque enim improborum facta primò ſuſpicio inſequitur: deinde ſermo atque fama: tum accuſator: tum iudex: multi etiam ipſi ſe indicant. 1. de Finib.

Omnibus, quorum mens abhorret à ratione, ſemper aliquis talis terror impendet. 4. Tuſc.

Eorum animi qui ſe corporis voluptatibus dediderunt. Somn. Scip. In piis ſententiis. 61.

Improbo nemini bene poteſt eſſe. Par. 2. Impij pœnas luunt, non tam iudiciis (quæ quondam nuſquam erant, hodie multifariam nulla ſunt) quàm angore conſcientiæ, frau

fraudíſque cruciatu. 1. de Legib.

Impiis apud inferos ſunt pœnæ præparatæ. 1. de Inuent.

Impij apud inferos pœnas luunt. Philip. 14. In piis ſententiis. 76.

Tu pleniſſimè leges Paradoxo ſecundo, quibus curis ſcelerati conficiantur.

Sceleratorum & latronum beneficium. 111

NVllum eſt aliud latronū beneficium, niſi vt commemorare poſſint, iis ſe vitam dediſſe quibus non ademerint. Philip. 2.

Impius meritò, & Tyrannus iure percuti, occidiq; poſſunt. 113

INſidiatori & latroni non poteſt afferri iniuſta nex. Pro Milone.

Non ſe obſtrinxit ſcelere, ſiquis tyrãnum occidit, quamuis familiarem. 3. Off.

Quem diſcordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat, eum ex numero hominum eiiciendum, ex finibus humanæ naturæ cenſeo exterminandum. Philip. 13.

Nulla nobis cùm tyrannis ſocietas eſt, ſed ſumma potius diſtractio: neq; eſt contra naturã ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare. 5. Tuſc.

Corrupti mores. 113

A Multis ipſa virtus cõtemnitur, & venditatio quædam, atque oſtentatio eſſe

dicitur. Philip. 13.

Iuſtitia vacillat, vel iacet potius: omneſq; hæ virtutes, quæ in cõmunitate cernuntur, & in ſocietate generis humani. 3. Off.

Virtuti & gloriæ maximè inuideri ſolet. 2. de Orat.

Iam pudori, probitati, virtuti, rectis ſtudiis, bonis artibus nihil eſt loci. Cic. Titio. Famil. 5.

Eſt huius ſeculi labes quędam & macula, virtuti inuidere, velle ipſum florem dignitatis effringere. Pro Corn. Balbo.

Durior eſt conditio ſpectatæ virtutis, quàm incognitæ. Brut. Cic.

Cuius eſt ſpectata multis, magniſque rebus ſingularis integritas, minus admirabilem facit honeſtiſſimi facti gloriã. Phil. 3.

Sapiẽtia & magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenues, & pro nihilo putantur. 2. de Orat.

Videmus quanta ſit in inuidia, quantoq; in odio apud quoſdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & induſtria, ſi tantulum oculos deiecerimus, præſtò eſſe inſidias: ſi vllum locum aperuerimus ſuſpicioni aut crimini, accipiendum eſſe ſtatim vulnus, eſſe nobis ſemper vigilandum, ſemper laborandum videmus. Inimicitiæ ſunt? ſubeantur: labores? ſuſcipiantur: etenim

enim tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ.

Hominum nobilium non ferè quiſquam noſtræ induſtriæ fauet: nullis noſtris officiis beneuolentiam illorum allicere poſſumus: quaſi natura & genere diſiuncti ſint, ita diſſident à nobis animo ac voluntate. 7. act. in Ver.

Vigilandum eſt ſemper: multæ inſidiæ ſunt bonis. Pro Planc.

Ad multorum amicitiam faciliorem aditũ habet nequitia & audacia, quàm cuiuſquam virtus & integritas. 3. act. in Verr.

Quis eſt qui inopis & optimi viri cauſæ non anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis? A quo enim expectatur, & celerior remuneratio fore videtur, in eum ferè eſt voluntas noſtra propenſior. 2. Off.

Fraudis atque inſidiarum & perfidiæ plena ſunt omnia. De pet. conſ.

Largitione corrupta ſunt ſuffragia. 3. de Legib.

Ingentes diuitiæ. 2. act. in Verr. Vide Iudex. 35.

Malè ſe res habet, cùm id quod virtute effici debet, id tentatur pecunia. 2. Off.

Qui opibus plus valent, etiam autoritate plus poſſunt. Cic. Lentulo, Fam. 1.

Hoc tempore obſequium amicos, veritas odium parit. In Lælio.

Omnes qui in paupertate ſunt, malunt maleficio parare diuitias, quàm officio paupertatem tueri. 2. ad Heren.

Qui pauperes ſunt, iis antiquior officio pecunia eſt. 1. de Inuent.

Sunt homines qui rationem bono conſilio à diis immortalibus datã, in fraudem, malitiámque conuertunt. 3. de Nat. deor.

Sunt homines quos libidinis, infamiæq; ſuæ neque tædeat, neq; pudeat: qui quaſi de induſtria in odium, offenſionemq; populi irruere videantur. 2. act. in Verrem.

Sunt quidam non re, ſed nomine homines. 1. Off.

O ſuperbiam inauditam, in facinore gloriari. Cic. Bruto. Fam. 11.

Eſt in quibuſdam tanta peruerſitas, vt inuentis frugibus, glande veſcantur. Orat. ad Brut.

Quidam habent aures tam inhumanas, támque agreſtes, vt ne doctiſſimorum quidem virorum eos mouere poſſit autoritas. Orat. ad Brut.

Conſuetudo. 114

MAxima eſt vis vetuſtatis & conſuetudinis, non modò in hoc quod eſt animal, ſed in iis etiam, quæ ſunt inanima

cõſuetudo valet, cùm locis etiã ipſis montuoſis delectemur & ſylueſtribus, in quibus diutius commorati ſumus. In Lælio.

Conſuetudinis magna eſt vis: pernoctant venatores in niue, in montibus vri ſe patiuntur. 2. Tuſc.

Conſuetudo laborum, perpeſſionem dolorum efficit faciliorem. Nam ferre laborem, contemnere vulnus, conſuetudo docet. 2. Tuſcul.

Qui multa ſunt ſæpe perpeſſi, faciliùs ferunt quicquid accidit, obduruiſſeq; ſeſe contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem,

Si mihi nunc triſtis primùm illuxiſſet dies,
Nec tam ærumnoſo nauigaſſem ſalo:
Eſſet dolendi cauſa, vt iniecto equulei
Fræno, repente tactu exagitantur nouo.
Sed iã ſubiectus miſeriis obtorpui. 3. Tuſc.

Corruptela malæ conſuetudinis, igniculi extinguũtur à natura dati, exoriunturq; & confirmantur vitia contraria. 1. de Leg.

Non ingenerãtur hominibus mores tam à ſtirpe generis & ſeminis, quàm ex iis rebus quæ ab ipſa natura loci, & à vitæ conſuetudine ſuppeditantur. De Leg. Agr. ad pop. contra Rul.

O conſuetudo peccandi, quantam habes iucunditatem in improbis & audacibus,

cùm

cùm pœna abfuit, & licentia conſecuta eſt. 5. in Verr.

Magna eſt illecebra peccandi, impunitatis ſpes. Pro Mil.

Cõſuetudo peccandi, maleficij ſuſcipiendi remouet dubitationem. 2. ad Herenn.

Quotuſquiſque reperitur, qui impunitate & ignoratione omnium propoſita, abſtinere poſſit iniuria? 3. Off.

Omnes religione mouentur, & deos patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos ſibi diligenter, & retinendos arbitrantur. 6. act. in Verrem.

Repentina grauiora. 115

VIdentur omnia repentina grauiora. Nam præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quæ venientia longè antè videris. 3. Tuſcul.

Nam qui hæc audita à docto meminiſſem viro. 3. Tuſcul. In Apoph. 129.

Non eſt dubium quin omnia quæ mala putentur, ſint improuiſa grauiora. 3. Tuſc.

Quoniam multum poteſt animi prouiſio & præparatio ad minuendum dolorem, ſint ſemper omnia homini humana præmeditata. 3. Tuſc.

Quod poſſit accidere, diu cogitare oportet: hæc cogitatio vna maximè omnes moleſtias extenuat & diluit. 3. Tuſcul.

Hoſt

Hoſtium repentinus aduentus, magis aliquãto cõturbat, quàm expectatus: & maris ſubita tempeſtas, quàm antè prouiſa, terret nauigantes vehementius. 3. Tuſcul.

Tu plura tertio Tuſcul. legere potes.

Sæpe bonum eſt ignorare quid futurum eſt. 116

SAepe vtile eſt non ſcire quid futurum ſit: miſerum eſt enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deor.

At hoc ne homines quidem probi faciunt, vt amicis impendentes calamitates prædicant, quas illi nullo modo effugere poſſint. 2. de Diuin.

Rem, carendo, magis, quàm fruendo, quid valeat, cognoſcimus. 117

GRauitas morbi facit vt medicinæ egeamus: eaq; nunc apparet, cuius vim non ſentiebamus quum valebamus. Cicer. Varroni Fami. 5.

Amicitiæ, conſuetudines, vicinitates, quid habeant voluptatis, carendo magis intelligimus, quàm fruendo. Ad Quir. poſt Red.

Homo. 118

HOmines mortales ſunt. 1. de Nat. De. Omnia aliorum cauſa ſunt generata, vt fruges atque fructus, quos terra gignit animantium cauſa: animantes autem hominum, vt equum vehendi cauſa, arandi

di bouem, venandi & cuſtodiendi canem. Ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum & imitandum. 2. de Natura Deorum.

Homines hominum cauſa ſunt generati, vt ipſi inter ſe alij aliis prodeſſe poſſent. 1. Officiorum.

Proximè & ſecundum Deum, homines hominibus maximè vtiles eſſe poſſunt. 2. Offic.

Hoc natura præſcribit, vt homo homini quicunque ſit, ob eam ipſam cauſam tãtùm quòd is homo ſit, conſultum velit. 3. Off.

Sic nos nati videmur, vt inter omnes eſſet ſocietas quædam. In Lælio.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3. Off.

Oportet hominem ab homine, ob hoc ipſum quòd homo ſit, non alienum videri. 3. de Finib.

Impellimur natura, vt prodeſſe velimus quàm plurimis, in primiſq; docendo, rationibusq; prudẽtiæ tradendis. Itaque non facile eſt inuenire qui quod ſciat ipſe, non tradat alteri. Ita non ſolùm ad diſcendum propenſi ſumus, verùm etiam ad docendum. 2. de Finib.

Vt magnas vtilitates adipiſcimur conſpiratione hominum atque conſenſu: ſic nulla

nulla tam deteſtabilis peſtis, quæ non homini ab homine naſcatur. 2. Off.

Duplex eſt natura generis humani, ſed præſtantius genus eſt eorum qui ſunt viri. De Vniuerſi.

Hominum duo ſunt genera: alterum indoctum & agreſte, quod antefert ſemper vtilitatem honeſtati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaq; huic generi laus, honos, gloria, fides, iuſtitia, omniſq; virtus: illi autem alteri, quæſtus, emolumentum, fructuſq; proponitur, atq; etiam voluptas, quæ eſt maximè inimica virtuti, boniq; naturam fallaciter imitando adulterat; quam immaniſsimus quiſque acerrimè ſequitur, neque ſolùm honeſtis rebus, ſed etiam neceſſariis anteponit. In Part.

Hoc ſolùm animal homo natum eſt, pudoris ac verecundiæ particeps, appetens coniunctionem hominum ac ſocietatem, animaduertenſq; in omnibus rebus quas ageret aut diceret, nequid ab eo fieret, niſi honeſtè & decorè. 4. de Finib.

Hominum ſimilitudo nō ex corporū forma, ſed animorum quærenda eſt.

Nihil eſt vnum vni tam ſimile, tam par, quàm omnes inter noſmetipſos ſumus. Quòd ſi deprauatio conſuetudinū, ſi opinionū varietas non imbecillitatem animorū torqueret & flecteret quocūq; cœpiſſet:

ſui

ſui nemo ipſe tam ſimilis eſſet, quã omnes eſſent omnium. Itaq; quæcunque eſt hominis definitio, vna in omnes valet. quod argumenti ſatis eſt, nullam diſſimilitudinem eſſe in genere: quæ ſi eſſet, non vna omnes definitio contineret. 1. de Leg.

Homini natura præſcribit vt nihil pulchrius, quàm hominem putaret: eſt enim vis tanta naturæ, vt homo nemo velit niſi hominis ſimilis eſſe, & quidem formica formicæ. 1. de Nat. Deor.

Omnium animantium formam vincit hominis figura. 1. de Nat. Deor.

Nullum eſt animal præter hominẽ, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg.

Eſt homini cum Deo rationis ſocietas. 1. de Leg.

Deus animal vnum ſpectabile hominem, in quo omnia animalia contineret, effecit. De Vniuerſ.

Sunt ex terra homines, nõ vt incolæ atq; habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cœleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuntij rerum, in capite tanquam in arce, mirificè ad vſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Nam oculi tanquam ſpeculatores, altiſſimum locum obtinent, ex quo

plur-

plurima conſpicientes fungantur ſuo munere. Et aures, cùm ſonum percipere debeant, qui natura in ſublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ ſunt. Itemq; nares, eò quòd omnis odor ad ſupera fertur, rectè ſurſum ſunt: & quòd cibi & potionis iudicium magnũ earum eſt, non ſine cauſa vicinitatem oris ſecutæ ſunt. Iam guſtatus, qui ſentire eorum quibus veſcimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, quã eſculentis & poculentis iter natura patefecit. Tactus autem toto corpore æquabiliter fuſus eſt, vt omnes ictus, omnesq; nimios & frigoris & caloris appulſus ſentire poſſimus. Atq; vt in ædificiis architecti auertunt ab oculis naribũsq; dominorum ea quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura, ſic natura res ſimiles procul amandauit à ſenſibus. Adde quòd ipſa natura primùm oculos membranis tenuiſsimis veſtiuit & ſepſit, quas primum perlucidas fecit, vt per eas cerni poſſet: firmas autem, vt continerentur. Sed lubricos oculos fecit & mobiles, vt declinarent ſi quid noceret, & aſpectum quo vellent, facilè conuerterent. Naſus ita locatus eſt, vt quaſi murus oculis interiectus eſſe videatur. Auditus autem ſemper patet: eius enim ſenſu etiam dormientes egemus: à

quo cùm ſonus eſt acceptius, etiã à ſomno excitamur. Flexuoſum iter habet nequid intrare poſſit, ſi ſimplex & directum pateret. Prouiſum etiam, vt ſi qua minima beſtiola conaretur irrumpere, in ſordibus aurium tanquã in viſco inhæreſceret. Quàm verò aptas manus, quamq; multarum rerum miniſtras natura homini dedit! &c. 2. de Nat Deor.

Principio corporis noſtri magnam natura ipſa videtur habuiſſe rationem, quæ formam noſtram reliquamq; figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta, eam poſuit in promptu: quæ autẽ partes corporis ad naturæ neceſſitatem datæ, aſpectũ eſſent deformem habituræ, atq; formã, eas contexit atq; abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam imitata eſt hominum verecundia. Quæ enim natura occultauit, eadẽ omnes, qui ſana mente ſunt, remouent ab oculis, ipſiq; neceſſitati dant operam, vt quàm occultiſſimè pareant: quarumq; partium corporis vſus ſunt neceſſarij, eas, neq; partes, neque earum vſus ſuis nominibus appellant: quodq; facere turpe non eſt, modò occultè, id dicere obſcœnum eſt. 1. Off.

Ipſum hominem eadem natura non ſolùm celeritate mentis ornauit, ſed & ſenſus tanquam ſatellites attribuit ac nuntios, &

rerum

rerum plurimarum obſcuras & neceſſarias intelligentias enudauit, quaſi fundamenta quædam ſcientiæ: figuramq́; corporis habilem & aptam ingenio humano dedit. Nam cùm cæteras animantes abieciſſet ad paſtum, ſolum hominem erexit, & ad cœli, quaſi cognationis domiciliiq́; priſtini conſpectum, excitauit. Tum ſpeciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. Et oculi quemadmodum animo affecti ſumus, loquuntur: & is qui appellatur vultus, qui nullo in animante eſſe, præter hominem, poteſt, indicat mores. 1. de Legib.

Natura corpus hominis ſic formauit & genuit, vt alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ętate fingeret: neq; ſanè multum adiumentis externis & aduentitiis vteretur. Animum autem reliquis rebus ita perfecit, vt corpus: ſenſibus enim ornauit ad res percipiendas idoneis, vt nihil aut non multùm adiumento vllo ad ſuam confirmationem indigeret. 5. de Finibus bonorum.

Parui primo ortu ſic iacent, tanquam omnino ſine animo ſint. Cùm autem paulum firmitatis acceſſerit, & animo vtuntur & ſenſibus, conniuunturq́; vt ſeſe erigant, & manibus vtuntur, & eos cogno-

ſcunt à quibus educantur : deinde æqualibus delectantur, libenterq́; ſe cum his congregant, dantq́; ſe ad ludendum, fabellarumq́; auditione ducuntur: deniq; eo quod ipſis ſuperat, aliis gratificari volunt, animaduertuntq́; ea quę domi fiunt curioſius, incipiuntq́; commentari aliquid & diſcere. & eorum quos vident, volunt non ignorare nomina: quibusq́; rebus cum æqualibus decertant, ſi vincunt efferunt ſe lætitia: victi debilitantur, animosq́; demittunt. 5. de Finib.

Pueri efferuntur. 5. de Finibus. Vide Gloria. 41.

Semper in promptu habere debemus, quantum natura hominis pecudibus, reliquisq́; beſtiis antecellat. Illæ enim nihil ſentiunt niſi voluptatem, ad eamq́; feruntur toto impetu. Hominis autem mens diſcendo alitur, & cogitando ſemper aliquid, aut inquirit, aut agit, videndiq́; aut audiendi delectatione ducitur. 1. Off.

Si conſiderare volemus quæ ſit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter viuere: quamq́; honeſtum, parcè, continenter, ſeuerè, ſobriè. 1. Offic.

Quum deſpicere cœperimus, & ſentire quid

quid ſimus, & quid animantibus cæteris differamus, tum ea inſequi incipiemus ad quæ nati ſumus. 5. de Finib.

Si nihil haberet aliud hominis animus, niſi vt appeteret aut refugeret, id quoque ei eſſet commune cum beſtiis. Habet primùm memoriam, & eam infinitam innumerabilium, quam quidem Plato recordationem eſſe vult. 1. Tuſcul.

Hoc vnũ animal homo ſentit quid ſit ordo, quid ſit quod deceat: in factis dictiſq; qui ſit modus. Itaque eorum ipſorum, quæ aſpectu ſentiuntur, nullum aliud animal pulchritudinem, venuſtatem, & conuenientiam partium ſentit, cauetq; ne quid indecorè effœminatéve faciat: tum in omnibus & opinionibus & factis, ne quid libidinoſè faciat aut cogitet. 1. Off.

Eſt natura ſic generata vis hominis, vt ad omnem virtutem percipiendam facta videatur: ob eamq; cauſam praui virtutum ſimulacris, quarum in ſe habent ſemina, ſine doctrina mouentur. 5. de Finibus bonorum.

Nec figura corporis, nec ratio excellens ingenij humani ſignificat ad hanc vnam rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. 2. de Finib.

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui

vnũ diẽ velit eſſe in voluptate. 2. de Finib.

Hominem, nihil niſi quod honeſtum, decorumq; ſit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportet, nulli neq; homini, neq; perturbationi animi ſuccumbere. 1. Off.

Nobis perſonam impoſuit ipſa natura cum excellentia, præſtantiaq; animantium reliquarum. 1. Off.

Homo cæteris animantibus longè præſtat. 2. de Finib.

Sermo hominis eſt maximè proprius vt ratio.

Hoc vno præſtamus vel maximè feris, quòd colloquimur inter nos, & quòd exprimere dicẽdo ſenſu poſſumus. 1. de Orat.

Ratione præſtamus belluis, per quam coniectura valemus, argumentamur, refellimus, diſſerimus, conficimus, & concludimus. 1. de Legib.

Inter hominem & belluam hoc maximè intereſt, quòd hæc tantum, quantum ſenſu mouetur ad id quod adeſt, quodq; præſens eſt, ſe accommodat, paulum admodum ſentiens præteritum & futurum. Homo autem, qui rationis eſt particeps, per quam conſequentia cernit, cauſas rerum videt, earumq; progreſſus, & quaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudinibus comparat, rebusq; præſentibus adiungit, atque annectit futuras, facilè totius vitę curſum videt, ad eamq; degendam præparat res neceſſarias,

rias, & cætera. 1. Offic.

Homines, cùm multis rebus humiliores & infirmiores ſunt, videntur hac re maximè beſtiis præſtare, quòd loqui poſſunt. Quare præclarum mihi videtur adeptus is, qui qua re homines beſtiis præſtent, ea in re hominibus ipſis antecellat. 1. Off.

Vt viribus, velocitatè, multiſq; ſenſibus.

Nulla re longius abſumus à natura ferarum, quàm æquitate, in quibus ineſſe fortitudinem ſæpe dicimus, vt in equis, leonibus, iuſtitiam, æquitatem nō dicimus: ſunt enim rationis & orationis expertes. 1. Off.

Homines etſi multis aliis, tamen hoc vno à beſtiis plurimum differunt, quòd rationem habeant à natura menti datam, mentemq; & acrem & vigentem, celerrimeq; multa ſimul agitantem, & (vt ita dicam) ſagacem, quę & cauſas rerum, & conſecutiones videat, & ſimilitudines trāsferat, & diſiuncta coniungat, & cum præſentibus futura copulet, omnemq; complectatur vitæ conſequentis ſtatum. Eademq; ratio facit hominem hominum appetentē, cumq; iis natura & ſermone & vſu congruentem, vt profectus à charitate domeſticorum ac ſuorum currat longius, & ſe implicet primùm ciuium, deinde omnium mortalium ſocietate: atq; vt ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſe ſolùm natum meminerit, ſed

Et vt Chremes Terentianus nil humani à ſe alienum putabat, quòd homo eſſet.

patriæ,ſed ſuis, vt perexigua pars ipſi relinquatur. Et quoniam eadem natura cupditatem ingenuit homini veri inueniendi (quod facillimè apparet, cùm vacui curis, etiam quid in cælo fiat ſcire auemus) his initiis ducti omnia vera diligimus, id eſt, fidelia, ſimplicia, cōſtantia: tum vana, falſa, fallentia audimus, vt fraudem, periurium, malitiam, iniuriam. Eadem ratio habet in ſe quiddam amplum atq; magnificum, ad imperandum magis, quàm ad parendum accommodatum. Omnia humana non tolerabilia ſolùm, ſed etiam leuia ducens, altum quiddã & excelſum nihil timens, nemini cedens, ſemper inuictum. 2. de Finib.

Videndum eſt ne quid humile, ne quid ſummiſſum, molle, effœminatum, fractum, abiectum faciamus. 4. Tuſcul.

In dolore maximè eſt prouidendum ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid moliter, ne quid ſeruiliter, muliebriterve faciamus. 2. Tuſcul.

Turpe, nec viro dignum videtur gemere, eiulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. 2. Tuſcul.

Turpe eſt viro debilitari, dolore frangi, ſuccumbere. 2. de Finib.

Quæ ſunt vera fr. Ingemiſcere nonnunquam viro conceſſum eſt, idq; rarò: eiulatus ne mulieri quidem,

dem: ſin erit ille gemitus lamentabilis, ſi imbecillus, ſi abiectus, ſi flebilis, ei qui ſe dederit: vix eum virum dixerim. nihil eſt enim fletu muliebri viro turpius. 2. Tuſc.

Virilis pars e. nō frangi dolore in rebus aduerſis, & non inſoleſcere in ſecūdis.

Cùm tibi ſiue Deus, ſiue mater rerum omnium Natura dederit animum, quo nihil eſt præſtantius, neque diuinius: ſic te ipſe abiicies atq; proſternes, vt nihil inter te atq; inter quadrupedem aliquem putes intereſſe? 1. Parad.

Nihil eſt aut nequius, aut turpius effœminato viro. 3. Tuſcul.

Nos ita liqueſcimus, fluimusq; molitia, vt apis aculeum ſine clamore ferre non poſſimus. 2. Tuſc.

Nos ita leues atque inconſtantes ſumus, vt ſi mures corroſerint aliquid, quorum eſt opus, hoc vnum monſtrum putemus. 2. de Diuin.

Tu de forma hominis, membrorumq; ordine & compoſitione ſecundo de nat. Deor. vide latius: & quàm virum dedeceat molities, Offic. primo, capite, Sed pertinet ad omnem officij quæſtionem, lege copioſius.

Diuerſa hominum ſtudia, & iudicia. 119

NOn eſt vna omnium facies. 1. de natura Deorum.

Quot homines, tot ſententiæ. 1. de Fin.

Diuerſa ſunt hominum ſtudia. Cicero Att.lib.2.

Suo quiſque ſtudio maximè ducitur. 5. de Finibus.

Multæ in naturis hominum diſſimilitudines ſunt, vt alios dulcia, alios ſubamara delectent. Alij libidinoſi, alij iracundi, aut crudeles, aut ſuperbi ſint, alij à talibus abhorreant. de Fato.

Non in omnes omnia conueniunt. Pro Roſcio Amerino.

Alij gloriæ ſeruiunt, alij pecuniæ: rari ſunt qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam ſtudioſè intueantur: quod qui faciunt, & ſapientiæ ſtudioſi, & philoſophi habentur. 5. Tuſcul.

Suum cuiq; pulchrum eſt: adhuc neminem cognoui poëtam, qui ſibi non optimus videretur: ſic res habet, te tua, me delectant mea. 5. Tuſcul.

Nemo vnquam neq; poëta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quàm ſe, arbitraretur. Cic. Attic. lib. 14.

In omni re difficillimum eſt formã (quod χαρακτὴρ Græcè dicitur) exponere optimi: quod aliud aliis videtur optimum. Varia enim ſunt iudicia: nec facilis explicatio quę forma maximè excellat. Orat. ad Brut.

At in corporibus. 1. Off. In Simil. 55.

Alij

Aij dolore mouentur, alij cupiditate, iracundia etiam multi afficiuntur: & cùm in mala ſcientes irruunt, tamen ſe optimè conſulere arbitrantur: itaque dicunt, nec dubitant, Mihi ſic eſt vſus: tibi vt opus eſt facto, face: eorum eſt querela qui ſibi chari ſunt, ſeſeq; diligunt. 5. de Fnib.

Sua cuique ciuitati religio eſt, noſtra nobis: officia non eadem diſparibus ætatibus tribuuntur: aliaq; ſunt iuuenum, alia ſeniorum, alia conſtantis ætatis: ſunt & extrema quædam ſtudia ſenectutis, Cato Maior.

Vt natura alius. 4. Tuſcul. in Similibus 44.

Quiſque id ſequatur, ad quod natura magis eſt compoſitus. 120.

QVam quiſque norit artem, in ea ſe exerceat. 1. Tuſcul.

Suum quiſq; noſcat ingenium. 1. Off.

Quiſque ad id quod facere poteſt, detrudendus eſt. 1. de Orat.

Diligentiſſimè hoc eſt eis, qui inſtituunt aliquos, atque erudiunt, videndum, quò ſua quenq; natura maximè ferre videatur. 3. de Orat.

Natura primùm, atque ingenium, ad diſcendum vim affert maximam. 1. de Orat.

Ad quas artes aptiſſimi erimus, in iis potiſſimùm elaborabimus: ſin aliquando neceſſitas

ceſſitas nos ad ea detruſerit, quæ noſtri ingenij non erunt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, vt ea ſi non decorè, at quàm minimè indecorè facere poſſimus. Nec tam nobis enitẽdum eſt, vt bona quæ nobis data non ſunt, ſequamur, quàm vt vitia fugiamus. 1. Off.

Quem potiſſimum vitæ curſum ſequi velimus, in hac deliberatione ad ſuam cuiuſque naturam, conſilium omne eſt reuocandum. 1. Off.

Tuenda ſunt ſua cuique non vitioſa, ſed propria, quæ contemplantes expendere oportebit quid quiſq; habeat ſui, eaq; moderari, nec velle experiri quàm aliena deceant: id enim maximè quenq; decet quod eſt ſuum cuiuſque maximè. 1. Off.

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam ſequi quod aſſequi non queas, quòd nihil decet inuita, vt aiunt, Minerua: id eſt, repugnante & aduerſante natura. 1. Off.

Hoc generi hominum propè natura datum, vt qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè qui ſunt eius ſtirpis (quòd ſermo hominum ad memoriã patrum virtute celebretur) cupidiſſimè perſequantur. Pro C. Rab. Poſth.

Tu primo Offic. legito quæ ad hunc locum pertinent, cap. Intelligendum.

Cir

SÆpe tempore fit, vt quod plerunq; turpe haberi ſoleat, inueniatur nõ eſſe turpe. 3. Off.

Tempore commutatur officium, vt non ſemper ſit idem. 1. Off.

Temporibus quibuſdam, aut officiis debitis, aut rerum neceſſitatibus ſæpe euenit, vt & voluptates repudiandæ ſint, & moleſtiæ non recuſandæ. Itaque earum ſic tenetur à ſapiente delectus, aut vt reiiciendis voluptatibus maiores alias conſequatur, aut perferendis doloribus aſperiores repellat. 1. de Finib.

Debemus conſiderare in omni re quid aptum ſit, & conſentaneum tempori & perſonæ, tum quid in dictis factisq; dedeceat. Quòd ſi poëta fugit vt maximum vitium, qui peccat etiam cùm probam orationem affingit improbo, ſtultóve ſapientis: ſi deniq; pictor ille vidit cùm immolanda Iphigenia, triſtis Calchas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mœreret Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis eſſe, quoniam ſummum illum luctum penicillo non poſſet imitari: ſi denique hiſtrio quid deceat quærit, quid faciendum oratori putemus? Ora. ad Brut.

In omnibus quid tempora petant, aut quid

quid perſonis dignum ſit, ſemper conſiderandum eſt. 2. de Inuent.

Habenda eſt ratio hominum, rei & temporis. 2. de Orat.

Turpe eſt valdeq́; vitioſum, in re ſeuera, conuiuio dignum aut delicatum aliquem inferre ſermonem. 1. Off.

Tanta vis eſt loci & temporis, vt ſi quis cùm cauſam ſit acturus, in itinere, aut in ambulatione ſecum ipſe meditetur: aut ſi quid aliud attentiùs cogitet, non reprehendatur inſcitia temporis. 1. Off.

Pericles. 1. Offic. In Apoph. 55.

Alia fori vis eſt, alia triclinij, alia ſubſelliorum ratio, alia lectorum: non idem iudicum, comeſſatorumq́; conſpectus: lex denique longè alia eſt ſolis & lychnorum. Pro M. Cælio.

Nec iiſdẽ de rebus, nec in omni tempore, nec ſimiliter omnes delectantur. 1. Off.

Non omnis fortuna, non omnis honos, non omnis autoritas, non omnis ætas, nec verò locus, aut tempus, aut auditor omnis, eodem aut verborum genere tractandus eſt, aut ſententiarũ: ſemperq́; in omni parte orationis, vt vitæ, quid deceat eſt conſiderandum: quod & in re, de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Orat. ad Brutum.

b

Incon-

Inconſtantis non puto, ſententiam aliquam tanquam aliquod nauigium ex Reipublicæ tẽpeſtate moderari. Pro Corn. Bal.

Nunquam præſtantibus in Repub. gubernanda viris laudata eſt in vna ſententia perpetua permãſio. M. Cic. Lentulo. Fam. 1.

Tẽpori cedere (i. neceſſitati parêre) ſemper ſapiẽtis habitum eſt, Cic. Marc. Fam. 4.

Temporibus parêre omnes politici præcipiunt. Cic. Attic. 12.

Eſt non modò liberale, paululum nonnunquam de ſuo iure decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. 2. Off.

Epiſtolæ offendunt non loco redditæ. Cic. Brut. Famil. 11.

Multa quæ rectè committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen ſermonis & vituperationis vitandæ cauſa cõmittenda non ſunt. Cic. ad Quint. fratr.

Plurima ad alieni ſenſus coniecturã, non ad ſuũ iudiciũ ſcribũtur. Cęcin. Cic. Fam. 6.

Qui aut tempus quid poſtulet non videt, aut plura lòquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum, quibuſcum eſt, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus eſt, is ineptus dicitur. 2. de Orat.

Tu, ſi voles, videto quid, quod loco, & tempore deceat, Offi. lib. 1. cap. Talis eſt.

Ea

Ea facillimè luduntur, quæ neq; magno odio, nec miſericordia maxima digna ſunt. 2. de Orat.

Parcendum eſt maximè charitati hominum, nec temerè in eos dicas qui diliguntur. 2. de Orat.

Facilè multitudo à triſtitia & ſæpe acerbitate, commodè ac breuiter & acutè & hilari dicto deducitur. 2. de Orat.

Orator triſtitiam ac ſeueritatem mitigat ac relaxat, odioſasq; res ſæpe, quas argumentis diluĩ non facile eſt, ioco, riſuq; diſſoluit. 2 de Orat.

Tu de duplici iocandi genere, vide primum Offic. ſecundum etiam de Orat.

Verba opportuna aliquando loquitur ſtultor. 122

SÆpe ſub ſordido palliolo latet ſapientia. 3. Tuſc.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempeſtatibus à vectoribus admoneri ſolent. Philip. 7.

Nihil perpetuum, nihilq; non miſerum & calamitoſum. 123

ABeunt omnia vnde orta ſunt. Cato Maior.

Intra lunam nihil eſt non mortale & caducum, præter animos hominum, Deorum munere datos. Somn. Scip.

Cœleſt

Cœleſtia ſemper ſpectato, humana illa contemnito. Somn. Scip.

Contemnẽdæ ſunt humanæ res. 4. Tuſc.

Conferto noſtrã longiſſimã ætatem cum æternitate, ſic breuiſſima reperietur. 1. Tuſ.

Quid ei poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiúſque mundi nota ſit magnitudo? 4. Tuſc.

Altè ſpectare ſi voles, atque hãc ſedem & æternam domum contueri: neq; ſermonibus vulgi dederis te, neque in præmiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum: ſuis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. Somn. Scip.

Cogitantes ſupera. 4. Acad. In Piis ſentent. 44.

Regna, imperia, honores, nobilitas, diuitiæ, opes, eaq; quæ ſunt iis contraria, in caſu ſita temporibus gubernantur. 1. Off.

Nihil eſt opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat & conſumat vetuſtas. Pro Marcel.

O dij boni, quid eſt in hominis vita diu? mihi ne diuturnũ quidem quicquã videtur, in quo eſt aliquid extremum. Cùm enim id aduenerit, tũc illud quod præterit, effluxit: tantùm remanet quidẽ quod virtute & rectè factis ſis conſecutus. Cato Maior.

Non eſt omnino hoc ipſum diu, in quo

eſt aliquid extremum: quod cùm venerit, omnis voluptas pro nihilo eſt habēda, quia poſtea nulla futura eſt. Pro M. Marcel.

Quæ ætas longa eſt, aut quid omnino homini longum? Nonne modò pueros, modò adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde vt cuique data ſunt, pro rata parte à vita, longa aut breuia dicuntur. 1. Tuſc.

Horæ cedunt & dies, menſes & anni, nec præteritum tempus vnquā reuertitur, nec quid ſequatur ſciri poteſt. Cato Maior.

Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Maior.

Nulla eſt tanta vis, tantáque copia, quæ non ferro debilitari, frangiq; poſſit. Pro M. Marc.

Nihil ſemper ſuo ſtatu manet. 1. de Natur. deor.

Nihil ſemper floret: ætas ſuccedit ætati. Philip. 11.

Volat ætas. 1. Tuſcul.

Formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate. 4. ad Heren.

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. Tuſc.

Sẽſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit, nec ſubitò frangitur, ſed diuturnitate extinguitur. Cato Maior.

Ita ratio cõparata eſt vitæ, naturæq; noſtræ, vt alia ætas oriatur ex alia. In Lælio.

Curſus eſt certus ætatis, & via vna naturæ, eáque ſimplex: ſua cuique parti tempeſtiuitas eſt data. Cato Maior.

Quæ poteſt eſſe in vita iucunditas, cùm dies ac noctes cogitandum ſit iamiam eſſe moriendum? 1. Tuſc.

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo habiturum ſit corpus, non dico ad annũm, ſed ad veſperum. 2. de Finib.

In vita nihil eſt niſi propagatio miſerrimi temporis. Cic. Luceio, Famil. 5.

Quid habet vita commodi, quid non potius laboris? Cato Maior.

Nemo non miſer. 1. Tuſc.

Mortalis nemo eſt. 3. Tuſc. In Apop. 86.

Nanque nimis. 3. Tuſc. In Apoph. 90.

Nõ naſci homini lõge optimũ eſt. 1. Tuſ.

Oppida quæ quodam tempore floruerunt, nunc proſtrata ac diruta ſunt. Seru. Sulp. Cic. Famil. 4.

Durum à proſpera, felicíq; fortuna in aduerſam cadere, & talium miſeremur facillimè. 124

NIhil eſt tam miſerabile, quàm ex beato effici miſer. Part. Orat.

Hoc natura adfert, vt eis faueamus, qui eadem pericula quibus nos perfuncti ſumus, ingrediuntur. Pro Muræna.
Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad miſericordiam, maximè eorum qui aut reges ſunt, aut viuunt in regno, vt regale iis nomen magnum & ſanctum eſſe videatur. Pro lege Manilia.

Fortuna 125

FOrtuna, eſt rerum omnium domina. Pro Marcello.
Fortuna eſt rerum externarum, & ad corpus pertinentium. 5. Tuſc.
Fortunam inſanam eſſe & cæcam & brutam perhibent philoſophi. Cæcam ob eam rem, quia nihil cernat, quò ſeſe applicet. Inſanam autem aiunt, quia atrox, incerta, inſtabilisq́; ſit. Brutam, quia multis incommodis conflictatur propter immenſam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.
Varia eſt vitæ, commutabiliſque ratio, vaga, volubiliſque fortuna. Pro Milone.
Non ſolùm ipſa fortuna cæca eſt, ſed eos etiã plerunq; efficit cæcos, quos complexa eſt. Illi enim efferuntur faſtidio ferè & contumacia: neque quicquam inſipiente fortunato intolerabilius fieri poteſt. Atque hoc quidem videre licet, eos qui antea cõmodis fuerunt moribus, imperio, poteſtate, pro-

ſperis,

ſperis rebus immutari, ſperniq; ab iis veteres amicitias, indulgere nouis. In Lælio.

O fallacẽ hominũ ſpem, fragilemq; fortunam, & inanes noſtras cõtentiones, quæ in medio ſpatio ſæpe franguntur & corruũt, & antè in ipſo portu obruũtur, quàm portum conſpicere potuerint! 3. de Orat.

Vita regitur fortuna, nõ ſapiẽtia. 5. Tuſc.

O volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate, ad luctum & lacrymas recidunt! Pro Syl.

O miſera vitæ ratio, quæ tandiu reſides in voluptate, quandiu fortunæ poſcit libido. Antequam iret in exil.

Fortunam vitare nemo poteſt. Cicero Dol. Famil. 9.

Fors in armis plus quàm ratio poteſt. Cicer. Attic. lib. 14.

Nihil eſt tam contrarium rationi & conſtantiæ, quàm fortuna. 2. de Diuin.

Non ſunt omnia committenda fortunæ, ne magnam nimis in nos habeat dominationem. 4. ad Heren.

Fortunam laudare, eſt ſtultitia: & vituperare, ſuperbia eſt. Animi autem laus & honeſta eſt, & vituperatio vehemens. 1. de Inuent.

Ei non multum poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute, quàm in caſu præ-

ſidium collocauit.4.ad Heren.

Occupaui (inquit) te fortuna.5. Tuſcul. in Apophth.83.

Magna vis eſt in fortuna in vtranq; partem, vel ſecundas ad res, vel aduerſas. Nam & cùm proſpero flatu eius vtimur, ad optatos exitus prouehimur: & cùm reflauit, affligimur.2. Off.

Fortitudini fortuna adiumento ſolet eſſe. 3.ad Heren.

Fortes fortuna adiuuat.2.Tuſc.

Humana ferenda ſunt. 126

HVmana ferenda ſunt. Cic. Att. lib. 15. Nobis hominum ineptiæ ac ſtultitiæ deuorandæ ſunt. De clar. Orat.

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum quò minus ea, qua nati ſumus, conditione viuamus: néve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo cōſilio vitare poſſimus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitemus. Cic. Titio, Famil.5.

Simus ea mente, quam & veritas & ratio præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum præter culpam putemus: eaq; cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Cic. A. Torq. Famil.6.

Præter

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil poteſt, quod ſit horribile aut pertimeſcendum. Cic. Meſcinio, Fam. 5.

Ferenda eſt fortuna, præſertim quæ abeſt à culpa. Cic. A. Torq. Famil. 6.

Euerſis rebus omnibus, quum conſilio proſici nihil poſſit, vna ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderatè. Cic. Torq. Famil. 6.

Perditis rebus omnibus, ipſa virtus ſe ſuſtentare poſſe videtur. Cic. Torq. Famil. 6.

Magna vis eſt in virtutibus: eas excita ſi fortè dormiunt: iam tibi aderit princeps fortitudo, quæ te animo tanto eſſe coget, vt omnia quæ poſſint homini euenire, contemnas, & pro nihilo putes. 3. Tuſc.

Ratio in conſolando plurimum valere debet. Cic. Curioni, Famil. 7.

Summa eſt ſtultitia, fruſtra cōfici dolore, cùm intelligas nihil poſſe proſici. 3. Tuſ.

Nobis quicquid acciderit, fortiter & ſapienter feramus, & accidiſſe hominibus meminerimus. Cic. Att. lib. 14.

Communem, incertumq́; caſum, quem neq; vitare quiſquam noſtrûm, neq; præſtare vllo pacto poteſt, ſapienter feramus. Cic. P. Seſtio. Famil. 5.

Vt ſecūda moderatè tulimus, ſic nō ſolū aduerſam, ſed funditus euerſam fortunam

fortiter ferre debemus. Ci. Meſcinio, Fa.5.

Nihil eſt præcipuè cuiquã dolendũ in eo quod accidat vniuerſis. Cic. Torq. Fam.6.

Neceſſitas ferendæ conditionis humanæ, quaſi cum Deo pugnare prohibet, admonetq́; eſſe hominem, quæ cogitatio magnopere luctum leuat. 3. Tuſcul.

Nihil eſt quod plus valeat ad ponendum laborem, quàm cùm eſt intellectum nihil profici, & fruſtrà eſſe ſuſceptum. 3. Tuſc.

Quando præſtitimus quod debuimus, moderatè quod euenit, feramus. Cicer. Torq. Famil. 6.

Eſt etiã in nobis, vt & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè ac ſuauiter meminerimus. 1. de Fin.

Leuat dolorem communis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Cic. Cæcinnæ. Famil. 6.

Leuis eſt tamen conſolatio ex miſeriis aliorum. Cic. Torq. Famil. 6.

Eorũ qui grauius ferunt luctus, aliorum exemplis leniũtur. Sic perpeſſio cæterorum facit, vt ea quæ acciderint, multò minora, quã quãta ſunt exiſtimata, videãtur. 3. Tuſc.

Ipſa ægritudo lenitur, cùm obiicimus mœrentibus imbecillitatẽ animi effœminati, cumq́; eorũ grauitatem, cõſtantiamq́; laudamus, qui non turbulenter humana patian

patiantur. 4. Tuſc.

Motus animi, ſolicitudines, ægritudinéſque obliuione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. 3. Tuſcul.

Omnibus modis fulciendi ſunt qui corruunt, nec cohærere poſſunt propter magnitudinem ægritudinis. 5. Tuſcul.

Hæc ſunt officia conſolantium, tollere ægritudinem funditus, aut ſedare, aut detrahere quamplurimum, aut ſupprimere, nec pati manare longius, aut ad aliam traducere: aut, vt Chryſippo placet, in conſolando detrahere illam opinionē mœrenti, ſi ſe officio fungi putet iuſto atque debito. Sunt enim qui gratum mortuis facere, ſi grauiter eos lugeant, arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam. Exiſtimant enim diis immortalibus ſe facilius ſatisfacturos, ſi eorum plaga perculſi, afflictos ſe & ſtratos eſſe fateantur. 3. Tuſcul.

Sunt qui conſolationem reſpuant: ſed refert quo modo adhibeatur. vt enim tulerit quiſque eorum qui ſapienter tulerunt, non quo quiſque incommodo affectus ſit, prædicandum eſt. 3. Tuſcul.

Vt in cauſis. 3. Tuſcul. Vide in Simil. 43.

Nihil hoc fieri turpius, aut dici poteſt, quàm eum, qui hanc perſonam ſuſceperit, vt amicorum controuerſias cauſasq; tuea-

 tur,

tur,laborãtibus ſuccurrat,ægris medeatur, afflictos excitet,hunc in minimis, tenuiſſimíſque rebus ita labi, vt aliis miſerandus, aliis irridendus eſſe videatur. 1. de Orat.

Dies dolorem minuit. 127

COnſolationum multæ ſunt viæ, ſed illa rectiſſima impetret ratio, quod dies impetratura eſt. Cic. Attic. lib. 12.

Senſim & pedetentim progrediens dolor extenuatur, non quòd ipſa res immutari ſoleat aut poſſit, ſed id quod ratio debuerat, vſus docet: minora eſſe ea quæ ſunt viſa maiora. 3. Tuſc.

Cùm conſtat ægritudinem vetuſtate tolli, hæc vis non eſt in die poſita, ſed in cogitatione diuturna. Ipſa enim cogitatio, nihil eſſe in re mali, dolori medetur, non ipſa diuturnitas. 3. Tuſcul.

Error ſtultis extenuatur die, vt cùm eædem res maneant, aliter ferant inueterata, aliter recentia. 4. Tuſc.

Quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præripere conſilio, prudentiáque debemus: neque expectare temporis medicinã, quam repræſentare ratione poſſimus. Cicer. Titio. Famil. 5.

Eſt in poteſtate abiicere dolorem, cùm velis, tempori ſeruientem. 3. Tuſc.

Dies

Dies ſtultis mederi ſolet. Cic. Curioni, Famil.7.

Dolor in longinquitate leuis, in breuitate grauis eſſe ſolet, vt eius magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleuatio conſoletur. 1. de Finib.

Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Seru. Sulp. Ciceroni, Famil. 4.

Eſt tarda illa quidem medicina, ſed tamen magna, quam adfert longinquitas & dies. 3. Tuſcul.

Cæteri dolores mitigantur vetuſtate. Cic. Attico, lib. 3.

Non nobis ſolùm nati ſumus, ſed Reipublicæ & poſteris. 128

NOn ſolùm nobis diuites eſſe volumus, ſed liberis, propinquis, amicis, maximéque Reipublicæ. 1. Off.

Bono viro non minori curæ eſt qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. In Lælio.

Non nobis ſolùm nati ſumus. 1. Offic. In Apoph. 11.

Vt ad Archytã ſcribit Plato, non ſibi ſoli ſe natum homo meminerit, ſed patriæ, ſed ſuis, vt perexigua pars illi relinquatur. 2. de Finibus.

Non dubitat agricola: quamuis ſenex, quæ

quærenti cui ſerat, reſpondere, diis immortalibus, qui me non accipere tantummodo à maioribus voluerunt, ſed etiam poſteris tradere. Iidemq; laborant in eis quæ ſciunt nihil omnino ad ſe pertinere: ſerunt arbores, quæ alteri ſeculo proſint. Cato Maior.

Nec parentes, nec amici negligendi, etiam ſi ad ampliſſimam dignitatem perueneris. 129

SI quam præſtantiam virtutis, ingenij, fortunæ conſecuti ſunt nonnulli, impartiant eam ſuis, communicentq; cum proximis: vt ſi parentibus nati ſunt humilibus, ſi propinquos habeant imbecilliores vel animo vel fortuna, eorum augeant opes, eisq; honori ſint & dignitati, vt in fabulis, qui aliquandiu propter ignorantiam ſtirpis & generis in famulatu fuerint, cùm cogniti ſunt, & aut deorum, aut regum filij inuenti: retinent tamen charitatem in paſtores, quos patres per multos annos eſſe duxerunt. In Lælio.

Mores creſcunt cum ætate. 130

CVpiditas agendi aliquid adoleſcit vnà cum ætate. 5. de Finib.

Habenda eſt ratio diligenter, quos imitemur, quorũ ſimiles velimus eſſe. 1. de Orat.

Magni intereſt quos quiſque audiat quotidie domi, quibuſcum loquatur à puero,

quem

quemadmodum patres, pædagogi, matres etiam loquantur. de Clar. orat.

Quæ acciderunt in pueritia, meminimus optimè ſæpe. 3. ad Heren.

Id eſt difficile, quòd cùm ſpe magna ſis ingreſſus, id non exequi vſque ad extremum. Pro C. Rab. Poſth.

Vt ſuperior ætas, ſic & poſterior eſſe ſolet. 13. 1

STudia quæ ſunt in adoleſcentia tanquam in herbis, ſignificant quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges induſtriæ ſunt futuræ. Pro Cælio.

Adoleſcentia ſignificat, oſtenditq́; fructus futuros, reliqua tempora demetendis fructibus, aut percipiendis accommodata ſunt. Cato Maior.

Facile in optimam partem cognoſcuntur adoleſcentes, qui ſe ad claros & ſapientes viros, bene cōſulentes Reipub. contulerūt: quibuſcū ſi frequentes ſint, opinionē afferunt populo, eorū fore ſe ſimiles quos ſibi ipſi delegerunt ad imitandum. 1. Off.

Quis vllam vllius boni ſpem habebit in eo, cuius primum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Ad Sen. poſt red.

Perinde vt eſt opinio de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factū ſit, & non factum, facilè

facilè exiſtimari poteſt. Pro Cluentio.

Omnibus in rebus, quæ grauiores, maioresq; ſunt, quid quiſque voluerit, cogitarit, admiſerit, non ex crimine, ſed ex moribus eius qui arguitur, eſt ponderandum. Neque enim poteſt quiſquam noſtrûm ſubitò fingi, neque cuiuſquam repentè vita mutari, aut natura conuerti. Pro Sylla.

Libidinoſa & intẽperans adoleſcentia effœtũ corpus tradit ſenectuti. Cato Maior.

Eſt quietè, & purè, & eleganter actæ ætatis placida ac lenis ſenectus. Cato Maior.

Acta ætas honeſtè ac ſplendidè, tantam adfert conſolationem, vt eos qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter pungat animi dolor. 3. Tuſc.

Qui adoleſcentum peccatis ignoſci putãt oportere, falluntur, propterea quòd ætas illa non eſt impedimento bonis ſtudiis. At hi ſapienter faciunt, qui adoleſcentes maximè caſtigant, vt quibus virtutibus omnem vitam tueri poſſunt, eas in ætate maturiſſima velint comparare. 4. ad Herenn.

Multi à voluptate ad virtutem ſe receperunt. 132

MVltos vidi & audiui, non modò qui primoribus labris guſtaſſent genus hoc vitæ voluptariæ, & extremis, vt dicitur, digitis attigiſſent, ſed qui totam adoleſcen

ſcentiam voluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, & ſe ad frugem bonam, vt dicitur, recepiſſe, grauesq; homines & illuſtres fuiſſe. Datur enim conceſſu omnium, &c. Pro M. Cælio. Vide Iuuentus 134.

Multi & noſtra & patrum memoria ſummi & clariſsimi ciues fuerũt, quorum cùm adoleſcentiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ virtutes firmata iam ætate extiterunt. Pro M. Cælio.

Iuuentuti ludus quidam, & voluptas interdum aliqua permittatur. 138

CVm iuuenes relaxare animos, & dare ſe iucunditati volent, caueant intemperantiam, meminerint verecundiæ. 1. Off.

Ludendi eſt quidam modus retinendus, vt ne nimis omnia profundamus, elatiq; voluptate, in aliquam turpitudinem dilabamur. 1. Offic.

Ludo & ioco vt illis quidem licet, ſed ſicut ſomno & quietibus, cæterisq; quum grauibus, ſeriiſque rebus ſatisfecerimus. Ipſumq; genus iocandi ingenuum & facetum eſſe debet, non profuſum, nec immodeſtum, ſed ſemper in ipſo ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat. 1. Offic.

Pueris non omnem licentiam ludendi damus, ſed eã quæ ab honeſtatis actionibus non ſit aliena. 1. Offic.

Datur

Datur conceſſu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates: quæ ſi ita erumpunt, vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant, faciles & tolerabiles haberi ſolent. Pro M. Cælio.

Detur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet vera illa & directa ratio, vincat aliquando cupiditas, voluptaſq; rationem, dũmodo illa in hoc genere præſcriptio, moderatioq; teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore truci detur, ne incurrat in alterius damnum atq; famã, ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne interſit inſidiis, ſcelere careat: poſtremo, cùm paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atq; ad inanes haſce adoleſcentiæ cupiditates: reuocet ſe aliquando ad curam rei domeſticæ, rei forenſis, Reipub. vt ea quæ ratione antea non perſpexerat, ſatietate abieciſſe, experiendo contempſiſſe videatur. Pro M. Cælio.

Tempus iuuentutis ſua ſponte infirmum aliorũ libidine infeſtum eſt. Pro M. Cælio.

Voluptate & deliciis facilè iuuentus intercipitur. In Vatinium.

Sem

Semper magno ingenio adoleſcentes refrænandi potius à gloria, quàm inuitandi ſunt. Amputãda ſunt plura illi ætati, ſiquidẽ efflorèſcit ingenij laudibus. Pro M. Cælio.

Tu plura in Orat. pro M. Cælio.

Iuuentus ſenum prudentia nitatur, & regatur. 134

Eſt adoleſcentis maiores natu vereri, exq; his deligere optimos & probatiſſimos; quorũ conſilio & autoritate nitatur: ineuntis enim ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda prudentia eſt. Maximè autem hæc ætas à libidinibus arcenda eſt, exercendaq; in labore patientiaq; & animi & corporis: vt eorum & in bellicis & in ciuilibus officiis vigeat induſtria. 1. Offic.

Tribuere plurimum ſenectuti debemus. 1. Offic.

Eum, nos qui ætate anteit, tanquam ſuperiorem colere debemus. In Lælio.

Non eſt rectum, minori parere maiorem. De Vniuerſ.

Imitandi ſunt maiores: primùm illud exceptum, ſed ne vitia ſint imitanda. 1. Off.

Senectutis eſt proprium, vt adoleſcentulos doceat, inſtituat, ad omne officij genus inſtruat. Cato Maior.

Senectus. 135

Nihil eſt præclarius, quàm honoribus & Reip. muneribus perfunctũ ſenem

o poſſe

poſſe ſuo iure dicere id, quod apud Ennium dicit ille Pythius Apollo, ſe eſſe eum, vnde ſibi, ſi non populi & reges, aut omnes, ſui tamen ciues conſilium expeterent. 1. de Or.

Omnium ætatum certus eſt terminus. Senectutis autem nullus certus eſt terminus, recteq; in ea viuitur, quoad munus officij exequi & tueri poſſis. Cato maior.

Miſera eſt ſenectus, quæ ſe oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repentè autoritatem afferre poſſunt, ſed honeſtè acta ſuperior ætas fructus autoritati præbet extremos. Cato maior.

Senibus labores corporis ſunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. 1. Offic.

Nihil magis cauendũ eſt ſenectuti, quàm ne languori ſe deſidiæq; dedat: luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt. Duplex enim inde malum eſt, quòd & ipſa ſenectus dedecus concipit, & facit adoleſcentum impudiciorem intemperantiam. 1. Offic.

Studioſè & diligenter euolues dialogum, qui Cato Maior inſcribitur, vbi in ſenectutis laudibus multus, imò etiam totus eſt Cicero.

Relaxetur oportet aliquando animus. 138

HOmines quamuis in rebus turbidis, tamen ſi modò homines ſunt, interdum

dum animis relaxantur. 2. Philip.

Otij non minus quàm negotij ratio extare debet. Pro Planc.

Contentio probanda. 137

Contentio tandiu ſapiens eſt, quandiu aut proficit aliquid: aut ſi non proficit, non obeſt. Pro Cælio.

Malè parta, malè pereunt. 138

MAlè parta, malè dilabuntur. 2. Philippica.

Quibus facilè ignoſcitur. 139

ILlis facilè ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed ab errato ſe reuocare moliuntur. In Vatinium.

Cuiuſuis eſt hominis errare: nullius niſi inſipiētis, perſeuerare in errore. Philip. 12.

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſilij. Philip. 12.

Sit erranti medicina confeſſio. Cicero ad Quint. frat.

Humanum eſt errare, ſed ferinum perſeuerare in errore. Noſtrum.

Voluntas puniatur etiam ſi non impleatur. 140

IN ipſa deliberatione facinus ineſt, etiam ſi ad id non peruenerit. 3. Off.

Non exitus rerū ſolùm, ſed & hominum conſilia legibus vindicantur: minus quidē dolendum eſt re non perfecta, ſed puniendum certè nihilominus. Pro Milone.

Multæ ſimulationes, nec fronti vlla fides. 141

IN animis hominum multæ ſunt latebræ, & multi receſſus. Pro M. Marcel.

Multis ſimulationum inuolucris regitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuiuſque natura, frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur. Cic. ad Quintum fratrem.

Temerè affirmare de altero, eſt periculoſum propter occultas hominum voluntates multiplicesq; naturas. Cic. ad Brut.

Fronte atque vultu, ſimulatio facillimè ſuſtinetur. Cic. Lent. Famil. 1.

Nullus ad nocendum efficacior, quàm domeſticus inimicus. 142

NVllæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm quæ latent in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare poſſis: hoc verò occultum, inteſtinum ac domeſticum malum non modò exiſtit, verumetiam opprimit antequam proſpicere atque explorare potueris. Act. 3. in Verrem.

Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Act. 7. in Verr.

Vultus animum detegit. 143

VVltus ac frons, animi eſt ianua, quæ ſignificat voluntatem abditam ac retruſam.

ſam.De Pet.Con.

Omnis motus animi ſuum quendam à tura habet vultum & ſonum & geſtum. imi imago, vultus eſt : indices, oculi. am hæc eſt vna pars corporis, quæ quot imi motus ſunt, tot ſignificationes & mmutationes poſsit efficere. Oculi enim nt,quorū tum intentione, tum coniectu, m hilaritate, motus animorum ſignifiemus aptè. Nam oculos natura nobis, vt quo & leoni ſetas,caudā, aures, ad motus nimorum declarandos dedit. 3.de Orat.

Ex oculorum obtutu, ſuperciliorum aut emiſsione, aut contractione, facilè iudicamus quantus ſit in homine dolor aut metus,aut denique triſtitia. 1.Offic.

Ex coniectura multa aſſcuntur 144

PErinde vt eſt opinio de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, exiſtimari poteſt. Pro Cluent.

De futuris rebus etſi difficile eſt dicere,tamen interdum poſsis coniectura propius accedere, cùm res eſt eiuſmodi, cuius exitus præuideri poteſt. Cic. Torq. Famil. 6.

Facile in optimam partem. 1. Offic. Vide,Vt ſuperior ætas, 132.

Artibus ipſis ſi in dicendo non vtimur, tamen apparet atque extat vtrum ſimus earum rerū rudes, an didicerimus. 2. de Or.

Aliena & videmus & curamus, noſtra non cernimus. 145

FIt neſcio quo pacto, vt magis in aliis cernamus, ſi quid delinquitur, quàm in nobiſmetipſis. 1. Off.

Aliorum patroni, noſtra tenere, tueriq; non poſſumus. 3. de Orat.

Satis ſuperq; ſit cuiq; ſuarum rerum cura: alienis nimis implicari moleſtum eſt. In Lælio.

Alterum alterius auxilio eget. 146

NVllum eſt genus rerum, quod aut auulſum à cæteris, per ſe ipſum cõſtare, aut quo cætera ſi careant, vim ſuam atq; æternitatem conſeruare poſſint. 3. de Orat.

Quæ vicinitas probanda. 147

LAudanda eſt, vel amanda potius vicinitas retinẽs veterem illum officij morem, non infuſcata maleuolẽtia, non aſſueta mendaciis, non fucata, non fallax, non erudita artificio ſimulationis, vel ſuburbano, vel etiam vrbano. Pro Planc.

Similitudo amicitiam parit: & odium diſſimilitudo contrahit. 149

MAgnam vim habet ad coniungendas amicitias, ſtudiorum ac naturæ ſimilitudo. Pro Cluent.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Maior.

Nihil eſt quod tam attrahat & alliciat ad

amic

amicitiã, quàm ſimilitudo, qua fit vt bonos boni diligant, aſciſcantq; ſibi quaſi propinquitate cõiũctos, atq; natura. nihil eſt enim appetẽtius ſimiliũ ſui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc conſtat bonis inter bonos quaſi neceſſariã beneuolẽtiã eſſe. In Lælio.

Diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur: nec ob aliã cauſam vllam boni improbis amici eſſe non poſſunt, niſi quòd tanta eſt inter eos, quanta maximè poteſt eſſe, morum ſtudiorumq; diſtantia. In Lælio.

Natura, quàm doctrina vtilior. 149

MVlti ſine vlla doctrina naturam ipſam ſequuti, multa laudabilia fecerunt. 3. de Finib.

Sæpius ad laudem atque virtutem natura ſine doctrina, quàm ſine natura valuit doctrina. Pro Archia Poëta.

Omnes tacito quodam ſenſu, ſine vlla arte aut ratione, quæ ſunt in artibus ac rationibus recta, ac praua diiudicant. 3. de Or.

Meliora ſunt ea, quæ natura, quàm quæ arte perfecta ſunt. 1. de Nat. Deor.

Nulla ars imitari naturæ ſolertiam poteſt. 1. de Nat. Deor.

Omnis natura artificioſa eſt, & habet quaſi viam quandam & ſectam, quam ſequatur. 2. de Nat. Deor.

Ars, quàm natura certior. 150

SIne doctrina ſi quid bene dicitur, adiuuante natura, tamen id quia fortuitò fit, ſemper paratũ eſſe nõ poteſt. de Clar.Or.

Etſi ingeniis magnis prædìti quidam, dicendi copiam ſine ratione conſequuntur, ars tamen eſt dux certior, quàm natura. Aliud eſt enim poëtarum more verba fundere: aliud ea quæ dicas, ratione & arte diſtinguere. 4. de Finib.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, aliquo modo acui tamen & corrigi poſſunt. 1. de Or.

Nemo ſcribat, niſi doctè. 151

VIdetur quicquid literis mandatur, id commendari omnium eruditorum lectione decere. Lectionem ſine vlla delectatione negligo. 2. Tuſcul.

Mandare quenquam literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere, nec illuſtrare poſſit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & otio & literis. 1. Tuſcul.

Memoria. 152

MEmoria, eſt ſignatarum rerum in mente veſtigium. 1. Tuſcul.

Memoria minuitur, niſi exerceas eam: nunquam tamen quenquam ſenum audiui oblitum quo loco theſaurum obruiſſet.

Cato

Cato Maior.

Rerum omniũ theſaurus memoria: quæ niſi cuſtos inuentis cogitatisq́; rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiam ſi præclariſſima fuerunt, in oratore peritura. 1. de Orat.

Memoria non modò philoſophiam, ſed omnis vitæ vſum omnesq́; artes vna maximè continet. 1. Acad.

Principium 113

PRincipij nulla eſt origo. Nam ex principio oriuntur omnia. 1. Tuſcul. & in Somn. Scip.

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreſſionibus vſa augētur. 5. de Fin.

Principiis cognitis, multò facilius extrema intelliguntur. Pro Cluent.

Vſus. 114

NEc medici, nec Imperatores, nec oratores, quamuis artis præcepta perceperunt, quicquã magna laude dignum, ſine vſu & exercitatione cõſequi poſſunt. 1. Off.

Vſus, magiſter eſt optimus. Pro C. Rab. Poſth.

Vſus frequens, omnium magiſtrorum præcepta ſuperat. 1. de Orat.

Stylus, eſt optimus & præſtantiſſimus dicendi effector ac magiſter. 1. de Orat.

Addit interdum nonnihil ipſa patria,

& locus ad ingenium. 155.

ACutiora ſunt ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aër ſit purus ac tenuis: quàm illorum qui vtuntur craſſo cœlo atque concreto: quinetiam cibo quo vtaris, intereſt aliquid, ad mentis aciem. 2.de nat.Deor.

Themiſtocles.Ca.Maior.In apoph.6.

Praclara rara, eaq́ difficilia. 156

OMnia præclara rara: nec quicquam difficilius, quàm reperiri quod ſit omni ex parte in ſuo genere perfectum. In Lælio.

In omni arte, vel ſtudio, vel quauis ſciẽtia optimum quidq; rariſſimum. 2.de Finib.

Quod præclarum, idem arduum. 3.Tuſc.

Quò quid difficilius, hoc præclarius. 1.Off.

Quę rara, atq; ardua ſunt, ea ex principió pulchra & iucunda hominibus videri ſolent. 2.de Inuent.

Rebus maximis difficultatem ipſa natura propoſuit. Noſtrum.

Difficile in dicendo omnibus ſatisfacere. 157

MAgnum onus eſt atq; munus, ſuſcipere ac profiteri, ſeſe omnibus ſilentibus vnum maximis de rebus magno in conuentu hominum audiendum. Adeſt

enim

enim fere nemo quin acutius atque acrius vitia in dicente quàm recta videat. Ita quicquid eſt in quo offenditur, id etiam illa quę laudanda ſunt obruit: & quoties dicimus, toties de nobis iudicatur. Nec quicquam eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ ſtabile, quàm id in quo deliqueris. 1. de nat. Deor.

Quæ ſit cauſa paucitatis Oratorum, & quibus de cauſis in dicendo timeamus, primo de oratore oſtenditur.

Nos vitiorum magis, quàm virtutum meminimus. 158

NOn tam ea quæ recta ſunt probantur, quàm quæ praua ſunt faſtidiis adhærent. 1. de Orat.

Nihil eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnitatis memoriam ſtabile, quàm id, in quo aliquid offenderis. 1. de Orat.

Multò acrior eſt memoria improborum, quàm bonorum. Pro Flacco.

Homines imperiti, facilius quod ſtultè dixeris, reprehendere, quàm quod ſapienter tacueris, probare poſſunt. 2. de Orat.

Qui citandi ex hiſtorijs. 159

EX annalium monimentis teſtes excitamus eos, quorum omnis vita conſumpta eſt in laboribus glorioſis. 2. de Finib.

Exempla ex vetere memoria & monimẽtis ac literis plena dignitatis, plena antiquit

tiquitatis, hæc plurimùm ſolent & autoritatis habere ad probandum & iucunditatis ad audiendum. 5. Act. in Verr.

Cuius prædicatio omnibus nondũ grata eſt, hunc memoriæ potius, quàm vocis teſtimonio confirmemus. Philip. 11.

Videndum eſt, ne quos ob beneficia diligi volemus, eorum laudem atque gloriam, cui maximè inuideri ſolet, nimis efferre videamur. 2. de Orat.

Accuſator vacet omni crimine, veniatq́ ad accuſandum non ſtudio ductus, ſed officio. 160

CArere debet omni vitio, qui paratus eſt in alterum dicere: is demum maledicit, qui non poteſt verum ab altero audire. Recr. in Salluſtium.

Nulla ſalus Reipub. maior eſt, quàm eos, qui alterum accuſant, non minus de laude, & honore, de fama ſua, quàm illos qui accuſantur de capite, de fortunis ſuis pertimeſcere. Itaque ſemper hi diligentiſſimè laborioſiſſimeq́; accuſarunt, qui ſeipſos in diſcrimen exiſtimationis venire arbitrabantur. Ex diuin. in Verr.

Multa eſſe oportet in eo qui alterum accuſet, primùm integritatem atq; innocentiam. Nihil eſt enim quod minus ferẽdum ſit, quàm rationem ab altero vitæ repoſcere eum, qui non poſſit ſuæ reddere. Accu-

ſare enim debent ij, qui nullo ſuo peccato impediuntur, quò facilius alterius peccata demonſtrare poſſint. Ex diuin. in Verr.

Omnes qui alterum in iudicium vocant, prouidere debent, non ſolùm quid oneris in præſentia tollant, ſed etiam quantum in omnem vitam negotij ſuſcipere conentur. Legem enim ſibi ipſi indicant innocentiæ, continentiæ, virtutumq́; omnium, qui ab altero rationē vitę repoſcūt, atq; eò magis, ſi id faciant nulla re commoti, niſi vtilitate communi. Nam qui ſibi hoc ſupſit, vt mores corrigat aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe à religione officij declinarit? 5. Act. in Verr.

Poſtulatur ab omnibus, vt ab iis ſe abſtineant maximè vitiis, in quibus alterum reprehenderunt. Furem aliquem aut rapacem accuſaris? vitanda tibi ſemper erit omnis auaritiæ ſuſpicio. Maleficum quempiam adduxeris aut crudelem? cauendum erit ſemper ne qua in re aſperior, aut inhumanior fuiſſe videare. Corruptorem, adulterum? prouidendum diligenter ne quod in vita veſtigium libidinis appareat. Omnia poſtremò quæ vindicaueris in altero, tibi ipſi vehementer fugienda ſunt. Etenim non modò accuſator, ſed ne obiurgator quidem ferendus eſt is, qui, quod

in altero vitium reprehendi, in eo ipſo deprehenditur. 5. Act. in Verr.

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentiam, &c. 2. Off. Vide Eloquentia, 18.

Nihil eſt tam alienum ab eo qui alterum coniurationis accuſet, quã videri coniuratorum pœnã, mortemq́; lugere. Pro Sylla.

Sine ſummo ſcelere non potes quod maleficium in aliis vindicaris, idem in illorum ſocio, cùm ſcires, defendere. Pro Sylla.

Danda eſt opera ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro iniuria. 2. Off.

Hoc præceptum officij diligenter tenendum eſt, ne vnquam innocentem iudicio capitis accerſas. Id enim ſine ſcelere fieri nullo pacto poteſt. 2. Off.

Accuſatores multos eſſe. Pro Roſ. Amer. Vide, Pręmio & pœna reſp. cõtinetur. 162.

Vtilius eſt abſolui nocentem, quàm innocentem cauſam dicere. Pro Roſ. Amer.

Impediri bonam rem eſt melius, quàm concedi malæ. 3. de legib.

Tu & quàm raro, & quatenus accuſandum ſit, Offic. 2. legito, capite, Prima igitur.

Præmio & pœna Reſpublica continetur. 161

NEc domus, nec Reſp. ſtare poteſt, ſi in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis. 3. de Nat. Deor.

Legibus præmia propoſita ſunt virtutibus,

bus,& ſupplicia vitiis. 1.de Orat.
Verus, iuſtus,atq; honeſtus labor,honoribus,præmiis,ac ſplendore decoratur: vitia autem hominum atq; fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte mulctantur.1.de Orat.

Improbis pœna ſtatuenda eſt:nec minor verò iis,qui ſecuti erunt alterum, quàm iis qui ipſi fuerint impietatis duces.In Lælio.

Quos ipſa natura retinere in officio non poteſt, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmoueri debent.Pro Roſc.Amer.

Quotuſquiſq; reperietur,qui impunitate propoſita abſtinere poſſit iniuria? impunitas peccandi maxima eſt illecebra.3.Off.

Non ſatis eſt eum qui laceſſerit, iniuriæ ſuæ pœnitere,vt ipſe,ne quid tale poſthac committat, & cæteri ſint ad iniuriam tardiores.1.Off.

Eſt vtilius, vnius improbi ſupplicio multorum improbitatem coërcere,quàm propter multos improbos vni parcere.5.Act. in Verr.

Accuſatores multos eſſe in ciuitate vtile eſt, vt metu contineatur audacia. Verum hoc ita eſt vtile, vt ne planè illudamur ab accuſatoribus.Pro Roſc.Amer.

Vt medici membrum ſæpe putrefactum. In Vatin.In Similib.

In

In corpore ſi quid eſt. Phil. 9. In Simil. 16.
Vt membra quædam amputantur. 3. Off. In Simil. 17.

Rebus proſperis, conſulendum eſt aduerſis. 162

OMnes cùm ſecundę res ſunt, tum maximè ſecū meditari oportet quo pacto aduerſam ærumnam ferant. 3. Tuſc.

Sapienter cogitāt qui tēporibus ſecundis caſus aduerſos reformidant. 4. ad Heren.

Socius, & eius officia. 163

SOcij putandi ſunt, quos inter res communicata eſt. 5. act. in Verr.

In rebus minimis ſocium fallere turpiſſimum eſt, propterea quòd auxilium ſibi ſe putat adiunxiſſe, qui cum altero rem communicarit. Pro Roſc. Amer.

Nemo ferè credit niſi ei quē fidelem putat: Perditiſſimi eſt igitur hominis & amicitiam diſſoluere, & fallere eum, qui læſus non eſſet, niſi credidiſſet. Pro Roſc. Amer.

Literas ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita, in medium proferre, palamq; recitare, nihil eſt aliud, quàm tollere è vita vitæ ſocietatem, tollere amicorum colloquia abſentium: multa enim loca eſſe ſolent in epiſtolis, quę prolata ſi ſint, inepta eſſe videantur: & multa ſeria: neque tamen vllo modo diuulganda. Philip. 2.

Aequè

Aequè perfidioſum ac nefarium eſt, fidem frangere, quæ continet vitam, & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit, & ſocium fallere, qui ſe in negotio coniunxit. Pro Roſc. Com.

Neceſſe eſt qui ſocium fama & fortunis ſpoliare conatus eſt, vanum ſe & perfidioſum & impium eſſe fateatur. Pro Quint.

Tecti ad alios eſſe poſſumus: ſocium verò cauere qui poſſumus? quem etiam ſi metuimus, ius officij lædimus. Vnde maiores, eum qui ſocium fefelliſſet, in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. Pro Roſc. Amer.

Nihil præter laudem bonis atque innocentibus ex ſociis reportandum eſt. 3. de Legibus.

Agricultura. 164

OMnium rerum ex quibus aliquid exquiritur, nihil eſt agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. 1. Off.

Vita ruſtica, quam nos agreſtem vocamus, parſimoniæ, diligentiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt. Pro Roſc. Amer.

Vita ruſtica, maximè diſiuncta eſt à cupiditate, & cum officio coniuncta. Pro Roſc. Amer.

Agricolæ ſemper ita viuunt, vt quæſtum

noſcant nullum, fructũ autem eum ſolum, quem labore pepererint. Pro Roſc. Amer.

Hominum generi vniuerſo cultura agrorum eſt ſalutaris. Nulla vita beatior eſſe poteſt. Neque ſolùm officio, ſed & delectatione & ſaturitate, copiaq; rerum omnium, quæ ad victum hominum & cultum etiam pertinent. Cato Maior.

Ipſa ratio arandi, ſpe magis & iucũditate quadam, quàm fructu atque emolumento tenetur. Etenim ad incertũ caſum & euentum, certus quotãnis labor, & certus ſumptus impenditur. Annona porrò pretium, niſi in calamitate fructuum, non habet. Si autem vbertas in percipiendis fructibus fuerit, conſequitur vilitas in vendendis, vt aut malè vendendum intelligas, ſi proceſſit: aut malè perceptos fructus, ſi rectè liceat vendere. Totæ autem res ruſticæ eiuſmodi ſunt, vt eas nõ ratio, neque labor, ſed res incertiſſimæ, venti, tempeſtatesq; moderentur. 5. act. in Verr.

Tu plenius legito, quibus perfruantur voluptatibus boni ſenes agricolæ, in libello qui Cato Maior dicitur.

Seruiendum eſt valetudini. 165

VBique moderatio virium adſit, & tantum quantum quiſque poteſt, nitatur. Cato Maior.

Non

Non modò quod non poſſumus, ſed ne quãtũ poſſumus quidẽ cogimur. C. Maior.

Habenda eſt ratio valetudinis: vtendum exercitationibus modicis. Cato Maior. Vide, Sobriè viuendum. 53.

Amor publicus præfertur priuato. 166

TAntũ fraterno amori dandum non arbitror, vt quiſquã de ſalute ſuorũ conſulat, communẽm relinquat. Pro Sylla.

Non poſſunt vna in ciuitate multi rem atq; fortunas amittere, vt nõ plures ſecum in eandẽ calamitatẽ trahant. Pro leg. Man.

Non eſt magis vituperandus proditor patriæ, quàm communis vtilitatis aut ſalutis deſertor, propter ſuam vtilitatem aut ſalutem. 3. de Finib.

Ex multis meliora. 167

E Variis ſumendũ eſt optimũ. 1. de Leg.

Non ſolùm ex malis minima oportet eligere, ſed etiam excerpere ex his ipſis, ſiquid inſit boni. 3. Off.

In duobus malis fugiendũ maius, leuius eſt eligendum. Cicero ad Quint. fratrem.

In cæteris ſtudiis à multis eligere homines commodiſſimum quodque ſolent. 2. de Inuent.

Ex minimis ſæpe maxima. 168

IN minimis rebus ſæpe res magnæ deprehenduntur. Pro Flacco.

Minimis momentis maximæ temporum inclinationes fiunt. Philip. 5.

Dies affert & hora magnas ſæpe clades. Philip. 3.

Maledictum emiſſum, per omnium aures ſtatim funditur. 169

NIhil eſt tam volucre, quàm maledictum, nihil faciliùs emittitur, nihil latiùs diſſipatur. Pro Plancio.

Nemo in re ſua teſtis. 170

MOre maiorum comparatum eſt, vt in minimis rebus homines ampliſſimi teſtimonium de ſua re non dicerent. Pro Roſc. Amer.

Noluerunt maiores noſtri, hanc patere inimicitiis viam, vt quem quiſque odiſſet, eum teſtimonio poſſet tollere. Ementiuntur enim ſæpe in eos quos oderunt. Pro Fonteio.

Nemo eo quod habet contentus. 171

SVæ quenque fortunæ pœnitet. Cicero Torq. Famil. 6.

Suam quiſque conditionem miſerrimam putat. Cic. Torq. Famil. 6.

Quod cuique. 1. Offic. Vide, Alterum ne lædéris. 103.

Contentum eſſe. Parad. vlt. Vide, Diues.

Diues. 172

OMnes ſunt diuites (dicunt Stoici), qui cœlo & terra frui poſſunt. 1. Off.

Eum

Eum intelligimus diuitem, cui tanta poſſeſſio eſt, vt ad liberaliter viuendum, facilè contentus ſit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Paradoxo vltimo.

Contentum ſuis rebus eſſe, maximæ ſunt certiſſimæq; diuitiæ. Parad. vltimo.

Pauper. 173

EGens eſt, qui non ſatis habet, & is cui nihil ſatis poteſt eſſe. 4. ad Heren.

Improbi & auari quoniam incertas, & in caſu poſitas poſſeſſiones habẽt, & plus ſemper appetũt: nec eorum quiſquam adhuc inuentus eſt, cui quod haberet, eſſet ſatis, nõ modò non copioſi ac diuites, ſed etiã inopes ac pauperes exiſtimãdi ſunt. Parad. vlt.

Tu, qui diues, vel verè pauper dicatur, leges vltimo Ciceronis paradoxo.

Diues vix bonus. 174

DIfficile eſt virtutes eum reuereri, qui ſemper ſecunda fortuna ſit vſus. 4. ad Herennium.

Pecunia & diuitiæ. 175

EXpetuntur diuitiæ, tum ad vitæ vſus neceſſarios, tum ad perfruendas voluptates. 1. Off.

Pecuniæ quærendæ non ſolùm ratio eſt, ſed etiam collocandæ, quæ perpetuos ſumptus ſuppeditet, nec ſolùm neceſſarios, ſed etiam liberales. 2. Off.

Pecunia effectrix multarum & magnarum

rum voluptatum : pecunia voluptates pariuntur maximæ. 2. de Finib.

Omnia pecunia effici poſſunt. 5. actione in Verr.

Auaritia. 176

DVæ res ſunt, quæ maxime homines ad maleficium impellunt, luxuries & auaritia. 1. ad Heren.

Corrupti ſunt, deprauatiq́; mores admiratione diuitiarum. 2. Off.

Nihil eſt tam ſanctum, quod non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit. 2. act. in Verrem.

Nullum eſt officium tam ſanctum, atque ſolenne, quod non auaritia comminuere, atque violare ſoleat. Pro Quintio.

Nemo tam firmum habuit præſidium, quod auaritia non infregerit atque debilitauerit. In Vatin.

Auaritia, eſt opinio vehemens de pecunia. 4. Tuſc.

Illi morbo qui permanat in venas, & inhæret in viſceribus, nec inueteratus euelli poteſt, nomen eſt auaritia. 4. Tuſc.

Magno malo eſt hominibus auaritia, idcirco quòd homines magnis, & multis incommodis conflictantur propter immenſam pecuniæ cupiditatem. 1. ad Heren.

In quibuſdam neque pecuniæ modus eſt, neque

neque cupiditatum, quos nulla præda vnquam improbè parta minuit, ſed auget potius atque inflammat. 1. de Finib.

Nunquam expletur nec ſatiatur cupiditatis ſitis: neque ſolùm ea quæ habent, libidine augendi cruciantur, ſed etiam amittendi metu. Parad. 1.

Auaritia inſatiabilis, immenſa & incredibilia poteſt. Ita enim hominum mentes obſtrictas tenet, vt eas nullo tempore reſpirare permittat. In Vatin.

Nullum eſt vitium tetrius, quàm auaritia, præſertim in principibus, & Remp. gubernantibus: habere enim quæſtui Remp. non modò turpe eſt, ſed ſceleratum etiam & nefarium. 2. Off.

Quid fœdius auaritia? 1. de Leg.

Auaritia ſenilis vituperanda eſt maximè. Poteſt enim quicquã eſſe abſurdius, quàm quò minus viæ reſtat, eò plus viatici quęrere? Cato Maior.

Multi pauperes. 177

COpiæ paruæ ſingulorum ſunt. Eorum autem qui iis egeant, infinita multitudo. 1. Off.

Singulorum opes ſæpe ſunt tenues & infirmæ ad gratiam referendam, vt opitulari benemerentibus non queant, ſi maximè cupiant. Antequam iret in exilium.

Quæ ſit liberis à patribus relinquenda hæreditas. 178

OPtima hæreditas, quæ à patribus traditur liberis, omni patrimonio præſtantior eſt gloria virtutis rerúmque geſtarum: cui dedecori eſſe, nefas & vitium iudicandum eſt. 1. Off.

Licet patri apud filium gloriari, ad quem hæreditas ſuæ huius gloriæ & factorum imitatio pertinet. 1. Off.

Nullum monumentum pater clarius relinquere poteſt, quàm effigiem morum ſuorum, virtutis, conſtantiæ, pietatis, ingenij, filium. Philip. 9.

Quid propriè noſtrum. 179

NIhil meum eſt, neque cuiuſquã, quod auferri, quod eripi, quod amitti poteſt. Paradox. 4.

Id cuiuſq; eſt proprium, quo quiſq; fruitur, atque vtitur. Cic. Curio, Famil. 7.

Oculi augent dolorem. 180

QVocunque in loco quiſquis eſt, idẽ eſt ei ſenſus & eadẽ acerbitas ex interitu rerũ & publicarũ & ſuarũ: tamen oculi augent dolorẽ, qui ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miſeriis cogitationem ſinunt. Cic. Torq. Famil. 6.

Acerba audire tolerabilius eſt, quàm videre. Cic. Curio, Famil. 7.

Fa

Facilius ad ea quæ viſa ſunt, quàm ad illa quæ audita ſunt, oculi mentis feruntur. 3. de Orat.

A conſuetudine oculorum animum abducere difficillimum eſt. 2. de Nat. deor.

Nihil eſt difficilius, quàm à conſuetudine oculorum, mentis aciem abducere. 2. de Nat. deor.

Non audire, vel quod audis, non intelligere, vtrunq; iuxtà exiſtimo. 181

IN his linguis, quas non intelligimus, ſurdi profectò ſumus. 5. Tuſcul.

Verba neminem mouent, niſi eum, qui eiuſdem linguæ ſocietate coniunctus eſt. 3. de Orat.

Varietas grata. 182

AD aures noſtras, & ſermonis ſuauitatem nihil eſt viciſſitudine, varietate, & commutatione aptius. 3. de Orat.

Nihil eſt aptius ad delectationẽ lectoris, quàm temporum varietates, fortunæq; viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. Cic. Luceio, Famil. 5.

Mulieres diutius, quàm viri antiquitatem retinent. 183

FAcilius mulieres incorruptam antiquitatem conſeruant, quòd multorum ſermonis expertes, ea tenent ſemper quæ prima didicerunt. 3. de orat.

Mulierum famam, multorum oculis lux clara cuſtodiat. 2. de Legib.

Durum eſt filium patris delicto impediri. 184

EſT acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui. Cic. Bruto.

Pleriq. fruſtra rogantur. 185

QVi maleuolo ſunt animo, deteriores ſunt rogati. Cic. Curioni, Fam. 2.

Fruſtrà eos appellamus, quorũ auris atq; animus à nobis abhorret. Cic. Q. fratr.

Proprium animi ingenui. 186

EſT animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere. Cicer. Curioni, Famil. lib. 2.

Neceſsitas. 187

NEceſſitas cogit, quod non habeas, aliunde ſumere. 3. de Orat.

Furtum turpiſsimum. 188

NIhil eſt turpius ingenuo, nihil minus libero dignum, quàm in conuentu maximo cogi à magiſtratu furtum reddere. 4. act. in Verr.

Carè emitur quod precibus impetratur. 189

MAlo emere, quàm rogare. 6. act. in Verrem.

Eſt et ſerendum qui cupiat colligere. 190

EſT liberale officium, ſerere beneficium, vt metere poſſis fructum. Antequam iret in exilium.

Secun

Secunda fortuna ab homine maximè expetitur. 191

HOmini nihil eſt magis optandum, quàm proſpera, æquabilis, perpetuaq́; fortuna ſecundo vitæ ſine vlla offenſione curſu. Ad Quirites poſt reditum.

Etſi optabilius eſt vitæ curſum conficere ſine dolore & ſine iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert, deſideratum eſſe à ſuis ciuibus, quàm omnino nunquam eſſe violatum. Pro domo ſua.

In omni vita nihil eſt ad laudẽ illuſtrius, quàm ipſa calamitas. Pro domo ſua.

Fauendum nobilitati. 192

OMnes boni ſemper nobilitati fauemus, & quia vtile eſt Reipublicæ nobiles eſſe homines, dignos maioribus ſuis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum ſenex de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum. Pro Seſt.

Non minus debemus ijs, à quibus conſeruamur, quàm à quibus naſcimur. 193

NOn minus iucundi atq; illuſtres ſunt hi dies, quibus conſeruamur, quàm illi quibus naſcimur: quòd ſalutis certa lætitia eſt, naſcendi incerta conditio: & quòd ſine ſenſu naſcimur, cum voluptate conſeruamur. 3. Inuect. in Catilinam.

Onus

Onus dici non debet quod ſponte ſuſcipias. 194

ONus non eſt appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate. 5. act. in Verr.

Multi etſi de eadem re contendant, vnus tantùm vincere poteſt. 195

QVàm multi pares dignitate ſint, vnus tamen primum locum ſolus poteſt obtinere. Pro Muræna.

Quicquid eſt eiuſmodi. 1. Officio. Vide Ambitio. 71.

Pax. 196

PAx, eſt tranquilla libertas. Philip. 2.

Dulce eſt nomen pacis: res verò ipſa, cùm iucunda, tum ſalutaris. Philip. 13.

Nihil eſt tam populare quàm pax, qua non modò ii quibus ſenſum natura dedit, ſed etiam tecta atq; agri mihi lætari videntur. Pro leg. Agraria contra Pop.

Nomen pacis dulce eſt, & ipſa res ſalutaris. Philip. 2.

Paci quæ nihil habet inſidiarum, ſemper eſt conſulendum. 1. Off.

Pax eſt repudianda, ſi ſub eius nomine latitet bellum. Philip. 12.

Leges, aut iudicia eſſe non poſſunt pace ſublata. Philip. 8.

Bellum. 197

SVſcipienda bella ſunt, vt in pace ſine iniuria viuatur. 1. Off.

Non

Non ſolùm aduentus belli, ſed metus ipſe affert calamitatem. Nam cùm hoſtium copiæ non longè abſunt, etiam ſi irruptio facta nulla ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit. Pro Lege Manilia.

Incerti ſunt exitus pugnarum, Marsq́; eſt communis, qui ſæpe ſpoliantem iam & exultantem euertit, & perculit ab abiecto. Pro Milone.

Incertus eſt exitus & anceps fortuna belli. Pro M. Marcello.

Incerti ſunt exitus belli, Mars communis. Philip. 10.

Incertus eſt belli exitus. Philip. 13.

Omnium bellorum exitus incerti ſunt. Cic. Torquato, Famil. lib. 6.

Omnis belli Mars eſt communis, & ſemper incerti exitus præliorum ſunt. Cicer. Torquato, Famil. lib. 6.

Armorum exitus ſemper incerti & timendi. Cic. Attic. lib. 7.

Bellum ciuile. 198

Ciuile bellum perniciofiſſimum. Cic. Attico, lib. 8.

Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, ſed miſerius nihil quàm ipſa victoria, quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresq́; reddit, vt etiā ſi naturæ

natura tales non ſint, neceſſitate tamē eſſe cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quos vicit etiam inuito facienda ſunt. Cic. Marcello, Famil. lib. 4.

Bellorum ciuilium hi ſemper exitus ſunt, vt non ea ſolùm fiant quæ velit victor, ſed etiam vt iis mos gerendus ſit quibus adiutoribus parta ſit victoria. Cic. Cornificio, Famil. lib. 12.

Nihil viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis. Cic. Attico, lib. 9.

Victoria. 199

VIctoria eſt ſemper inſolens. Cicero Seru. Sulp. Famil. lib. 4.

Victoria, natura & inſolens & ſuperba eſt. Pro Marcello.

Facilis victoria, ſi repugnet nemo. 200

FAcile eſt vincere non repugnantem. 1. Tuſcul.

Nulla eſt laus ibi eſſe integrum, vbi nemo eſt, qui aut poſsit, aut conetur corrumpere. 2. act. in Verr.

Vetus odium vix occidit. 201

HOc natura eſt inſitum vt quem timueris, quicum de vita, fortuniſq; contenderis, cuius ex inſidiis euaſeris, hunc ſemper oderis. Pro Sylla.

Spes.

Spes. 202

SOla ſpes hominem in miſeriis conſolari ſolet. Inuect. 4. in Catil.

Non deſinit quis eſſe medicus, etiam ſi non curetur ægrotus. 203

AEgri, quia non omnes conualeſcunt, non idcirco nulla medicina eſt. 2. de Nat. Deor.

Non domo dominus, ſed domino domus commendari debet. 204

NOn domo dominus, ſed domino domus honeſtanda eſt. 2. de Diuin.

Qui laude non ducitur, nec metu quoque mouebitur. 205

SI laus allicere nos ad rectè faciendum non poteſt, nec metus quidem à fœdiſſimis factis poteſt auocare. Pro Mil.

Omnes non tam gloria mouentur, quàm ignorantia. 206

QVis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetit, quàm vt ignominiam, infamiam, contumeliam, dedecus fugiat? Part. Orat.

Nemo eſt tam agreſtis, quem ſi non ipſa honeſtas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Part. Orat.

SPE

SPECTATISS. VIRO PETRO BAVDETIO, Regis apud Compendium Procuratori digniſſimo, Petrus Lagnerius Compendienſis S.

RERVM omnium, quibus nos ad literas, ad virtutem accendimur, vir ſpectatiſſime, nihil eſt quod nos perinde excitet, quàm ſi ad imitandum hi nobis proponantur, quibus propter ſingularem probitatis, aut eruditionis opinionem, ab omnibus plurimum tribuitur. Dici enim non poteſt quantopere ad diſcendum inuitemur, ſi quando videamus illud probari, quod effingere, quod imitari conamur. Quo factum eſt, vt ipſa de eruditione, de virtute tua cogitatio, ſtudium noſtrum iam inde à puero incredibiliter incenderit probitatis tuæ imitandæ: nihilq́; eſt hodie rerum omnium, quod à nobis expetatur ardentius, quàm vt poſſis aliquando intelligere, qua ſit erga te Lagnerius tuus voluntate, & quantopere cupiat aliquo vel ſtudio, vel officio, tuam ſibi beneuolentiam adiungere. Etenim quis eſt tam cæci, tam nullius homo iudicij, qui illius beneuolentiam omnibus partibus non ambiat, qui ſit omni laudis genere digniſſimus, quiq́; in omni diſciplinarum, in omni virtutum genere ita ſit excultus, de eo vt iure addubitetur, magis ne ob probitatem, quàm ob plurimarum, maximarumq́; artium ſcientiam & cognitionem ſit amandus? Nemo eſt (credo) qui de literis, qui de ingenijs iudicare poſſit, ſi modò te nouerit,

quin

quin te ſtatim cognitum ſummâ beneuolentia, pari obſeruantia coluerit. Accedit ad hæc propenſus tuus & verè paternus in me animus, cui charus ſemper æquè fui ac gratioſus, ac ſi tibi eſſem è viſceribus natus. Noſtræ vt admodum conditioni, Compendioq; noſtro congratulemur, quòd talem domi patronum habeamus, & vbi præſit ex Theobaldorum familia index æquiſſimus, vbi regis fiſcum tueatur ex filiorum domo acutiſſimus cauſidicus, vbi ciuibus atque forenſibus à duobus æquiſſimis prætoribus ius reddatur, vbi ſumma cauſidicorum integritate, infirmiores iniuria prohibeantur, ſumma vbi tranquillitate, maiori concordia degatur, retiq; Chriſtiana libertas & honor omni contentione defendatur, quaſi quæ in ſingulis ſint optima, in hoc anguſto loco, velut Cornucopiæ poſita & coacta videantur, vt ex ſingulis rebus optimis atque florentiſſimis locum eſſe conflatum, & inde Compendium dictum exiſtimemus. Atque ita iudico, ſi ad nos ſuo neſcio quo, cum ſuis Muſis redeat Iupiter aut Apollo, ſuam iſtic, relicto Helicone, ſedem ſit poſiturus, quum rex ille noſter Franciſcus (quem obliteratis illis & fabuloſis dijs, longo interuallo præferimus) propter ſalubritatem vrbis & pulchritudinem, eo loco admodum oblectetur: nobisq; hoc nomine admodum congratulemur, quòd laudabili & honeſta Lagneriorum familia iſtic & editi & altiſſimus, patremq; Laurentium habuerimus, quem & natum eſſe iure gaudemus, & Compendium, dum ſtabit, perpetuò lætabitur. Cuius viri reliquias, paternamq; gloriam, filij tres, quorum ſum natu minimus, & ſtudioſè & diligenter perſequentur. Quod quò fiat commodius, tua erit ſingularis humanitatis, vt pari ſtudio familiam noſtram foueas, quo tu quondam patrem es proſequutus: quum ipſe mihi ſim teſtis optimus, quàm te valde diligat, &

qua te beneuolentia complectatur obſeruantiſſimus ille Iſaac Lagnerius, patris frater, mihi patruus, beneficio cuius maxima ex parte id ſumus, quòd ſumus: noſter autem qui ſit, aut hactenus in te fuerit animus, ne qua tibi ex parte eſſet obſcurus, non priuata, ſed publica hac epiſtola teſtamur, qua nos tibi Apophthegmata noſtra pleno fauore conſecramus. Illudq́; rogo Lagnerio tribuatur, vt exiſtimes nihil eſſe quod tua cauſa ſuſceptum, non vltro ſit, ac libenter facturus. Vale. Tholoſæ, decimo Kal. Septem: M. D. X L I.

Perſcripta iam & perfecta epiſtola, ecce mihi à meis redduntur litteræ, quibus audio te apud Syluanectum primarium iudicem eſſe factum: cui ego magiſtratui congratuler magis, an inuideam neſcio. Gaudeo quidem eruditioni tuæ ſingulari, nouum in dies, etſi multo maiora debeantur, accedere ornamentum: doleo contrà priuari conſuetudinis tuæ & eruditionis fructu, noſtrum iſtud Compendium, cuius tu niſi vehementer fallar, eras decus primarium, vel, vt quod ſentio loquar, ciuitatis oraculum rogamus vt quem in tuos induiſti affectum, is commutato loco nequaquam minuatur. Iterum vale.

A.P.O

APOPHTHEGMATA ALIQVOT,

ſeu graues multorum ſententiæ, ex M.T.Cicerone, Lib. II.

*

Themiſtocles.

APVD Græcos fertur incredibili quadam magnitudine conſilij atque ingenij Athenienſis ille fuiſſe Themiſtocles, ad quem quidam doctus homo, atque in primis eruditus acceſſiſſe dicitur, eiq; artem memoriæ, quæ tum primùm proferebatur, pollicitum eſſe ſe traditurum. Cùm ille quæſiſſet quidnam illa ars efficere poſſet, dixiſſe illum doctorem vt omnia meminiſſet. Et ei Themiſtoclem reſpondiſſe, gratius ſibi illum eſſe facturum, ſi ſe obliuiſci quæ vellet, quàm ſi meminiſſe docuiſſet. Cuius reſponſi, his verbis, & eleganter & ingenioſè Cicero meminit: Non ſum tanto ego ingenio, quãto Themiſtocles fuit, vt obliuionis artem quàm memoriæ malim: gratiamq; habeo Simonidi illi Chio, quem primum ferunt artem memoriæ protuliſſe. Dicunt enim *Inuentor artis memoriæ Simonides.*

cùm cœnaret Granone,&c.2.de Orat. 2

Themiſtocli, cùm Simonides, aut quis alius, artem memoriæ polliceretur: Obliuionis (inquit) mallem. Nam memini eorum quæ nolo, obliuiſci non poſſum quæ volo. 4. de Finib.& 4.Acad. 3

Themiſtoclem illum ſummum Athenis virum dixiſſe aiunt, cùm ex eo quæreretur quod acroama (id eſt dictũ) aut cuius vocẽ libentiſſimè audiret: Eius, à quo ſua virtus optimè prædicaretur. Pro Arch. Poëta. 4

Themiſtocles, cùm conſuleretur, vtrum bono viro pauperi, an minus probato diuiti filiam collocaret: Ego (inquit) malo virum qui pecunia egeat, quàm pecuniam quæ viro. 2. de Off. 5

Noctu ambulabat in publico Themiſtocles, quòd ſomnum capere non poſſet: quærentibusq; reſpondebat, Milciadis trophæis ſe è ſomno ſuſcitari. 4. Tuſcul. 6

Themiſtoclẽ ferunt Seriphio cuidam in iurgio reſpondiſſe, cùm ille dixiſſet, non eum ſua, ſed patriæ gloria ſplendorem aſſecutum: Nec hercule (inquit) ſi ego Seriphius eſſẽ, ignobilis eſſẽ, nec tu, ſi Atheniẽſis eſſes, clarus vnquã fuiſſes. Cato Maior.

Plato. 7

PLato tum denique fore beatas Reſpub. putauit, ſi aut docti, aut ſapientes ho-

mines eas regere cœpiſſent: aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. Cic. Q. fratri. 8

Vir nemo probus ab improbo ſe donari vult. Donis impij ne placare quidem audeant Deos. 2. de Legib. 9

Quales in Repub. Principes ſunt, tales reliqui ſolent eſſe ciues. Cicero Lentulo, Famil. lib. 1. 10

Beatus eſt cui in ſenectute contigerit vt ſapientiam, veraſq; opiniones aſſequi poſſit. 5. de Finib. 11

Non ſolùm nobis nati ſumus, ortuſq; noſtri partem patria vendicat, partem amici. 1. Off. 12

Scientia quæ eſt remota à iuſtitia, calliditas potius, quàm ſapientia eſt appellanda. 1. Off. 13

Oculorũ eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret ſui ſi videretur! 2. de Finib. 14

Honeſtũ ipſum ſi oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret ſapientiæ. 1. Off.

Socrates. 15

DVæ ſunt viæ, dupliceſq; curſus animorum è corpore exeuntium. Nam qui ſe vitiis humanis contaminarunt, & ſe totos libidinibus tradiderunt, is deuium

quoddam iter eſt ſecluſum à concilio Deorum: qui autem ſe integros caſtosq; ſeruarunt, quibusq; fuit minima cũ corporibus contagio, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati Deorum, iis, ad illos à quibus ſunt profecti, facilè patet reditus. 1. Tuſc. 16.

Socrates, vt eſt apud Platonem, cùm ſe morte mulctatum videret: Magna me ſpes, inquit, tenet Iudices, bene mihi euenire, quòd mittar ad mortem: ſed tempus eſt iam hinc abire me, vt moriar, vos vt vitam agatis. 1. Tuſc. 17

Socrates interrogatus à iudicibus, quam æſtimationem commeruiſſe ſe maximè confiteretur: Reſpondit ſe meruiſſe, vt ampliſſimis honoribus & præmiis decoraretur, & vt ei victus quotidianus in Prytaneo publicè præberetur, qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cuius reſponſo ſic Iudices exarſerunt, vt capitis hominem innocentiſſimum condemnarent. 1 de Orat. 18

Cùm Socrati ſcriptam orationem diſertiſſimus orator Lyſias attuliſſet, quam ſi ei videretur, ediſceret, vt ea pro ſe in iudicio vteretur, non inuitus legit, & commodè ſcriptam eſſe dixit: Sed, inquit, vt ſi mihi calceos Sicyonios attuliſſes, non vterer, quamuis eſſent habiles & apti ad pedem,

quia non eſſent viriles: ſic illam orationem diſertam ſibi, & oratoriam videri, fortem & virilem non videri. 1.de Orat. 19

Socrates rogatus à Critone, quemadmodum ſepeliri vellet: Multam verò, inquit, operam amici fruſtrà conſumpſi. Critoni enim noſtro nō perſuaſi me hinc auolaturum, neq; quicquam me relicturū. Verumtamen Crito ſi me aſſequi potueris, aut ſicubi nactus eris, vt tibi videbitur, ſepelito. Sed mihi crede, nemo me veſtrûm, cùm hinc exceſſero conſequetur. 1.Tuſc. 20

Cùm ex Socrate eſſet quæſitum, Archelaum Perdicæ filium, qui tum fortunatiſſimus habebatur, nónne beatum putaret. Haud ſcio, inquit: nunquam enim cum eo locutus ſum. An tu aliter ſcire non potes? Nullo modo. Tu igitur ne de Perſarum quidem Rege magno potes dicere, beatúsne ſit? An ego poſſum, cùm ignorem, quàm ſit doctus, quàm vir bonus? Quid? tu in eo ſitam vitam beatam putas? Ita prorſus exiſtimo, bonos beatos, improbos miſeros. Miſer ergo Archelaus? Certè, ſi iniuſtus. 5.Tuſc.

Socratem ferunt, cùm vſq; ad veſperum contentiùs ambularet, quæſitumq; eſſet ex eo, quare id faceret, reſpondiſſe ſe, quò melius cœnaret, obſonare ambulando fa-

mem.5.Tuſcul. 22

Qualis cuiuſque animi affectus eſſet, talem eſſe hominem Socrates diſſerebat: qualis autem homo ipſe eſſet, talem eius eſſe orationem: orationi autem facta ſimillima, factis vitam. 5. Tuſcul. 23

Cùm multa in conuentu vitia collegiſſet in eum Zopyrus, qui ſe naturam cuiuſque ex forma perſpicere profiteretur, deriſus eſt à cæteris, qui illa in Socrate non agnoſcerent. Ab ipſo autem Socrate ſubleuatus eſt, cùm illa ſibi ſigna ineſſe, ſed ratione à ſe deiecta diceret. 4. Tuſcul. 24

Socrates cùm rogaretur, cuiatem ſe eſſe diceret, Mundanum, inquit: totius enim mundi ſe incolam & ciuem arbitrabatur. 5. Tuſcul. 25

Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quaſi compendiariam dicebat, ſi quiſque id ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet. 2. de Off. 26

Cibi condimentum eſt fames, potionis ſitis. 5. Tuſcul.

Apollo Pythius. 27

E Varijs ſumendum optimum. 2. de Leg. Noſce teipſum. 1. de Legib.

Thales Mileſius. 29

THales, qui ſapientiſſimus inter ſeptem fuit, dicebat homines exiſtimare opor

tere

tere Deos omnia cernere, Deorúmque omnia eſſe plena, & fore omnes caſtiores, veluti quo infans eſſet maximè religioſus. 2.de Legib.

Simonides. 30

QVum à Simonide quæſiuiſſet tyrannus Hiero quid, aut quale eſſet Deus, deliberandi ſibi vnum diem poſtulauit. Quum idem ex eo poſtridie quæreret, biduum petiit. Cùm ſæpius duplicaret numerum dierum, admiransq; Hiero requireret cur ita faceret: Quia quantò (inquit) diutius conſidero, tantò mihi res videtur obſcurior. 1.de nat.Deor.

Diagoras. 31

DIagoras cùm Samothraciam veniſſet, Atheos ille quì dicitur, atque ei quidam amicus, Tu qui Deos putas humana negligere, nónne animaduertis ex tot tabulis pictis, quàm multi votis vim tempeſtatis effugerint, in portumq; ſalui peruenerint? Ita fit, inquit: illi enim nunquam picti ſunt qui naufragium fecerunt, in mariq; perierunt. Itemq; cùm ei nauiganti, vectores aduerſa tempeſtate timidi & perterriti dicerent, non iniuria ſibi illud accidere, qui illum in eandem nauem recepiſſent: oſtẽdit eis in eodem curſu multas alias laborãtes, quæſiuitq; num etiã in iis nauibus

Diagoram vehi crederent. 3.de nat.Deor.

Solon. 32

SOlon gloriari ſolebat, ſe aliquid quotidie addiſcentē, ſenem fieri. C. Maior. 33

Piſiſtrato tyrāno à Solone quærenti, qua tandē ſpe fretus ſibi tam audacter reſiſteret, reſpondit, Senectute. Cato Maior. 34

Solon, cùm interrogaretur, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaſſet, reſpondit ſe id neminem facturum putaſſe. Sapienter feciſſe dicitur, cùm de eo nihil ſanxerit, quod antea commiſſum non erat, ne tam prohibere, quàm admonere videretur. Pro Roſc. Amer. 35

Solon Rempublicam duabus rebus contineri dicebat, præmio & pœna. Cic. Brut.

Diogenes. 36

DIogenes Cynicus, Alexandro roganti vt diceret, ſi quid ei opus eſſet. Nunc quidem paululum, inquit, à ſole abſis. officiebat videlicet apricanti. Et hic quidem diſputare ſolebat, quātò Regem Perſarum vita, fortunaq; ſuperaret, ſibi nihil deeſſe, illi nihil ſatis vnquā fore. Se eius voluptates non deſiderare, quibus ille nunquam ſatiari poſſet: ſuas eum conſequi nullo modo poſſe. 5. Tuſc. 37

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes, vbi vellet inhumari, Proiicite, inquit, me inhumatum.

matum. Tum amici, Volucribúſne & feris? Minimè,inquit: ſed bacillũ prope me, quo abigam,ponitote. Quî poteris?illi:non enim ſenties. Quî igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil ſentienti? 1. Tuſc.

Anaxagoras. 38

ANaxagoras quærentibus amicis velléıne Clazomenas in patriam, ſi quid accidiſſet,referri: Nihil neceſſe eſt, inquit: vndiq; enim ad inferos tantundem eſt vię. 1. Tuſc.

39 Ferunt Anaxagoram, nuntiata filij morte,dixiſſe: Sciebam me genuiſſe mortalem: quæ vox declarat iis eſſe hæc acerba,à quibus non fuerunt cogitata. 2. Tuſc.

Leonidas. 40

DVx Leonidas, animans ſuos milites, ſolebat dicere: Prandete animo forti Lacedæmonij,hodie apud inferos fortaſſe cœnabimus. 1. Tuſc.

Lacedæmonij cuiuſdam celebre dictum. 41

LAcedæmonius quidã, cuius ne nomen quidem proditũ eſt, mortem tãtopere contempſit, vt cùm adduceretur damnatus ab Ephoris,& eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſetq; ei quidam inimicus,Cõtemnísnę leges Lycurgi? reſpondit, Ego verò illi maximam gratiam habeo,quòd me ea pœna mulctauerit, quam ſine mutatione & ſine

ſine verſura poſſem diſſoluere. 1. Tuſc.

Cuiuſdam Lacænæ. 42

LAcæna, cùm filium in præliũ miſiſſet, & interfectum audiſſet, Idcirco, inquit, genueram, vt eſſet qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. 1. Tuſc.

Epicharmus. 43

EMori nolo, ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo. 1. Tuſc.

Cyrenæus Theodorus. 44

CYrenæo Theodoro cùm Lyſimachus rex crucem minaretur: Iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil intereſt, humíne, an ſublime putreſcat. 1. Tuſc. 45

Theodorus Lyſimacho mortem minitanti, Magnum verò, inquit, effeciſti, ſi cantharidis vim conſecutus es. 5. Tuſcul.

Theramenes. 46

THeramenes, cũ coniectus in carcerẽ, triginta iuſſu tyrannorum venenũ vt ſitiẽs obbibiſſet, reliquũ ſic è poculo eiecit vt id reſonaret: quo ſonitu reddito arridẽs, Propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum fuerat teterrimus. Luſit vir egregius extremo ſpiritu, cùm iam præcordiis conceptam mortem contineret. 1. Tuſcul.

Telamon. 47

EGo cùm genui te, moriturum ſciui. 3. Tuſcul.

Theop

Theophraſtus. 48

THeophraſtus moriens, accuſare naturam dicitur, quòd coruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſt: hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguã vitam dediſſet: quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. 3. Tuſcul.

Leontinus Gorgias. 49

CVm ex Leontino Gorgia quæreretur, cur tandiu eſſe vellet in vita: Nihil habeo, inquit, quod incuſem ſenectutem. Cato Maior.

Sophocles. 50

CVm ex Sophocle quidam iam confecta ætate quæreret, vteretúrne rebus venereis: Dij meliora, inquit, libenter verò iſtinc tanquam à domino agreſti & furioſo profugi. Cupidis enim talium rerũ odioſum & moleſtum eſt fortaſſe carere: ſatiatis verò & expletis iucundius eſt carere, quàm frui. Cato Maior.

Antipater Cyrenaicus. 51

ILlud Antipatri Cyrenaici eſt quidẽ paulò obſcœnius, ſed non abſurda ſententia eſt: cuius cæcitatem cùm mulierculæ lamentarentur: Quid agitis? inquit: an vobis nulla vid

la videtur voluptas eſſe nocturna? 5. Tuſc.

Aſclepiades. 52

ASclepiadem ferunt non ignobilem Eretricum philoſophum, cùm quidam quæreret quid ei cæcitas attuliſſet, reſpondiſſe: Puero vt vno eſſet comitatior. 5. Tuſcul.

Demoſthenes. 53

DOlere ſe aiebat Demoſthenes, ſi quando opificum antelucana victus eſſet induſtria. 4. Tuſcul. 54

Leuiculus ſanè noſter Demoſthenes, qui illo ſuſurro delectari ſe dicebat aquam ferentis mulierculæ, inſuſurrantiſq; alteri, Hic eſt ille Demoſthenes. Quid hoc leuius? At quantus orator! ſed apud alios loqui videlicet didicerat, non multum ipſe ſecum. 5. Tuſcul.

Pericles. 55

PEricles cum haberet collegā in Præturā Sophoclē poëtam, hiq; de communi officio conueniſſent, & caſu formoſus puer præteriret, dixiſſetq; Sophocles, O puerum pulchrum Pericle! ait, At enim Prætorem, Sophocle, decet non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere. 1. Off.

Xenocrates. 56

QVum ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attuliſſent,

liſſent, adduxit legatos ad cœnã in Academiam: his tantũ appoſuit quod ſatis eſſet, nullo apparatu. Cùm poſtridie rogarent eũ, cui numerari iuberet: Quid? vos heſterna (inquit) cœnula nõ intellexiſtis me pecunia non egere? quos cùm triſtiores videret, triginta minas accepit, ne aſpernari Regis liberalitatem videretur. 5. Tuſ.

Curius. 57

CVrio ad focum ſedenti, magnum auri pondus Samnites cùm attuliſſent, repudiati ab eo ſunt. Non enim aurũ habere præclarum ſibi videri dixit, ſed eis, qui haberent aurum, imperare. Cato Maior.

Timotheus Athenienſis. 58

TImotheum clarum hominem Athenis, & Principem ciuitatis ferunt cùm cœnauiſſet apud Platonem, eoq; conuiuio admodum delectatus eſſet, vidiſſetq; eum poſtridie, dixiſſe, Veſtræ quidem cœnæ non ſolùm in præſentia, ſed etiam poſtero die iucundæ ſunt. 5. Tuſcul.

Darius. 59

DArius in fuga cùm aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibiſſet, negauit vnquam ſe bibiſſe iucundius: nunquam videlicet ſitiens biberat. 5. Tuſc.

Ptolemæus. 60

PTolemæo peragranti Ægyptum, comitibus non conſecutis, cùm cibarius

in

in caſa panis datus eſſet, nihil viſum eſt illo pane iucundius. 5. Tuſcul.

Dionyſius. 61

CVm tyrannus cœnauiſſet Dionyſius, negauit ſe iure illo, quod cœnæ caput erat, delectatum. Tum is qui illa coxerat, Minimè mirum: condimenta enim defuerunt. Quæ tandem? inquit ille. Labor in venatu, ſudor, curſus ab Eurota, fames, ſitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. 5. Tuſc. 62

Dionyſio cùm quidam ex eius aſſentatoribus Damocles commemoraret in ſermone copias eius, opes, maieſtatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negaretq; vnquam beatiorem quenquam fuiſſe, Víſne igitur (inquit) ô Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipſe eandem deguſtare, & fortunam experiri meam? Quum ſe ille cupere dixiſſet, collocari iuſſit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcherrimo, textili ſtragulo, magnificis operibus picto, abacoſq; complures ornauit argento, auroq; cælato: tum ad menſam eximia forma pueros delectos iuſſit conſiſtere, eoſq; ad nutum illius intuentis diligenter miniſtrare. Aderant vnguenta, coronæ, incendebantur odores, menſæ conquiſitiſſimis epulis extrueban

truebantur: fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſeta equina appenſum demitti iuſſit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaq; nec pulchros illos miniſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in menſam, iam ipſæ defluebant coronæ. Denique exorauit tyrannum vt abire liceret, quòd iam beatus nollet eſſe. Satis ne videtur declaraſſe Dionyſius, nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terror impendeat? 5. Tuſc.

De eius ſacrilegio pleniſſimè apud Ciceronem lib. de Natur deor.

Pythagoras. 63

NOn eſt iniuſſu imperatoris, id eſt Dei, de præſidio ac ſtatione vitæ decedendum. Cato Maior.

64 Pietas maximè & religio verſatur in animis noſtris, cùm rebus diuinis operam damus. 2. de Leg.

Bias. 65

BIas, cuius quum patriam Prienem cepiſſet hoſtis, cæteríque ita fugerent vt multa de ſuis rebus aſportarent, quum eſſet admonitus à quodam, vt idem ipſe faceret: Ego verò, inquit, facio: nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, ne ſua quidem putauit, quæ nos ap-

pellamus etiam bona. Parad. 1.

Iſocrates. 66

DIcebat Iſocrates doctor ſingularis, ſe calcaribus in Ephoro, contrà autem in Theopompo frænis vti ſolere. Alterum enim exultantem verborum audacia reprimebat, alterū cunctantem & verecundum incitabat. 3. de Orat.

Zeno. 67

ZEno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem dicebat, quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compreſſius. 2. de Finib. 68

Zeno ille, à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat quid inter Rhetoricam & dialecticam intereſſet. Nam cùm compreſſerat digitos, pugnúmque fecerat, Dialecticā aiebat eiuſmodi eſſe: cùm autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius ſimilem Eloquentiam eſſe dicebat: hocq; vno ſolùm differre, quòd hæc ratio dicendi latior ſit, alia loquendi contractior. Orat. ad Brutum.

Archytas Tarentinus. 69

ARchytas, cùm villico factus eſſet iratior, Quo te, inquit, modo accepiſſem, niſi iratus eſſem? 4. Tuſc. 70

Nulla capitalior peſtis, quàm corporis voluptas hominibus à natura data eſt: hinc patriæ

patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euerſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina colloquia naſcuntur. Nullum denique ſcelus, nullum magnũ facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impellat: ſtupra verò & adulteria, & omne flagitium, nullis aliis illecebris excitantur, niſi voluptate. Et menti nihil eſt tam inimicum, quàm voluptas: nec libidine dominante, temperantiæ locus eſt omnino, nec in voluptatis regno poteſt virtus conſiſtere. Quocirca nihil tam deteſtabile, támque peſtiferum, quàm voluptas, ſi quidem cùm maior eſt & longior, omne animi lumen extinguit. Cato Maior.

Aeſchines. 71

AEſchines, cùm propter ignominiam iudicij ceſſiſſet Athenis, & ſe Rhodum contuliſſet, rogatus à Rhodiis, legiſſe fertur orationem illam egregiam, quam in Cteſiphontem cõtra Demoſthenem dixerat: qua perlecta, petitum eſt ab eo poſtridie vt legeret illam etiam quæ erat contrà, à Demoſthene pro Cteſiphonte edita. Quam quum ſuauiſſima & maxima voce legiſſet, admirantibus omnibus, Quanto, inquit, magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? ex quo ſatis ſignificauit, quantum eſſet in actione, qui orationem eandem

aliam eſſe putaret, autore mutato. 3. de Oratore.

Philippus Macedo ad filium. 72

NE eos tibi fideles putes, quos pecunia corruperis. Fit enim deterior qui accipit, atque ad idem ſemper expectandum paratior. Hoc ille filio: ſed præceptum putemus omnibus. 2. Off.

Annibal. 73

REx Pruſias, cùm apud eum Annibali exulanti pugnare placeret, negabat ſe audere, quòd exta prohiberent. An tu (inquit) carunculæ vitulinæ mauis, quàm imperatori veteri credere? 2. de Diuin.

Silenus. 74

SIlenus à Mida captus cùm eſſet, hoc ei pro ſua miſſione dediſſe ſcribitur, Non naſci homini longè optimum eſt: proximum autem, quàm primùm mori. 1. Tuſc.

Cyrus maior moriens apud Xenophontem. 75

NOlite arbitrari, ô mihi chariſſimi filij, me quum à vobis diſceſſero, nuſquam, aut nullũ fore: nec enim dum eram vobiſcum, animũ meum videbatis: ſed eum eſſe in hoc corpore, ex iis rebus quas gerebam, intelligebatis. Eundem eſſe credítote, etiam ſi nullum videbitis. Cato Maior.

Cyrus

Cyrus minor. 76

SOcrates ſcribit, Cyrum minorem Perſarum regem præſtãtem ingenio atque imperij gloria, quum Lyſander Lacedæmonius vir ſummæ virtutis veniſſet ad eum Sardis, eiq; dona à ſociis attuliſſet, & cæteris in rebus comem erga Lyſandrum atque humanum fuiſſe, & ei quendam cõſeptum agrum diligẽter conſitũ oſtendiſſe. Quum autem admiraretur Lyſander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines, & humum ſubactam atque puram, & ſuauitatem odorum, qui afflarentur è floribus, tum eum dixiſſe, mirari ſe non modò diligentiam, ſed etiam ſolertiam eius, à quo eſſent illa dimenſa & deſcripta: & ei Cyrum reſpondiſſe. Atqui ego iſta ſum omnia dimenſus: mei ſunt ordines, mea deſcriptio: multæ etiam iſtarum arborum mea manu ſunt ſatæ. Tum Lyſandrum intuentem eius purpuram & nitorem corporis, ornatumq; Perſicum multo auro, multiſque gemmis, dixiſſe, Rectè verò te Cyre beatum ferunt, quoniam virtuti tuæ fortuna coniuncta eſt. Cato Maior.

Quidam Lacedæmonius. 77

ATheníenſes ſciunt quæ recta ſunt, ſed facere nolunt. Cato Maior.

Alexander. 78

ALexander cùm in Sigæo ad Achillis tumulum aſtitiſſet: O fortunate (inquit) adoleſcens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inueneris. Et verè: nam niſi illa ars extitiſſet, idem tumulus, qui corpus contexerat, nomen etiam obruiſſet. Pro Arch. Poëta.

Callicratides. 79

CAllicratides, cùm Lacedæmoniorum dux fuiſſet Peloponneſiaco bello, eiq; conſulerent, vt claſſem ab Argiuis remoueret, nec cum Athenienſibus dimicaret, ille reſpondit, Lacedæmonios, claſſe illa amiſſa, aliam parare poſſe, ſe fugere ſine ſuo dedecore non poſſe. 1. Off.

Hector Næuianus. 80

LAetus ſum laudari me abs te pater, à laudato viro. Cic. Luceio, Famil. 5.

Accius. 81

MVlti iniqui atque infideles regno, pauci boni ſunt. 3. Off.

Teucer. 82

PAtria eſt, vbicunque eſt bene. 5. Tuſc.

Metrodorus. 83

OCcupaui (inquit) te fortuna, atq; cepi, omnes aditus tuos intercluſi, vt ad me aſpirare non poſſis. 5. Tuſcul.

Cæci

Cæcilius. 84

SAepe eſt ſub ſordido palliolo ſapientia. 3. Tuſcul.

Euripides. 85

IVraui lingua, mentem iniuratam gero. 3. Off. 86

Mortalis nemo eſt, quē non attingat dolor,
Morbúſque: multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creãdi, mórſque eſt finita omnibus:
Quæ generi humano angorem nequicquam afferunt.
Reddenda eſt terræ cura: tum vita omnibus
Metenda vt fruges: ſic iubet neceſſitas. 3. Tuſcul. 87

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Cicero Cæſari, Famil. lib. 13.

Heſiodus. 88

THς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. Cicero Leptæ Famil. 6. 89

Heſiodium illud laudatur à doctis, quod eadem menſura reddere iubet qua acceperis, aut etiam cumulatiore ſi poſſis. De claris Orat.

Homerus. 90

NAnque nimis multos, atque omni luce carentes
Cernimus, vt nemo poſſit mœrore vacare:
Quo magis eſt æquum tumulis mandare peremptos.

Firmo animo, & luctum lacrymis finire diurnis. 3. Tuſcul.

Statius Cæcilius. 91

AEdepol ſenectus ſi nihil quicquam aliud vitij
Apportet ſecum, quum aduenerit, vnum id eſt ſatis,
Quòd diu viuẽdo, multa quæ nõ volt videt.
Tũ etiã in ſenecta hoc deputo miſerrimũ,
Sentire ea ætate eſſe odioſum ſe alteri.
Cato Maior.

Antimachus. 92

ANtimachum clarũ poëtam ferunt, qui cùm conuocatis auditoribus legeret eis volumen ſuum, & eum legentẽ omnes præter Platonem reliquiſſent, Legam (inquit) nihilominus: Plato enim mihi vnus inſtar eſt omnium. De Claris Orat.

Antigenidas. 93

TIbicen Antigenidas dixit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, Mihi cane & muſis. De Clar. Orat.

Marcus Antonius. 94

MArcus Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens, diſertos ait ſe vidiſſe multos, eloquentem omnino neminem: inſidebat videlicet in eius mente ſpecies eloquentiæ quam cernebat animo, re ipſa

ipſa non videbat. Orat. ad Brut.

Scipio Aphricanus. 95

PVblius Scipio, qui primus Aphricanus appellatus eſt, dicere ſolebat, nunquam ſe minus otioſum eſſe, quàm quum otioſus: nec minus ſolum, quàm quum ſolus eſſet. 3. Off. 96

Aphricanus Socraticũ Xenophontem in manibus ſemper habebat, cuius in primis laudabat illud, quòd diceret eoſdem labores non eſſe æquè grandes imperatori ac militi, quòd ipſe honos laborem leuiorem faceret imperatorum. 2. Tuſcul. 97

Vt equos propter crebras contentiones præliorum, ferocitate exultantes, domitoribus tradere ſolent, vt iis facilioribus poſſint vti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibíque præfidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem. 1. Off. 98

Cùm diſſolutus filius, Heu me miſerum dixiſſet: tum ſeuerus pater, Dummodo doleat aliquid, doleat quod lubet. Morderi eſt optimum conſcientia poſt commiſſum facinus. 4. Tuſcul. 99

Cùm ab Aphricano quidam vetus aſſectator ex numero amicorum non impetraret, vt ſe præfectum in Aphricam duce-

ret,& id ferret moleſtè: Noli (inquit) mirari, ſi tu à me hoc non impetras: ego iam pridem ab eo, cui meam exiſtimationem charam fore arbitror, peto vt mecum præfectus proficiſcatur, & adhuc impetrare non poſſum. 4. act. in Verrem. 100

Cùm Aphricanus Cenſor mouebat eum Centurionem, qui in Pauli pugna non affuerat: cùm ille ſe cuſtodiæ cauſa diceret in caſtris remanſiſſe, quæreretq; cur ab eo notaretur, Non amo (inquit) nimium diligentes. 2. de Orat.

Fabius Maximus. 101

SAlinatori, qui amiſſo Tarento fugerat in arcem, glorianti atq; ita dicenti, Mea opera, Quinte Fabi, Tarentũ recepiſti: Certè, inquit ridens: nam niſi tu amiſiſſes, nunquam recepiſſem. Cato Maior. 102

Salinatori, cùm Tarento amiſſo, arcem tamẽ Liuius retinuiſſet, multaq; ex ea prælia præclara feciſſet, cùm aliquot poſt annos Maximus id oppidum recepiſſet, rogarétque eũ Salinator vt meminiſſet opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: Quid ni (inquit) meminerim? nunquam ego recepiſſem, niſi tu perdidiſſes. 2. de Orat.

Cato Cenſorius. 103

VEtus illud Catonis admodum ſcitum eſt, qui mirari ſe aiebat, quòd nõ ridere-

ret

ret aruſpex,aruſpicem cùm vidiſſet. Quota enim res quæq; euenit prędicta ab iſtis?aut ſi euenit quippiam, quid afferri poteſt cur non caſu id euenerit? 2. de Diuin. 104

Cùm ex Catone quæreretur quid maximè in re familiari expediret, reſpondit, Bene paſcere. Quid ſecūdum, Satis bene paſcere. Quid tertium, Bene veſtire. Quid quartū, Arare. Et cùm ille qui quæſierat dixiſſet, Quid fœnerari? Tum Cato, Quid hominem (inquit) occidere? 1. Off. 105

Amicitiæ quæ non placent, diſſuendæ magis, quàm diſcindendæ ſunt. Cato Maior.

Scipio Minor. 106

SCipio negabat vllam vocem inhumaniorem amicitię potuiſſe reperiri, quàm eius qui dixiſſet ita amare oportere, vt aliquando eſſet oſurus: nec verò ſe adduci poſſe, vt hoc, quemadmodum putaretur, à Biante dictum eſſe crederet, qui ſapiens habitus eſt vnus è ſeptem, ſed impuri cuiuſdam & ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis eſſe ſententiā. Quonam enim modo quiſquam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe? In Lælio. 107

Nihil eſt difficilius, quàm amicitiam vſq; ad extremum diem vitæ permanere. Mu-

tantur enim mores ſæpe,aliàs diuerſis rebus, aliàs ingraueſcente ætate : aut diri-muntur contentione, vel luxuriæ conditione, vel commodi alicuius, quod idem adipiſci vterque non poſsit. In Lælio. 108

Querebatur Scipio, quòd in omnibus rebus diligentiores homines eſſent: capras & oues quot quiſque haberet, dicere poſſe: amicos quot haberet, nõ poſſe dicere: & in illis quidem parandis curã adhibere, in amicis eligendis negligentes eſſe. In Lælio.

Scipio Naſica. 109

SCipio Naſica cùm ad Poëtam Ennium veniſſet, eiq; ab oſtio quærenti Enniũ, ancilla dixiſſet domi non eſſe, Naſica ſenſit illam domini iuſſu dixiſſe, & illum intus eſſe. Paucis pòſt diebus, cùm ad Naſicam veniſſet Ennius, & eum à ianua quæreret, Exclamat Naſica, ſe domi non eſſe: tum Ennius, Quid, ego non cognoſco vocem (inquit) tuam? Hîc Naſica, Homo es impudens: ego cùm te quærerem, ancillæ tuæ credidi te domi non eſſe, tu mihi non credis ipſi? 2. de Orat.

C. Lælius. 110

CAius Lælius, cùm ei quidam malo genere natus diceret indignum eſſe ſuis maioribus: At hercule (inquit) tu tuis haud indignus. 2. de Orat.

C. Pon

C. Pontius Samnis. 111

VTinam (inquit C. Pontius Samnis) ad illa tempora fortuna me ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent: non eſſem paſſus diutius eos imperare. 1. Off.

M. Craſſus Orator. 112

L. Heluius Lamia deformis, vt noſtis, cùm interpellaret odioſè Craſſum, Audiamus (inquit Craſſus) pulchellũ puerum. Cùm eſſet arriſum, Non potui mihi (inquit Lamia) formam ipſe fingere, ingenium potui. Tum hic, Audiamus, inquit, diſertum: multò etiam arriſum eſt vehementius. 2. de Oratore. 113

M. Craſſus, in oratione, quam cõtra collegam Cenſor habuit, dicebat: Quæ natura aut fortuna darentur hominibus, in iis ſe vinci poſſe animo æquo pati. Quæ autem ipſi ſibi homines parare poſſent, in iis rebus ſe pati vinci non poſſe. 2. de Orat.

M. Craſſus diues. 114

M. Craſſus, qui ditiſſimus eſt habitus, negabat vllam ſatis magnam pecuniam eſſe ei, qui in Repub. Princeps vellet eſſe, cuius fructibus exercitum alere non poſſet. 1. Off.

C. Lucilius. 115

CAius Lucilius homo doctus & perurbanus,

banus, dicere ſolebat ea quæ ſcriberet, neque ab indoctiſſimis, neque à doctiſſimis legi velle, quòd alteri nihil intelligerent, alteri plus fortaſſe quàm ipſe de ſe. 2. de Orat.

Catulus. 116

CAtulus, cùm vidiſſet quendam ex iudicibus, quos pecunia Clodius corruperat, Quid vos à nobis præſidium poſtulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Cic. Attico, lib. 1. 117

Catulus cuidam oratori malo, qui cùm in epilogo miſericordiam ſe mouiſſe putaret, poſtquam aſſedit, rogauit hunc, videretur ne miſericordiam mouiſſe: At magnam quidem, inquit: neminem enim puto tam durum, cui non oratio tua miſeranda viſa ſit. 2. de Orat.

Siculi cuiuſdam iocus. 118

CVm Siculo neſcio cui familiaris quidam quereretur, quòd diceret vxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe de ficu: Amabo te (inquit) da mihi ex iſta arbore quos ſeram ſurculos. 2. de Orat.

Scæuola. 119

SCæuola Septumuleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repenſum, roganti vt ſe in Aſiam præfectum duceret, Quid tibi vis (inquit) inſane?

ne? tanta malorum eſt multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, ſi Romæ manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe venturum. 2. de Orat.

Ennius. 120

BEnefacta malè locata, malefacta arbitror. 1. Offic. 121

Quicquid ſine detrimento poteſt commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo ſunt illa communia, Non prohibere aquam profluentem, Pati ab igne capere ignem, Si quis velit conſilium fidele deliberanti dare: quæ ſint iis vtilia qui accipiunt, danti non moleſta.

Homo qui erranti comiter monſtrat viã,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit
Vt nihilominus ipſi luceat quum illi accenderit. 1. Offic. 122

Nequicquam ſapit ille ſapiens, qui ipſe ſibi prodeſſe nequit. 3. Offic. 123

Flagitij principium eſt, nudare inter ciues corpora. 4. Tuſcul. 124

Animus æger neque pati, neq; perpeti poteſt: cupere nunquam deſinit. 3. Tuſc. 125

Quem metuunt, oderunt: quem quiſque odit, periiſſe expetit. 2. Offic. 126

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Ter

Terentius. 127

OBſequium amicos, veritas odium parit. In Lælio. 128

Omnes, cùm ſecundæ res ſunt maximè, tũ maximè
Meditari ſecum oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant,
Pericla, damna, exilia. Peregrè rediens ſemper cogitet,
Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc: fieri poſſe, vt nequid animo ſit nouum.
Quicquid præter ſpem euenit, id deputandum in lucro. 3. Tuſc.

Theſeus apud Euripidem. 129

NAm qui hæc audita à docto meminiſſem viro,
Futuras mecum commentabar miſerias,
Aut mortem acerbam, aut exilij mœſtam fugam,
Aut ſemper aliquã molem meditabar mali:
Vt ſi qua inuecta diritas caſu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens. 5. Tuſcul.

M. Cicero. 130

DVo hæc opto, vt moriens populum Romanum liberum relinquam: hoc mihi maius à diis immortalibus dari nihil poteſt.

poteſt. Alterum, vt ita cuique eueniat, vt de Repub.quiſq; mereatur.Philip.2.

Idem. 131

IS mihi propriè, & ſolus honos videtur, quem ſis neque maiorum commendatione, neque per alterius calamitatem aſſecutus.Pro Roſc.Amer.

HVMANISSIMIS VIRIS, Berengario Fernando, & Franciſco Ferrerio Legum doctoribus,atq; præceptoribus ſuis,P. Lagnerius S.

TANTA *ſunt veſtra in me vel ſtudia, vel officia, viri humaniſſimi, partim vt puteat toties habere gratiam, partim vt noua mihi forma non occurrat qua id faciam. Ego enim vos haſtenus habui, cui charus æquè fui ſemper ac periucundus, ac ſi veſtrum vtrique eſſem vel frater vel filius: itaque ab eo tempore, quo me in familiaritatem veſtram & amicitiam contuli, memoria teneo mihi ſummam veſtram beneuolentiam & fauorem nullo loco defuiſſe, ſed ſæpius etiam recuſanti & putenti officium veſtrum obtruſiſſe. Nunc autem quum mox me cupiam aliquo officij genere teſtatiorem animum meum apud vos relinquere, nihil mihi in mentem venit, quo poſſim quod cupio, commodè perficere, niſi illud*

vnum quod vobis omnium credo fore gratiſſimum: Faciam vt beneficia veſtra, quibus reſpondere non poſſum, grata recordatione & memoria colam: maiora ſunt enim & illuſtriora, quàm ſoluendo ijs eſſe poſſit tenuis & anguſta ſupellex noſtra: niſi hoc nobis forte tribuatur, de quo ſatis confidimus, vt nos gratiam retuliſſe, cùm habuerimus, exiſtimemur. Quod ſi nobis detur, haud quaquam vereor quin magna ex parte reponatur. quod debemus, cùm eo vos natos ingenio, & eo iudicio eſſe intelligam, vt ab ijs beneficium accepiſſe exiſtimetis, quos inſigni alioqui beneficio ornaueritis. Qua nos opinione recreati, non dubitamus quin Similia hæc noſtra, & Parabolæ, quibus vos admodum oblectamini, à vobis probentur. Quæ ſi pari candore, & eo, quo à vobis omnia ſolent, animo accipiantur, fructum iam nos laboris noſtri maximum atq; vberem percepimus. Valete. Tholoſæ, nono Kalen. Sept. M.D.XLI.

M. T. CICERONIS PARABOLAE ALIQVOT, ET SIMILIA.

*

T hominum membra, nulla contentione, mente ipſa ac voluntate mouentur: ſic numine Deorum omnia finguntur, mouentur atque mutantur. 3. de Nat. Deor.

Vt

Vt corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege ſuis partibus & neruis ac ſanguine & membris vti non poteſt. Pro Clu. 3

Vt nec domus, nec Reſpub. ratione quadam & diſciplina deſignata videatur, ſi in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis: ſic mundi diuina in homines moderatio profectò nulla eſt, ſi in ea diſcrimen nullum eſt bonorum & malorum. 3. de Nat. Deor. 4

Vt tutela, ſic procuratio Reipub. ad vtilitatem eorũ, qui commiſſi ſunt, non ad eorũ quibus commiſſa eſt, gerenda eſt. 1. Off. 5

Vt ſi vnum quodq; membrum hunc ſenſum haberet, vt poſſe putaret ſe valere, ſi proximi membri valetudinem ad ſe traduxiſſet, debilitari & interire totum corpus neceſſe eſſet: ſic ſi vnuſquiſque noſtrûm ad ſe rapiat commoda aliorum, detrahatq; quod cuique poſſit, emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum & communitas euertatur neceſſe eſt. 3. Off. 6

Vt contemnendus eſt qui in nauigando ſe, quàm nauim mauult incolumem: ita vituperandus, qui in Reip. diſcrimine, ſuæ plus, quàm communi ſaluti conſulit. 4. ad Herenn. 7

Vt tauris natura datum eſt, vt pro vitulis contra leones ſumma vi impetuq; con-

tendant: ſic ij qui valent opibus, atq; id facere poſſunt, ad ſeruandum genus humanum natura incitantur. 3. de Finib. 8

Vt leges omnium ſalutem, ſingulorum ſaluti anteponunt: ſic vir bonus & ſapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quàm vnius alicuius ſaluti conſulit. 3. de Finib. 9

Vt in membris alia ſunt tanquam ſibi nata, vt oculi, vt aures, aliqua etiam cæterorum membrorum vſum adiuuāt, vt crura, vt manus: ſic immanes quædam beſtiæ ſibi ſolùm natæ ſunt. 3. de Finib. 10

Vt in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portum tenere non queas: cùm verò id poſsis mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum, quē ceperis, potius, quàm eo commutato, quò velis tandem peruenire: ſic cùm omnibus nobis in adminiſtranda Republica propoſitum eſſe debeat id, quod à me ſæpiſsimè dictum eſt, cum dignitate otium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Cicero Lentul. Famil. lib. 1. 11

Vt ex medicina nihil oportet putare proficiſci, niſi quod ad corporis vtilitatem ſpectat, quoniam eius cauſa eſt inſtituta: ſic à legibus nihil conuenit arbitrari, niſi quod Reipub

Reipublicæ conducat, proficiſci, quoniam eius cauſa ſunt comparatæ. 1.de Inuen. 12

Non quemadmodum in palæſtra, qui tedas candenteis accipit, celerior eſt in curſu continuo, quàm ille qui tradit: ita melior Imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit: propterea quòd defatigatus curſor integro facem, hic peritus Imperator imperito exercitum tradit. 4.ad Herenn. 13

Vt nec medici, nec Imperatores, nec oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum ſine vſu & exercitatione conſequi poſſunt: ſic officij conſeruandi præcepta traduntur, illa quidem, vt faciamus ipſi. 1.Off. 14

Vti citharœdus cùm prodierit optimè veſtitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus variis intexta, & cum corona aurea magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatiſſimam auro, & ebore diſtinctam: ipſe præterea forma & ſpecie ſit, & ſtatura appoſita ad dignitatem: ſi tum magnam populo commoueas his rebus expectationem, repentè ſilentio facto vocem emittat acerbiſſimam, cum turpiſsimo corporis motu: quò melius ornatus ſit & magis fuerit expectatus, eò magis deriſus & con-

temptus deiicietur. Item ſi quis in excelſo loco, & in magnis & in locupletibus copiis collocatus, fortunæ muneribus & naturæ cõmodis omnibus abundabit, ſi virtutis & artium (quæ virtutis magiſtrę ſunt) egebit, quò magis cæteris rebus erat copioſus & illuſtris & expectatus, eò vehementiùs deriſus & contemptus, ex omni conuentu bonorũ eiicietur. 4. ad Her. 15

Vt cupiditatibus Principum & vitiis inſici ſolet ciuitas: ſic emendari & corrigi continentia. 1. de Legib. 16

In corpore ſi quid eiuſmodi eſt quod reliquo corpori noceat, vri, ac ſecari patimur, vt membrorum aliquod potius, quàm totum corpus intereat: ſic in Reipublicæ corpore, vt totum ſaluum ſit, quicquid eſt peſtiferum, amputetur. Philip. 8. 17

Vt membra quædam amputantur, ſi & ipſa ſanguine, & tanquam ſpiritu carere cœperunt, & nocent reliquis partibus corporis: ſic iſta in figura hominis feritas, & immanitas beluæ, à communi tanquam humanitate corporis ſegreganda eſt. 3. Officiorum. 18

Vt medici membrum ſæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant: ne aliam corporis partem labefactare aut cor rumpere poſſit: ſic neceſſe eſt, ſi Rempub.

ſaluam

ſaluam eſſe volumus, vt perditiſſimos homines ex vrbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus caſto, labem infringat. in Vatin. 19

Vt ſi medicus ſciat eum ægrotum, cui iuſſiſſet vinum ſumere, meraciùs ſumpturum, ſtatimq́; periturum, magna ſit in culpa: ſic doctus reprehendendus, qui docet eos, quos ſciat doctrina peruersè & improbè vſuros. 3. de nat. Deor. 20

Vt ſi grammaticũ ſe profeſſus quiſpiam, barbarè loquatur, aut ſi abſurdè canat is, qui ſe velit haberi muſicum, hoc turpius eſt, quòd in eo ipſo peccat, cuius profitetur ſcientiam, ſic philoſophus in ratione vitæ peccans, hoc turpius eſt, quòd in officio, cuius magiſter eſſe vult, labitur, artéq́; vitæ profeſſus, delinquit in vita. 2. Tuſc. 21

Hiſtrio, ſi paulò ſe mouit extra numerum, aut ſi verſus pronuntiatus eſt ſyllaba vna breuior, aut longior, exſibilatur & exploditur: in vita, quæ omni geſtu moderatior, omni verſu aptior eſſe debet, vt in ſyllaba te peccare dices? Parad. 3. 22

Vt hiſtrioni actio, ſaltatori motus non quiuis, ſed certus quidem eſt datus: ſic vita agenda certo genere quodam, non quolibet. 3. de Finib. 23

Vt in fidibus ac tibiis quamuis paululum

diſcrepent, tamen id à ſciente animaduerti ſolet:ſic viuendum eſt in vita, ne fortè quid diſcrepet, vel multò etiam magis,quò maior & melior actionum, quàm ſonorum accentus eſt.1.Off. 24

Vt in fidibus, muſicorum aures vel minima ſentiunt:ſic nos magna ſæpe intelligimus ex paruis.1.Off. 25

Vt in vita, ſic in oratione nihil eſt difficilius, quàm quod deceat videre Orator ad Brut. 26

Vt ad curſum equus, ad arandum bos,ad indagandum canis : ſic homo ad duas res, intelligendum & agendum natus eſt,quaſi immortalis Deus.2.de Finib. 27

Quemadmodum ſæpe fit, vt is qui commendatus ſit alicui, pluris eum faciat, cui commendatus ſit, quàm illum à quo ſit:ſic minimè mirum eſt, primùm nos ſapientiæ commendari ab initiis naturæ, pòſt autem ipſam ſapientiam nobis chariorem fieri, quàm illa ſint à quibus ad hanc venerimus.3.de Finib. 28

Vt obſcuratur & offunditur luce ſolis lumen lucernæ:ſic rerum corporearum æſtimatio, ſplendore virtutis & magnitudine obſcuretur & obruatur atque intereat neceſſe eſt.2.de Finib. 29

Vt multò maiora ſunt opera animi,

quàm

quàm corporis : ſic hæ res, quas perſequimur ingenio, gratiores ſunt, quàm illæ quas viribus. 2. Off. 30

Vt maior eſt vis animi, quàm corporis, ſic ſunt grauiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11. 31

Vt membrum turgidum ac tumidum vitioſè ſe habet : ita inflatus animus & tumens in vitio eſt. 3. Tuſc. 32

Vt ciuitas in ſeditione non poteſt eſſe beata, nec in diſcordia dominorum domus: ſic animus à ſeipſo diſſidens, ſecumq́; diſcordans, nullam guſtare partem liquidæ voluptatis ac liberæ poteſt. 1. de Finib. 33

Quemadmodũ oculus conturbatus non eſt probè affectus ad ſuum munus fungendũ, & reliquæ partes, reliquúmve corpus, cùm à ſtatu eſt motum, officio ſuo & muneri deeſt : ſic conturbatus animus non eſt aptus ad exequendum munus ſuum. Munus autem animi eſt ratione vti. 3. Tuſ. 34

Vt agri non omnes frugiferi ſunt, qui coluntur : ſic animi non omnes culti fructum ferunt. 2. Tuſc. 35

Vt ager quamuis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt : ſic ſine doctrina animus. 2. Tuſc. 36

Vt medici toto corpore curando, minimæ etiam parti, ſi condoluit, medentur: ſic

philoſophia, cùm vniuerſam ægritudinem ſuſtulerit, tamen ſi quis error aliunde extitit, ſi paupertas momordit, ſi ignominia pupugit, ſi quid tenebrarum offudit exilium, ſemper ad eundem fontem reuertendum eſt. 3. Tuſc. 37

Vt equos propter crebras contentiones præliorum, ferocitate exultantes domitoribus tradere ſolent, vt iis facilioribus poſſint vti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præfidentes, tanquã in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem, varietatemq; fortunæ. 1. Off. 38

Quemadmodum temperantia ſedat omnes appetitiones, & efficit vt hæ rectè rationi pareant, conſeruatq; conſiderata iudicia mentis: ſic huic inimica temperantia, omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat. 4. Tuſc. 39

Vt medici cauſa morbi inuenta, curationem eſſe inuentam putant: ſic nos ægritudinis cauſa reperta, medendi facultatem reperiemus. 3. Tuſcul. 40

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atq; vt aliis autores fuerunt, non ſunt vitioſiores, quàm ferè pleriq;, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3. Tuſc. 41

Vt in cauſis non vtimur ſemper eodem:

ſtatu,

ſtatu, ſed ad tempus, ad controuerſiæ naturam, ad perſonam accommodamus : ſic in ægritudine leniẽda. Nã quã quiſq; curationem recipere poſſit, vidẽdũ eſt. 3. Tuſc. 42

Vt fit in prælio, vt ignauus miles ac timidus ſimul ac viderit hoſtem, abiecto ſcuto, fugiat quantum poſſit, ob eamq; cauſam pereat, nonnunquam etiam integro corpore, cùm ei qui ſteterit, nihil tale euenerit : ſic qui doloris ſpeciem ferre non poſſunt, abiiciunt ſe, atq; ita afflicti & exanimati iacent : qui autem reſtiterint, diſcedunt ſæpiſſimè ſuperiores. 2. Tuſc. 43

Vt onera contentis corporibus faciliùs feruntur, remiſſis opprimũt: ſimillimè animus intentione ſua depellit preſſum omnẽ ponderum, remiſſione autem ſic vrgetur, vt ſe nequeat extollere. 2. Tuſc. 44

Vt natura alius ad aliquem morbũ procliuior : ſic animus alius ad alia vitia eſt propenſior. 4. Tuſc. 45

Vt turpes ſunt, qui ſe efferunt lætitia, tum cùm fruuntur venereis voluptatibus : ſic flagitioſi, qui eas inflammato animo concupiſcunt. 4. Tuſc. 46

Non eſt neceſſe, tanquam meretricem in matronarum cœtum, ſic voluptatẽ in virtutum conciliũ adducere. 2. de Finib. 47

Vt medicorum ſcientiam non ipſius artis,

tis, ſed bonæ valetudinis cauſa probamus: & gubernatoris ars, quia benè nauigandi rationem habet, vtilitate, nō arte laudatur: ſic ſapientia, quæ ars viuendi putanda eſt, non expeteretur ſi nihil efficeret: nūc expetitur, quia eſt tanquam artifex conquirendę & comparandæ voluptatis. 1.de Finib. 48

Quemadmodum gubernatores optimi vim tēpeſtatis, ſic ſapientes fortunæ impetum ſuperare non poſſunt. Cic.Q. frat. 49

Sicut medico diligenti priuſquam conetur ægro adhibere medicinam, non ſolùm morbus eius cui mederi volet, ſed etiam conſuetudo valentis & natura corporis cognoſcenda eſt: ſic equidem cùm aggredimur ancipitem cauſam & grauem ad animos Iudicum pertractandos, omni mente in ea cognitione curaq; verſari debemus, vt odorari quā ſagaciſſimè poſſimus, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectent, quid velint, quò deduci oratione facillimè poſſe videantur. 2.de Orat. 50

Vt nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt, quæ niſi admoto igni ignem concipere poſſit: ſic nulla mens eſt tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ poſſit incendi, niſi inflammatus ipſe ad eam & ardens acceſſerit. 2.de Orat. 51

Vt cùm in ſole ambulamus, etiā ſi aliam

ob

ob cauſam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: ſic cùm doctorum libros ſtudioſiùs legimus, ſentimus orationem noſtram illorum cantu quaſi colorari. 2. de Orat. 52

Vt qui pila ludunt, etiamſi non vtuntur in ipſa luſione artificio proprio palæſtræ, ſed indicat ipſe motus didicerintne palæſtram, an neſciant: & qui aliquid fingunt, etſi tum pictura nihil vtuntur, tamẽ vtrum ſciant pingere an neſciant, non obſcurum eſt: ſic in dicendo facile declaratur vtrũ is qui dicat, ad dicendum omnibus ingenuis artibus inſtructus acceſſerit. 1. de Or. 53

Vt gemmæ, quamuis abiiciantur in lutum, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt: ſic multi, qui quamuis in tenebris inuoluti fuerint, non tamen optimam naturam, quam non ab homine, ſed ab ipſo Deo genitam putamus, non amiſerunt. In Vatin. 54

Vt membra nobis ita data ſunt, vt ad quandam rationem viuendi data eſſe appareant: ſic appetitio animi, non ad quoduis genus vitæ, ſed ad quandam formam viuendi videtur data, itemq; & ratio & perfecta ratio. 3. de Finib. 55

Vt in corporibus magnæ diſſimilitudines ſunt, (alios enim videmus velocitate ad

ad curſum, alios viribus ad luctandum valere: itemq́; in formis, aliis dignitatem ineſſe, aliis venuſtatẽ) ſic in animis exiſtunt etiam maiores varietates. 1. Offic. 56

Vt in Græcis artificibus, aiunt eos aulœdos eſſe, qui citharœdi fieri nõ potuerunt: ſic nonnullos videmus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris ſtudium deuenire. Pro Mur. 57

Vt qui mortem in malis ponit, non poteſt eam non timere: ſic nemo vlla in re poteſt id quod malum decernit, non curare, idq́; timere. 3. de Finib. 58

Vt equus indomitus, quãuis natura bene compoſitus ſit, idoneus non poteſt eſſe ad eas vtilitates & aptus ad ea quæ deſiderantur ab equo: ſic homo indoctus, quamuis ingenioſus, ad virtutẽ non poteſt peruenire. 4. ad Heren. 59

Vt locus in mari ſine portu nauibus non poteſt eſſe tutus: ſic animus ſine fide ſtabilis amicis non poteſt eſſe in iis rebus, quæ ſub eandem rationẽ cadunt. 1. de Inuen. 60

Vt qui ſtadium currit, eniti & contendere debet quàm maximè poſſit vt vincat: ſupplantare eum quicum certet, aut manu depellere, nullo modo debet: ſic in vita ſibi quenque petere, quod pertineat ad vſum, non iniquum eſt; alteri diripere, ius

non

non eſt. 3. Offic. 61

Vt non omnem frugem atq; arborem in omni agro reperire poſſis, ſic non omne facinus in omni vita naſcitur. Pro Roſc. Amer. 62

Vt ignis in aquam coniectus, continuò reſtinguitur & refrigeratur: ſic referuens falſum crimen, in puriſſimam & caſtiſſimam vitam collatum, ſtatim concidit & extinguitur. Pro Roſc. Com. 63

Vt tempeſtates ſæpe certo aliquo cæli ſigno commouentur, ſæpe improuiſo, nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa concitantur: ſic in comitiorum tempeſtate populari, ſæpe intelligas quo ſigno commota ſit, ſæpe ita obſcura eſt, vt caſu excitata eſſe videatur. Pro Muræna. 64

Vt mare quod ſua natura tranquillū eſt, ventorū vi agitari videmus, ac turbari: ſic populus ſua ſponte pacatus, hominum ſeditioſorum vocibus, & violentiſſimis tempeſtatibus concitari ſolet. Pro Cluent. 65

Vt imperatores inſtructa acie ſolent, quanquam paratiſſimos milites ad præliandum videant, eos tamen cohortari: ita iuuenes ardentes & erecti, ad laudem, ad literas ſunt adhortandi. Philip. 4. 66

Vt ſi gladium paruo puero, aut ſi imbecillo ſeni aut debili dederis, ipſe impetu ſuo

ſuo nemini noceat: ſin ad nudũ vel fortiſſimi viri corpus acceſſerit, poſſit acie ipſa & ferri viribus vulnerari: ita cùm hominibus eneruatis atque exanguibus Conſulatus tanquam gladius eſſet datus, qui per ſe pungere neminem vnquam potuiſſent, hi ſummi imperij nomine armati, Rempubl. contrucidauerunt. Pro Seſt. 67

Quemadmodum theatrũ cùm cõmune ſit, rectè tamẽ dici poteſt eius eſſe eum locum, quẽ quiſq; occuparit: ſic in vrbe, mũdóve cõmuni, non aduerſatur ius, quò minus ſuum quidq; cuiuſq; ſit. 3. de Fin. 68

Vt enim neceſſe eſt lancem in libra ponderibus impoſitis deprimi: ſic animum perſpicuis cedere. 2. Acad. 69

Vt fures earum rerum quas ceperunt, ſigna commutant: ſic multi alienis ſententiis pro ſuis vtuntur, nomina tanquam rerum notas mutantes. 5. de Finib. 70

Quemadmodum volucres videmus procreationis atq; vtilitatis ſuæ cauſa fingere & conſtruere nidos, eaſdem autẽ cùm aliquid effecerint, leuandi laboris ſui cauſa paſſim ac liberè ſolutas opere volitare: ſic noſtri animi forenſibus negotiis, atque vrbano opere defeſſi geſtiunt, ac volitare cupiunt vacui cura atq; labore. 2. de Orat. 71

Vt cygni præuidentes quid in morte boni ſit,

ni ſit, cum cantu & voluptate moriuntur: ſic omnibus, & bonis, & doctis eſt facien-dum. 1. Tuſcul. 72

Vt ſtultitia, etſi adepta eſt quod concupiuit, nunquam ſe tamen ſatis cõſequutam putat: ſic ſapientia ſemper eo contenta eſt quod adeſt, neque vnquam ſui pœnitet. 5. Tuſcul. 73

Vt mulieres ideo bene olere, quòd nihil olent, videntur: ita hoc ipſo eſt ornatior oratio quòd ornamenta negligat. Cicero Attic. lib. 2. 74

Vt quidam morbo aliquo, & ſenſus ſtupore ſuauitatem cibi non ſentiunt: ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non ſentiunt. Philip. 2. 75

Vt leuitatis eſt inanem aucupari rumorem, vt omnes vmbras etiam falſæ gloriæ conſectari: ſic leuis eſt animi, lucem, ſplendoremq́; fugientis, iuſtam gloriam, qui eſt fructus veræ virtutis honeſtiſſimus, repudiare. In Piſonem. 76

Vt plerunque beſtiæ, fame dominante, ad eum locum, vbi aliquando paſtæ ſunt, reuertuntur: ſic latrones, vrgente inopia. Pro Cluent. 77

Tanquã bona valetudo iucundior eſt iis, qui è graui morbo recreati ſunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: ſic omnia

deſiderata magis, quàm aſſiduè percepta delectant. Poſt reditum ad Quirites. 78

Vt grauius ægrotant ij, qui cùm leuati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: ſic vehementius nos laboramus, qui profligato bello ac pene ſublato, renouatum bellum gerere conamur. Cicer. Cornificio. Famil. 12. 79

Vt iis qui imprudenter læſerunt, ignoſci conuenit: ita iis qui neceſſariò profuerunt, haberi gratiã non oportet. 1. de Inuent. 80

Vt in ædificiis architecti auertũt ab oculis, naribusq; dominorũ ea, quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura: ſic natura res ſimileis procul amãdauit à ſenſibus. 2. de Nat. deor. 81

Vt innocens is dicitur, non qui nocet leuiter, ſed qui nihil noceat: ſic ſine metu is habendus eſt, non qui parum metuit, ſed qui omnino metu vacat. 5. Tuſc. 82

Vt oculus, ſic animus ſe non videns, alia cernit. 1. Tuſc. 83

Vt nauem & ædificium idem deſtruit facillimè, qui conſtruxit: ſic hominem eadem optimè quæ cõglutinauit natura, diſſoluit. Cato Maior. 84

Vt adoleſcentem in quo ſenile eſt aliquid: ſic ſenem in quo adoleſcentis probi eſt aliquid, laudamus. Cato Maior. 85

Vt

Vt adoleſcentibus bona indole præditis ſapientes ſenes delectantur,leuiorq. fit eorum ſenectus qui à iuuentute coluntur & diliguntur: ſic adoleſcentes ſenum præceptis gaudent, quibus ad virtutum ſtudia ducuntur.Cato Maior. 86

Adoleſcentes ſic mori videntur, vt quum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur: & quaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſint, vi auelluntur: ſi matura & cocta,decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert,ſenibus maturitas. Cato Maior. 87

Vt petulantia & libido magis eſt adoleſcentum quàm ſenum, nec tamen omnium adoleſcentum, ſed non proborum: ſic iſta ſenilis ſtultitia, quæ deliratio appellari ſolet, ſenum eſt leuium, non omnium. Cato Maior. 88

Vt nõ omne vinum, ſic non omnis ætas vetuſtate coaceſcit.Cato Maior. 89

Vt pulchritudo corporis apta compoſitione membrorum mouet oculos, & delectat hoc ipſo quòd inter ſe omnes partes cum quodam lepore conſentiunt: ſic hoc decorum, quod elucet in vita, mouet approbationẽ eorum quibuſcum viuitur, ordine & conſtantia, moderatione omnium dictorum atque factorum. 1.Off. 90

Vt pictores,& ij qui ſigna fabricantur, &

veri etiam poëtæ ſuum quiſque opus à vulgo conſiderari vult, vt ſi quid reprehenſum ſit à pluribus, id corrigatur, hiq; & ſecum, & cum aliis quid in eo peccatum ſit, exquirunt: ſic aliorum iudicio permulta nobis & facienda & non facienda, & mutanda & corrigenda ſunt. 1. Off. 91

Vt benefici, liberaleſq; ſumus, nō vt exigamus gratiam, (neque enim beneficium fœneratur) ſed natura propenſi ad liberalitatem ſumus: ſic amicitiam, non ſpe mercedis adducti, ſed quòd omnis eius fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus. In Lælio. 92

Vt aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici ſolet. Cicero Papirio Pæto. Famil. 9. 93

Vt hirundines æſtiuo tempore præſto ſunt, frigore pulſæ recedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſto ſunt, ſimulatque fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes. 4. ad Herenn. 94

Amici noui veteribus non ſunt anteponendi, vt equis vetulis teneros anteponere ſolemus. Non enim amicitiarum eſſe debent, ſicut aliarum rerum ſatietates: veterrima quæque eſſe ſuauiſſima debent. Nouitates tamen non repudiandæ: vetuſtas autem ſuo loco conſeruetur. In Lælio. 95

Vt

Vt monere & moneri proprium eſt veræ amicitiæ, & alterum liberè facere non aſperè, alterum patienter accipere, non repugnanter: ſic habendum nullam in amicitiis peſtem eſſe maiorem, quàm adulationem, blanditias, aſſentationem. In Lælio.

PETRVS LAGNERIVS COMPENDIENSIS FRANciſco ab Oliua Tholoſano, ſummæ ſpei adoleſcenti S. P. D.

*

OPTIMA *hereditas, mi Franciſce, quæ liberis à patribus relinquitur, eſt via virtutis, multarumq́; artium cognitio atque ſcientia, quæ mihi, iuxta Ciceronis ſententiam, videtur omni patrimonio præſtantior. Itaque non poſſum ſatis probare ſingularem illam patris tui in promouendis ſtudijs tuis diligentiam, qui à cæteris patribus voluntate longè & ſtudio diſsimilis, hoc ſibi ſolùm credit negotij dari, optimis vt & moribus, & literis tua illa rudis ætas imbuatur, etſi præpoſtera ſit hodie multorum cura & diligentia, qui nihil eo habent neglectius, quo iis nihil eſſe debet commendatius: in eo tantùm occupati, vt habeat filius vnde ſplendidè viuat, non admodum ſolliciti vt habeat vnde rectè viuat: corporum magnam, animi verò & mentis, aut nullam, aut ſeram curam habentes. Præclarè igitur pater tuus, qui non tam pulchrum ducit bene naſci, quàm præclarum bene inſtitui, cuius nunc neceſſe eſt, vt ingraueſcens ætas in tuis moribus &*

literis conquieſcat, ſi modò is eſſe vis, quem te ſemper eſſe voluit. Mihi profectò dubia non eſt, aut obſcura illius erga te voluntas, quæ tibi vt nullo loco defuit, ſic nullo quoque tempore deerit: tu vide ipſe tibi ne deſis. Magna eſt illius de te opinio, nec vulgaris multorum de tuis ſtudiis expectatio, quæ tibi non retinenda modò, aut ſuſtinenda, ſed cura & ſtudio augenda & amplificanda eſt. Scito enim ea abs te expectari, quæ ab ingenuo adoleſcente, & Ioannis ab Oliua, & aduocati regij filio expectanda ſunt: fac tibi paternæ virtutis, maiorumq́ tuorum veniat in mentem recordatio, quæ te officij tui obliuiſci non ſinet, quæue dies noctesq́ commonebit, atque perficiet, vt aliquando excitatam de te opinionem tueri & ſuſtinere poſsis. Atque ne ipſe boni & ſtudioſi præceptoris officio videar defuiſſe, ego te quum multis de cauſis, tum amore incitatus meo, rogo & moneo, vt candidis moribus & literis, ad quas tu natus videris, omni cura & ſtudio inuigiles: quod quò fiat commodius, ego Ciceronis eas ſententias, quæ ad pietatem, Chriſtianamq́ religionem videbantur proximè accedere, tibi & dico & deuoueo: quas, vt diligenter amplectare, ſtudiosè euoluas, totusq́ in iis verſere, pro mea in te beneuolentia & hortor & obſecro.

Vale, Tholoſæ octauo Kal. Sept. Anno 1541.

M. T.

M. T. CICERONIS PIAE ALIQVOT SENTENTIAE.

*

SI QVOD optimum, maximúmque eſt, id volumus adipiſci, virtuti opera danda eſt, ſine qua nullam rem expetendam conſequi poſſumus. In Lælio. 2

Omnium rerum magnarũ à diis immortalibus principia ducuntur. In Vatin. 3

A diis immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia. 2. de Legib. 4

Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. 2. de Nat. Deor. 5

Quum ipſa natura magnam homini facultatem dederit, tamen eſſe Deus putatur, vt & ipſum quod eſt hominum proprium, non partum per nos, ſed diuinitus ad nos delatum videatur. 1. de Orat. 6

Cõmoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, ſpiritũ quẽ ducimus, à Deo nobis dari & impartiri videmus. Pro Roſc. Amer. 7

Sit hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omnium rerum ac moderatores deos, eaq; quæ gerantur, eorum geri ditione atq; numine, eosq; optimè de

genere hominum mereri: & qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorúmque & impiorum habere rationem. 2. de Legib. 8

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur, iidemq; conſulunt rebus humanis: neque ſolùm vniuerſis, verumetiam ſingulis. 1. de Diuinat. 9

Mundus regitur numine deorum, éſtque quaſi communis vrbs & ciuitas hominum. 3. de Finib. 10

Nihil eſt illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptius, quàm concilia, cœtusq; hominum iure ſociati, quæ ciuitates appellantur. Som. Scipionis. 11

Illud modò videto, vt Deum noris, etſi ignores & locum & faciem: ſic animum tibi tuum notũ eſſe oportet, etiam ſi ignores & locum & formam. 1. Tuſc. 12

Quis eſt tã vecors, qui cùm ſuſpexerit in cœlũ, Deos eſſe nõ ſentiat? & ea quæ tanta mente fiunt, vt vix quiſquam arte vlla ordinem rerũ ac viciſſitudinem perſequi poſſit, caſu fieri putet? de Reſponſis Aruſp. 13

In mundo Deus eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes temporum, rerum viciſſitudines, ordines

dines

dineſq́; conſeruat, terras & maria contem-
plans,hominum commoda vitaſq́; tuetur.
1.de Nat.Deor. 14

Deus ipſe qui intelligitur à nobis, alio
modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta
& libera & ſegregata ab omni concretione
mortis,omnia ſentiens & mouens,ipſáque
prædita motu ſempiterno.Som.Scip. 15

Ea eſt Dei vita,qua nihil beatius, nihil o-
mnino bonis omnibus affluentius cogitari
poteſt. Nihil enim agit, nullis occupatio-
ibus eſt implicatus, nulla operà molitur,
ua ſapientia & virtute gaudet, habet ex-
ploratũ fore ſe ſemper tũ in maximis, tum
n æternis voluptatibus.1.de Nat.Deor. 16

Vt hominum membra nulla cõtentione,
mente ipſa & voluntate mouentur: ſic nu-
mine deorum omnia figuntur, mouentur,
tque mutantur.1.de Nat.Deor. 17

Mala & impia conſuetudo eſt cõtra deos
iſputandi, ſiue ex animo id fiat, ſiue ſimu-
late.2.de Nat.Deor. 18

Homini timidè de poteſtate Deorum, &
pauca dicenda ſunt.Pro Lege Manil. 19

Pietas grata eſt Deo: ſumptus eſt remo-
uendus. Quid enim eſt cur paupertatem
deorum aditu arceamus, præſertim cùm
ipſi Deo nihil minus gratum futurum ſit,
quàm non omnibus patere ad ſe placan-

dum, & colendum viam Numæ Pompilij? 2.de legib. Vide de Deo. 1. 20

Nulla eſt erga Deos pietas, niſi honeſta de numine Deorum ac mente opinio. Pro Planc. 21

Color albus præcipuè decorus Deo eſt. 2.de Legib. 22

Cùm multùm animus corpori præſtet, obſeruetúrque, vt caſta corpora adhibeantur, multò eſt in animis id obſeruandum magis: nam inceſtum vel aſperſione aquæ, vel dierum numero tollitur: animi labes, nec diuturnitate euaneſcit, nec manibus vllis elui poteſt. 2. de Legib. 23

Nullũ eſt animal, præter hominem, quod habeat aliquã notitiã Dei. 1. de Legib. 24

De hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neque tam ferrea, quæ non, etiam ſi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum ſciat. 1. de Leg. 25

Firmiſſimũ afferri videtur, cur Deos eſſe credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omniũ tam ſit immanis, cuius mentẽ non imbuerit deorum opinio. 1. Tuſcul. 26

Dij immortales ſparſerunt animos in corpora humana, vt eſſent qui terras tuerentur, quiq; cœleſtem ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo, atque conſtantia. Cato Maior. 27

Deus

Deus, animal vnum ſpectabile, hominem in quo omnia animalia contineret, effecit. De Vniuerſ. 28

Sunt ex terra homines, non vt incolæ & habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cœleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuntij rerum, in capite, tanquam in arce mirificè ad vſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Tu reliqua vide ſuprà, de Homine. 119. 2. de Nat. Deor. 29

Cùm natura cæteras animantes abieciſſet ad paſtum, ſolum hominem erexit, & ad cœli quaſi cognationis, domiciliíque priſtini cõſpectum excitauit, tum ſpeciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. 1. de Legib. 30

Omnia aliorũ cauſa generata ſunt, vt fruges atq; fructus quos terra gignit animalium cauſa, animãtes hominũ: vt equus vehendi cauſa, arandi bos, venãdi & cuſtodiẽdi canis. Ipſe autẽ homo ortus eſt ad mundum contemplandum. 2. de Nat. Deor. 31

Nobis perſuaſum eſſe debet, ſi omnes deos, hominesq; celare poſſimus, nihil tamen auarè, nihil iniuſtè, nihil libidinosè, nihil incõtinenter eſſe faciendũ. 3. Offi. 32

Quum diſpicere cœperimus, & ſentire quid

quid ſimus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea inſequi incipiemus, ad quæ nati ſumus. 5. de Finib. 33

Si cônſiderare velimus quæ ſit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter viuere, quamq; honeſtum parcè, continenter, ſeuerè, ſobriè. 1. Off. 34

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humani ſignificat ad hanc vnā rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. 2. de Finib. 35

Animus eſt ingeneratus à Deo, ex quo verè, vel agnitio nobis cum cœleſtibus, vel genus, vel ſtirps appellari ſolet. 1. de Leg. 36

Eſt animus cœleſtis ex altiſſimo domicilio depreſſus, & quaſi demerſus in terram, locum diuinæ naturæ, æternitatiq; contrarium. Cato Maior. 7

Humanus animus decerptus ex mente diuina cum alio nullo niſi cum ipſo Deo, ſi hoc fas eſt dictu, comparari poteſt. Hic igitur ſi eſt excultus, & ſi eius acies ita curata eſt, vt ne cæcetur erroribus, fit perfecta mens, id eſt, abſoluta ratio, quod eſt idem quod virtus. 5. Tuſcul. 38

Nulla eſt celeritas, quæ poſſit cum animi celeritate comparari: qui ſi manet incorruptus, ſuiq; ſimilis, neceſſe eſt ita feratur, vt

penet

penetret & diuidat omne cœlū hoc, in quo nubes,imbres,ventiq́; cogũtur. 1. Tuſc. 39

Oportet vt ipſa ſe mens vitiis exutam cognoſcat,coniunctamq́; cum diuina mente ſe ſentiat,ex quo inſatiabili gaudio compleatur. 5. Tuſc.. 40

Cùm animus, cognitis perceptiſq́; virtutibus, à corporis obſequio indulgentiaq́; diſceſſerit,voluptatemq́; ſicut labem aliquā decoris oppreſſerit,omnemq́; mortis doloriſq́; timorem effugerit,ſocietatēq́; charitatis coniecerit cū ſuis,omneſq́; natura cōiūctos,ſuos duxerit, cultumq́; Deorū & purā religionem ſuſceperit,& exacuerit illam,vt oculorū,ſic ingenij aciē ad bona deligenda & reiicienda cōtraria, quæ virtus ex prouidendo eſt appellata Prudentia:quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemq́; quum cœlum,terras,maria,rerumq́; omnium naturam perſpexerit,eaq́; vnde generata,quo recurrant,quando, quomodo obitura, quid in iis mortale & caducum, quid diuinum & æternū ſit viderit, ipſumq́; ea moderantem & regentē penè prehenderit, ſeſeq́; nō vnis circundatum mœnibus popularē alicuius definiti loci, ſed ciuem totius mundi quaſi vnius vrbis agnouerit:in hac ille magnificentia rerum,atq́; in hoc conſpectu & cognitione naturæ, dij immortales, quàm

ſe

ſe ipſe noſcet, quod Apollo præcipit Pythius! quàm contemnet! quàm deſpiciet! quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgò ducuntur ampliſſima! 1. de Legib. 41

Animus cùm eſt ſecum, ſecumq́; vt dicitur, viuit, tum quæ ad ſe pertinent, ea curat: quæ ſua ſunt, cognoſcit, noſcit ſe ipſum. 1. Tuſcul. 42

Si quis eſt hoc robore animi, atq; hac indole virtutis ac continentiæ, vt reſpuat omnes voluptates, omnemq́; vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atq; in animi contentione conficiat, quē nō quies, nō remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, non cōuiuia delectent: nihil in vita expetendum putet, niſi quod eſt cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea ſententia diuinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Pro M. Cæl. 43

Altè ſpectare ſi voles, atq; hanc ſedem & æternam domum contueri, neq; ſermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum: ſuis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. Somn. Scip. 44

Cogitantes ſupera atq; cœleſtia, hæc noſtra vt exigua & minima contemnamus. 4. Acad. quæſtio. 45

Quid poteſt ei videri magnum in rebus

human

humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mũdi nota ſit magnitudo? Nã quid aut in ſtudiis humanis, aut in tã exigua vitæ breuitate magnũ ſapienti videri poteſt, qui ſemper animo ſic excubat, vt nihil ei improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum? Acq; idem ita in omnes partes aciẽ intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi ac locũ ſine moleſtia atque angore viuendi, vt quemcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 4. Tuſc. 46

Confer noſtram longiſſimam ætatem cum æternitate, & breuiſſima reperietur. 1. Tuſcul. 47

Cœleſtia ſemper ſpectato, illa humana contemnito. Somn. Scip. 48

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana. Cic Bruto. 49

Abeũt oĩa vnde orta ſunt. Cat. Maior. 50

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. Tuſcul. 51

O dij boni quid eſt in hominis vita diu? Mihi ne diuturnũ quidem quicquam videtur, in quo eſt aliquid extremum: cùm enim id aduenit, tum illud quod præteriit, effluxit: tantũ remanet quod virtute & rectè factis ſis conſecutus: horæ quidem cedant,

&

& dies, & menſes, & anni, nec præteritum tempus vnquam reuertitur, nec quid ſequatur, ſciri poteſt. Cato maior. 52

Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Maior. 53

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo ſeſe habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum. 2. de Finib. 54

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum, quò minus ea, qua nati ſumus, conditione viuamus, néve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſumus, euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitemus. Cic. Titio, Famil 5. 55

Vtrum viuere, an mori ſit melius, dij immortales ſciunt: hominem quidem arbitror ſcire neminem. 1. Tuſc. 56

Ex ipſa vita diſcedimus, tanquam ex hoſpitio; non tanquam ex domo: commorandi enim nobis natura diuerſorium, non habitandi dedit. Cato maior. 57

Mors terribilis eſt iis, quorum cum vita omnia extinguuntur: non iis, quorum laus emori non poteſt. Parad. 2. 58

Sic habeto, te non eſſe mortalem, ſed corpus

corpus hoc. Somn. Scip. 59

Corpus hoc eſt mortale, animi verò motus ſempiterni. Pro Seſtio. 60

Duæ ſunt viæ, vt ait Socrates, duplicesq; curſus animorum è corpore excedentium. Nam qui ſe humanis vitiis contaminarunt, & ſe totos libidinibus dediderunt: iis deuium quoddam iter eſt ſecluſum à concilio deorum. Qui autem ſe integros caſtosq; ſeruarunt, quibusq; fuit minima cum corporibus contagio, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus ſunt profecti, facilis patet reditus. 1. Tuſc. 61

Eorum animi, qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq; libidinum voluptatibus obedientium, Deorum & hominum iura violarunt, corporibus elapſi, circa terram ipſam volutantur: nec in hunc locum cœleſtem, id eſt, in cœlum, niſi multis exagitati ſeculis, reuertuntur. Som. Scip. 62

Qui rectè & honeſtè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad aſtra facilè reuertetur: non qui aut immoderatè, aut intemperanter vixerit. De Vniuerſ. 63

Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus eſt in cœlo ac definitus locus, vbi beati ſempiterno æuo

fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi ſunt immortales, ſed bonorum, fortiumq; diuini. 2. de Leg. 65

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atq; æternæ videntur, & ex hominum vita ad deorum religionem, ſanctimoniamq; demigrare. Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, cùm corporibus relictis, cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1. Tuſc. 67

Veſtra quæ dicitur vita, mors eſt. Somn. Scip. 68

Vetat dominans ille in nobis Deus, iniuſſu hinc nos ſuo demigrare. Cùm verò cauſam iuſtam Deus ipſe dederit, næ ille mediusfidius vir ſapiens lætus ex his tenebris in lucem illam exceſſerit: nec tamen illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant: ſed tanquam à magiſtratu, aut ab aliqua poteſtate legitima, ſic à Deo euocatus atque emiſſus exierit. 1. Tuſcul. 69

Tibi, & piis omnibus eſt animus in cuſtodia corporis retinendus, nec iniuſſu eius à quo ille eſt nobis datus, ex hominum vita migrandum eſt, ne munus aſſignatum à Deo defugiſſe videamur. Somn. Scip. 70

Non eſt iniuſſu imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio & ſtatione vitæ decedendum. Cato Maior. 71

Niſi Deus iſtis te corporis cuſtodiis liberauerit, ad cœlum aditus patere non poteſt. Somn. Scip. 72

Nos ſiquid tale acciderit, vt à Deo denuntiatum videatur, vt exeamus è vita, læti, & agentes gratias pareamus, emittiq; nos è cuſtodia, & leuari vinculis arbitremur, vt aut in æternam, & planè noſtram domum remigremus, aut omni ſenſu moleſtiaq; careamus. Sin autem nihil denuntiabitur, eo tamen ſimus animo, vt horribilem illum diem aliis, nobis fauſtum putemus: nihilq; in malis ducamus quod ſit vel à diis immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutũ. Non enim temerè, nec fortuitò ſati & creati ſumus, ſed profectò fuit quædam vis, quæ generi conſuleret humano, nec id gigneret aut aleret, quod quum exantlauiſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum. 1. Tuſc. 73

Nec vnquam bono quicquam mali euenire poteſt, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à diis immortalibus negligentur. 1. Tuſc. 74

Improbo bene eſſe non poteſt. In Par. 75

Animi conſcientia improbi ſemper cruciantur. 2. de Finib. 76

Impij pœnas luunt, &c. 1. de Leg. Vide Impij. 110. 77

Cuiuſuis eſt hominis errare, nullius, niſi inſipiẽtis, perſeuerare in errore. Phil. 12. 78

Facilius iis ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed ab errato ſe reuocare moliuntur: eſt enim humanum peccare, ſed beluinum in errore perſeuerare. In Vatin. 79

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſilij. Philip. 12. 80

Sit erranti medicina confeſſio. Cicero Octauio.

Permulta nos conſultò omiſimus, & ea in primis quæ ad dicendi facultatem & exercitationem magis, quàm ad inſtitutum noſtrum pertinere videbantur.

Illuſtres quædam ſententiae ex optimis quibuſque aliis autoribus ſelectæ, per eundem Petrum Lagnerium.

*

Virtus.

VIRTVTE homini à diis immortalibus nihil melius datum eſt.

Ampliſſimũ ſibi ipſi præmium eſt

eſt virtus.
Ipſa quidem virtus ſibimet pulcherrima mesces. *Silius Italicus.*
Omnia ei adſũt bona, quẽ penes eſt virtus. *Plaut.*
Sola virtus expers ſepulchri.
Virtuti fortuna cedit.
Virtus fortunæ non eſt indiga.
Virtus fortunare ſolet.
Nunquam poteſt non eſſe virtuti locus. *Seneca.*
Virtuti omnia parent. *Salluſt.*
Domat omnia virtus.
Famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. *Virgil.*
Virtutis & gloriæ comes inuidia.
Vireſcit vulnere virtus.
Virtutis præmium honor.
Ipſa ſeſe virtus ſatis oſtendit. *Salluſt.*
Virtus neque dono datur, neque accipitur.
Virtus eripi nec ſurripi poteſt vnquam, neque naufragio, neq; incendio amittitur. *Cicero.*
Nunquàm Stygias fertur ad vmbras *Seneca.*
Inclyta virtus.
Virtus æterna, præclaraq; habetur.
Qui per virtutem perit, non pol interit. *Plautus.*
Bonum eſt, quicquid ex virtutis geritur imperio.
Quod rectum, & honeſtum, & cum virtute eſt, hoc demum eſt bonum. *Cicero.*
Sat habet fautorum ſemper, qui rectè facit. *Plautus.*

Sera nunquam eſt ad bonos mores via.
Bene viuere, bis viuere eſt.
Ad virtutem vna & ardua eſt via.
Ad gloriam virtutis via peruenitur.
Horat. Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.
Iuuenal. Probitas laudatur & alget.
Haud facilè emergunt, quorum virtutibus
Res anguſta domi. (obſtat
Salluſt. Bonos imitari, quàm iis inuidere præſtat.
Vbi malos præmia ſequuntur, haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt.
Plerunque nos fallit vitium ſpecie virtutis & vmbra.
Seneca. Proſperum ac felix ſcelus,
Virtus vocatur.
Pauore carent, qui nihil commiſerunt: at pœnam ſemper ob oculos verſari putant, qui peccarunt.
Vacandum non modò omni crimine, ſed & criminis cuiuſcunque ſuſpicione.
Horat. Oderunt peccare boni virtutis amore:
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Iuuenal. Semita certè
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.
Affectibus bene vti, virtus: malè vti, vitiũ.
Iuuenal. Nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus.
Statuæ huiuſmodi relinquendæ, quæ virtutis ſint monumenta magis, quàm ſta-

turæ corporis.

Virtute decet, non ſanguine niti. *Claudianus.*

Sola perpetuò manent

Subiecta nulli mentis atq; animæ bona. *Seneca.*

Omnis ſpes in virtute ponenda.

Prudentia.

PRudentes dij amant, & oderunt malos.

Priuſquam initium rectè conſtitueris, ſtultum eſt de exitu conſilium capere.

Iſthuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt, videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt proſpicere. *Terent.*

Priuſquam incipias conſulto, &, vbi conſulueris, maturè facto opus eſt. *Salluſt.*

Præterita reprehendi poſſunt, corrigi non poſſunt.

Cum re mutare conſilium prudentis eſt. *Salluſt.*

In capiendis conſiliis feſtinatio rationis inimica, mentis præſtringit oculos.

Haud facilè animus verum prouidet, vbi odium, amicitia, ira, atque miſericordia intercedunt.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit, *Terent.*

Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid adportet noui, &c.

Perbeati ſunt, qui eum tenent vitæ curſum, vt vel in negotio ſine periculo, vel in otio cum dignitate verſentur. *Cicero.*

Seræ ſunt hominum lamentationes, prorſusq; vituperandæ, quas occupatas in iis lugendis cernimus, quæ vitio ſuo deſidiaq; contigerunt.

Primus ad ſapientiam gradus, ſeipſum noſſe: quod vt omnium difficillimum eſt, ita longè vtiliſſimum.

Plautus. Feliciter is ſapit, qui periculo alieno ſapit.

Tibul. Felix quicunque dolore
Alterius, diſces poſſe carere tuo.

Terent. Scitum eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vſu ſiet.

Idem. Ita comparata eſt omnium hominum natura, aliena melius vt videant & iudicent, quàm ſua.

Suus cuique attributus eſt error.

Catul. Sed nõ videmus mãticæ quod in tergo eſt.

Aliena ſic nobis tractanda ſunt, vt noſtrorum non obliuiſcamur.

Saluſt. Stultitiæ eſt alienã rẽ ſuo periculo curare.

Prudentis eſt, mortis meminiſſe.

Sapientiſſimus quiſque animo æquiſſimo moritur, ſtultiſſimus iniquiſſimo.

Heſiodus. Æſtas non ſemper fuerit, cõponite nidos.

Carpe diem, quàm minimum credulus poſtero.

Horatius. Viue memor quàm ſis æui breuis.

Martial. Sera nimis vita eſt craſtina, viue hodie.
Dum lucet, viue.

V ten

Vtendum præſentibus.
Memineris iuuenis, quòd aliquando ſenex eris.
Eſt ſua rebus pulchritudo, ſed & interim deſinit.
Stultus eſt, qui quæ obtulit opportunitas, non amplectitur.
Bene qui latuit, benè vixit, & intra *Ouidius.*
Fortunam debet quiſque manere ſuam.
Optimus eſt in omnibus rebus modus, laudabilisq; menſura.
Quod præcipiti via *Boëtius.*
Certum deſerit ordinem,
Lætos non habet exitus.
Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq; fines *Horat.*
Quos vltra, citraq; nequit conſiſtere rectũ.
In omni re videndum, ne quid nimis.
Flagitium eſt, te aliis conſilium dare, foris *Terent.*
ſapere, tibi non poſſe auxiliarier.
Lentè feſtinandum eſt.
Habent paruæ commoda magna moræ. *Ouidius.*
Quod cauere poſſis, ſtultum eſt admittere. *Terent.*
Prudentis eſt in pleriſq; conniuere.
In auido ingenio, ſæpe prauum vincit conſilium.
Ineuntis ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda eſt prouidentia.
Stultum eſt dimenſionibus terrarum ſtudere, & ſeipſum neſcire metiri.

Claudianus. Diis proximus ille eſt,
Quem ratio, non ira mouet.

Vtilia iucundis præferenda ſunt, cùm obtineri vtrunq; non poteſt.

Vix ſibi ipſi, nedum alij credet prudens.

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Terent. Omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet.

Euentus ſtultorum magiſter.

Horat. Dulce eſt deſipere in loco.

Fortitudinis.

Ouidius. Fortior eſt, qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit
Omnia, nec virtus altius ire poteſt.

Omne ſolum forti patria eſt.

Patria eſt vbicunq; virtus ſedē ſibi elegerit.

Fortium virorum eſt magis mortem contemnere, quàm amare vitam.

Seneca. Quemcunq; fortem videris, miſerū neges.

Terent. Fortes fortuna adiuuat.

Magnum faciunt hominem res aduerſæ, quemadmodum ſecundæ felicem.

Creſcit in aduerſis virtus.

Salluſt. Neceſſitudo etiam timidos fortes facit.

Ouidius. Scilicet aduerſis probitas exercita rebus,
Triſti materiam tempore laudis habet.

Salluſt. Quanta cuiuſq; animo audacia natura, aut moribus ineſt, tanta in bello patere ſolet.

Plautus. In re mala animo ſi bono vtare, iuuat.

In dubiis homines ſpectare periclis *Lucret.*
Cõuenit, aduerſisq́; in reb⁹ noſcere q ſint.
Animus æquus, optimũ eſt ærumnæ condimentum. *Plautus.*
Explorãt aduerſa viros, perq́; aſpera duro *Sil. Ital.*
Nititur ad laudem virtus interrita cliuo.
In ſuo quiſq; periculo magnũ habet animũ.
Scitum eſt profectò quiddam, & in mediis malis ea quenquam ſapere, quæ ſapere eſt opus. *Terent.*
Tu ne cede malis, ſed cõtra audentior ito. *Virgilius.*
Haud eſt virile terga fortunæ dare. *Seneca.*
Facere ſolent extrema ſecuros mala. *Seneca.*
Apparet virtus, arguiturq́; malis. *Ouidius.*
Facile ſupplicium perpeti, ſe ſupplicio liberare eſt.
Vt valeas, multa ferenda tibi.
Superanda omnis fortuna ferendo eſt. *Virgilius.*
Audaces fortuna iuuat, timidosq́; repellit.
Mors terribilis eſt iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, non iis quorum emori virtus non poteſt.
Audendum tibi aliquid, ſi vis eſſe aliquid. *Propert.*
Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile. *Terent.*
Quòd ſi deficiant vires, audacia certè
Laus erit: in magnis & voluiſſe ſat eſt.
Vt deſint vires, tamẽ eſt laudãda voluntas. *Ouidius.*
Nihil tam altè natura conſtituit, quò vir-

tus non poſſit eniti.

Ouidius. Inuia virtuti nulla eſt via.

Idem. Tendit in ardua virtus.

Eneruos animo virtus odiſſe ſolet.

Nihil intentatum relinquit virtus.

Amicitia.

Plautus. NEque ſalſum prorſus, neq; ſuaue eſſe poteſt quicquam, vbi amor non admiſcetur: fel quod eſt amarum, id mel faciet.

Cicero. Non aqua, non igni, non aëre pluribus locis vtimur, quàm amicitia.

Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt.

Xenophō. Tantum boni eſt in amicitia, vt ad eã rem perficiendam, deorum atque hominum munera videantur concurrere.

Amicus eſt deſiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, vix inuenienda poſſeſſio, ſecretorum receptor, indeficiens quies, amanda felicitas.

Salluſt. Æqualitate animorum conſtat amicitia.

Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma eſt amicitia.

Eadem cupere, eadem odiſſe inter bonos, inter malos factio eſt.

Solus eſt homo amico amicus.

Amicitia omnibus rebus humanis anteponenda.

Odit

Odit verus amor, nec patitur moras. *Seneca.*
Tardo amico nihil eſt quicquã inæquius.
Amor qui renuit operari, amor non eſt. *Plautus.*
Vbi amici, ibidem opus.
Is amicus eſt, qui in re dubia, re iuuat, vbi re eſt opus. *Auguſt.*
Amicus certus in re incerta cernitur. *Cicero.*
Scilicet vt fuluũ ſpectatur in ignibus aurũ, *Ouidius.*
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Stat nulla diu mortalibus vſquam
Fortuna titubante fides. (cos:
Donec eris felix, multos numerabis ami- *Ouidius.*
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.
Fidem ſecunda poſcunt, aduerſa exigunt. *Seneca.*
Extra fortunã eſt quicquid donatur amicis. *Martial.*
Quas dederis, ſolas ſemper habebis opes.
Siquid erga amicum benefeceris, aut conſulueris fideliter, non videris meruiſſe laudem munere functus tuo.
Reconciliata ſimultate, quamlibet leues ſuſpiciones fugiendæ ſunt.
Verus amor nullũ nouit habere modum.
Cõiunctio animorũ, maxima cognatio eſt. *Propert.*
Qui verè amat, prçter vnũ amare non põt.
Opitulandum amicis, ſed vſq; ad aras.
Contra patriam arma pro amico ſumenda non ſunt.
Eſt quatenus amicitiæ dari venia poſſit. *Cicero.*
Omnia cum amico diſcutienda ſunt, pri-
mùm

mum autem diſcutiendus, probandusq́; amicus ipſe eſt.
Amicitiis non eſt vtēdum vt floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.
Veteres amicitias pro conſequentium nouitate non faſtidias.
Saluſt. Amicorum nunquam cuiquam hominum ſatis fuit.
Plautus. Amicos res inuenit.
Amicorum communia debent eſſe omnia.
Ouidius. Nomen amicitiæ barbara corda mouet.
Amandi nec multi, nec nulli.
Amicitiæ immortales eſſe debent: mortales inimicitiæ.
Bias. Periculoſum eſt inter amicos de re aliqua ſtatuere: nam ita neceſſum eſt alterum ex his prorſus inimicum habere.
Optimam vitæ ſupellectilem ſibi comparauit, qui amicos parauit.

Paupertatis ac diuitiarum.

MAgnum vectigal eſt parſimonia.
Lucret. Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè.
Si res tua non ſufficiat tibi, tu parcendo fac vt ſufficias rei tuæ.
Pauper non eſt is cui rerum ſuppetit vſus.
Egens æquè eſt is, cui, quod eſt, non ſufficit, atq; is qui nihil habet.
Horatius. Quod ſatis eſt, cui contingit nil amplius optet.

optet.
Bene eſt, cui deus obtulit
Parca quod ſatis eſt manu.
Facinus audax incipit. *Plautus.*
Qui cum opulento pauper cœpit rem habere, aut negotium.
Curia pauperibus clauſa eſt. *Ouidius.*
Paupertas nulli malum eſt, niſi repugnāti. *Horatius.*
Magnum pauperies opprobrium iubet, & facere & pati.
Nihil habet infelix paupertas durius in ſe, *Iuuenal.*
Quàm quòd ridiculos homines facit.
Magiſter artis, ingeniiq; largitor *Perſius.*
Venter.
Paupertas omnes artes perdocet.
Difficile eſt pauperem philoſophari.
Seruiet æternum qui paruo neſciet vti. *Horatius.*
Inopiæ pauca deſunt, auaritiæ omnia.
Locum virtutis deſeruit, qui *Horatius.*
Semper in augēda feſtinat & obruitur re.
Auaritia, adeoq; pecuniæ ſtudium, fidem, probitatem, cæterasq; bonas artes ſubuertit.
Lucri bonus eſt odor ex re *Iuuenal.*
Qualibet.
Nunquam expletur cupiditatis ſitis.
Pecunia auaro ſupplicium eſt. *Horatius.*
Semper auarus eget.
Nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus.
Creſ

Iuuenal. Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit:
Et minus hanc optat qui non habet.

Martial. Rape, congere, aufer, poſſide: relinquendum eſt.

Solius temporis honeſta auaritia eſt.

Vbi quis pecuniam habet, neceſſe eſt, vt aut ſeipſum, aut pecuniam vilem habeat.

Plautus. Auarus multa multis ſępe ſuaſit perperam.

Luca. Solus ferrum, mortemq; timere
Auri neſcit amor.

Diuitiarum fluxa eſt atq; fragilis gloria.

Cicero. Animus hominis diues, non arca appellari ſolet.

Diuites non ſolùm cruciantur libidine augendi ea quæ habent, ſed etiam amittendi metu.

Horat. Et genus & virtus, niſi cũ re, vilior alga eſt.
Omnia pulchris diuitiis parent.

Iuuenal. Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſecula luxu
Diuitiæ molles.

Diuitiarũ cupido ibi eſt, vbi & luxus, vſúſq;.

Qui ſuis cõtentus eſt, is verè ditiſsimus eſt.

Cicero. Cui tanta poſſeſsio eſt, vt ad liberaliter vtendum facilè contentus ſit, qui nihil quærit, nihil appetit, nihil optat amplius, hic demum diues appellandus eſt.

Virtute

irtute qui prædíti ſunt, ſoli ſunt diuites. *Cicero.*
pes ſunt ſarcinæ mentis. *Horat.*
ıperat aut ſeruit collecta pecunia cuique. *Propert.*
Aurum omnes uincta iam pietate colunt.
ırea nũc verè ſunt ſecula, plurimus auro
enit honos.
emo extollere ſeſe, & diuina mortalis
ıttingere poteſt, niſi omiſſis pecuniæ &
corporis gaudiis.
rtunæ bonorum vti initium, ſic finis eſt. *Salluſt.*
pretio pretium nunc eſt. *Ouidius.*
eſcentem ſequitur cura pecuniam, *Horatius.*
aıorumq; fames.
cuniam in loco negligere, maximum in- *Terent.*
erdum eſt lucrum.

Exercitij, ſeu laboris, & ignauia.

Dij nobis laboribus omnia vendunt.
Qui felices aliquando eſſe volunt, la-
orare debent.
ui ſtudet optatam curſu cõtingere metã, *Horatius.*
ılta tulit, fecitq; puer, ſudauit, & alſit.
gilando, agendo, bene conſulendo, pro- *Salluſt.*
ere omnia cedunt.
la mille affligunt hominem, cui ſegne
inutile corpus.
mo vnquàm ignauia immortalis factus *Salluſt.*
ſt.
ficilia quæ pulchra.
i dormiunt libenter, ſine lucro & cum *Plautus.*

malo quieſcunt.

Horatius. Si non
Intendes animũ ſtudiis & rebus honeſtis,
Inuidia vel amore vigil torquebere.

Deſuetudo pigritiã, pigritia veternũ parit.

Exercitium, dormientẽ naturam excitat, morbos fugat, denique temporis lucrum eſt vberrimum.

Exercitium poteſt omnia.

Virgilius. Labor omnia vincit
Improbus.

Spe otij ſuſtentatur labor.

In tenui labor, at tenuis non gloria.

Magnæ curæ magna merces.

Quæ laborioſa ſunt iuuentuti ſtudia, hæc ſunt
Iucunda ſenectuti otia.

Laboris condimentum eſt otium.

Par eſt fortuna labori.

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.

Si quid feceris honeſtum cum labore, labor abit, honeſtum manet: Si quid turpe cum voluptate, turpitudo manet, voluptas abit.

Blando veneno deſidiæ, virtus paulatim euicta ſeneſcit.

Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit.

Omne opus difficile apparet, antequam tenta

tentaueris.
ihil tam facile, quin difficile fiat, ſi in-
iitus facias.

Voluptatis.

N regno voluptatis virtuti non eſt lo-
us.
: illi falſi ſunt, qui diuerſiſſimas res pa- *Salluſt.*
ter expectant, voluptatem & præmia
irtutis.
luptatibus ſimul & virtuti nemo ſerui-
e poteſt.
luptas eſt malorum eſca, quòd ea non *Plautus.*
inus homines
àm hamo capiantur piſces.
minis præſtantia indigna eſt voluptas.
t virtus placitis abſtinuiſſe bonis.
ile ingenia adoleſcentium ab honeſta
ſciplina ad luxum dilabuntur.
um ſuadet licentia.
dent breuem præſentia fructum.
ia, luxusq́; nimius, ad voluptatem fa-
limè allicit.
la eſt adeò voluptas, quæ non aſſidui- *Plinius.*
te ſui faſtidium pariat.
ia faſtidium parit.
uptates commendat rarior vſus. *Iuuenal.*
itētia, dolorq́; voluptate comparãtur.
liis placitum, voluptati vt mœror co- *Plautus.*
es conſequatur.

Seneca. Dolor ac voluptas
Inuicem cedunt: at breuior voluptas.
Voluptatum vſuræ morbi ſunt.
Horatius. Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Ouid'us. Miſcentur triſtia lætis.
Qui minus deliciarum nouit in vita, minus timet mortem.

Fortuna.

Seneca. Fortuna opes auferre, non animum poteſt.
Fortuna fortes metuit, ignauos premit.
Seneca. Oblatam vtramuis fortunã iuxtà ſuſcipere diſcat, qui animo eſſe tranquillo cupit.
Fortuna meliores ſequitur.
Salluſt. Probitatem, induſtriam, cæterasq; bonas artes, neque dare, neque eripere cuipiam fortuna poteſt.
Fortuna cùm blanditur, tunc vel maximè metuenda.
In ſecũdis nihil minus, quàm cõfidendum.
Parcius obſequenti fortunæ potius fidendum, quàm vſquequaque fauenti.
Fortunæ muneribus vtendũ, nõ fidendum.
Seneca. Quidquid in altum
Fortuna tulit, ruitura leuat.
Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.
Horat. Fortuna ſæuo læta negotio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,

Tran

Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.
Nulli præſtat velox fortuna fidem.
Cæca fortuna eſt, & eos plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt. *Cicero.*
Fortuna, vt medicus ignar⁹, multos cæcat.
Seruat multos fortuna nocentes. *Lucanus.*
Res ſecundæ non habent vnquam modũ. *Seneca.*
Laſciuiã amant atq; ſuperbiã res ſecundæ. *Saluſt.*
Proſpera animos efferunt. *Seneca.*
Omnes, cùm ſecundæ res ſunt maximè, tũ maximè meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant. *Terent.*
Cui ſpes omnis, & ratio, & cogitatio pendet à fortuna, huic nihil oportet eſſe certi, nihilq; quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem. *Cicero.*
Miſer eſt, qſquis felicitatẽ ſperat à miſeris.
Faber eſt quiſque fortunæ ſuæ.
Suam cuique mores fingunt fortunam.
Perinde vt quiſque fortuna vtitur, ita præcellit. *Plautus.*
Omnibus nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus. *Terent.*
Fortuna non mutat genus. *Horatius.*
Bona fortunæ perinde ſunt, vt animus illius, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit, ei bona: qui non vtitur rectè, mala.

Fortunam citius reperias, quàm retineas.
Fortunam, cùm abire permiſeris, fruſtra poſtmodum fugientem implorabis.
Naturam plerunq; fortuna corrumpit.
Dira libido fortunæ comes.
Martial. Fortuna multis nimis dat, ſatis nulli.
Ouidius. Dat quodcunque libet fortuna, rapitq;.
Salluſt. Fortuna in omni re dominatur.
Iuuenal. Turba tremens ſequitur fortunam ſemper, & odit.
Ad ſaturitatem non eſt opus fortuna. Nam quod neceſſitati ſat eſt, tollit irata.
Leuis magnas opes huc fert & illuc caſus.
Breuis eſt magni fortuna fauoris.
Sil. Ital. Fortuna humana fugat, artatq; vt lubet.
Minus in paruis fortuna furit.
Seneca. Felicitatis comes inuidia.
Salluſt. Fortuna ſimul cum moribus immutatur.
Succeſſum fortuna, experientiam laus ſequitur.
Horat. Quę res plus nimio delectauere ſecundæ, Mutatæ quatient.
Læta omnia raró ſine infelicitate aliqua eueniunt.
Ouidius. Fortuna arbitriis tempus diſpenſat vbique.

Hominem eſſe calamitoſum.

Plautus. Dij nos quaſi pilas, homines habent.
Ouidius. Ludit in humanis diuina potentia rebus,

Et

Et certam præſens vix habet hora fidem.

Quęcunq; miſerũ videris, hominem ſcias. *Seneca.*

Ea eſt humanarum rerum natura, vt nihil ſit omni ex parte beatum.

Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuũ datum. *Plautus.*

Vita data eſt vtenda. *Ouidius.*

Nihil eſt homini perpetuum bonum. *Plautus.*

Iam huic voluptati hoc adinuẽtũ odiũ eſt.

Prima pars æui ſeſe neſcit: media curis obruitur: vltima moleſta ſenectute ꝑmitur.

Iuuenta nihil eſt fugacius, quæ vbi auolarit ſemel, redit nunquam.

Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui *Virgilius.*
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtiſq; ſenectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Senectus ipſa morbus eſt.

Obrepit non intellecta ſenectus. *Iuuenal.*

Multa ferunt anni veniẽtes cõmoda ſecum, *Horat.*
Multa recedentes adimunt.

Formæ gloria fluxa atque fragilis eſt.

Res eſt forma fugax.

Forma exigui temporis donum eſt.

Nec forma æternũ, haud cuiquam eſt fortuna perennis. *Propert.*

Lõgius aut ꝓpius mors ſua quẽq; manet.

Oculi noſtri tum demũ miſerrimi ſunt, vbi coguntur paupertatẽ noſtram cõſpicere.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri *Terent.*

noſmet pœnitet.

Salluſt. Res humanæ fluxæ & mobiles ſæpius in aduerſa mutantur.

Aequo animo ferendæ calamitates mortalibus.

Horat. Immortalia ne ſperes, monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.

Seneca. Nouit paucos
Secura quies.

Nulla dies mœrore caret.

Horat. Tu quancũq; deus tibi fortunauerit horã,
Grata ſume manu.

Martia. Gaudia non remeant, ſed fugitiua volant.

Seneca. Finis alterius mali,
Gradus eſt futuri.

Leue eſt miſerias ferre, perferre eſt graue.

Nihil iucundum, quod nemo videt, ne ipſæ quidem opes.

Terent. Omnium rerum viciſſitudo eſt.

Iuuenal. Sæuis inter ſe conuenit vrſis:
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt.

Lupus eſt homo homini, non homo, quum qualis ſit, non nouit.

Propert. Vnicuique dedit vitium natura creato.

Curarum ſomnus domitor, pars eſt humanæ melior vitæ.

Horat. Debemur morti nos, noſtráque.

Omnia

Omnia orta occidunt, auctáque ſeneſcunt. *Salluſt.*
Homo ſe prius morti, quàm vitæ parare debet, atque adeò putare extremum ſibi ſemper adeſſe diem.
Vita & mors iure naturæ ſunt.
Hæc eſt hominis conditio, vt quàm citò in lucem exeat, moriturus exiſtat.
Quis furor eſt atrã bellis accerſere mortẽ? *Tibullus.*
Imminet, & tacito clàm venit illa pede.
Mors æquat ſummis infima, inuoluit humile pariter, & celſum caput.
Ipſe iubet mortis nos meminiſſe deus. *Martial.*
Stat ſua cuique dies, breue & irreparabile tempus *Virgilius.*
Omnibus eſt vitæ.
Fata manent omnes.
Mille modis lethi miſeros mors vna fatigat.
Quem ſors dierum cunque dabit, lucro appone.
Omnes vna manet mors,
Et calcanda ſemel via lethi.
Et pace & bello cunctis ſtat terminus æui. *Sil. Ita.*
Viue velut rapto, fugitiuaq́; gaudia carpe, *Martial.*
Perdiderit nullum vita reuerſa diem.
Quis ſcit an adiicient hodiernæ craſtina *Horat.*
vitæ
Tempora dij ſuperi?
Nemo tam diuos habuit fauentes, *Seneca.*

Craſtinum vt poſſet ſibi polliceri.

Horatius. Mors vltima linea rerum eſt.

Cicero. Abeunt omnia, vnde orta ſunt.

Iuuenal. Mors ſola fatetur
Quantula ſunt hominum corpuſcula.

Nemo quàm bene viuat, ſed quandiu, curat: cùm omnibus poſſit contingere, vt bene viuant: vt diu, nulli.

Vita humana ſimilis eſt ferro, quod ſi exerceas, atteritur: ſi non exerceas, rubigo conſumit.

Saluſt. In luctu atque miſeriis mors ærumnarum requies, non cruciatus eſt.

Plautus. Vt bene viuitur, diu
Viuitur.

Dominij ac ſeruitutis.

Libertatem nemo bonus, niſi cum anima ſimul amittit.

Plautus. Omnes profectò liberi lubentius
Sumus, quàm ſeruimus.

Horatius. Propriæ telluris herum natura, neq; illum,
Nec me, nec quenquam ſtatuit.

Libertas per inertiam amittitur.

Liber is eſt exiſtimandus, qui nulli turpitudini ſeruit.

Saluſt. Natura mortalium auida eſt imperij.

Ea demum tuta eſt potentia, quæ viribus ſuis modum imponit.

Horatius. Vim temperatam dij quoque prouehunt.

In

In maius : idem odere vires
Omne nefas animo mouentes.
Facilitate nihil eſt homini melius, neque clementia.
Pudore & liberalitate liberos *Terent.*
Retinere, ſatius eſſe credo, quàm metu.
Deteriores omnes ſumus licentia.
Immodicus libertatis vſus, ſeruitutis quandoque occaſio fuit.
Durum & inuiſum & graue eſt *Seneca.*
Seruitia ferre.
Peſſimus quiſq; aſperrimè rectorē patitur.
Serui ære parati, iniuſta imperia
Dominorum non perferunt.
Facile eſt imperium in bonis.
Non qui iuſſus facit aliquid miſer eſt, ſed qui inuitus.
Non decet ſuperbū eſſe hominē ſeruum. *Plautus.*
Plus oportet ſcire ſeruum, quàm loqui. *Plautus.*
Omnis animi debilitata & humilis & fracta timiditas ſeruitus eſt. *Cicero.*
Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum. *Claud.*
Regnum non capit duos.
Nulla fides regni ſociis, omníſque poteſtas *Lucanus.*
Impatiens conſortis erit.
Particeps dominationis neque fuit quiſquam, neque, ſi pati potuiſſet, orbis terrarum bello concuſſus foret.

Salluſt. In maxima fortuna, minima licentia eſſe debet.

Seneca. Minimum decet licere, cui multum licet.

Multos timeat oportet, qui timetur à multis.

Rarò contingit, cum à multis diligi, qui non merito, ſed arrogantia pluribus nititur anteferri.

Odia qui nimium timet, regnare neſcit.

Ars prima regni eſt, poſſe inuidiam pati.

Seneca. Malus eſt miniſter regij imperij pudor.

Timendus tibi populus, apud quem multa poſſis.

Tutus eſſe non poteſt, quem maxima pars hominum extinctum eſſe cupiat.

Seneca. Eſt regis alti ſpiritum regi dare.

Seneca. Multa cura ſummo imperio ineſt.

Plautus. Qui quærit alta, is malū videtur quærere.

Venenum in auro bibitur.

Iniqua nunquam imperia retinentur diu.

Seneca. Regna cum ſcelere, omnibus

Seneca. Sunt exiliis grauiora.

Lucanus. Virtus & ſummā poteſtas
Non coëunt.

Seneca. Vt nemo doceat fraudis, & ſceleris viam:
Regnum docebit.

Nemo alteri imperium volens concedit, & quamuis nouus, atque clemens ſit, qui plus poteſt, tamen cui malo eſſe licet, formida

midatur.
Non bene conueniũt, nec in vna ſede morantur *Ouidius.*
Maieſtas, & amor.
Regum pernicies adulatio.
Errat longè mea quidem ſententia, *Terent.*
Qui imperium credit grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adiungitur.
Non exercitus, neq; theſauri, præſidia regni ſunt, verùm amici, quos neq; armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur. *Saluſt.*
Regiæ volũtates plerunq; vt vehementes, ſic mobiles ſunt, ac ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ. *Saluſt.*
Regis ad exemplũ totus componitur orbis.
Circa regna tonat.
Nunquam placidam ſceptra quietem, *Seneca.*
Certúmve ſui tenuere diem.
Vis conſilij expers, mole ruit ſua. *Horatius.*
Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio partum eſt. *Saluſt.*
In ſeruitutem cadere de regno graue eſt. *Seneca.*

Amoris.

QVi in amore præcipitauit, peius perit, quàm ſi ſaxo ſaliat. *Plautus.*
Vis magna mentis, blãdus atq; animi calor, Amor eſt. *Seneca.*

Amor amoris expers non eſt.

Ouidius. Nox, & amor, vinumq́; nihil moderabile ſuadent:
Illa pudore vacat: Liber, Amórque metu.

Propert. Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti,
Nullus liber erit, ſi quis amare volet.

Inſanum eſt & malum in hoſpitium diuorti ad cupidinem.

Seneca. Quiſquis in primo obſtitit,
Pepulitq́; amorem, tutus ac victor fuit.
Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Serò recuſat ferre, quod ſubiit iugum.

Propert. Solus amor morbi non amat artificem.

Horatius. Quæ res
Nec modum habet, neque conſilium, ratione, modoq́;
Tractari non vult: in amore hæc ſunt mala, bellum,
Pax rurſum.

Amorem ſpectari ſolent, cura, ægritudo, dolor, nimiaq́; elegantia.

Nemo ſine grandi malo,
Præterquam res patitur, ſtudet elegantiæ.

Plautus. Pulchra mulier nuda, erit quàm purpurata pulchrior.

Meretrix non abſimilis mari: quod das, deuorat: nunquam abundat.

Hoc vnum in ore perpetuò habent meretrices, da mihi, atq́; affer mihi.

Amori

Amori accedunt hæc vitia, *Plautus.*
Inſomnia, ærumna, error & terror, & fuga,
Ineptia, ſtultitiaq; adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodeſtia,
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia:
Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium, &c.

Improbe Amor, quid non mortalia pectora cogis? *Virgilius.*

Sæuꝰ amor docuit natorũ ſanguine matrẽ Commaculare manus.

Crudelis amor cuius parua flamma primo vapore delectet: ac fomento conſuetudinis exæſtuans, immodici ardoris totum hominem perurat.

Amor in tempore vires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.

Amantes amentibus haud diſſimiles, qui ſeipſos neſciunt, & quid agant, ignorant.

Celerem habet ingreſſum Amor, regreſſum tardum.

Dulce eſt inſanire in loco.

Qui amat, ſi quod amat, habet, id ſatis habet ſibi

Pro cibo, videre, amplecti, oſculari, atque alloqui.

Amantium eſt, etiam næuos eius quod amant, exoſculari.

Nulla

Nulla nõ hora ſomniamus, quod amamus,

Vbi vanis ſomniis enutritur amor, præcordiis inſedit.

Amoris præmium, fructusq; libidinis, aliquando ſola cogitatio: Supplicium verò graue, fruſtratio cupiditatis.

Conſuetudo & mores fugant duritiem, & obſtinaciam inimicam Amori.

Falſa dulcedine fouentur amantes: Hæc tũ demum ſe prodit, quum dirimitur amor.

Dulces amorum inſidiæ.

Propert. Facile irati verbo mutantur amantes.

Terent. Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Iuuenal. Rara eſt concordia formæ

Atque pudicitiæ.

Plautus. Nimia eſt miſeria, pulchrum eſſe hominem nimis.

Tunc viue caſtè

Claudianus. Aſperius, cùm prompta Venus.

Seneca. Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciunt.

Non bene cum ſociis regna, Venusq; manent.

Seneca. Amor perennis coniugis caſtæ manet.

Cæcus amor nonnunquam admiratur neglecta.

Virgilius. Omnia vincit amor.

Sobrietatis.

Iuuenal. Buccæ

Noſcenda eſt menſura tuæ.

Non.

Non vinum moderari, ſed vino ſolent, qui quidem probi ſunt. *Plautus.*
Vina parant animos Veneri. *Ouidius.*
In vinum mutum confertur plerunque culpa: quòd ſi loqui poſſet, ſe defenderet.
Nimis eſt vile vinum, atque amor, *Plautus.*
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat, licet.
Homini cicuta eſt vinum. *Plinius.*
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas. *Propert.*
Vinum memoriæ mors.
Magnum hoc vitium vino eſt: pedes captat primùm, luctator doloſus eſt. *Plautus.*
Quē tu aſſeruare rectè, ne aufugiat, voles,
Eſca atque potione vinciri debet.
Apud menſam plenam hominis roſtrum diliges.
Dū tu illi quid edat, & quod potet, prębeas
Arbitratu ſuo affatim quotidie,
Nunquam ædepol fugiet.
Verecundari neminem *Plautus.*
Apud menſam decet.

Taciturnitatis.

QVi non nouit tacere, neſcit loqui.
Pœnituit aliquando locutum eſſe, tacuiſſe nunquam.
Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens *Heſiodus.*
Gloria quæ parcis menſurat ſingula verbis.

Effræni oris & exlegis dementiæ extremum infelicitatis occupat.

Linguã compeſcere, virtus non minima eſt.

Mors & vita in manibus linguæ.

Maledicentia ſtultorum theſaurus, quem in lingua conditum tenent.

Qui inconſideratè loquitur, ſentiet mala.

Horatius. Inter pocula præſertim ſeruandum ſilentiũ.

Seneca. Stultus non nouit ſilentium ſeruare.

Percontatorẽ fugito, nam garrulus idẽ eſt.

Horatius. Alium ſilere quod voles, primus ſile.

Lingua hominum ad iudicia præceps.

Semel emiſſum volat irreuocabile verbũ.

Lingua ſi infrænis eſt, & prodiga, interdum maximarum cladium organum eſt: at ſi parca & prouida, in ea particula ingentium bonorum fomites latent, & prudentia inde excerpitur.

Qualis vir, talis oratio.

Pudicæ mentis, pudicus ſermo.

Os ſanctum, ſancta promit eloquia.

Imago homini ſermo eſt.

Detrahentem auerſatur vir bonus.

Huic non licet alterius vituperationem patienter audire, qui nec ab aliis optat ſuam recipi.

Verecundia ſilentium imperat.

Beneficentia & ingratitudinis.

Plautus. QVod bene fit bonis,

Haud

Haud perit.
Nec aurum, nec argentum, nec quicquam eorum quæ accipiuntur, beneficium eſt: ſed eius qui tribuit, animus.
Benefacta benefactis cumulanda.
Aliquando gratius eſt, quod facili, quàm quod plenâ manu datur.
Quicquid ſine detrimento commodari poteſt, id tribuatur etiam ignoto.
Serò beneficium dedit, qui roganti dedit.
Eodẽ animo debetur beneficiũ, quo datur.
Reddit beneficium qui libenter debet.
Nemo libenter debet reddere quod non accipit, ſed extorſit.
Meminiſſe debet is, in quẽ collatum eſt beneficium, non cõmemorare qui contulit. Cicero.
Odioſum hominum genus officia exprobrantium.
Beneficium, nec in puerum, nec in ſenem, conferendum eſt: in hunc, quia perit antequam gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit.
Improbus eſt homo, qui beneficium
Scit ſumere, & reddere neſcit.
Ingratus qui beneficiũ accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus, inquã, qui id diſſimulat: rurſum ingratus, qui non reddit: At omnium ingratiſſimus, qui oblitus eſt.
Ita ſunt omnes iſti noſtri ciues:

Plautus. Si quid benefacias, leuior pluma gratia eſt.
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerũt.

Ouidius. Eſt aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas.

Immunifico cantari ſolet, quod habeś, ne habeas.

Saluſt. Regem armis, quàm munificentia vinci, minus flagitioſum.

Eruditionis, ac Scientiæ.

OPes eiuſmodi parandæ, quæ naui fracta, ſimul cum domino queant enatare.

Honos alit artes, omnesq; incenduntur ad ſtudia, gloria: iacentq; ea ſemper quæ apud quoſque improbantur.

Dignum laude virum Muſa vetat mori.

Literæ pulcherrimæ ſunt hominis diuitiæ.

Quemadmodum corpus medicina, ſic animum philoſophia curat.

Hominis mens dicendo alitur.

Vita hominis ſine literis mors eſt, & hominis ſepultura.

Strenua ingenia, quò plus receſſus ſumunt, hoc maiores impetus edunt.

Ouidius. Ingeniũ quondam fuerat pretioſius auro:
At nunc barbaria eſt grandis, habere nihil.

Terent Homine imperito nunquam quicquam iniuſtius,
Qui niſi quod ipſe fecit, nihil rectũ putat.

Iners

Iners malorum remedium ignorantia eſt. *Seneca.*

Reliqua confuſè & ſine ordine.

LAudis cupiditas, & timor ignauiæ, ad virtutem excitant.

Gloriam, honorem, imperium, bonus & ignauus æquè ſibi exoptant. *Salluſt.*

Gloria alitur induſtria.

Æqua laus eſt à laudatis laudari, & ab improbis improbari.

Laudare ſe, vani: vituperare ſtulti eſt.

Qui fauoris gloriam verè petit, *Seneca.*

Animo laudari magis, quàm voce volet.

Laus vera humili ſæpe contingit viro.

Sperat quidem animus: quò eueniat diis in manu eſt. *Plautus.*

Credula vitam Spes fouet. *Tib.*

Miſerrimum eſt timere, cùm ſperes nihil. *Seneca.*

Inſperata ſæpius accidũt quàm quæ ſperes.

Auxilium petendum ab omnibus, etiam ab infimis.

Nihil tam firmum cui periculum non ſit, etiam ab inualido.

Inhumanũ eſt male mereri de immerente.

Certa amittimus, dum incerta petimus. *Plautus.*

Nihil eſt quod non aſſidua meditatio facillimum reddat.

Cui plus licet, quàm par eſt: plus vult, quàm licet.

In extrema inopia conſtitutis, haud facile

eſt emergere.

Animi molles & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiuntur.

Claud. Plus eſt ſeruaſſe repertum,
Quàm quæſiſſe decus.

Non minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri.

Salluſt. Vbi intenderis ingenium, valet.

Hoc deterius habet Reſpublica, quo magis res priuatæ florent.

Suum cuique pulchrum.

Rex ſuus Reginæ placet.

Val. Flac. Eſt amor & rerum cunctis tutela ſuarum.

Domi induſtria, foris iuſtum imperium: animus in conſulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius, illuſtres, & magnos fecêre pleroſque.

Neceſſe eſt facere ſumptũ, qui quęrit lucrũ.

Plautus. Tũ deniq; omnes noſtra intelligim⁹ bona,
Quum, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.

Laudata virtus creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

Nimia omnia
Nimium exhibent negotium.

Plurimum facere, minimum de ſeipſo loqui, prudentioris eſt.

Iuuenal. Quibuſdam Somnum rixa facit.

Cupienti etiam celeritas mora eſt.

Nunc

Nunc nunc qui fœdera rumpit — *Claudia-nus.*
Ditatur: qui ſeruat, eget.
Multa promptius eſt cauilari, quā æmulari.
Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. — *Cicero.*
Dies adimit ægritudinem hominibus.
Antiqua nouis præfert inuidia.
Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur. — *Salluſt.*
In irrecuperabilibus optimum eſt remedium obliuio.
Negat ſibi ipſi, qui quod fieri non poteſt, petit.
Qui timidè rogat
Docet negare. — *Seneca.*
Omnes res perinde ſunt, vt agas, vt eas magnifacias. — *Plautus.*
Ignoſce illis multa, nihil prorſus tibi.
Ingenio ſtat ſine morte decus. — *Propert.*
Gaudet patientia duris. — *Lucanus.*
Quicquid facimus venit ex alto.
Vulgus ingenio mobili, ſeditioſum eſt atque diſcordioſum, cupidum rerum nouarum, quieti & otio aduerſum. — *Seneca.*
Virtus eſt, vbi occaſio admonet, deſpicere.
Nulla cœlum reparabile gaza. — *Val. Flac.*
Qui ſe habet, nihil perdidit. — *Terent.*
Non rete accipitri tenditur, neq; miluio.
In gerendis negotiis, ſequendæ temporum

opportunitates.

Irritatæ neceſſitatis grauiſſimi ſunt morſus.

Propert. Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.

Ouidius. Nitimur in vetitũ sẽper,cupimusq; negata.

Quod licet, ingratum eſt: quod non licet, acrius vrit.

Illicita amari ſolent.

Nemo recuſat ferre ſortem, quam omnes patiuntur.

Plautus. Dum viuit, hominem noueris: vbi mortuus eſt, quieſcas.

His nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.

Martial. Nulli te facias nimis ſodalem,
Gaudebis minus, & minus dolebis.

Quod quiſque patitur, id verò omnium grauiſſimum quiſque putat.

Iuuenal. Dociles imitandis
Turpibus ac prauis omnes ſumus.

Melius eſt in coruos, quàm in adulatores incidere: hi enim viuentes, illi mortuos exedunt.

Pœna eſt vehemens, nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Salluſt. Omne bellum ſumitur facilè: cæterum ægerrimè definit.

Plautus. Non laudandus eſt, qui plus credit, quæ audit,

Quàm

Quàm quæ videt.
Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt. *Terent.*
Neglecta ſolent incendia ſumere vires. *Horatius.*
Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt vult, ſi res non ſinit. *Terent.*
Venienti occurrendum eſt morbo.
Lento gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira, tarditatemq́; ſupplicij grauitate compenſat.
Quem ſępe trãſit caſus,aliquando inuenit. *Seneca.*
Omnes res laudantur atque appetuntur,vt earum rerum vſus eſt.
Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus eſt dicere. *Cicero.*
Semper nocuit differre paratis *Lucanus.*
Suus cuique mos genuinus eſt.
Velle ſuum cuiq; eſt, nec voto viuitur vno. *Perſius.*
Quot homines, tot ſententiæ.
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem. *Horatius.*
Iniquè comparatum eſt, hi qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant ditioribus.
Viue tibi,tecumq́; habita,nec grãdia tẽtes,
Effugit immodicas paruula puppis aquas.

Ad lectorem.

Hæc, ſuccincta licet, breuibusq́ repoſta docebunt
Qui vitam formes, inſtituasq́ tuam.

TERENTII SENTENTIÆ ET ADAGIA.

*

EX ANDRIA.

Actu primo. Scena prima.

ID arbitror
Adprimè in vita vtile eſſe, vt ne quid nimis.

Hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit.

Ingenium eſt
Omnium hominum à labore procliue ad libidinem.

Scena ſecunda.

Omnes qui amant, grauiter ſibi dari vxorem ferunt.

Dauus ſum, non Oedipus.

Scena tertia.

Seni verba dare, difficile eſt.

Scena quinta.

Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc,illuc impellitur.

Act. ſecundo. Scena prima.

Quoniam id fieri quod vis non poteſt,velis id quod poſſit.

Facilè omnes cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus.

Scena

Scena quinta.

Verũ illud verbũ eſt,vulgò quod dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe,quàm alteri.

Actu tertio. Scena prima.

Fidelẽ haud fermè mulieri inuenias virũ.
Ego in portu nauigo.

Scena tertia.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Actu quarto. Scena prima.

Hoccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius,ſua comparet vt commoda?

Scena quinta.

Fallacia alia aliam trudit.
Paulum intereſſe cẽſes ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

Scena ſexta.

Sic vt quimus, quãdo vt volumus nõ licet.

Actu quinto. Scena prima.

Beneficium verbis initum, re comprobes.

Scena ſecunda.

Omnis res eſt iam in vado.

Scena tertia.

Pro magno peccato, paululum ſupplicij
ſatis eſt patri.

Scena quarta.

Nodum in ſcirpo quæris.

Scena quinta.

Ego vitam deorum propterea ſempiter-
nam

nam eſſe arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ ſunt.

EX EVNVCHO.

PROLOGO.

Nullum eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius.

Actu primo. Scena prima.

QVæ res in ſe neque conſilium, neque modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Actu ſecundo. Scena prima.

Eiiciunda mollities animi. Stat ſententia.
Adeón' homines immutarier
Ex amore, vt non noſcas eundem eſſe!

Scena ſecunda.

Dij immortales, homini homo quid præſtat!
Stulto intelligens quid intereſt!
Omnia habeo, neq; quicquam habeo, nihil cùm eſt, nihil deſit tamen.
Viden' otium, & cibus quid faciat alienus?

Hîc

Hîc homines frigent.
Omnium rerum viciſſitudo eſt.

Scena tertia.

Iſtæc in me cudetur faba.

Actu tertio. Scena prima.

Par pari referto.

Scena ſecunda.

E flamma te petere cibum poſſe arbitror.

Actu quarto Scena quinta.

Sine Cerere & Libero friget Venus.

Scena ſexta.

Tu quod cauere poſſis, ſtultũ admittere eſt.

Scena ſeptima.

Conſilio omnia prius experiri, quã armis ſapientem decet.
Noui ingenium mulierum,
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltro,

Actu quinto. Scena prima.

Ouem lupo commiſiſti.

Scena ſecunda.

Sæpe
Ex malo principio, magna familiaritas
Conflata eſt.

Scena ſeptima.

Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perij.

Scena nona.

Satis diu hoc iam ſaxum vorſo.

EX HEAVTONTI-MORVMENO.

Actu primo. Scena prima.

TAntúmne eſt ab re tua ocij tibi
Aliena vt cures, eaq́; nihil quæ ad te attinent?
Homo ſum, humani à me nil alienũ puto.

Scena ſecunda.

Bona (ſcilicet fortunæ)
Perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit, ei bona: illi qui non vtitur rectè, mala.
Quem ferret, ſi parentẽ non ferret ſuum?
Parentum iniuriæ
Vniuſmodi ſunt ferme: paulò qui eſt homo tolerabilis,
Vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,
Neceſſe eſt conſilia conſequi conſimilia.

Actu ſecundo Scena prima.

Quàm iniqui ſunt patres in omnes adoleſcentes iudices!
Qui æquum eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes:
Neque illarum affines eſſe rerum quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, quæ nunc eſt, non quæ olim fuit.

Peric

Periculum ex aliis facito, tibi quod ex vſu fiet.

Næ ille haud ſcit quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.

Scena ſecunda.

Pergin' iſtuc prius diiudicare, quàm ſcis quid veri ſit? Noſti mores mulierum:

Dum moliuntur, dum comũtur, annus eſt.

Scena tertia.

O Iupiter, vbi nam eſt fides?

Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile.

In aurem vtramuis ociosè dormias.

Tu es iudex, ne quid accuſandus ſis, vide.

Actus tertij. Scena prima,

Senes eſt æquum ſenibus obſequi.

Vulgò audio adimere ægritudinem hominibus dici diem.

Deteriores omnes ſumus licentia.

Itan' comparatam eſſe hominum naturam omnium,

Aliena meliùs vt videant, & iudicent,

Quàm ſua? An eò fit, quia in re noſtra, aut gaudio

Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?

Scena ſecunda.

Aquilæ ſenectus.

Scena tertia.

Noui ego amantium animos, aduertunt

grauit.

grauiter quæ non cenſeas.

Actu quarto. Scena prima.

Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquum ſciunt?

Melius, peius, proſit, obſit, nihil vident niſi quod lubet.

Quanto tuus eſt animus natu grauior, tantò ſit ignoſcentior.

Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt vult, ſi res non ſinit.

Scena ſecunda.

In anguſtum meæ coguntur copiæ.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam ſubitò è faucibus.

Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit.

Scena tertia.

Amici res eſt vidēda in tuto vt collocetur.

Quid ſi nunc cælum ruat?

Scena quinta.

Dictum ac factum reddidi.

Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt.

Aliis ſi licet, tibi non licet.

Scena ſexta.

Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis fiet,

Quam inuitus facias. Loquitor paucula.

Actu quinto. Scena quinta.

Idem dictum eſt centies.

Nónne

Nónne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?
Mihi ad raſtros res redit.
Non auderet hæc facere viduæ mulieri, quæ in me fecit.

Scena ſecunda.

Diſce quid ſit viuere.
Matres omnes filiis
In peccato adiutrices auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe. Adoleſcens quàm maxima in
Spe ſitus erit, tam facillimè
Boni patris pacem in leges conficiet ſuas.

Scena quinta.

Hæc dum incipias grauia ſunt,
Dúmque ignores: vbi cognoris facilia.

EX ADELPHIS.

Actu primo. Scena prima.

VAh, quenquàm ne hominem in animo inſtituere, aut
Parare quod ſit charius, quàm ipſe eſt ſibi?
Qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore & liberalitate liberos
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.
Errat longè mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius eſſe, aut

ſtabilius
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Malo coactus,qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit,tantiſper cauet:
Si ſperat fore clã,rurſum ad ingeniũ redit.
Ille, quem beneficio adiungas, ex animo facit,
Studet par referre, pſ̃ens,abſensq; idẽ erit.
Hoc patriũ eſt, potius cõſuefacere filium,
Sua ſponte rectè facere, quã alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt.hoc q neqt,
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.

Scena ſecunda.

Homine imperito nunquàm quicquam iniuſtius:
Qui,niſi quod ipſe facit, nihil rectũ putat.

Actu ſecundo. Scena prima.

Accipiunda & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.

Scena ſecunda.

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum.
Spem pretio non emo.
Nunquam rem facies : neſcis ineſcare homines.

Scena tertia.

Abs quiuis homine, cùm opus eſt, beneficium accipere gaudeas.

Actu

Actu tertio. Scena tertia.

Iſtud eſt ſapere, nõ qđ ante pedes modò eſt
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt
Proſpicere.
Vt quiſque ſuum vult eſſe, ita eſt.
Vt homo eſt, ita morem geras.

Scena quarta.

Quàm eſtis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tã maxumè vos æquo animo ęqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
Nimia licentia
Profectò euadet in aliquod magnũ malum.

Actu quarto. Scena prima.

Lupus in fabula.

Scena tertia.

Omnes quibus res ſunt minus ſecundæ, magis ſunt neſcio quomodo
Suſpicioſi, ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter ſuam impotentiam ſe ſemper credunt negligi.

Scena quinta.

Credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?

Scena ſeptima.

Ita vita eſt hominum, quaſi cùm ludas teſſeris:
Si illud quod eſt maximè opus, iactu non cadit,

Illud, quod cecidit ſorte, id arte vt corrigas.

Actu quinto, Scena tertia.

Reprime iracundiam, atque ad te redi.
Vetus verbum hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quòd diſſimilis res ſit, ſed quòd is qui facit.
Ad omnia alia, ætate ſapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt.

Scena quarta.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, vt illa quæ te ſcire credas, neſcias:
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Re ipſa comperi,
Facilitate nihil homini eſſe melius, neque clementia.

Scena octaua.

Vitium commune omnium eſt,
Quòd nimiùm ad rem in ſenecta attenti ſumus, hanc maculam decet nos,

Effu.

Effugere.
Suo ſibi hunc gladio iugulo.

EX HECYRA.

Actu primo. Scena prima.

INiurium eſt vlciſci aduerſarios?
Ac qua via capiant te illi, eadẽ ipſos capi?
Liberali eſſe ingenio decet.

Actu ſecundo. Scena prima.

Proh deûm atque hominum fidem, quod hoc genus eſt? quæ coniuratio?
Vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant, nolintq́; omnia:
Neque declinatum quicquam ab aliarum ingenio vllam reperias?
Vno animo omnes ſocrus oderunt nurus:
Viris eſſe aduorſas æquè ſtudium eſt, ſimilis pertinacia eſt.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

Actu ſecundo. Scena tertia.

Aedepol næ nos mulieres ſumus iniquè æquè omnes inuiſæ viris
Præter paucas: quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo.

Actu tertio. Scena prima.

Matris ferre iniurias pietas iubet.
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias
Faciunt.

Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxis iras gerunt.
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Mulieres ſunt ferme vt pueri, leui ſententia.

Scena ſecunda.

Qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè dico:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam adfert.

Scena tertia.

Vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
O fortuna, vt nunquam perpetuò es bona.

Scena quarta.

Non hercle verbis dici poteſt
Tantum, quàm re ipſa nauigare incommodum eſt.
O fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquã es ingreſſus mare.
Parenti potius quàm amori obſequi
Oportet.

Scena quinta.

Homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multùm hæredem adiuuant.
Vide ne impulſus ira, prauè inſiſtas.

Actu quarto. Scena ſecunda.

Tute rem incommodam, vt quæque eſt, in ani

animum inducas pati.

Scena tertia.

Iſtuc eſt ſapere, qui vbicunque opus ſit, animum poſſis flectere.

Scena quarta.

Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?

Actu quinto. Scena tertia.

Tua quod nihil refert, percontari deſinas.
Multa ex quo fuerint commoda, eius
Incommoda æquum eſt ferre.

EX PHORMIONE.

Actu primo. Scena prima.

QVàm iniquè comparatum eſt, ij qui minus habent
Vt ſemper aliquid addant ditioribus.

Scena ſecunda.

Vt nunc ſunt mores, adeò res redit.
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere verba ei credere? Quæ inſcitia eſt,
Aduorſum ſtimulum calces?
Sciſti vti foro.
Nunquam æquè ac modò
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum & graue.
Quod fors feret, feremus æquo animo.

Scena tertia.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.

Scena quarta.

Laterem lauem.

Forteis fortuna adiuuat.

Actu ſecundo. Scena prima.

Omnes, cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè

Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant,

Pericla, damna, exilia: peregrè rediens ſemper cogitet aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ.

Communia eſſe hæc: fieri poſſe, vt ne quid animo ſit nouum.

Quicquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.

Noſtráne ea culpa eſt, an iudicum,

Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,

Aut propter miſericordiam addunt pauperi?

Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt,

Neque teſtimonij dictio eſt.

Scena ſecunda.

Vereor ne iſtæc fortitudo in neruũ erumpat denique.

Non rete Accipitri tenditur, neq; Miluio.
Cœna dubia apponitur.
Prima coitio acerrima eſt:
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, vt lubet, ludas licet.

Scena tertia.

Actum ne agas. Quod eſt ferendum, feras. Minue iram.

Scena quarta.

Quot homines, tot ſententiæ. Suus cuique mos eſt.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus, Reſcindi poſſe.

Actu tertio. Scena ſecunda.

Cantilenam eandem canis.
O fortunatiſſime, cui, quod amas, domi eſt.
Auribus teneo lupum.
Da locum melioribus.
Potior ſit, qui prior ad dandum eſt.

Scena tertia.

Dictum ſapienti ſat eſt.
Quærere in malo iubes crucem.
Solus eſt homo amico amicus.

Actu quarto. Scena prima.

Senectus ipſa eſt morbus.
Ego meorum ſolus ſum meus.

Scena ſecunda.

Cōmodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.

Scena tertia.

Quid ſi animam debet?

Scena quarta.

Si quid velis,
Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis, (Ironicôs dictum,)
Qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus vtile fuit; quàm hoc vlcus tangere?
In neruum potius ibit. G. Nihil eſt
Quin malè narrando poſſit deprauarier.
Gallina cecinit.

Scena quinta.

Mulier mulieri magis congruet.

Actu quinto. Scena prima.

Quàm ſæpe forte temere
Eueniunt quæ non audeas optare!

Scena ſecunda.

Noſtrate culpa facimus, vt malos expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus, & benignos.
His nunc præmium eſt qui recta praua faciunt.
In eodem luto hæſitas.
Vorſuram ſolues.
Præſens quod fuerat malum, in diem abiit.
Plagæ creſcunt,
Niſi proſpicis.

Scena tertia.

Vir viro quid præſtat?

Scena octaua.

Viduam extrudi, turpe eſt.

In deliros ſenes.

Quid vos (malùm) me ſic ludificamini
Inepti veſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo, nolo: rurſum cedò cape.
Quod dictum, indictum eſt: quod modò
erat ratum, irritum eſt.

Scena nona.

Verba fiunt mortuo.

APPENDIX SENTENTIARVM EX PROBATIſſIMIS

bатiſſimis quibuſque autoribus ſelectarum, præcipuè verò ex libris Apophthegmatum D. Eraſ. Roter.

DEVS.

ARBITRIO numinis res hominum ſurſum deorſumq; voluuntur & reuoluuntur.

Qui facinus arduum concipit animo, priùs à diis optare debet animum facinori parem.

Deorum, cùm ſint optimi natura, proprium eſt benefacere omnibus, nocere nemini.

Deus

Deus vnicus totius mundi monarcha, malis geniis ac impiis hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem eccleſiæ.

Deus omnium ſapientiſſimus, ſermonis eſt parciſſimi.

Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quàm ad opitulandum flectitur.

A diis optanda potius mens bona, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem.

Abſque prouidentia Dei nihil geritur in rebus mortalium, magisq; fidendum diuino fauori, quàm humanis conſiliis aut viribus.

Euentus rei in manu Dei eſt, & huic debetur gratia, ſi quid feliciter ceſſerit: ſed interim vult noſtram operam accedere.

Hominis eſt peccare, at Dei aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

Diis charior hominum eſt ſalus, quàm muta templorum ornamenta.

Dij qui quos velint poſſunt lædere; nec à quoquam lædi viciſſim, non nocent niſi improbis: homines hominibus ex æquo metuendi ſunt. proinde qui ſuperbè minantur aliis, aut dij ſibi videntur, aut non cogitant id quod minantur aliis, in ipſos poſſe recidere.

Numen

Numen magis delectatur frugalitate quàm optimis victimis.

Non eget Deus noſtris impendiis: amat autem homines, quorum neceſſitati poteſt illis impendiis ſuccurri.

Deus optimè nouit quid nobis bonum ſit, quid non.

HOMO. 2.

SIc homines ſecundis rebus effrænati, ſibiq; præfidentes, tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportet, vt perſpecta rerum humanarum imbecillitate, varietateq; fortunæ, reddantur imbecilliores.

Prius debet eſſe homini, vt malò accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Ferè fit vt de leuioribus malis querantur homines, grauiora diſſimulent.

Aequum eſt, vt homo ſe ſuis ac propriis bonis metiatur potiùs, quàm externis, quæ fortuna cùm libet dat: cùm viſũ eſt eripit.

Ciues mundi omnes ſunt homines.

Nullum eſt animal cui tam varia vox ſit, quàm homo.

Non magnæ artis eſt hominem eò propellere, quo ſuapte natura eſt pronus.

Nemo magis eſt hoſtis homini, quàm ipſe ſibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem, variasq; cupiditates adhibet

in

in conſilium.

Homo eſt, cui deeſt pecunia: homo non eſt, cui deeſt eruditio.

Homines ſunt ad voluptatem proniores, quàm ad virtutem.

Homo nulla re melius cognoſcitur, quàm oratione.

Homo expers philoſophiæ, ad omnem vitæ functionem eſt inutilis.

Mundus hic fanum eſt Deo dignum, in quo conſtitutus homo, ſemper honeſtè velut in conſpectu numinis omnia cernentis verſari debet.

ANIMVS. 3

HAbet hominis mens in alto illo ſilentio, corporis ſenſibus iam feriatis, aliquid diuinitatis, ſi ſeſe intenderit ad rerum ſublimiorem ſpeculationem.

Hominis animus eſt corpori ceu carceri incluſus, quod quò reddas habitius, hoc magis grauatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate conſtitutus, veros affectus prodit. Contra, quæ vigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in ſomnis.

Miſerior eſt egeſtas animi, quã corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vis ad extremam vſque durat ætatem.

Quod animo inſculptum eſt, niſi cum

vita eripi non poteſt.

Animus habet quo ſe delectet, etiam occluſis ſenſibus.

Vt ornamenta ingenij longè pulchriora ſunt externæ nobilitatis inſignibus: ita animus natura multò præſtantior eſt corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi ſunt cupiditates.

Animi domicilium eſt corpus.

In eruditis ac ſobriis vis animi non elangueſcit, ſed viget potius, augeturq; vſu & exercitatione.

Animus in corpore veluti præſidio collocatus eſt: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Animi robur & vis naturæ, magno vſui poſſunt eſſe Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec ſuperſtitioni eſt obnoxius.

BONA ANIMI. 4

IN animi bona nullum ius habet fortuna.

Tum externa bona reddemus nobis ſtabiliora, ſi quædam ſepoſuerimus, nec fortunæ volubili commiſerimus.

Fruſtrà parat opes, qui veris animi bo-

nis vacat.

Sola animi bona non ſunt violentiæ obnoxia, nec poſſunt à fortuna eripi.

VIRTVS. 5

Virtus abundè ſui eſt præmium, quicunque ſeruatur euentus.

Lacedæmonij, quoniam ſeueriores erant, & moribus incorruptioribus, belliq; gloriã potiſsimùm ſpectabant, contemnebant omnes artes quæ ciuium animos videbantur emaſculare, & à vera virtute ad otioſam oſtentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, ſed quantum efficiatur: ſiquidem hoc ſpecioſior victoris gloria, quo minus habet præſidij, præter virtutem.

Sæpe fit, vt hominis virtus magiſtratui per ſe contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conciliandis matrimoniis magis eſt ſpectanda virtus, quàm cenſus.

Præmiis, animi iuuenum ad virtutem accenduntur: quæ ſi detrahas, ipſa virtus elangueſcit.

Virtutis caput eſt caruiſſe vitiis.

Qui virtute præditi ſunt, iidem ſunt & nobiles.

Imbecillitas corporis frequenter impedit virtutis vſum.

Arctiora ſunt vincula virtutis quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Egregia res eſt iam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Non infimum erga Remp. eſt meritum, ſi non ſolùm te præſtiteris egregium virũ, ſed aliquem tibi ſimilem gignas, educesq; patriæ.

Qui nihil aliud habet quàm maiorum imagines, opinione nobilis eſt veriùs quàm re: At qui virtute præditus eſt, vnde manat illa vulgaris nobilitas, germanam ac natiuam habet nobilitatem.

Egregiorum meritorum conſcientia magnam homini fidem præſtat.

Virtus pulcherrimum genus eſt nobilitatis, quam ſibi quiſque propriis virtutibus conciliat.

Qui vera virtute præditus eſt, nihil ſpectat, niſi vt proſit Reipub.

Præmiis inuitatur virtus: at ignaui ignominia excitantur.

Non ſolùm honos artes alit, verùm & virtutem.

Laudibus humanis virtus non eget, ducit enim ſecum laudem ſuam & decus.

Studium virtutis hoc magis intendendum eſt, quò minus ſupereſt vitæ.

Voluptates non aliter quàm Sirenas ei prætermittendas eſſe, qui properat vt virtutem veluti patriam conſpiciat.

Virtus vſu magis diſcitur quàm lectione.

Virtus libris expreſſa, quodammodo picta virtus eſt.

Ille infeliciſſimè egenus eſt, qui nulla virtute præditus eſt.

Nihil ſapientia pulchrius, nihil virtute amabilius.

Iucunda eſt virtus eam exercentibus: vnde mirum eſt quoſdam ad id mercede velle conduci, vt bene viuant, cùm ipſa virtus abundè magnum ſui ſit præmium.

Vera Virtus nihil moratur hominum laudes: eas qui prædicant, plus debent iis quos laudant, quàm ipſis qui laudantur.

Non verè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Pulchrius eſt, bene faciendo, quàm potentia, vincere.

Vir bonus vndequaque venatur ſtimulos ad virtutem.

VERITAS. 6

VEritas in dicendo maximè probanda eſt, & is optimè dicit, cuius oratio congruit rebus, ex quibus petenda eſt orationis qualitas, potius quàm ex artificio.

Veritas multis verbis non eget: & rectius

ctius meminimus quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

PHILOSOPHIA. 7

QVi experimentis addiſcunt adminiſtrare regnum, licet ingenio feliciſſimo nati ſint, tamen & ſerò, & magno Reip. malo tandem euadunt boni reges. At qui philoſophiæ præmunitus præceptis accedit, ſi adſit mens integra, vix poterit ab honeſto deflectere.

Nemo philoſophiæ expers eſt idoneus regno.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt non ita commoueri, vt ab honeſto recedat.

Vulgatum eſt, neq; ſolem, neque aquam, neq; ignem magis vtilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtiis ac ſerpentibus noxiis vitalia quædã remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod vertat in ſuũ bonum.

Delicati pueri ad philoſophiam non ſunt idonei.

Turpiſſimum eſt philoſopho ſecus docere quàm viuit.

Is verè liber eſt, quem philoſophia liberum facit.

Philoſophum vt veſtis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

Philoſophia res eſt vſqueadeo difficilis, vt eam vel ſimulare, magna ſit pars philoſophiæ.

Natura dat viuere, philoſophia dat rectè viuere. Illa ad virtutem dociles, non doctos gignit.

Proprium eſt philoſophi mederi vitiis hominum.

Liberales diſciplinæ velut pediſſequæ ſunt moralis philoſophiæ, quæ cum primis habẽda eſt, & cuius gratia diſcũtur omnia.

Philoſophi libertas eſt moleſta omnibus.

Quod ars medica præſtat corpori, hoc philoſophia præſtat animo.

Non eſt idoneus philoſophiæ diſcipulus, qui ſtultũ pudorẽ non poſsit contemnere.

Sola Philoſophia præſtat vitam veram, tranquillam, ac ſuauem.

Solus philoſophus viros vincit.

Præſtantius eſt quod præſtat philoſophus, quàm quod orator.

Munus oratoris inferius eſt, quàm vt philoſopho conueniat.

Sponte mortem adſciſcere poſteaquam deſiit eſſe vſui ad vitam humanam, eſt veri philoſophi.

Quemadmodum equus indomitus ad

omnem modum incommodus eſt, ob inſcitias ac ferociam: ita qui rapitur affectibus, quos ſola domat philoſophia, ad omnem vitæ conſuetudinem inutilis eſt.

Vulgus legum ſcriptis arcetur à peccando, philoſophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectum eſt faciẽs, quæ lex iuſsit, nec à ſcelere temperans, quia lex vetuit: ſed quia nouit illud per ſe rectum eſſe, hoc per ſe turpe.

PROBITAS. 8

APud bonos in bona cauſa ſuperuacua eſt commendatio, quum ipſa res impetret quod precibus exoratur.

Probus vir ob loci infamiã non fit deterior: imò ex dignitate hominis honor loco additur: nec ſolus magiſtratus oſtendit virum, ſed vir oſtendit magiſtratum.

Bonorum probrum eſt, virum probum egere neceſſariis.

Probis viris & iniuratis eſt habenda fides: leuibus ne iuratis quidem.

Non verè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Immodica bonitas ſæpe contemptum parit.

Etiam improbis in neceſsitate ſuccurrit vir bonus: debetur enim hoc officiũ, ſi non meritis illius qui iuuatur, certè naturæ.

PRVDENTIA. 9

PRudentis eſt pro re nata nouare conſilia:at ſine cauſa ſubinde alium fieri, inconſtantiæ vitium eſt.

Prudentia vrbes bene gubernat, ac domat:nec cãtilenis, nec modis regitur ꝓbè.

Mederi maleuolis potius quàm vlciſci, prudentia eſt & ciuilitas.

In bello plus habet momenti vnus verè prudens & cordatus, quàm turba imprudentium. fit enim ſæpe vt cordati viri autores ſint victoriæ,ſoliq; fortes habeantur.

Vnus vir cordatus poteſt hoc totum præſtare quod Reipubl.intereſt.

Eſt vbi loquendum ſit ſeuerius, eſt vbi blandius, eſt vbi magnificentius, eſt vbi ſubmiſſius,eſt vbi iucũdius,eſt vbi durius: id,ſi fiat citra perfidiam, prudentia eſt.

Prudentis non eſt ob fortunæ ſucceſſum intumeſcere,quum ipſe ſit nihilo maior.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiaq;, quàm vires conſilij expertes.

Prudentis eſt naturæ ſuæ morbum agnoſcere,& vitio materiam præripere.

Regnum quod beneficiis & beneuolentia tenetur, perpetuum eſt : quod verò vi metuq;,non eſt diuturnum.

Parentum eſt obiurgare liberos, ſed intra domeſticos parietes : nec ea conuitia

ſunt eliminanda.

Solertia ac prudentia in conſiliis plus habent momenti in imperatore, quàm vires in prælιis.

Eſt prudentiæ infido diffidere, donec periculum feceris.

Tutiſſimus eſt murus prudentia: neque enim collabitur nec proditur.

Oculi prælucent toti corpori, nec vlla eſt virtus abſque prudentia.

Vbi plus eſt periculi, ibi maior adhibenda eſt cautio.

Hæc eſt præcipua pars boni conſultoris, diſpicere non ſolùm quid per ſe optimum ſit, ſed quid pro temporum ratione poſſit obtineri.

FORTITVDO. 10

APud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ ſi ſuſcipitur ob res honeſtas, magnam promeretur laudem: ſin ob turpes, non ſolùm non meretur fortitudinis laudem qui tolerat, ſed hoc miſerior eſt ac vir peior, quo conſtantius ſe geſſerit.

Non perinde refert quàm numeroſum militem educas in prælium, vt quàm fortem & exercitatum.

Maieſtas dignitáſque regia non veſtium ſplendore, ſed prudentia ac fortitudine pa-

randa eſt.

Non à militum numero pendet victoria, ſed à fortitudine reiq; gerendæ celeritate.

Magis refert quàm fortes viros habeat ciuitas, quàm quàm multos.

Viris fortibus non opus eſt mœnibus.

Ciuitas non eget mœnibus, quæ iuuentutem alit bellis idoneam.

Inſignis eſt tolerantia, quæ ex hoſte capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert vbi confligas cum hoſte, vt quàm ſtrenuè ſe gerat dux aut miles in bello.

Fortius eſt diutinam ſeruitutē quamuis duram perferre, quàm morte finire dolores, multoq; ſanctius eſt: quod docet Socrates, non eſſe fas animam de corporis præſidio decedere iniuſſu imperatoris.

Clypeus tuetur, ſed gladius fortitudinis organum eſt.

Extremæ ignauiæ eſt, tum non præſtare fortem animū, cùm audacia ſpem præbet incolumitatis, timiditas autem nihil aliud quàm certum promittit exitium.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circunſpectum.

Illi fortes non ſunt, qui quouis modo vitam contemnunt: ſed qui tanti faciunt virtutem, vt huius gratia vitam alioqui chа-

ram

ram negligant.

Excellentium virorũ eſt, negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiſcitur, à quibus etiam laudari turpe.

Aliquid concedendum eſt viris fortibus, & de Rep. benemeritis: & bene penſat linguæ vitium, qui factis egregius eſt.

Ciuitas pro ſaxis ac mœnibus, incolentium virtute munienda eſt, quos ſi iungat concordia, nullus poteſt eſſe murus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, at telo factum catapultæ, indiligentiæ ſignum eſt.

Nihil proſunt munimenta, niſi vir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum eſt inimicum ſuis ipſius armis opprimere.

Inertiæ genus eſt de fortitudine philoſophorum more diſputare, ſed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortium virorum eſt malè facere iis qui malo digni ſunt: non autem malè dicere.

Aduerſus fortunæ procellas tuetur ſapiētem animus impauidus.

Animus impauidus naturam pro lege ſequitur, cui ſi repugnet lex, eam contemnit.

Animus impauidus cupiditatum tumul-

tus ratione compeſcit.

Non eſt fortitudinis, ſed amentiæ, ſemet in vitæ diſcrimen coniicere.

Excelſi animi eſt, ingratitudine nõ deterreri à ſtudio bene merendi de omnibus.

Honeſta mors eſt, oppetere pro amicis liberandis.

Frequenter deſperatio magnũ robur addit animo, non minus quàm ſpes victoriæ.

Prius eſſe debet homini, vt malo accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Temeritatis eſt, non fortitudinis, ſubire periculum, ni ob cauſam grauem & honeſtam fiat. Animi fortis eſt mortem contemnere, quoties aut ineuitabilis neceſſitas vrget, aut cauſa grauis & honeſta ſuadet.

Egregium imperterriti pectoris eſt documentum, in cauſa honeſta piaq; nec certam mortem perhorreſcere.

FELICITAS. 11

NEmo appellandus beatus, niſi ad ſupremum vitæ diem peruenerit.

Tota hominis felicitas animi bonis metienda.

Felicitas honeſto metienda.

Poſt hanc vitam felices erunt, qui hîc piè iuſteq; vixerunt, non qui fictis cerimoniis fuerit initiatus.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis,

citatis, ſuam exaſperant calamitatem.

Qui feliciter abſoluit vitam, huic nihil ſiniſtri poteſt accidere, quod felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res ſunt ſecundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam vitam.

Nihil eſt ad veram felicitatem efficacius, quàm virtutem propter ſe amare, vitium propter ſe odiſſe.

Præcipua regum felicitas eſt, quòd nulli ſeruiunt.

Infelix eſt felicitas quæ hominem reddit inſolentiorem, eiq; non plauſum meretur, ſed lacrymas.

IVSTITIA. 12

CVm iuſtitiam oporteat eſſe clementia temperatã, quoties nacta eſt grauem interpellatorem, & minus habet inuidiæ, & plus impetrat gratiæ.

Fortitudinis nullus vſus eſt, niſi adſit iuſtitia. Quid verò fortitudine fuerit opus, ſi iuſtitia ſuum cuiq; vltrò cedens adfuerit?

Nihil vi præter æquum faciendum eſt.

Iuſtitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo poteſt eſſe iuſtitiæ tenax, qui ſuprà quã ſatis eſt, cõgerendi ſtudio tenetur.

Iure agere volẽtibus, non eſt opus armis.

Pro iniuſtis orare, fortaſſis humanitatis

eſt : at exorari,eſt à iuſtitia deflectentis.

Qui magnis in rebus ſe iuſtitiæ cultorem haberi velit, eum in paruis interdum illam violare oportet.

GLORIA. 13

PRæclarum eſt non aliud virtutis præmium ambire quàm gloriam, nec pacem hoſti vendere milite fraudato.

Fucis parta gloria, vt non eſt vera gloria, ita nec diuturna eſt.

Gloriæ ſtudiũ, amorẽ excutit voluptatũ.

Gloria vitæ anteponenda.

Honeſtius eſt vitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generoſæ mentis eſt, laudis potius honore teneri quàm pecuniæ.

Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honeſta.

Laus præmium eſt rectè factorum, & ea demum opitulans grata eſt, quæ adfertur in ipſo diſcriminis articulo.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non videndũ an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Viri forteis, gloria, virtutis præmio, contenti ſunt.

Parũ illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet veræ nobilitatis.

Excelſi animi eſt, quum præclara geſſeris,

ris, gloriam contemnere.

Vt vmbra corpus ſequitur, ſic virtutem gloria.

Primam oportet eſſe curam factorum: gloria nanq; vltro conſequitur.

Eximiam virtutẽ ſponte ſuum conſequitur decus. Nec vlla ſpecioſior ſtatua, quàm honorifica benè actæ vitæ memoria.

Præclarum facinus geſtum, monumentum eſt eius qui geſſit.

Quiſquis laudat victum, victoris gloriam illuſtrat.

Egregiorum meritorum conſciẽtia, magnam homini præſtat fidem.

MANSVETVDO *& comitas.* 14

MAnſuetudinem cum iuſtitia oportet eſſe coniunctam in principe.

Eſt quidem præcipua virtus in principe comitas & manſuetudo, verùm ob malum ingenium hæc ita temperanda eſt, vt principi ſua conſtet autoritas.

Principis in facinoroſos lenitas, quid aliud eſt quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos mãſuetudo nimia, inutilis eſt ciuitati.

Barbaricæ feritatis eſt in proſtratos ſæuire.

Ita temperanda eſt clementia, ne nobis

ſit

ſit exitio.

In colloquiis adhibenda eſt ſermonis comitas.

Comitatis eſt benignè polliceri; ſed quoniam omnibus opera præſtari non poteſt, eligendi ſunt quibus illam impertias.

Potentia clementia comitateq́; fit diuturna, ferocia breuis.

Non verè victor eſt qui iracundiæ vindictam flagitanti frænum neſcit imponere.

Beneuolentiam maximè conciliat benignitas.

Ira contentioq́; melius ſoluitur blandis verbis, & benignitate, quàm repugnando.

SOBRIETAS. 15

BOno ſtomacho ſatis eſt opſonium eſſe coctum, etiam ſi nihil accedat delitiarum.

Non eſt dignus nomine Romano, qui plus appetit, quàm quod ad victum frugalem ſatis eſt.

Immodicè bibere, quouis loco turpe eſt.

Sobrietas, ſalubrium conſiliorum eſt parens: neque enim vinoſi ad conſultandum ſunt idonei.

Facillimè viuit, qui pauciſſimis contentus eſt.

Fames & ſitis optimè condit omnia.

Qui paucis ac neceſſariis contentus eſt, ſibi

ſibi facit vilem annonam.
Expeditiſſima eſt ratio augendi cenſus, detrahere ſumptibus.
Tenue prādium optimè condit cœnam.
Optimum condimentum eſt fames.
Ebriis omnia in gyrum verſari videntur.
Studium ac victus parſimonia pallorem conciliant homini.
Sobrietas in primis decet principem.
Victus moderandus eſt, non ex rerum copia, ſed ex vſu ac neceſſitate naturæ.
Lacedæmoniis nulla non in re placebat ſimplicitas atque frugalitas.
Nihil ſimilius eſt inſano quàm ebrius.

VERECVNDIA. 16

PVdor vt multis ad honeſtas actiones obſtat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus reuocat.
Pudor, virtutis tinctura.
Probis viris vbique placet verecundia.
Honeſta formidoloſitas eſt, quæ à turpibus deterret.
Rubor probam indolem arguit, pallor non item.
Inutilis eſt verecundia quæ obſtat quominus negemus obſequium ad inhoneſta vocanti.
Pudor teneram ætatem optimè deterret à peccando: qui nuſquam non adeſt, ſi

quis

quis reuereatur ſeipſum.

Bonorum probrum eſt, virum probum egere neceſſariis.

PVDICITIA. 17

PRima laus pudicitiæ matronalis eſt, nulli notam eſſe, præter quàm ſuo viro quicum cubat.

Sat dotata venit puella, quæ pudicitiam, & honeſtos mores ſecum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur quàm ſimplici.

OBEDIENTIA. 18

IMperare & parere imperio, ars omnium pulcherrima: quæ duæ res à ciuibus excludunt ſeditiones, & tuẽtur concordiam.

Non ſunt gerẽdo magiſtratui idonei, qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi.

Parere dicitur, qui quod didicit optimum eſſe factu, facit.

MODERATIO ET *mediocritas.* 19

DEcet eum, qui multa poſſidet, non pro libidine, ſed pro ratione viuere.

Pernicioſæ ſunt diuitiæ, ni adſit animus diuitiis ſuperior, qui poſſit earum vſum non ex copia, ſed ex neceſſitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, qui vati triſtia nuntianti non tantùm non ſuccenſuit, vt principum vulgus ſolet, ſed

& vitæ & famæ eius conſultum voluit.

Hîc temperantia adhibenda eſt, vt princeps nec amicos alienet tyrannica ſæuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti, ad quiduis audendum præter ius, aduerſus plebeios, qui nimium irritati ſæpe reges ſuos excuſſerunt.

Satis vindictæ eſt, quod licet quum libet vlciſci, quum illis nihil aliud reliquum ſit quàm malè loqui.

Moderata vitæ cura calcar addit ad fortiter agendum, & immodicus mortis pauor ab egregiis factis deterret.

Quæ moderata ſunt, in longum tempus durant, & hoc ipſo meliora ſunt.

Non eſt tutũ eos maledictis irritare, quibus in manu eſt quum velint reipſa lædere.

Hoc non ſolùm moderationis & clementiæ, verumetiam eximiæ cuiuſdam magnanimitatis eſt documentum, ingratorum ſibilos regem negligere.

Nihil aure tyranni violentius: apud bonos etiam principes admonendi libertas verbis placidis eſt temperanda.

Calor ætatis vix ſinit iuuenes ſeruare modum.

Mediocritas in omni re eſt optima.

Quod excedit modum, tametſi vitioſum eſt, tamen ad exercitandum aliorum ſo-

cordiam conducibile eſt.

Tutiſſimum eſt mediocribus ac parabilibus delectari.

INNOCENTIA. 20

NOn miſeri ſunt, quibus præter meritum, incolumíque innocentia accidit aliqua calamitas: ſed ij verè deplorãdi, qui ſua ſponte diſceſſerunt ab honeſto, etiamſi nulla ſequatur calamitas.

Certius innocentiæ ſignum eſt, ita rem gerere, vt nemo velit accuſare, quàm ſi poſtulatus elabaris è iudicio. Elabuntur interdum & nocentes. At qui abſoluitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circunfert.

Innocentem punire ſcelus eſt: culpam interdum condonare, in gratiam honeſti deprecatoris, humanitas eſt.

Expedit ad bonos mores, vt in iudiciis ſuccumbat prauitas, vincat innocentia.

AEQVALITAS. 21

AEqualitas, pacis & tranquillitatis eſt altrix, inæqualitas verò ſeditionis ſeminarium.

Aequalitas & ad frugalitatem & ad concordiam in primis conducit.

Aequalitas occaſionẽ murmuris excludit.

Malus ciuis ille eſt, cui non ſatis eſt id, quod cæteris ſatis eſt.

Inter

Inter quos eſt æqualitas, & ex æqualitate cõcordia, ij tutiores ſunt ab hoſtiũ incurſu.

AMICITIA. 22

AMicitia eſt animorum coniunctio, quos non dirimit locus.

Non eſt aliquid amicis quibus fidimus committendum, quod ſi effutiant, pariat nobis infamiam.

Hoſtes in hoc vtiliores nobis ſunt quàm amici, vt errata noſtra cognoſcamus, & cognita corrigamus.

Inſolenter vtentes rebus proſperis amici deſtituunt.

Aliquouſq; amicis gratificandum eſt, ſed citra violationem religionis.

Quemadmodum non quæuis damus omnibus, ita ſpectandum eſt cui in qua cauſa gratificemur.

Nimia amicitia cauſam aliquando dat odio.

Nulla poſſeſſio melior eſt, quã amicitiæ.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici admonendi non modò manifeſtè, ſed cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta eſt ad reprehenſionem, ſed iucunditatem.

Non vtilitatis cauſa amicitia expetenda eſt.

Qui commodi gratia ſunt amici, ſublata commodi ſpe deſerunt amicitiam.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Sic ama tanquam oſurus, & ſic oderis tanquam amaturus.

Amicis minari, parum eſt humanum.

Rebus proſperis aduolant quilibet etiam minus amici: qui verò adſunt reſtante fortuna, hi verè ſunt amici.

Reuerētiæ comes eſt amor, metus odiū.

Vt illis ſtatuas faciendas committimus, à quibus videmus aliquot ſtatuas eleganter factas: ita non ſunt in amicitiam admittendi, niſi quos cognouerimus erga alios perſtitiſſe fidos & vtiles amicos.

Maior vtilitas eſt à fidis amicis, quàm à vaſis: & plus damni eſt, niſi deligas.

Non fucanda facies, ſed animus honeſtis ſtudiis exornandus eſt: hæc enim forma veros conciliat ac perpetuos amicos.

Nullum eſt grauius teſtimonium, quàm inimici de inimico.

Amici plerunq; obſtant, ne liceat vbique rectum clauum tenere.

Amicos ſecundæ res parant; aduerſæ probant.

Inſtabiles quorundam ſunt amicitiæ, qui conſequuti quod volunt, negligunt amicum.

cum, iidem dum ſperant, obſeruiunt.

Amicus ab amico quod eſt iniuſtum non debet petere.

In amico fido diffidere, prudentiæ eſt.

De amico humanius eſt bene ſperare, quàm diuinare peiora.

In rebus afflictis potiſſimum fidis amicis vtendum eſt, qui vel re opitulentur, vel conſolando moleſtiam mitigent.

Non ſatis eſt ſi comites nos præbeamus amicis, ſed comitati comes eſt adiungenda benignitas.

Inconſtantes & perfidi amici ſunt, qui amicitiam commodo metiuntur, cuius ſpe adempta, protinus ab amicitia recedunt.

Reuerentia cum amore coniuncta eſt. Metuimus autem illos maximè quos odimus. Hæc puero maximè debetur.

Quiſquis docet, admonet, inſtituítque ad virtutem adoleſcẽtes, vtique amat: atque is demum verus eſt amor. Nam qui vulgò dicuntur amare, ſuum venantur commodum, cum incommodo adamati.

Vulgatum eſt neq; ſolem, neque aquam, neq; ignem magis vtilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodũ periti medici ex beſtiis, ac ſerpentibus noxiis vtilia quædã remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decer-

pere aliquid quod vertat in ſuum bonum.

Grauiſſimè lædunt amici qui expiſcantur arcana.

Arctiora ſunt virtutis vincula quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Amicitia, facit omnia communia.

Non eſt bonus amor aut ſyncerus, niſi quem conciliat virtus.

Is verè & conſtanter amat, qui iudicio amat.

Illi ex animo ſunt amici, qui principem magis amant quàm timent.

CONSILIVM. 23

IN conſultationibus non ſolùm quid ſit pulcherrimum ſpectandum eſt, ſed quid fieri poſſit.

Inconſulta conſilia nonnunquam feliciter cedunt.

Conſultius eſt ſe non committere periculo, quàm dare operam vt ingreſſus periculum temet expedias.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus ſenilibus vtendum.

Non ſemper tutum eſt regibus optimum dare conſilium.

Omnes ægrotis damus recta conſilia: ſibi verò pauci conſulunt.

Ad bene conſulendum non refert quàm

ſis vocalis, ſed quàm opportuna ſuadeas.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiáque,quàm vires conſilij expertes.

ELOQVENTIA. 24

AT fabula nõnunquã exploditur vitio hiſtrionis, ita ſæpe melior cauſa vincitur à peiore, patroni infantia ſtultitiáve.

In teſte ſpectatur fides, in patrono eloquentia.

Actori voce opus eſt quæ vincat multitudinis fragorem: orator talis eſſe debet vt populus ipſum vltro tacitus & attentus auſcultet.

ARS. 25

ARs omnis à naturali ſimplicitate recedit,ita dolo affinis eſt.

Quæ per ſe triſtia ſunt, ea decet arte exhilarare.

Prorſus contemnendum eſt imperitæ multitudinis iudicium, quum artis abundè magnum præmium ſit ipſa conſcientia.

Quã quiſq; nouit artem,eam canat licet.

Principum eſt ignominia non artis, ſi caret ſuis præmiis.

Ex minimo veſtigio, artifex cognoſcit artificem.

Citò nata, citò pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem.

Conſultum eſt vnumquenque in ea ſe

arte exercere, in qua valet plurimùm.

Quæ natura deformia ſunt, plus habent & artis & voluptatis in tabula.

Illud potius artis eſt, quæ magna ſunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur, & contra.

Nemo rectè de artificio poteſt iudicare niſi artifex.

Ex minimo artificio agnoſcitur artifex.

Artes bonæ vbique ſunt in pretio, nec poſſunt à fortuna eripi.

ORATIO. 26

VT in nummo non ſpectatur elegantia ſculpturæ, ſed pondus ac materia: Ita non refert quàm ſit elegans oratio, ſed quàm grauis & vtilis.

Loquentis orationem commendat forma, rurſúſque oratio compoſita gratiam addit formæ.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

AVTHORITAS. 27

MAgno obuióque lucro autoritas eſt anteponenda.

Primùm autoritas ac fama tardè paulatimq; nec ſine negotio parãtur: at qui iam innotuit, facilè magnam aſſequitur laudẽ.

BENEFICIVM. 28

BEneficij accepti meminiſſe, dati obliuiſci oportet.

Ingra

Ingratitudo erga bene meritum, morte plectenda.

Beneficij memoria breuiſſima, at iniuria ſolet eſſe tenaciſſima.

Benefacta benefactis addenda ſunt: ne ſi deſinamus benefacere, obſoleſcat priorum benefactorum memoria.

SENECTVS. 29

SEnibus ita viuendum eſt, vt adoleſcentibus exhibeant rectè viuendi formam.

Peculiaris querela eſt ſenibus de rebus in deterius prolapſis.

Senectus multis nominibus vulgò malè audit.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus vtendum ſenilibus.

Optimum eſt viaticum ad ſenectutem eruditio.

Magna pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit ſenectus, ab intemperantia vitæ proficiſcitur.

IVVENTVS. 30

AEtatem teneram optimè deterret à peccando pudor: qui nuſquam non adeſt, ſiquis reuereatur ſeipſum.

Iuuenili ætati remedium adhibendũ eſt pro ſupplicio.

Quemadmodum tinctores eum potiſſimum colorem inducunt, quo vident ho-

mines maximè delectari: ita iuuentus ad ea ſtudia potiſſimùm incumbit,quibus populus defert honores.

Iuuẽtus corrumpitur,ſi permittatur otio luxus ac malorum omnium magiſtro.

Magna res eſt, iam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Quæ proſunt iuueni,nocent ſeni,& contra quæ iuuant cælo tepido, lædũt frigido.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potiſſimùm imputandum eſt.

SAPIENS. 31

SApiens non niſi cùm res poſtulat, pluribus verbis quàm opus ſit vtitur.

Fallit tragœdia tractãs argumenta conficta,ſed adeò ſcitè vt vera credãtur: iuſtior autem ille videtur qui fallendo prodeſt: & ſapientior eſt qui per fictas fabulas diſcit quid ſit turpe, quid ſit honeſtum.

Vir eruditus ac ſapientia præditus, non perit niſi graui Reipub.diſpendio.

Pro varietate occaſionum vir probus & ſapiens ſæpenumero cogitur mutare conſilium, quum ſcriptura nunquam mutetur.

Sapiens,vates eſt optimus.

Nulla mœnia tam ſunt munita, quin machinis aut ſuffoſſionibus, aut, vt nihil horum,proditione capiantur: at ſapientis de-

creta ſunt inexpugnabilia.

Sapienti nihil peregrinum eſſe debet, niſi quod cum vitio ſit coniunctum.

Silentio ſtultitiam tegere, eſt pars aliqua ſapientiæ.

Sapiens ſecum in pectore circumfert, quo ſe commendet quibuſlibet.

Inſipiẽtis eſt dolere amiſſis potius quàm gaudere relictis.

MEMORIA. 32

NOn expetenda eſt honorifica memoria, niſi rectè factis promerita eſt.

Tantũ ſcimus, quãtũ memoria tenemus.

Facilè meminimus quæ volumus, at non licet obliuiſci quæ volumus.

Tenaciſſima eſt iniuriæ memoria, at beneficij breuiſſima.

Veritas multis verbis nõ eget: & rectius meminimus quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

Memoria hominum eſt adeò labilis, vt ægrè reperias duos, qui quæ ſimul audierunt, eodem modo referant.

PATRIA. 33

EGregiè inculpatus eſt, cui nihil obiici poteſt præter patriam.

Nemo patriæ parẽ refert gratiam, etiam ſi vitam impendat.

Non tam refert vnde natus ſis, ſed qui ſis.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non infimum erga Rempubl. eſt meritum, ſi non ſolùm te præſtiteris egregium virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas educesq; patriæ.

Non videndum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Vrbis libertas eſt vita charior: nec turpiter occumbit, qui pro pratria pugnans moritur.

Patriæ periclitantis potius habenda eſt ratio, quàm priuatæ incolumitatis.

Reipub. ſubleuandæ curis immori pulchrum eſt: at patriam in extremo diſcrimine noſtra ceſſatione deſeri, turpiſsimũ eſt.

RESPVBLICA. 34

RESpublicæ nullo munimento tutiores ſunt quàm virtute ciuium.

Publica vtilitas anteponenda eſt odio priuato.

In Republ. bene inſtituta omnia proficiunt in melius.

Animi robur &, vis naturæ magno vſui poſſunt eſſe Reipub.

Vnicuique pluris facienda eſt vtilitas communis quàm propria.

Quiſquis alienam Rempub. vehementer adamat, ſuam quodammodo vituperat.

Ea Reipub. ſpecies non eſt vtilis ciuitati, quam

quam nemo velit eſſe in ſua familia.

Reſpubl. duabus rebus continetur, præmio & pœna.

Reſpub. malè morata eſt, vbi licet impune maledicere nihil mali commeritis.

Tempore pacis, magis quàm belli, Reip. viget autoritas, vt ius habeat decernendi, quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem cenſuerit conducere.

Qui ſunt iracundioris ingenij, ad diſciplinas quidem idonei ſunt, ad gerendam Remp. non item.

Multò abſurdius eſt ei commendare Remp. quum gubernandi artes non tenet, quàm ſi aſinum pro equo adhibeas aratro.

Priuata ſimultas poſthabenda eſt Reipub. commodis.

Non infimum erga Rempubl. eſt meritum, ſi non ſolùm ipſe te præſtiteris egregium virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas educesq; patriæ.

Hoc præcipuum vulnus eſt omnium Rerumpub. quòd omnia munia per vicarios adminiſtrantur, interdũ alteros ac tertios.

Priuati affectus vtilitati publicæ poſthabendi ſunt.

In omni negotio magni refert quales ſunt, quibus gerẽdæ rei creditur autoritas.

Publicæ ſaluti priuata incolumitas eſt

poſt-

poſtponenda.

Reipubl.corruptela non alia magis ex re naſcitur quàm ex delitiis.

Qui præclaros viros eiiciunt è ciuitate, Rempubl. lædunt potiùs quàm eos quos expellunt.

Inutile eſt Reipub. ſubinde mutare duces,ſed ſatius eſt quem idoneum ac fidum nactus ſis,eum non mutare.

Non poteſt conſiſtere Reſpub. vbi non eſt honos virtuti,nec pœna ſceleroſis.

Reipub.dignitas,præferenda eſt priuato commodo.

LEX. 35

IN Repub. bene inſtituta ſuprema autoritas eſt legibus deferenda : nec vlli magiſtratui fas eſt quicquam contra leges publicas tentare.

Non aliunde florent Reſpub.quàm ſi legum vigeat autoritas.

Ibi tyrannis oriri non poteſt, vbi ex arbitrio priſcarum legùm geruntur omnia.

Norma coniugis vir eſt, quæ rectè viuit, ſi ille publicis legibus obtemperet.

Negotium quod pro legibus ac iure ſuſcipitur,oportet omni carere iniuria.

Legibus conuenit autoritas in homines, non contra.

Multò pulchrius eſt ac difficilius regnũ

rectis

rectis legibus ſanctisq; moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Qui contra leges aliquid admiſerit, non conuenit vt regi opituletur.

Leges non omnia præſcribunt, at virtutis regula docet vbique quid ſit honeſtum, quid turpe.

Qui legibus ac magiſtratibus neſciũt obſequi, non ſunt gerẽdo magiſtratui idonei.

Vbi ſumma eſt legum autoritas, ibi eſt minimum tyrannidis.

Quiſquis violat leges, nõ vnũ ciuẽ lædit, ſed totam Remp. quod quidem in ipſo eſt.

PRINCEPS. 36

PRincipi non minus indecorum eſt & perniciosum, inhoneſtis inſtitui, quàm naſci.

Principi non quælibet artes diſcendæ ſunt, ſed hæ duntaxat quæ tradunt rationẽ rectè adminiſtrandi regnum.

Principi non omnes literæ conueniunt, ſed eæ quæ politicen tradunt, aut ethicen, quæq; rectè ac ſecus geſtorum exempla commonſtrant, id quod facit hiſtoria.

Domini tantũ timentur à ſeruis, quantum mali metu coërcentur, quos non corrigit pudor. Pater quoniam liberis conſulit potius quàm ſibi, diligitur ab illis, ſic vt autoritatem comitetur reuerentia. Aduerſus

hos

hos adeò non eſt opus ſatellitio, vt nõ aliud ſit ſatellitium fidelius illorum ſtipatu.

Quòd ſi rex beneuolentia ac benefactis adiungeret ſibi ciuium animos, non eſſet opus barbarico cõductitioq́; ſatellitio, ſed nullos haberet corporis ſui cuſtodes tutiores quàm ciues, erga quos patris gereret affectum. Porrò quibus placet hoc dictum, Oderint dum metuant, nullos magis habent ſuſpectos, quàm quibus oportebat maximè confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi..

Principis eſt non mollitie delitiíſve, ſed temperantia ac ſapientia priuatis hominibus antecellere..

Principem facere quod ab aliis fieri velit, genus efficaciſsimum eſt exhortationis.

Bonus imperator legum imperatis parere debet..

Imperatoris officium eſt, erga rebellantes audacia, erga ſubiectos beneuolentia vti.

Rex veluti legum eſt architectus.

Non conuenit vt regi opituletur, qui contra leges aliquid admiſerit.

Multò regalius eſt condere vrbes, quàm conditas demoliri..

Breuiloquentia principem decet & Laconem.

Quod decet plebeium, non ſemper decet:

cet principem.

Multũ habet momenti principis integritas: ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Regem naſci nihil magni eſt, at regno dignum ſe præſtare maximum eſt.

Glorioſius eſt regnum virtute partum, quàm ſi hæreditate obuenerit.

Bono principi nihil iucundius eſt ciuium concordia, at tyranno nil formidabilius.

Quemadmodum qui medendi eſt imperitus, non ideo medicus eſt, quòd vulgo medicus appellatur: Ita non ſtatim princeps eſt, aut magiſtratus, qui populi ſuffragiis declaratus ſit, niſi artem gubernandæ ciuitatis nouerit.

Qui fauentibus vult vti ciuibus, ad multas iniurias conniuendum eſt.

Plurimum vtilitatis ex principum ſapientia naſcitur.

Quicquid pugnat cum legibus, hoc velut inſciente principe tentatum haberi decet: cùm ipſe nil aliud ſit quàm legũ miniſter.

Vbi reges non naſcuntur, ſed ciuium ſuffragiis eliguntur, hoc ipſo publicis calculis princeps iudicatus eſt cæteris melior, quòd ad regnum aſcitus eſt.

Nemo principatum debet ſuſcipere, niſi melior ſit his in quos ſuſcipiat: Debet enim princeps virtute præcellere cæteris ciuibus

quibus præeſt.

Nihil principi magnificentius, quàm ſi ditionem quam accepit, reddat ſtatu meliore.

Decet principis autoritatem ſartam tectam vbique præſtare.

Quemadmodum Deus vnicus totius mundi monarcha, malis geniis ac impiis hominibus nõnunquam abutitur ad vtilitatem Eccleſiæ: Ita principes cordati norunt & probis & improbis vti: non quòd ipſi per malos aliquid mali faciant, ſed quòd per malos puniant malos.

Turpiſſimum eſt regi vacare vnquam à Reipub. negotiis.

Principibus in priuatis offenſis, debet eſſe ſatis potuiſſe vlciſci.

Is optimè ducis nomine fungitur, qui res hoſtium quàm maximè cognitas habet.

Eſt principis munus vnicum aliis proſpicere, & publicis conſulere commodis.

Tum maximè principi inuigilandum, cùm populus maximè indulget genio: neque oportet vnquam principẽ genialiter viuere.

Solertia ducis non ſolùm terrorem eximit animis militum, verùm etiam commoda interpretatione addit alacritatem.

Nomenclatorum laus eſt quàm plurimos noſſe: at egregij ducis eſt, ob egregia

in-

in Rẽpub. merita nulli ciuiũ ignotum eſſe.

Præſtat principem è philoſophiæ præceptis haurire ſapientiam potius, quàm experimentis (vt vocant) miſeram colligere prudentiam.

Regi nihil prius aut charius eſſe debet probis ac fidis amicis.

Principe dignius eſt, honorem & opes eorum quibus imperat, augere potius quàm imminuere.

Non minus cogitur princeps obſeruire populo, quàm populus principi: niſi quòd princeps id facit cum dignitate: alioqui re vera mutua ſeruitus eſt.

Vt nulla re melius conſtabilitur imperium, quàm ciuium beneuolentia: ita difficillimum eſt iam regnum adminiſtranti, erga quoſlibet eſſe humanũ: non ſolùm quòd regia poteſtas oppoſita ſit inuidiæ, verùm etiã quòd Reſpub. nõ poſſit eſſe incolumis, niſi ſcelera ſuppliciis coërceantur.

Præcipua regũ debet eſſe cura, vt cognoſcendis cauſis viros præficiãt incorruptos.

Non tam magnum eſt regnum adipiſci, quàm promeruiſſe.

Imperatoris eſt, ciuium multorum ſalutem, ſuæ vnius anteponere incolumitati.

Regibus temperanda eſt humanitas erga ciues, vt interim regiam tueantur autoritatem.

ritatem.

Præcipua regum ars eſt nullum reiicere, ſed ad publicam vtilitatem omnium operam accommodare.

Eſt animus principis verè philoſophicus, qui nouit etiam ex inimicis capere vtilitatem: nec quod vulgus ſolet, hoc tantùm ſpectare, vt maledicos afficiat malo, ſed vt ipſe minus malus reddatur, illorum maledictis admonitus.

Pulchrius eſt bonum præſtare ducem, quàm quemuis militem.

Regi nihil beneuolentia firmius aut munitius eſſe poteſt.

Regnum armis & auſteritate frequenter paratur, ſed non niſi honeſta opinione ciuiumq; beneuolentia retinetur.

Magni refert vt bonus princeps quàm diutiſſimè viuat.

Multum regis habet, qui ſcitè regis perſonam poteſt gerere.

Rex non honeſti iuſtiq; regula, ſed honeſti iuſtiq; miniſter eſt.

Bonus princeps, qui magis à ſuis diligitur quàm timetur, habet quicquid ciues poſsident.

Ad priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: iis quæ Remp. lædunt, decet eſt ſeuerum.

IMP

IMPERIVM. 37

BEllum non niſi iuſtè ſuſcipiendum, imperiumq́; virtute partum, virtute tuendum.

Cum multis pugnet oportet, qui multis vult imperare.

Virtute propagandum eſt imperium, nõ dolis aut pecunia.

Graue documentum vniuerſis imperia virtute parari: auaritia, luxu, delitiisq; vel perire, vel verti in tyrannidem.

Nemo idoneus eſt magiſtratui, qui non poteſt diſſimulare multa præter æquum & bonum facta.

Philoſophia vel imperium, non tollunt affectus.

Imperator per omnem vitam in Reipub. negotiis verſari debet, nec à domeſticis delitiis ad imperium accerſiri.

Nihil difficilius quàm bene imperare.

LIBERTAS. 38

PRæſtantius eſt ſuam ſeruare, quàm aliis adimere libertatem.

Nemo liber, qui ſeruit cupiditatibus.

Nullum imperium ſpecioſius & liberius, quàm ſi quis animo ſuo poſsit imperare.

Nulla voluptas viris ingenuis ſuauior eſt libertate.

Vbi regnat luxus, ibi libertas diu non

poteſt eſſe.

Libertas vrbis eſt vita charior, nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Quoniam moriendi poteſtatem nullus hoſtis poteſt eripere, quiſquis mortẽ contemnit, habet quo quum vult ſemet in libertatem aſſerat.

Peſſimus eſt imperator, qui ſibi non poteſt imperare.

Liberi non ſumus, quando alicui conſulimus, vtilitatis, aut alicuius rei gratia.

In ciuili cõſeſſu cuique liberum eſt quæ videntur dicere.

Non eſt verè liber, niſi cuius animum ſpe metuq; liberauit ſapientia.

Inhumanitatis eſt, ſi princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus. Sed perniciosum eſt illis licere quicquid libet.

Is verè liber eſt, quem philoſophia liberum facit.

Peſtilentiſſimum genus eſt adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Hæc nõ minima laus eſt ſeruorum, nolle fugere, ſi liceat: at nolle tyrannicam ſeruitutem commutare libertate, ſi detur opportunitas, animi ſeruilis eſt.

Omnibus regibus natura inuiſa eſt populi libertas.

Seruus

Seruus eſt qui ſuis cupiditatibus imperare non poteſt.

Libertas bene magno emitur, nec ſine negotio ſeruatur.

Qui ſeruit vitiis, verè liber non eſt dicendus.

Qui multis eget, liber eſſe non poteſt.

Ibi iuſtitiæ locus non eſt, vbi vt quiſq; potentior eſt, ita licentius opprimit imbecilliorem.

Non verè liber eſt, quiſquis ingenuus natus eſt.

Nil beatum ſi abſit libertas.

Libertas quamuis inops, omnibus diuitum delitiis præferenda eſt, vbi ipſa minuitur.

FAMA. 39

FAma velut ordo quidam eſt hominis.

Inſanus eſt, qui pro nihilo habet quæ ſit opinione apud ſuos.

Honeſtius eſt fama quàm pecunia diteſcere.

Iactura rei facilè ſarciri poteſt: fama contaminata vix vnquam diluitur.

Qui loquitur quæ ſunt optima, & facit quæ honeſtiſſima, famam honeſtam habebit.

Eximiam virtutem honeſta fama vltrò comitatur: ac generoſis animis amor lau-

dum veluti ſtimulus ad præclara facinora innatus eſt.

Satius eſt ad parandum honeſtã famam, vnum quiddam inſigne prædicere, quàm de friuolis quibuſlibet diuinare.

Præſtat vno opere edito, ſed egregio, parare famam eruditionis, quàm minus accuratè ſcribere de ſingulis.

Regiũ eſt, cùm benefacias, malè audire.

Primùm autoritas ac fama, tardè paulatimq;,nec ſine negotio paratur: at qui iam innotuit, facilè magnã aſſequitur laudem.

Vrbis celebritas nonnihil facit ad illuſtre nomen.

Sequitur fama fugientem, & ob idipſum auidius expetitur, qui ſcholam vitat.

EXERCITIVM ET *Exercitatio.*

Moderati labores corpora reddunt firmiora.

Exercitatio plus habet momenti ad honeſtatem, quàm natura.

Exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas vires.

Hominis ingenium ſi exerceatur, ad res optimas eſt accommodum, ſin ad vitia degeneret, longè eſt infra mutas pecudes.

Inuita Minerua fruſtra laboratur, rectè dicitur

dicitur à doctis, exercitatio conſummat eruditionem.

HONOR. 41

HOnor non autoritati, ſed meritis tribuendus eſt.

Honor non ſolùm alit artes, verumetiam virtutem.

Honor eſt virtutis merces & præmium.

DIVITIAE. 42

POtentes non oportet humiliorum dictis admodum commoueri.

Stultiſſimũ eſt locupletes pugnare cum his quibus non eſt multum quod eripiatur.

Diuitibus opus eſt multis præceptis, vt frugaliter viuant, vt corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitioſo cultu delectentur, aliaq; innumera, quæ omnia ſeipſam docet paupertas.

Immodicæ poſſeſſiones vt non ſine negotio parantur, ita non abſque lite perueniunt ad hæredes.

Hoc miſerius egeni ſunt diuites, quòd non intelligant quàm pretioſa, quàm neceſſaria re careant.

Externis bonis homo nihilo fit melior.

Nihil eſt tam munitum quod auro non expugnetur.

Iniquæ ſunt diuitiæ, quæ virum reddunt deteriorem: at fortibus viris non eſt opus

pecunia.

Ii non facilè parent ſalubribus monitis, qui ſucceſſu rerũ elati ſibi felices videntur.

Nulli vitio datur ea ſibi parare, quibus opus eſt ſi deſint: nec hîc ſpectanda eſt ætas, ſed egeſtas.

Fruſtra parantur bona, ſi qui parauit, tueri neſciat.

Inter egenos habendus non eſt, qui bonas artes ac probos amicos ſibi parauit, certiſſimum ſenectutis viaticum.

Diuitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnũ migrat in cornua.

Opes ac nominis ſplendor conciliant inuidiam.

MORES. 43

NOn minus intereſt quos aſciſcas præceptores, quàm quos nactus ſis parentes. Etenim vt liberi referunt fermè maiorum ingenium vnde prognati ſunt, ita præceptorum vitia demigrant in quos inſtituunt. Et honeſtæ vitæ inſtitutio potiſſimum ab illis petenda eſt, qui virtutem ipſis factis præſtiterunt, non ab iis qui compoſitis arte verbis de virtute nugantur.

Sola virtus primùm ac ſtatim à teneris vnguiculis diſcenda: nec vlla æui portio artibus friuolis danda, quæ vt in pueris habent oſtentationem plauſibilem, ita nec

grandibus decoræ ſunt, nec ad ſeria vocatis vtiles.

Quemadmodum canes ad venatum habiles reddit educatio, ita viros bello & Reipub. vtiles reddit recta inſtitutio.

Viſum eſt Laconi ineptum, per omnem vitā de virtute diſputare, veluti de re controuerſa: cùm oporteat à prima ſtatim adoleſcentia habere certiſſima decreta de honeſto impreſſa animo, & ſecundum virtutem exerceri, nō quærere, quemadmodum faciunt philoſophi, qui magna contentione inter ipſos de ſummo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidem conſentientes quid ſit virtus ac beatitudo.

Ne nobis quidē nobilitas quam miratur hominū vulgus, ductumq́; ab Hercule genus profuerit, niſi ea geſſerimus, per quæ ille mortalium omniū clariſſimus ac generoſiſſimus extitit, ac per omnē vitam quæ honeſta ſunt & diſcamus & exerceamus.

Eruditi qui ſunt, recteq; educati, probant quid pro ratione temporis expediat.

Satis eſt ciues honeſtè fuiſſe inſtitutos, ſi ſua ſponte videbunt, quid pro tempore facto ſit opus.

Multū habet momenti principis integritas, ſed multo plus ciuium recta inſtitutio.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id

primæ

primæ ætatis formatoribus potiſſimum imputandum eſt.

Mores ſunt vulgarium, vt alienæ inuideant, ſuam autem deplorent ſortem.

Suadet loquentis vita, non oratio.

Nō abſq; diſcrimine mores ciuitatis corruptæ vitiis ad meliorē frugē reuocantur.

Quemadmodum plantæ ac ſemina, ſic hominum mores ad regionis habitum immutantur.

Matronæ nihil pulchrius, nihil precioſius, quàm liberi rectè educati.

Quemadmodum laudi eſt apud Barbaros natum, Græcorum diſciplinas ſcire: ita turpe apud Græcos natum, ad Barbarorum mores degeneraſſe.

Nemo alienis factis dehoneſtatur, ſed ſuis quiſque moribus æſtimandus eſt.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Multa bene nata ingenia pereunt vitio inſtituentium.

Sic eſt multorum ingenium, vt ſi deſint inimici, in quos naturæ malitiā exerceant, amicos impetant.

Eruditio pernicioſa eſt ſi in animum inciderit prauis affectibus corruptū: & quò quæque diſciplina ſanctior, hòc fit pernicioſior, ſi contigerit improbo.

Qui

Qui tam prauo ſunt ingenio, vt eos irrideāt, qui de ipſis bene meriti ſunt, grauius nocent, ſi quis illos malefactis prouocet.

Regiū eſt, cùm bene facias, malè audire.

Non habendi pro liberis ſunt, qui degenerant à parentum inſtitutione.

Quales naſcantur liberi, nulli in manu eſt: at vt recta inſtitutione euadant boni, noſtræ poteſtatis eſt.

Qui natura probus eſt, vbique & apud omnes probus eſt.

E ſermonis procacia colligitur & morum impudentia.

Generoſa indoles (ſi accedat inſtitutio) magno bono eſt patriæ: ſin ad vitia degeneret, magnum adfert malum.

Naturæ beneficio viuunt & ignauiſſimi: at honeſtè mori non contingit niſi virtute præditis.

Maxima pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit ſenectus, ab intemperantia vitæ proficiſcitur.

Res efficax eſt natura, ſed potentior eſt inſtitutio, quæ malam naturam corrigit.

RES VERBIS ANTE-
ponenda. 44

MVltò præclarius eſt res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendum expeditam.

Quod

Quod per ſe rectum eſt & vtile,non eget prolixa oratione.

Ipſa cauſæ bonitas facilè ſeipſam cõmendat. Quòd ſi vſquam locus eſt loquacitati, eã oportet ad inhoneſtas cauſas adhibere.

Rex operum eſt virtus, non autem plurimis verbis,multisq; diſciplinis eget.

Reprehendendi ſunt, qui cùm re ſint fideles, tamen ófficium orationis aſperitate corrumpunt:his peiores ſunt, qui ſermone benigni,re lædunt:peſſimi, qui verbis moleſti ſunt,tamen factis noxij.

Multò præſtantius eſt res egregias gerere, quàm geſtas celebrare.

Rectius ſuo fungitur officio qui ex animo facit, quàm qui metu mali.

Superuacaneũ eſt in eo laudando ſumere operam quẽ vno ore omnes prædicant.

In omni actione ſpectandum decorum perſonæ.

Inertiæ genus eſt de fortitudine philoſóphorum more diſputare, ſed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

FORTVNA. 45

EVentus homini non eſt in manu.
Fortuna non addit ſapientiam.

Nõ omnia omnibus æquè feliciter cedũt.

In tranquilliſſimis rebus interdum exiſtit:

ſtit periculum quod nullus expectat.

Tota belli fortuna pendet à virtute prudentiaq; ducis.

Fortuna ſæpe ſua indignis largitur munera.

SPES. 46.

MVlta ſibi promittunt inania, qui ſpe ducuntur.

Ingenia erecta non deſperanda, ſed quod redundat recidendum eſt.

Frequenter deſperatio magnũ robur addit animo, non minus quàm ſpes victoriæ.

VICTORIA. 47

PVlchrum eſt vincere laceſſentes, præſertim his præſidiis quibus hoſtes potiſſimum ſeſe iactant.

Ad victoriam plurimum momenti eſt in imperatore.

Victis ſolet eſſe ſolatio, virtute præſtantis viri dextra cadere.

Victoria magno empta, non eſt victoria, ſed calamitas: interdũ enim felicius eſt non aſſequi, quàm nimio mercari quod ambis.

Vnius ducis ingenio victoriam acceptam ferri oportet, non virtuti militum.

Moderanda eſt victoria, nec ſæuiendum in eos qui contra ferre arma deſiſtunt.

Victoriæ ſpes extenuat omnia quę ſolent à bello deterrere.

In bello prima ducum debet eſſe cura, vt quã minima ciuiũ iactura pareturvictoria.

Is lõgè inferior eſt, qui honeſto vincitur.

Nulla ſpecioſior eſt victoria, quàm virtute vincere.

MILES. 48

NOn perinde refert quàm multos educas milites n prælium, vt quàm ſtrenuos, & exercitatos.

Bonus miles inſtitutione fit.

Facilius eſt nouum inuenire imperatorem, quàm nouum & exercitatũ militem.

Mendicitas ad omnem deſperationem vocat armatum.

Turba militum, niſi adſit dux cordatus ac vigilans, nulli eſt vſui.

Periti bellatoris eſt non minus ſcire fugiendi artem, quàm pugnandi.

Ii demum vtiles ſunt bello milites, quibus decretum eſt in prælio aut vincere, aut mortem oppetere.

Nihil in bello præclaræ rei geret, cuius animum mortis metus occupat.

Militis nõ eſt dare conſilium, ſed vbi res poſtulat, bonam nauare operam.

BELLVM. 49

QVi bellum ſuſceperunt, oportet per omnia ſeruire belli neceſſitatibus.

In bello aut vincendam, aut fortiter occumb

cumbendum.

Met⁹ mortis in bello eſt res ignominioſa.

In bello plus habet momenti quales ducas milites, quàm quammultos.

Nullũ negotiũ periculoſius quàm bellũ.

Pro patria pugnantem occumbere, pulcherrimum eſt.

Cibo vinoq; graues ad prælium non ſunt idonei.

In bello non liberum eſt quæ cuiq; videtur dicere.

Non eſt optandum bellum, ſed nec in bello, nec in pace, libertatem tueri licet, niſi mortis timorem abieceris.

Error in bello mors eſt.

In bello celanda ſunt conſilia principum.

In bello non refert quàm multi ſint duces, ſed quàm bello gerendo accommodi.

Maiore Reipublicæ diſcrimine pacta violantur in bellis, ſed illic quæque violantur ab his, qui domi conſueuerunt fallere.

Pax bello paratur, nec eam tueri licet, niſi ciues ſint ad bellum inſtructi.

Sola animi bona non ſunt bellorum violentiæ obnoxia.

Ad victoriam plurimùm habet momenti, ſi imperator ſtrenuus, præſens regat exercitum.

Non eſt turpe fugere, quoties magis ex-

pedit hoſti dare locũ,quã cõſerere manus.

Iuſtitiæ leges nõ poſſunt tueri,qui ditionis ampliandæ gloriæ've cauſa bellum inferunt alienis ciuitatibus.

Affectus priuati frequenter & ciuitates & regna bellis committunt ac peſſundant.

Bellum non niſi iuſtè eſt ſuſcipiendum.

Tota belli fortuna à ducis virtute prudentiáque pendet.

OCCASIO. 50

ADuerſus hoſtes nulla prætereunda eſt occaſio.

Pro tempore, próque re nata variandus eſt ſermonis habitus.

Scriptura non mutatur, cùm pro varietate occaſionum vir probus & ſapiens cogatur ſæpe mutare conſilium.

Inimici per occaſionem vtiles ſunt nobis, per quos non licet impunè ſecuréque negligentes eſſe.

IRA. 51

TVtum eſt iram premere, ne prorumpat in verba.

Ira contentióque melius ſoluitur blandis verbis & benignitate, quàm repugnando.

Ira eſt breuis inſania.

Minus ſui cõpos eſt ira,quàm ebrietas.

Probis etiam ingeniis adiuncta iracundia eſt, ſed hoc vitium tolerabile eſt, ſi celeri

leriter ad ſe animus redeat, & pro ira ratienem in conſilium adhibeat. At ſi perturbatio penitus inſideat animo, ita vt excuſſa ratione feratur effræni impetu, certa pernicies.

Ira ad omnem functionem inutilis eſt: & prouerbio quoq; princeps iubetur & æqua & iniqua audire.

ERROR. 52

HOminis eſt peccare, at Dei aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

Par eſt vt nos noſtra ipſorum feramus errata.

In alienis erratis perſpicaces ſumus, ad ſua quiſque luſcioſus eſt.

Ex leuiſſimis offenſis, ſi negligantur, naſcuntur atroces tragœdiæ.

Error eſt immedicabilis, cùm tranſit in habitum & conſuetudinem.

Raris lapſibus danda eſt venia.

Iuuentus faciliùs in errorem impellitur, quàm ſenectus.

VVLGVS. 53

NIhil imitari ſolet vulgus libentiùs, quàm quod à viris principibus conſpexerint factitari.

Quid tã impiũ eſt, quod mortalium vulgus nõ admittat ampli principatus gratia?

Quod decet plebeium, non ſemper de-

cet principem.

Quæ recta ſunt, ſemp paucissimis placēt.

Vulgus hominum, cupiditatibus agitur, non ratione.

Apud Græcos cùm certarent artifices, de his iudicabant artis expertes.

Vni ſ•oiētium nihil placet omnium, quæ vulgus vel facit vel dicit.

Vulgus hominum ea tantùm approbat quibus aſſueuit, ab exoticis abhorret, non quia per ſe mala ſint, ſed quia peregrina.

Vulgo ingens probrum eſt, paupertas: magna gloria, diuitiis per fas nefasq; partis abundare.

OTIVM. 54

IGnauia peſtis maxima eſt Reipublicæ.

Non eſt reprehendendum otium honeſtis rebus partum.

Qui per fas & nefas otium ſectantur, vituperio digni ſunt.

Otium in pace delitias alit, & omne flagitiorum genus.

Luxus & otium iq iuuenibus ſtultitia eſt, in ſenibus verò crimen.

Honeſtæ occupationes inutili turpíque otio præferendæ ſunt.

Otium omnia mala docet adoleſcentes.

Iuuentus corrumpitur, ſi permittatur otio luxus ac malorum omniumq; magiſtro.

VOLVPTAS ET LVXVS. 55

NIhil ſeruilius abiectiúſque eſt, quàm gulæ ventríſque voluptatibus obnoxium viuere.

Inepta voluptas eſt magis delectari ipſa ſimulatione, quàm natura.

Inſaniam aufert medicus, voluptas cùm æquè mentem eripiat homini, vix ſanabile malum eſt.

Oleum inunctum, reddit corpus firmius & iniuriæ patientius: infuſum in viſcera, delicatius ac ſegnius.

Luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddit.

Voluptates venientes fucata ſpecie blandiuntur, abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

Ex priuatis affectibus ferè omnis humanæ vitæ pernicies naſcitur.

Luxus ferè alit amorem: tempus omnia tollit, aut certè mitigat.

Luxus eſt maximus, naturam artificio corrumpere.

Veſtium luxus arguit animum parùm ſobrium, & intuentium oculos ad libidinem ſollicitat citiùs, quã ad honeſtã opinionem.

Quàm optimè hoc natura comparatum eſt, vt hæ duæ res ſeſe inuicem comitentur, voluptas ac dolor.

Voluptati inhoneſtæ parata eſt comes pœnitentia.

Faſtidiosè delicatus videtur, qui inter varias delitias cibum appetit vilem ac plebeium.

Vnguentum in homine arguit vitæ mollitiem.

Non turpe eſt vti conceſſa voluptate, ſed ei ſeruire, deditúmque eſſe, in turpibus habendum eſt.

Amplecti voluptatem, fœminarum potius eſt, quàm virorum.

Homines proniores ad voluptatem ſunt, quàm ad virtutem.

Nulla capitalior peſtis hominibus à natura data eſt, quàm voluptas: nam ex hoc fonte prodit, quicquid eſt in hominum vita ſcelerum & calamitatum.

Ea delectant, quæ contingunt expetita: quæ vltro obiiciuntur, non perinde iuuant.

CORRVPTELA EX *muneribus.* 56

PEcunia vincere, ſpecioſum non eſt.

Qui Rempub. adminiſtrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec boni ſunt viri, nec tales habendi.

Inſincerus fauor eſt, qui donis emitur: quæ ſi minuas, ingens murmur: ſi tollas, ſeditio grauis oritur.

INIVRIA. 57

AD priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in iis quæ lædunt Rempub. decet eſſe ſeuerum.

Qui iniuriam faciunt, infeliciores ſunt, quàm qui patiuntur.

Qui veterem impunè fert iniuriam, inuitat nouam.

Iniuriæ memoria tenaciſſima eſt, at beneficij breuiſſima.

INFAMIA. 58

TVrpitudinis alienæ ſpecies velut in theatrum producta, deterret à vitiis, & ad virtutem extimulat ingenia non omnino deplorata.

Remiſſa culpa, manet tamen prioris infamiæ veſtigium.

Quo fœdius eſt crimen, hoc tenacius hæret apud multos criminis ſuſpicio, vel in innocentiſſimum.

Non eſt aliquid amicis quibus fidimus committendum, quod ſi effutiant pariat nobis infamiam.

IMPROBITAS. 59

EXtrema improbitatis eſt linea etiam illudere quos afflixeris.

Improbus eſt, qui ſcit beneficium accipere, neſcit reddere.

Ex improbis conuictorib us nihil capitur niſi probrum & ignominia.

Magnæ felicitatis eſt ab improba muliere liberari.

IMPVNITAS. 60

IMpunitate nihil periculoſius eſt, quæ ſemper ad deteriora inuitat.

Impunitæ iniuriæ exemplum, omnibus iniuriam minatur. Etenim ſi liceat impunè lædere, quis tutus erit ab improborũ violentia?

SIMVLTAS. 61

SImultatem exercere cum ſepultò, indecorum eſt, vt in mortuum ſæuire.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

LOQVACITAS. 62

EX multiloquio pleraque naſcuntur incommoda.

Quidam hoc præclarum exiſtimant, ſi nunquam ſileant, cùm id ſit certiſſimum fatuitatis argumentum: vt contrà, ſilentium, vbi loquendi tempus non eſt, prudentiæ ſignum eſt.

Multiloquium non ſolùm moleſtum eſt auditori, verumetiam ad perſuadendum inutile, præſertim apud principes, tum variis curis occupatos, tũ auribus faſtidioſis.

Peculiaris erat Lacedæmoniis verborum

pauc

paucitas: vnde & ab ea regione breuiloquentia Laconiſmus dicitur.

Stolidi oratoris inanis loquacitas reſponſo indigna eſt.

Fruſtrà de his verba fiunt, ad quæ perficienda non ſuppetit facultas.

Eſt hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi ſermone quàm cauſa poſtulat longiore, adeò nuſquam non placebat frugalitas. Nam ad cauſam non magnam adhibere ſuperuacuam rerum copiam, luxuriæ genus eſt.

Effectu caret loquacitas: taciturnitas autem certiora habet conſilia.

Breuiloquentia ducem decet maximè.

Multa verba nequaquam arguũt ſapientem opinionem.

Equo effræni, nemo non metuit inſidere: at plus eſt periculi à lingua effræni.

Eſt aliqua ſapientis pars, ſilentio ſtultitiam tegere.

Indecenter is magnificè loquitur, cui vires non ſuppetunt orationi pares.

Nihil eſt violentius aure tyranni: apud bonos etiam principes admonendi libertas verbis placidioribus eſt temperanda.

Silentij tuta ſunt fidi præmia.

Multis verbis veritas non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis com-

prehenſa ſunt.

Orationis expedita breuitas eſt probāda.

Ad cauſam non magnam adhibere ſuperuacuam verborū copiā, luxuriæ genus eſt.

Prius cogitandum quid loquaris, quàm lingua prorumpat in verba.

Aduerſus nil malè meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus eſt.

Nihil oratione melius, ſi parcè promat linguæ theſaurum.

Nihil éffutiendum eſt, ſi quid liberius dictum ſit in conuiuio.

MALEDICENTIA. 63

QVi paſſim maledicunt omnibus, eos pàlam eſt id naturæ vitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant.

Maledicentia contemnenda eſt; quæ non à iudicio, ſed ab omni morbo proficiſcitur.

Aduerſus nihil malè meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus eſt.

Turpiter obiicit alteri vitium, à quo ipſe immunis non eſt.

Periculosè maledicit alteri, cui vel idem, vel ſimile, vel diuerſum, ſed deterius vitium poteſt obiici.

Res omnium rerum nocentiſſima eſt calumnia.

Sæpenumero accidit, vt qui alios inſectantur, ipſi grauioribus madeant vitiis.

Imprudenter in alterum vitium torquet, ſi in promptu eſt quod ipſi viciſſim obiiciatur.

MENDACIVM. 64

MEndacij nomine continentur aſſentatores, calumniatores, infidi conſiliarij, peruerſi educatores, qui fontes ſunt ferè malorum omnium, quibus ſurſum deorſum turbatur vita mortalium.

PERFIDIA. 65

NIhil eis tutò credi debet, qui in patriam perfidi fuerint.

Stultè dubitat de peierando, qui facinus periurio par non dubitauerit committere, eóque in atrocibus ſceleribus nihil ponderis habet iuſiurandum. nam quiſquis audet dare venenum, audebit & cum periurio inficiari.

INIVRIA. 66

QVi auidè obtrectant alienæ laudi, magis produnt morbum ſuum, quàm detegunt mores alienos: & qui ob res parum honeſtas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, iudicant ſtultitiam ſuam peruerſúmque iudicium.

Inuidus abundè dat pœnarum, etiam ſi nemo vlciſcatur.

Vt ferrũ abſumitur rubigine, ita inuidus ſuo ipſius vitio contabeſcit.

Inuid

Inuidus tam inutilis eſt ciuitati, quàm lolium tritico, ignauus bello.

Ij quos habet inuidia, magis ſunt miſericordia digni quàm ira.

Inuidus non minus diſcruciatur aliena felicitate, quàm ſuo infortunio.

AMBITIO. 67

NEſcit pietatis iura regnandi cupiditas.

Ambitio malè profundit, quod malè collegit auaritia.

Cupiditates, animi ſunt morbi.

Malus ciuis eſt, cui non ſatis eſt, id quod ſatis eſt cæteris.

Turpior eſt ambitio è vilitate cultus, quàm ex amictu ſplendido.

Turpis eſt ambitio ex fuco virtutis laudem captans.

ADVLATIO. 68

BLandiloquio nihil nocentius.

Ingenium hominum ad aliena vitia perſpicax eſt, ad ſua cæcum.

Peſtilentiſſimum eſt genus adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Aliena rectius perſpicimus quàm noſtra, & ſibi quiſque adulator eſt.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem : ſed philoſophi eſt non ita commoueri vt ab honeſto recedat.

recedat.

Coruus tantùm mortuos impetit, adulator etiam viuis inſidiatur.

Nemo ſuam turpitudinem perſpicit, ſed ſibi quiſque adulator eſt.

Vt adulationem affectare turpe eſt, ita ingerentem ſe non oportet omnino repellere: prodeſt enim in hoc vt homo perſpiciat qualis eſſe debeat.

AVDACIA. 69

FIt ſæpenumero, vt qui fragili quærit illidere dentem, infringat ſolido.

Periculoſa eſt audacia, ſi vires non ſuppetant ſpiritibus.

Expenſio periculi reuocat hominem ab audacia.

Aſſiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur.

Bona eſt timidas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circunſpectum.

MORS. 70

HOneſta mors eſt oppetere pro amicis liberandis.

Magis metuunt mortem, qui domi habent vnde poſſint ſuauiter viuere.

Morientibus præcipuum ſolet eſſe ſolatium ſpes vindictæ.

Vt tyrãni viuunt inſuauius iis qui mortẽ vehementer optant, ita mortem perinde

metu

metuunt,quaſi vitam ſuauiſſimè degant.

Optimùm eſt exire de vita, quum res ſunt proſperrimæ.

Multos mortis conſideratio deterret ab honeſtis actionibus:contrà,mortis obliuio multos inuitat ad licentiùs peccandum.

Somnus profundior adimit omnem ſenſum, & animus à corpore digreſſus, aliquando in ſuum domicilium rediturus eſt.

Mors quidem mala non eſt, ſed iter ad mortem miſerum eſt.

Somnus,mortis eſt imago.

Ille non viuit, qui perpetuo mortis metu viuit.

Mors omnium malorum ſenſum adimit.

FINIS.

SENTENTIÆ COLLECTANEÆ ET ſimilia ex Demoſthenis orationibus & Epiſtolis in certa virtutum ac vitiorum capita collecta.

De Deo.

OMnis ſerij dicti & facti principium à diis immortalibus maximè ducendum eſſe cenſeo. Ex epiſt. 1.

Tanto plures occaſiones

ad

ad deorum beneuolentiam conciliandam habemus, quãto magis pia iuſtioraq; facere pergimus. Ex orat. ad Philip. epiſtolam.

Omnibus vno conſenſu autor eſt vt ij acerbè puniantur, qui hoſtibus aliquid indulſerunt, Iupiter, Dione & reliqui dij. Ex orat. de falſa leg.

Eos, qui petulanter, & flagitioſè leges inſtitutaq; veſtra deſpiciunt, quiq; impudenter impij erga deos fuerunt, duas ob cauſas graui ſupplicio afficiendi ſunt, vt & hi ſcelerum ſuorũ pœnas luant, & alij curent caueántq; ne quicquam in deos & rempubl. peccent. Contra Neæram.

Bona quidem expectare, & à diis vt dent precibus expoſcere oportet, ſed omnia humana exiſtimare. Ex orat. ad Leptinem.

Omnium rerum exitus, vt deus voluerit, conſequitur: conſiliũ autem ipſum conſultoris mentem declarat. Pro corona.

Equidem arbitror eum oportere, qui ſit templũ ingreſſurus, & vaſa ſacra & caniſtra tractaturus, & rerũ ad deos ſpectantiũ curationi præfuturus, non certorũ dierũ ſpatio purè viuere modò, ſed per totã vitam. Contra Androtionem, & contra Timocratem.

Proptereà quòd res quidem Græcas fideliter, Deorum verò religionem & ſacra piè tractabant, quæq; ad ſe pertinebant, ex æquo

æquo adminiſtrabant, magnam meritò adepti ſunt felicitatem. Olynth. 3.

Oportet eum qui maximis laudibus dignus ſit, non diis chariſsimum videri, ſed hominibus: partim quidem propter ſe, partim verò propter fortunam admirationi eſſe. Ex orat. amatoria.

PHILOSOPHIA AVT DOCTRINA.

OMnis natura præclarior & illuſtrior fit ſi ratio quædam confirmatióque doctrinæ acceſſerit: longè verò maximè iis quibuſcunque initio meliorem paulo quàm aliis ſortiri contigit. illis enim ſeſe tantùm vincere, his verò aliis etiam præſtare accidit. Ex orat. amator.

Humanam quidem mentem rerũ omniũ ducẽ, hanc autem Philoſophiam ſolam rectè inſtituendi viam doceri poſſe inuenimus. Ex orat. amatoria.

De prudentia.

OMnis virtutis principium quidem eſt prudentia, finis verò fortitudo, & vt illa quid agendum ſit indicat, ita hęc ſeruat & tuetur. Ex oratione funebri.

Principium quidem eſt rectè iudicandi omnia, vt nihil antè vos noſſe exiſtimetis, quàm intellexeritis, cùm alioqui ſciatis ſæpe iam multos de ſententia deceſſiſſe. Ex

16.procemio.

Pulchrum quidem eſt ob vnum aliquod præclarũ facinus clarum & illuſtrem eſſe, ſed longè pulchrius eſt omnia amplecti ob quæ vir prudens gloriæ ſtudeat. Ex oratione amatoria.

Etſi mos eſt ferè communis plurimorũ, vt eos qui laudant & blandiuntur ament, eos verò qui increpant & probè conſulunt, od o habeant:verumtamẽ prudẽtis officiũ eſt, eniti vt cupiditatem rationi ſemper habeat obtemperantem.Ex 57.procem.

Principio aliquid non dare, prudentum hominum eſt officium, habentibus autem eripere,inuidentium.Ex orat ad Leptinem.

Debetur hominibus modeſtis ac prudentibus vereq; rem examinare volẽtibus, multo maior honor quàm ærea ſtatua. Ex oratione contra Ariſtocratem.

Quæ quis proferre veretur,ea quoq; ſcribere caueat.Ex 4.Epiſt.

Quum vnus qui iniuria affectus eſt non ſumpſerit pœnas,tũ vnumquenq; expectare oportet ſe primum poſtea fore cui faciẽda ſit iniuria, nec huiuſmodi contemnere decet, neque permanere dum ad id perueniat, ſed ex longinquo præcauere. Ex orat.contra Midiam.

Norunt Cecropidæ ducem ſuum partim

draconem partim hominem dici, non aliũde profectò, niſi quòd prudentia ſua homini, viribus draconi ſimilis eſſe diceretur. Ex orat. funebri.

Omnia quæ præclara ſunt, quæq́; augusta, & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur, liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu; maiores reuerentia. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Illud exiſtimo prudentium hominum munus eſſe, vt parem curam & prouidentiam rerum veſtrarum priuatarum quàm alienarum habeatis, ne humani ſolùm, ſed etiam prudentes videamini. Ex 17. prooem.

De ſtultitia.

MVltarum & grauium calamitatum multis hominibus ſtultitia cauſa eſt. Ex orat. de Rhodiorum libertate.

Turpe eſt ſibi fucum facere & omnibus quæ moleſta ſunt, procraſtinandis omniũ rerum occaſionẽ amittere. Ex or. 8. in Phil.

Facillimum eſt omnium, ſeſe decipere. Olynth. 3.

Stultum eſt ipſos res veſtras negligentes, dicere alienarum rerum curam vos habere, & præſentia contemnentes, de futuris alios terrere. Ex orat. 3. in Philip.

Priuſquam principium rectè ſubieceritis, ridiq-

ridiculum de fine qualiacunq; verba facere. Olynth.3.

Epilepſia laborantes prædicat ſe ſanaturum, cùm ipſe omni improbitate & malitia laboret. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Illud quidem turpe eſt poſtea aliquando dicere, ſi quid acciderit, quis enim putaſſet hæc futura eſſe? haud dubiè oportebat vnum facere & alterum non facere. Ex orat. 3. in Philip.

Neque quicquam proſpicitis, priuſquam aut factum quid, aut quid fiat audieritis. Ex oration. 1. in Philip.

Occaſio.

PAruæ occaſiones, magnarum rerum cauſæ exiſtunt. Ex orat. ad Leptinem.

Occaſione parua & prima quæque offenſio celeriter omnia diſtulit atque euertit. Ex orat. De Cherrhoneſicis.

Oportet eum qui ex vobis rempub. adminiſtrare vult, non ſubitò affectibus ad iracundiam impellentibus obtemperare, ſed rationi, & rebus ipſis & temporis oportunitati ſeruire. Illa enim celeriter concidere ſolent, hæc verò permanere & in longum tempus exiſtere. Ex orat. 2. in Ariſtog.

Vos, ſi iam reſiſtatis, prudenter facturos dicam: ſi verò reieceritis, ne hoc quidẽ cùm volueritis, facere poteritis. Ex ora. 3. in Phi.

An exiſtimatis ipſam rei bene gerendæ occaſionem aliquãdo valere, ac etiã abſque iure id quod conducit efficere : iam verò cùm in id ius ſimul & occaſio & vtile conſentiunt, aliud quoddam tempus expectabitis veſtræ ſimul & aliorum Græcorum libertatis recuperandæ? Ex oratione de fœdere Alexand.

Qui rectè occaſione vſi non ſunt, ij ne ſi boni quidem aliquid à diis acceperint, eius recordantur. Olynt. 1.

De legibus & earum laudibus.

VNiuerſa hominum vita, Athenienſes, ſiue magnam vrbem incolant, ſiue paruam, natura & legibus gubernatur. horum porrò natura quidem incerta & verſatilis eſt, & ſua cuiuſque hominis. leges autem communes & ordinatæ ſunt, idemq; præſcribunt omnibus : itaq; ſi natura praua eſt, ſępe mala capit cõſilia. atq; inde tales in delicta ruere facile inuenire licet, leges verò iuſtum, honeſtum & vtile imperant & idipſum quæritant : quod cùm fuerit inuentum, commune iſtud fit edictum, ac proponitur omnibus par & æquale, idq; lex eſt, cui parere decet, cùm propter multa, tum maximè, quia omnis lex inuentum ſane & donum eſt deorum, decretum verò hominum prudentũ : recta porrò vel ſpon-

tancorum, vel culpa admiſſorum delicto-rum correctio, ciuitatis præterea communis conuentio, iuxta quam omnes viuere oportet qui in ciuitate ſunt. Ex oratione 1. contra Ariſtogit.

Legibus & earum obſeruantia exornãtur omnia. Ex oratione 1. contra Ariſtogit.

Nihil omnino neque pulchrum, neque decorum reperiri poteſt, quod non cum lege aliqua communicet. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Si leges abrogentur, & cuiuis licẽtia faciendi quicquid voluerit data ſit, non ſolùm reſpublic. peſſum ibit, ſed nec quicquam intererit inter noſtram & ferarum vitam. Ex oratio. 1. contra Ariſtogit.

Poſtquam omnibus in confeſſo eſt, leges ſecundum deos ciuitatem tueri, oportet vos omnes perinde ac ſi ſederetis ad tributum exigendum, obtemperantem quidem iſtis laudare tanquam integrum ſalutis tributum penſitantem patriæ, minus obedientem verò punire. Ex oratione 1. contra Ariſtogit.

Par & æquum legibus acceptum ferre debetis, & quæ bona ſunt omnia, legum benignitate habetis. Ex orat. contra Midiã.

Legum vis & autoritas quæ eſt? vtrum ſiquis veſtrum iniuriis affectus exclama-

uerit vt ipſæ accurrant, & præſentia ſua opem ferant? minime gentium. literæ enim depictæ ſunt, neque iſtud præſtare poſſunt. quænam igitur earum vis eſt? ſi vos eas confirmetis & ſemper ratas firmasq́; exhibeatis earum opem imploranti. Ex ora. contra Midiam.

Omnia quæ præclara ſunt, quæq́; auguſta, & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur, liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia & moderatio, legum additamento & ope turpitudinem, immodeſtiam, audaciam, impudentiã fugiant. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Quæ ſanè corporibus eueniunt ægrotationes, medicorum induſtria & ope curantur: animorum verò ferocitatem propulſant ac eiiciunt legumlatorum ſententiæ. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Enitendum eſt profectò vt omnes leges quàm rectiſſimè ſe habeant: in primis autem hæ per quas paruam aut magnam licet eſſe ciuitatem: hæ verò ſunt quæ boni aliquid facientibus præmia decernunt, quæq́; contrà facientibus ſupplicia conſtituunt. Ex orat. ad Lept.

Duas ob cauſas omnes feruntur leges, tum vt nemini quicquam iniuſti liceat agere, tum vt iis qui iſthæc tranſgreſſi ſunt

ſup

ſupplicio affectis, cæteri meliores efficiantur. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Cùm leges feruntur, videndum eſt quales & quænam ſint: vbi verò latæ ſunt, eas conſeruare, iisq́; vti decet: nam & iuramenti ſanctitas & alioqui iuſtitia flagitat. Ex orat. contra Midiam.

Decet vos qui iudiciis exercendis ſemper præfecti eſtis, leges conſeruare, & eas validas & fortes reddere: harum enim beneficio probi improbis meliores euadunt. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Illi Locrenſes ſic putant oportere veteribus latis vti legibus, & inſtituta moresq́; patrios tueri, nec ad cuiuſque voluntatem & iniuriarum impunitatem leges ferendas eſſe: vt ſi quis velit legem ferre, in laqueum collum inſerens legem ferat: at ſi honeſta & vtilis videatur eſſe lex, viuit qui eam tulit & abit, ſin minus conſtricto laqueo perit. Ex oratione contra Timocrat.

Solon exiſtimat argentum quidem numiſma eſſe priuatarum commutationum cauſa inter priuatos repertum, leges autem putat ciuitatis numiſma eſſe: itaque iudices oportet multo magis ſi quis iſtud, quod ciuitatis ſit numiſma, corrumpat & adulterinum inducat, odiſſe & punire, quàm ſi quis illud quod priuatum ſit. Ex orat. con-

tra Timocratem.

Primùm lex eſt populo lata, ne liceret Athenienſem creare quenquam, niſi qui propter virile quoddam facinus erga populum Athenienſem, dignus ſit fieri ciuis. contra Neæram.

Nónne ridicula exiſtimabitur eſſe ciuitas, ſi legem tuliſſe videtur quæ ſacrilegos tueatur & conſeruet? contra Timocratem.

Si quis iniuriis quempiam affecerit, ſiue puerum, ſiue mulierem, ſeu ex liberis aut ſeruis virum, aut quicquã legibus prohibitum in iſtorum aliquem fecerit, Athenienſium ex his quibus licet, quicunque volet eum apud Theſmothetas deferat. contra Midiam.

Si leges & rempublicam prodideritis, nõ inuenietis qui veſtri miſereantur. De falſa legat.

Longè profectò grauius eſt ſcelus, ſcribere contra leges, quàm tributum non ſoluere. Ex orat. contra Androt.

Sic porrò exactiſſimè cognoſcetis quanta proficiſcitur vtilitas ex bonarum receptarumq; legum obſeruatione, quantúmque damnum eſt ex earum contemptu, ſi legum commoda ſeorſum, & quę ex earum violatione eueniãt damna, ob oculos poſita perſpiciatis. Ex orat. 2. contra Ariſtog.

Nullus

Nullus eſt vſus ciuitatis quæ neruos ac vires aduerſus ſceleratos & iniurios non habet, neque reipub. in qua venia & amicorum preces plus valent quàm leges. Ex orat.de falſa legat.

Illud eſt Democratiæ ſummum præſidium, hoſtes vel conſulendo, vel pugnando ſuperare, legibus autem ſiue volentes ſiue repugnantes minores ſe gerere. Ex oratione 2. contra Ariſt.

Neminem quæſo cenſeatis tantæ apud vos autoritatis eſſe, vt qui leges tranſgreſſus fuerit, inultus maneat. Olynt. 3.

Oportet legum violationes omnibus communes exiſtimare in quocunque tandem deprehendantur, neq; vllum tantum beneficium in rempubl. neq; homo quiſquam, neque dolus aliquis, aut aliud quicquã excogitari debet, cuius gratia q leges violauerit, non luat pœnas. Contra Midiã.

Illud ab omni ratione alienum cenſeo, cùm is qui contra leges aliquid loquutus fuerit, ſi conuincitur, tertia parte corporis ſui multetur infamia, eos qui non dictis, ſed factis leges tranſgreſſi ſunt, nullas dare pœnas. Ex orat. de corona præfect. nauali s.

De iuſtitia.

RECtè iudicare par eſt, & Eunomiam illam æquitatis amantiſſimam plurimi

facere, quæ omnes & vrbes & regiones conſeruat, ſimul inexorabilem venerandamq; iuſtitiã. colere decet, quã Orpheus, is qui ſacratiſſimas ceremonias nobis tradidit, iuxta Iouis ſoliũ aſſidere, & omnium hominum facta cernere dixit. Ex oratio. 1. contra Ariſtogit.

Ius adeò valet in omnibus, vt ſi quis fortuitæ cædis alterum conuicerit, & plane purum non eſſe oſtenderit, poſthac verò iniuria remiſſa eum dimiſerit, non amplius eum eiicere licet. Ex orat. contra Nauſim.

Arbitror nihil perinde decere eos, qui in democratia viuunt, vt æqui & iuris ſtudium. Ex orat. de fœdere Alexand.

Decet nos cùm propter nos ipſos, tum propter reliqua noſtræ ciuitatis præclara facinora, operã dare vt oſtendamus omnibus hominibus nos & antea & nunc & ſemper fuiſſe, & eſſe iuris & æqui ſtudioſos. Ex Prooœmio 53.

Et iuſtitiæ & æquitatis & verecundiæ omnibus hominibus ſunt aræ aliæ quidem pulcherrimæ & ſanctiſſimæ in animo & natura cuiuſque: aliæ verò communes omnibus ad colendum poſitæ, ſed non impudentiæ, non calumniæ, non periurij, non ingratitudinis. Ex oratiõe 1. contra Ariſtogit.

De

De immodica plus habendi acquirendiq́; cupiditate ſeu iniuſtitia

EX maleuolentia aliquem dedita opera omnibus in rebus inſectari, ſuamq́; poteſtatem & vires tanquam legibus ipſis ſuperiores iactitare, indignum hercle ac non iuſtum. Ex orat. contra Midiam.

Ob priuatam vtilitatem vnumquenque reperietis ad multa perpetrãda impulſum, quorũ nihil volebat facere. Ex ora. de pace.

Iis qui de induſtria contumelioſi ſunt, leges acerbas eſſe cernere licet. Ex orat. contra Midiam.

Iniuriam infert aliquis ſua voluntate? Ira & ſupplicium contra ipſum. peccauit quiſpiam inconſultò? venia pro pœna huic datur. Ex orat. de Corona.

Quæcunque quis vi adhibita facit, communes eſſe iniurias, etiam iis ad quos negotium nihil attineret, exiſtimauit legiſlator. Ex orat. contra Midiam.

Leges ſunt de cædibus latæ, quæ eos qui conſultò interfeciſſent, morte, perpetuo exilio, omnium deniq; bonorum publicatione mulctant: eos autem qui inconſulto, venia, & magna humanitate dignos iudicant. contra Midiam.

Nullus eorum qui beati ſunt & fœlices, terminum aut finem habet cupiditatis habendi.

bendi. Ex orat.contra Ariſtocr.

Non eſt apud iſtos quorum ſtudia, cogitationes deniq; omnes ad immodicam habendi cupiditatem referuntur, quicquã vel ſummi vel ſancti. Ex orat.contra Ariſtocrat.

Nihil eſt profectò moleſtius quàm vicinum auarum, atque iniuſtum habere. Ex orat. contra Callic. de fundo.

Quum ex immodica habendi cupiditate & improbitate quis potens euaſerit, prima quæq; occaſio leuiſſimaq́; offenſio omnia diſſipauit atque diſſoluit. Olynth. 2.

Fieri nequit iniuriis, periuriis & mendaciis vt firmum imperium comparetur: ſed talia ſemel breuiq́; tempore durant, & vehementer quidem ſpe, ſi vſu venit, nitũtur: temporis autem progreſſu deprehenditur & in ipſis concidit. Olynth. 2.

Qui propter immodicas cupiditates habendi acquirendiq́; aggrediuntur ea quæ minime decet, ij non quæ difficilia ſunt cògitare ſolent, ſed rerum ſecundarum fœlicem ſucceſſum. Ex orat.contra Ariſtocrat.

Si quis priuatim vlla in re aliquem offenderit, illud recordari & memoria tenere, neque quietem agere iniuſtum eſt atque perfidioſum. Ex orat.de Corona.

Si quis vos interroget, quodnam genus omnium hominũ qui in ciuitate ſunt improb

probiſſimum ſit,neq; ſunt agricolæ,neque mercatores, neq; argentarij,neq; eiuſmodi quicquam . ſed qui quæſtus gratia dicunt, rogationemq́; proferre conſueuerunt. Ex oratione contra Ariſtocrat.

Non cùm rerum veſtrarum quicquam interire permiſiſtis,tũ grauiter ferre oportet,ſed dum res quidem veſtrę in tuto ſunt, eos autem qui præſunt propter auaritiam non eam ſuſcipere curam perſpicitis, quam decebat.Ex orat. de corona præfecturæ.

De homine iuſto ac bono.

BOni ciuis eſſe iudico, rerum ſalutem eloquentiæ venuſtati & gratiæ anteferre. Olynth. 3.

Non diſcedere ab iis quæ ciuitati conducere cõſtat, ſiue obſtrepi,ſeu quiduis aliud pati per vos ei cõtingat,boni & iuſti ciuis id eſſe iudico. Ex 4.Procem.

Duo Athenienſes hæc,natura modeſtum ciuem habere oportet (ſic enim mihi de meipſo dicenti abſq; inuidia verba facere licebit) in magiſtratu quidem vt generoſi & principis viri voluntatem & animum erga ciuitatem conſeruet,in omni verò tempore & actione beneuolentiã: huius enim natura domina eſt, potentiæ autem & virium altera. Ex orat. de Corona.

Certamina nulla re alia tantopere video

indig

indigere, vt bonis & fortibus viris. Ex orat. de Claſſibus.

Præſtat ſimplicem videri quàm improbum eſſe. Ex orat. ad Leptinem.

Ob pecuniam iſta facere videri, non eſt bonorum virorum, nam neque elationi magnitudiniq; animi veſtri, neque reliquo inſtituto veſtro conſentaneum eſſe videtur. Ex epiſt. 3.

Coronæ, immunitates, alimenta, & huiuſmodi, præmia ſunt, quæ vir bonus ſi quis ſit, aſſequatur. Ex orat. ad Leptinem.

Neque verò mihi videtur iſtud eſſe boni ciuis, eam reipub. gerendæ rationem inſtituere, qua ego ſtatim futurus ſim primus veſtrum, vos autem aliorum poſtremi: ſed oportet ciuitatem vnà creſcere cum bonorum ciuium rationibus, & quod maximè in rem ſit ſemper, nō facilè omnes diſcere. huc enim natura ipſa ſponte feretur, illuc oratione oportet progredi optimum ciuem populum docentem. Ex orat. de rebus Cherrhon.

Oportet ciues iuſtè inter ſe reip. communione vti, locupletes quidem ad vitā ſuam opes tutò & ſine metu poſſidere ſe exiſtimantes, ac de iis non timentes, in periculis autē pro ſalute patriæ facultates publicas & communes facientes: cæterùm reliquos com

communia quidem quæ ſunt, communia exiſtimantes, eorumq; partem accipientes, quæ autem cuiuſque, priuata poſſidentis: ſic & parua ciuitas magna fit, magnaq; ſeruatur. Ex orat. 4. in Philipp.

De improbitate.

IMprobitas, res eſt temeraria, audax & alieni cupida. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Par eſt eos qui bona & iuſta re non rectè & decenter vſi ſunt vituperare. Ex appellatione contra Bubulid.

Omnis improbus per ſe parum poteſt. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Si quis alios homines nouit optimos ac modeſtiſſimos, ſua natura quæ oportet omnia vltro faciunt: alios verò iſtis deteriores, quos tamen pudet palam improbos vocari, metu veſtri & turpitudinis & dictorũ & infamiæ dolore peccare cauent: deterrimos verò, & quos conſceleratos appellant, ſolis ſuppliciis ad modeſtiam redigi poſſe ferunt. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

De inuidis.

INuidia prorſus indicium eſt malitiæ & vitij naturæ, nec excuſationem habet propter quam conſequatur veniam hoc malo affectus. Ex orat. ad Leptinem.

Quando æquitas & publica vtilitas ſuperantur inuidia, tum omnia ſurſum ac

deor-

decorſum verſa eſſe exiſtimandum eſt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Aduerſus inuidiam nihil prodeſt vera dicere. Ex 2. epiſt.

Viri eſt optimi propter ea quæ ipſe geſſit in rēp. potius poſtulare ſe honorari quàm rebus propter quas alij qui fecerunt, ornati ſunt, inuidere. Ex orat. ad Leptinem.

Omnibus hominibus natura inſitum eſt, vt maledicta & crimina perlibenter audiant: laudantibus autem ipſi grauiter ſuccenſeant. Ex oratione pro Corona.

Omnino communē eſt opprobriū, Athenienſes, & vniuerſæ ciuitatis calamitas inuidiam videri plus valere apud vos quàm beneficiorum gratias, cùm præſertim illa ſit morbus, hæ verò in deorum numerum relatæ ſint. Ex 3. epiſt.

Et ſi iis qui adhuc ſunt in vita, obſtet inuidia quominus iuſtos & debitos honores obtineāt, ſuis tamē liberis licebit merita præmia à vobis reportare. Ex 3. epiſt.

De calumniatore & calumnia.

MAla res Athēnienſes, mala res eſt perpetuò calumniator, & vndiq; res inuidioſa & contentioſa. Ex orat. de Cor.

Ea eſt calumniatoris natura, in crimine vocare omnia, probare verò nihil. Ex appellat. contra Eubulidem.

Peri

Periurum aliquem & perfidum appellare, neque rem ita ſe habere oſtendere, inane cõuitium eſſe quis iure dixerit. Olynth. 2.

Neminem vnquam veſtrum fortaſſe vipera momordit, neq; phalangium, & abſit vt mordeat vnquam, ſed tamẽ omnia eiuſmodi animalia vbi conſpexeritis, mox interficitis: itidem & cùm delatorem & crudelem hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem veſtrûm mordeat, ſed cùm primùm occurrerit, puniatur. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Nullus eorum profectò qui in belli periculis fugiunt ſeipſum accuſat, ſed vel ducẽ, vel propinquos, vel omnes potius quàm ſeſe: victi ſunt tamen, culpa nimirũ eorum omnium qui fugerunt: manere enim decebat eum qui alios accuſat: quod ſi iſtud feciſſent ſinguli, viciſſent. Olynth. 3.

De iureiurando.

IVſiurandum maximum & potẽtiſſimum apud omnes homines eſſe cenſetur. Ex orat. in Bœotum de dote.

Iuſtum ſanctumq; iuramentum omnibus maximi faciendum eſt. contra Ariſtoc.

Si qui pecunias habent, eas perdere minime volunt, quo pacto vos honeſtè iuſiurandum contemnetis? Ex orat. contra Midiam.

TVm aiunt rempubl. optimè ſe habuiſſe, quum modeſti & prudentes viri ipſam adminiſtrabant. Ex orat. contra Theocrinem.

Ciuitatis ego diuitias arbitror, ſocios, fidem, beneuolentiam. Ex orat. 4. in Philip. & de rebus Cherrhon.

Decet vos in armis & bello formidabiles, in iudiciis autem humanos eſſe. Ex orat. de ordinat. reipubl.

Nihil ingenuè ſimplicitérque facere, non ſolùm vobis eſt indignum & parum generoſum, ſed etiam maxima habet pericula. Ex 1. epiſt.

Non rumore ſolùm vos veſtras res cognoſcere, verumetiam præſentes ſpectare oportet. Ex orat. 1. in Philipp.

Res ciuitatis non ita tractabant, vt opes immenſas pararent, ſed rempublicam ſibi amplificandam eſſe ſinguli putabant. Olynth. 3.

Oportet, Athenienſes, cum qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit, primùm veſtras aures ſanare: corruptæ enim ſunt, adeo falſa & multa & quæuis potius quàm optima audire conſueuiſtis. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

De

De iudicibus & iudiciorum laudibus.

IN iudiciis vobis eſt ſalus, vóſque decet iudiciis exercendis rempub. conſeruare. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

Bonorum & incorruptorum iudicum eſt, eos ciues qui cùm diuitiis circunfluunt vltro citroq; pecunias in publicum erogant, & aut in trecentorum claſſe, ſi iſtius indiguerint, refocillare: Qui verò ſe id perdere exiſtimant quod in reip. commodum conferunt, eorum numero, qui primi tributum perſoluunt, ſunt inſcribendi, neq; eſt ſinendum vt effugiãt. Ex ora. contra Phænippũ.

Si ſpectare & quærere velitis qua tandem re qui ex vobis ius dicunt ſemper potentes ſint, & omnium ciuium domini, ſiue ducenti, ſiue mille ſint, ſiue quotquot ciuitas conſtituerit, reperietis id non eò fieri, quòd ſoli ex cæteris ciuibus armis inſignes aut corporibus optimis & fortiſſimis præditi ſint iudices, aut ætate florentiſſimi, aut re vlla ſimili, ſed quòd legibus valeant. Ex orat. contra Midiam.

Oportet vos ipſa veritate ex accuſatione & defenſione verè cognita, ita tum ſententiam ferre & pro diis, legibus, iuſtitia & vobis ipſis. Ex orat. contra Neæram.

Si occulta eſt ſententia, non idcirco deos latebit. Ex orat. contra Midiam.

Humana cogitatione id perſpexerit ali-
quis quod omnium pernicioſiſſimum &
formidoloſiſſimum eſt, ſi is qui ciuitati
præfectus eſt, iis permittatur familiaris
eſſe, qui non eadem cum populo ſentiunt.
Ex orat. de falſa legat.

Semper profectò, Athenienſes, conuenit
odio habere puniréque proditores & cor-
ruptos: potiſſimum verò nunc opportunè
etiam communi omnium hominum vtili-
tate id fieri poteſt. Ex orat. de falſa legat.

Qui in republ. adminiſtranda munueri-
bus corrumpuntur, punire omnino opor-
tere & odiſſe ſemper & vbique, vt probi
ciues & qui ſe præſtant caſtos ac integros
videantur & aliis & ſibi optimè conſuluiſ-
ſe. Ex orat. de rebus Cherrhon.

Aequum eſſet Athenienſes vos pari &
eodem odio eſſe in eos qui vos decipere
conati ſunt, quo iis qui potuerunt: quod
enim in iſtis fuit, fecerunt, vóſque eò indu-
xerunt: quòd autē eorum conatus exitum
& finem deſtinatum non habuerunt, for-
tuna in cauſa eſt. Ex 16. Proœm.

Quem Athenienſes munera accipientem
videritis, hunc & proditorem eſſe exiſti-
mate: quòd ſi alius tempora, alius negotia,
alius milites prodiderit, quarum rerum
quiſq; veſtrum opinor poteſtatem habue-
rit,

rit, eas perdit, eiuſmodi tamen omnes æquè odio habere par eſt. Ex orat. de falſa legat.

Solon ſupplicia priuatis hominibus tardiora conſtituebat, magiſtratibus verò & reipubl. adminiſtratoribus, velocia, exiſtimans poſſe quocunque tempore de illis pœnas ſumere, hos autem vindictæ ſumendæ ſpatium non admittere. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Par eſt homines cùm ſumus, talia & dicere & legibus ſtatuere, quæ nemo reprehenderit. Ex orat. ad Leptinem.

Leges ſpectandæ ſunt, Iudices: nã iuxta eas vos cauſas iudicaturos eſſe iuraſtis, & videte quanto maiori ſupplicio dignos eos eſſe vulgò cenſent qui ſua voluntate & per contumeliam piaculum admittunt, quàm alios qui caſu & imprudentes peccant. Ex orat. contra Midiam.

Quæ iuſta cognouiſtis, hæc cuſtodite, & mementote, quoadusque decreueritis vt iuſtam & religioſam ſententiam aduerſus praua ſuadentes feratis. Ex orat. ad Leptin.

Illos iuuare oportet, Iudices, qui legum vocem veſtrã eſſe cenſent, & veſtram hanc quæ in foro iudiciali editur, miſeria & calamitate affectis, non ſceleratis ac iniuriis opem laturam eſſe putant. Ex orat. contra Phænip.

Qualeſcunque videbimini amare & defendere, iis ſimiles iudicabimini. Ex orat. contra Androt.

Quicunque neque inimicitia, neque beneuolentia, neque vlla alia iniqua cauſa ductus nullã aduerſus ea quæ nouit fert ſententiam, piè ſanctéq; facit. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Quantò magis declaratam à nobis improbitatem nihil curaueritis, tantò maior in vobis infamia inerit. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Quod exactiùs quæ geſta ſunt intellexeritis, eo iuſtiorem & ſanctiorem de eis feretis ſententiam. Ex orat. contra Aphobum falſi teſtimonij.

Cenſeo neque legum, neq; ſtipulationis & cautionis vllius vtilitatem eſſe vllam, niſi qui pecunias accipit vir ſit admodum iuſtus, hócque pacto duorum alterum ſit, aut vos timeat, aut eum quocum pactus eſt, vereatur. Ex orat. contra Dionyſodorum.

Magna eſt iniuriis & ſceleratis omnibus pars & ad nequitiam anſa, morum veſtrorum lenitas & manſuetudo. Ex orat. contra Midiam.

Haud æquum eſt vt qui pro legum cõſeruatione adſunt, longis narrationibus & criminationibus animũ attendant, ſed iis quæ

quæ omnes facilè aſſequamini. Ex delatione contra Theocrinem.

Eum qui leges & reipub. adminiſtrationem ſibi curæ eſſe prædicat, velut nũc iſte, & ſi nihil aliud, hoc certè habere oportet, iiſdem dolere, ac iiſdem de rebus lætari quibus populus, & non ſub propoſito adminiſtrandæ reipub. aduerſariorum parte ſtare. Ex orat. de Coron.

Qui pro ciuitate nonnihil facere conatur, voſq; manſuetos ac clementes experiri ſtudet, eũ huius ciuitatis mores tenere par eſt. ij verò quínam ſunt? imbecillium miſereri, validorum & potentum petulantiam reprimere, ac non multitudinem crudeliter tractare, adulari autem ſemper potentiorem ac ditiorem. Ex orat. contra Timocrat. & Ex orat. contra Androt.

Talia non ſemper laudibus afficere, neq; admirari vos oportet, neq; publicam ex eis magnificentiã & liberalitatẽ metiri, ſi quis ædificet ſplendidè, aut ancillas habeat multas, aut amplam ſupellectilem: at is honorandus eſt, qui talibus in rebus largus eſt & magnificus, quarũ commoditas ad vos omnes redit. Ex orat. contra Midiam.

Vt is omnibus gratus ſit qui ſuadet aliquid, & rempubl. gerit, fieri non poteſt. Ex 3. epiſtol.

Oportet quidē cogitare ſemper & agere quæ iuſta ſunt, vnà porrò obſeruare, vt hæc quoque profutura ſint. Ex oratio. de Rhodiorum libertate.

Omnes appetūt ſocietatem cum iis inire & conſentire, quos viderunt eſſe paratos, & velle ea facere quæ oportet. Ex oratio. 1. in Philip.

Abſurdum eſt cum ius & æquū vos docere, qui quæ iuſta ſunt non facit. Ex orat. de Rhod. libert.

Scimus hoc vniuerſi, quòd omnes etiam ſi quæ iuſta ſunt nolunt, tamen hactenus certè non agere erubeſcant, & hominibus iniuriam facientibus palàm aduerſantur: præſertim ſi qui lædūtur, & iſtud eſſe quod corrumpit & labefactat omnia, reperiemus, hocq; omnium malorum eſſe principium, nolle videlicet quæ iuſta ſunt ſimpliciter agere. Ex orat. pro Megalopolit.

Non licet maledicere magiſtratibus, & ſi flagitioſiſſimi ſint, aut traducere vt ſibi ſint quàm ſimillimi. Ex orat. contra Androt.

Nemo talia ignorat, priuatorum hominum vitam tutam ac facilem & periculorum eſſe expertem, rempub. verò adminiſtrantium contentioſam & periculoſam & quotidie laborum malorumq; plenam. Ex orat. 4. in Philip.

Varia

Varia ſunt profectò excogitata ad vrbiũ cuſtodiam ſalutemq; propugnacula, vt aggeres, muri, foſſæ, & quæcunque alia huiuſmodi: quæ omnia certè ſunt manibus confecta, ſumptúque magno egent: natura verò vnum commune ſapientum in ſe habet munimentum, quod quidem omnibus bonum eſt & ſalutare, potiſſimum autem plebeculæ aduerſus tyrãnos. quod nam illud eſt? diffidentia: hanc ſi ſeruaueritis, nihil mali accipietis. Ex orat. 2. in Philip.

Si omnes verè ſuppliciorum legibus conſtitutorum metu à quouis ſcelere recedant, omneſq; beneficiorum æmulatione, quæ oportet facere inſtituant, quid vetat maximam eſſe ciuitatẽ & omnes bonos, nemin̄e autem improbum? Ex orat. ad Leptinem.

A vobis omnibus ea poſtulo, quæ etiam non petentibus impartiri æquũ eſt, vt nullam gratiam, nullúmve hominẽ pluris faciatis quàm æquitatem & iuſiurandum. Ex orat. de falſa legat.

Non eſt, non eſt, Athenienſes, omnium rerum quicquam intolerabilius contumelia, neque propter quam potius iraſci conſentaneum ſit. Ex orat. contra Midiam.

Trierarchus qui pro repub. dimicat, ſperare nõ debet ſe diuitem factum iri de publico, ſed de ſuis facultatibus reipub. opem

laturũ. Ex orat.de corona præfect.naualis.

De deliberatione.

DEliberandum eſt quidem lentè, quod autem decretum fuerit maturè ac celeriter faciendum. Ex 10.procem.

Non qui celeriter & extemplo conſilium dant, quæ in rem ſunt maximè conſulunt. Ex orat. 1.in Philip.

Egó cenſeo eũ oportere qui de rebus ad ciuitatem pertinẽtibus dare conſiliũ inſtituit, potius vt cõſideret quæ decreta fuerũt vtilia fore, quàm vt extemporales orationes gratiam habeant. Ex 10.procem.

Oportet eos qui magnis de rebus cõſultant, nullam vlla de cauſa cogitationẽ prætermittere. Ex ora.de Ordinatione ciuitat.

Cùm res malè ſe habent de quibus oportet deliberare, difficiles eſſe neceſſe eſt de eis conſultationes. Ex 47. procem.

Non arbitror eius qui vobis conſilium det eſſe munus vllum, præterquam dicere quæ maximè ſunt ex vſu. Ex orat. de rebus Cherroneſicis.

Facere ipſo dicere & decernere poſterius ordine ſit, poteſtate prius & præſtantius eſt. Olynth. 3.

Neque coquo cultri vllus eſt vſus profectò qui non ſecat, neque volenti per eum negotia & mala omnibus ſuboriri, vendi-

tur

turus hæc calumniator, nulla in re cõmodus eſt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Rectè deliberandi principium hoc eſt, vt ne deliberetur, priuſquam ea, de quibus decernere oportet, audita fuerint: nam neque tempus, neque ratio eadem confirmandi ea quæ videntur & quid ante omnia conducere videatur. Ex 19. Procem.

Qui pro ciuitate aliquid facit, illum oportet ciuitatis mores imitari. Ex orat. contra Androt.

Par eſt eos æquis animis audire velle, qui conſilium dare volunt. Olynth. 1.

Optima ſuadere, quàm difficile eſt. Ex 9. Procem.

Precari facile eſt omnia quæ quis vult in vnũ & eundem locũ breui tempore collecta: eligere autẽ, quum de rebus quid conſultandum propoſitum fuerit, non peræquè facilè, ſed oportet optima pro iucundis, ſi vtraq; non liceat, accipere. Olynth. 3.

Democratiæ cùm multa alia habẽt & honeſta & iuſta quæ hominẽ prudentem ſibi vendicare decet, tum loquẽdi libertatẽ veritate fultam, quæ retineri non poteſt quin vera crimina obiectet. Ex orat. funebri.

Oportet Athenienſes, eum qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit, primùm veſtras aures ſanare: corruptæ enim ſunt, adeò

adeò falſa & multa & quæuis potius quàm optima audire conſueuiſtis. Ex orat. de ordinatione ciuitat.

Tumultuando ſane, celeriterq́; ſtomachando, multis vtilibus conſiliis priuari poteſtis, ſed ſi modeſtè taciteq́; audire volueritis, vt omnia præclarè ſe habeant, efficietis, & ſi quis delirare videatur, contemnetis. Ex 5. Prooem.

Cùm deliberare natura ipſa difficile ſit ac graue, vos ipſum adhuc multo grauius reddidiſtis, Athenienſes: nam reliqui omnes homines ante rem rerumq́; euentum deliberatione vti conſueuerunt, at vos poſt res tum demum deliberatis. Ex orat. de Pace.

Non minus impiè fecerũt qui conſilium dederunt, quàm qui manibus ſuis facinus admiſerunt. Ex orat. de falſ. legat.

Qui ſemen præbuit, is eſt natorum malorum autor. Ex orat. de cor.

Rectè deliberata, & ſummo ſtudio laboreq́; probata, ſæpe, quia præfecti aliter vtantur, corrumpuntur. Ex 1. epiſt.

Eum qui alios accuſaturus eſt, omneſq́; iudicaturus, omni vitio carere oportet. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Nõ debet acerbè inquirere, quid alij geſſerint, niſi ipſi antè officium noſtrum fecerimus.

rimus. Olynth. 2.

Cauere conabor, ne in ea ipſe incidam in quibus alios reprehendo. Ex 12. Procem.

Non eſt æquum neque conueniens, vt eius qui offenſus eſt, metus illi qui omnes ſuæ contumeliæ habenas laxauit, particulam ad ſalutem præbeat, ſed eum per quem non ſteterit quo minus crudeliſſima quæq; perpetrarentur, punire decet. Ex orat. contra Midiam.

Eum probum & incorruptum ſe præſtare debere iudicabant, qui ad rempub. accederet, imò verò illi largitatem vſque adeò inimicam & inutilem eſſe ciuitati exiſtimabant, vt in nulla actione, neq; homine fieri timebant. Ex orat. de falſa legat.

Si dederitis vos in hanc conſuetudinem vt oratoribus & autoritatem habentibus potius credatis quàm impotentioribus, ea conſuetudo in vos ipſos redundabit. Ex orat. contra Callip.

Si noſtis, Athenienſes, quid optimi ſit factu de rebus præſentibus, peccatum eſt, eas ad deliberãdum proponere: quæ enim ipſi, antequam ſententias audiueritis, vtilia eſſe iudicatis, quid opus eſt iſtis audiendis fruſtra cruciari? Ex 11. Procem.

Accuſare profectò ad eos qui res geſtas arguunt. & damnant pertinet, ſed conſilij dandi:

dandi ratio de rebus præſentibus & futuris propoſitum eſt.Ex 12.Procem.

Oportet cùm ſummæ vtilitatis, tum gloriæ veſtræ cauſa, dare operam vt ſimul & quæ vtilia, quæq; iuſta ſunt deliberare videamini.Ex 50.Procem.

De Oratore.

EQuidem video oratorum facultatem & vim maxima ex parte in auditorũ eſſe poteſtate.Ex orat.de Corona.

Oratoris oratio non eſt magni pretij,neq; vocis intenſio, ſed in idem cum populo conſentire & eoſdem odiſſe ac amare quos patria.Ex orat.de Corona.

Aliæ facultates abundè ſatis per me ſufficiunt, ſed vis illa dicendi ſi à vobis auditoribus reclametur, mutila eſt & manca. Ex orat.de falſa legat.

Vt vos approbaueritis ac erga vnumquemq; beneuolo animo fueritis, ita orator ſapere videbitur.Ex orat.de Corona.

Non vnus neque duo iſta norunt, neque ſub ala (vt aiunt) prouocatio facta eſt,ſed in medio foro multis præſentibus. Ex orat. contra Aphobum falſi teſtimonij.

Aggreſſi negotia quæ declarare verbis pro dignitate nemo poſſit, ipſi quidem eloquentiæ laudem reportant,ſed efficiunt, vt de illorum virtute concepta apud audito-

res

res opinio minus appareat. Ex 80. Proœ.

Nunquam oratores vos neque improbos neque probos efficient, ſed vos iſtos quales volueritis. Ex orat. de Ordina. ciu.

Nihil eſt grauiꝰ, Athenienſes, quàm quòd iiſdem moribus quos culpant oratores vtuntur. Ex 37. Proœm.

Equidem aquam bibens, non abs re difficilis & moroſus homo ſum. Ex ora. 2. contra Philip.

Quodnam maius crimen dicere quis poſſit in virum oratorem, quàm ſi non eadem ſentit ac loquitur? Ex ora. de Corona.

Non eſt quicquam indignius ac moleſtius quàm cùm vir autoritatem habens & facultate dicendi præditus, teſtibusq; abundans audet mentiri: tum enim neceſſe eſt, reum non iam de re tantùm dicere, verũ etiam de ipſo dicente, quod ei propter autoritatem credere non par ſit. Ex oratione contra Callippum.

Videte, Athenienſes, ne diuerſum diſtinctumq; ſit, orationem habere commodam, & ſuſcipere negotia vtilia, illudq; oratoris munus ſit, hoc hominis mente præditi. vos itaque plebeij & potiſsimum natu maximi, dicendi facultate ſummis oratoribus pares eſſe non debetis (iſtud enim eorum qui ſunt exercitati negotium eſt) ſed prudentia

dentia iis vel ſimiles eſſe,vel potius vincere: experientia enim multarum rerum & vſus eam ingenerant.Ex 27.Procem.

Quum admodum ſuperbè ſurrexiſſet Philocrates, Nihil eſt,inquit,mirum Athenienſes, non eadem mihi, & Demoſtheni videri. hic enim aquam, ego verò vinum bibo.Ex orat.de falſa Legat.

Illa die profectò de adulteriis & proteruitate orationes aduerſo (quod aiunt)flumine fluxerunt.Ex orat.de falſa Legat.

Qui infeliciũ miſerorúmve caſus & mala norunt, videntes (quod prouerbio fertur)non vident, & audientes non audiunt: illi porrò ſic ſe gerunt,in iis quæ faciunt, vt conſtet eos ſua tegere incommoda, & infamiam metuere.Ex orat. I.contra Ariſt.

Minime hercle cẽſeo oportere,vt ſuperbi homines & eloquentiæ opinione elati res alienas appetant, aut dicendi promptitudine freti,eripiant: hæc enim improbi ſunt ſophiſtæ & flagris digni. Ex orat. contra Aphobum de falſo teſtimonio.

Cùm ſane videretis eloquentiam aut vocis claritatem,aut aliquam aliam eiuſmodi virtutem in viro bono & munifico vigere, congratulari & vna excolere vos omnes oportet: commune enim vobis omnibus aliis,id bonum: eſt, ſed cùm in ſordido &

improbo,

improbo quouiſque quæſtu victo, eum eiicere acerbeq; & hoſtiliter audire oportet. Ex orat. de falſa leg.

Quo promptiùs ipſa oratione vti videmur, eo magis illi diffidũt omnes. Olynt. 3.

Ipſa orationum elegãtia & lepos auditorum beneuolentia indiget, quacum, ſi etiã mediocriter dixerit, gloriã reportabit, necnon gratiã ſibi conciliabit: citra hanc, etiam ſi bene dicendo excellat, ab auditoribus tamen negligetur. Ex orat. funebri.

Omnis oratio ſi res ac facta abſint, vanũ quidpiam & inane videtur. Olynth. 3.

Omnis oratio vana eſt & infrugifera, quæ actionum expers fuerit. Ex oratione ad Epiſt. Philip.

Nonnullos animaduerti reorum, qui cùm rebus ipſis damnarentur, nec poſſent probare ſe culpa vacare, alij ad anteactæ vitæ moderationẽ & temperantiã confugiebant, alij ad maiorũ ſuorũ præclara facinora & liturgias, alij ad cætera eiuſmodi, per quæ iudices ad miſericordiã & humanitatem flectebant. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Si ad gratiam concionari oportet, quæcunq; oratione prætermiſerit aliquis, vt ne moleſtus ſit, eadem de rebus ipſis prætermittentur: ſi verò orationis venuſtas & gratia rebus conſentanea non fuerit, da-

mnum affert. Ex oratione 1. contra Philip.

Id vnum reliquum eſt iis, qui cauſam tutari non poſſunt, vt effugia & prætextus quoſdam inueniant qui ablata præſentis cauſæ memoria in iis vos retineant, quæ ad hoc ipſum crimen nihil ſpectant. Ex orat. contra Theocr.

De imperatoribus.

QVotidianis rebus præeſſe, & ex tempore ſubitis caſibus rectè vti, & quãque occaſionem noſſe, ac iudicare quas res ex familiari colloquio conciliare poſſibile ſit, quas porrò vi extorquere licet, imperatorum ſiue præfectorum eſt officium. Ex 1. Epiſt.

Si quis reuera pace ipſa gaudet, ipſis ducibus quos omnes accuſant, gratiam habeat. Ex oratione de falſa legat.

Amicos & familiares & militum duces inuenietis gloria valere ob res fortiter geſtas, anxiè tamen & meticuloſè magis quã qui obſcuri & inglorij ſunt vitam degere. His enim militibus, ab hoſtibus ſuis ſolum imminet periculum, illi verò duces ſuos adulatores & fraudatores magis quã prælia formidant. Ex orat. ad Epiſtol. Philip.

De Tyranno & Tyrannide.

REx & Tyrannus omnis inimicus eſt libertati, & legibus contrarius. Ex 2. orat.

orat. in Philip.

Non ſunt tutæ ciuitatibus iſtæ tyrannorum nimiæ familiaritates. Ex 2. oratione in Philip.

Prorſus res eſt infida & formidabilis ciuitatibus tyrannis, præſertim ſi finitima loca poſſideant. Olynth. 2.

Populus.

POpulus ſane turba eſt, & res omnium inſtabiliſſima ac imprudentiſſima, vt in mari fluctus flexibilis & inquietus, qui vt contingit agitatur: alius venit, alius receſſit, ac nemo reipu. curam gerit, imo ne meminit quidem. Ex oratione de falſa Legat.

Ne oſtendite vtilius eſſe externas amicitias ſibi conciliare quàm populi fidei ſeipſum committere. Ex 2. epiſtola.

Pecuniæ comparandæ nunquam populus ſtudioſè operam dedit, ſed ita gloriæ vt nihil aliud magis expeteret. Ex oratione contra Androt.

Non eſt quod præ cæteris magis cauere oporteat quàm ne aliquis permittatur vt in populo maior potentiorq; fiat. Ex orat. de falſa legat.

De patria.

ARbitratur ingenuorum quiſque non patri & matri ſolùm ſe eſſe natum, verumetiam patriæ. quid verò intereſt? quod

qui parentibus ſe ſolùm eſſe natum existimat, fatalem, naturalemq; mortem expectat: qui verò etiam patriæ ne hanc ſeruientem videat, mortem oppetere non dubitabit, magisq; metuendam eſſe reputabit ignominiam & infamiam, quas in ſeruiente ciuitate ferre neceſſe eſt. Ex ora. de Cor.

Non ſolùm ad patrem & maiores ſuos viritim genus ortumq; ſuum referre vnicuique licet, ſed ad totam communiter patriam, cuius omnium conſenſu indigenæ ſunt. Ex orat. funebri.

Quis adeò eſt infelix, qui ſeipſum, parentes, ſepulchra, patriam parui quæſtus gratia prodere velit? Ex oratio. de claſſibus.

Cui vtilia ſunt eadem tempora quæ & ciuitatis hoſtibus, is amator patriæ nullo modo eſſe poteſt. Ex orat. de Corona.

Fieri non poteſt vt leges & iuſiurandum iis curæ ſint, qui in perniciem eorum quæ patriæ proſunt ſeipſos vendiderunt, ſed ipſis nominibus ſolis contenti ſeducunt eos qui velut perfunctoriè & frigidè ibi ac non ſedulò & accuratè concionibus interſunt, neque exiſtimant hoc præſens ocium aliquando futurum cauſam magni & horrendi tumultus. Ex orat. de fœdere Alex.

Eos qui patriæ conſulunt, Athenienſes, quærere oportet, non eum cuius deſpera-

tionis

tionis ſunt ſocij, ſed eum potius cuius & mentis prudentiam, & diligentiam ſectantur. Ex oratio. 2. contra Ariſt.

De fortitudine.

NOn eſt difficile neque cùm deliberare opus fuerit, fortitudinis opinionem conſequi, neque cùm aliquod inſtiterit periculum, vehementem in dicendo videri, ſed illud & difficile eſt & cõueniens, in periculis fortitudinem oſtendere. Ex oratio. de ordinatione ciuita.

Nunquam fieri poteſt, opinor, vt qui paucis & vilibus rebus occupantur, magnos & audaces animos capiant, quemadmodum neque qui circa res præclaras & ſplendidas verſantur, parua & tenuia cogitent. Ex ora. de ordinatione ciuitatis.

Nunquam, opinor, fieri poteſt, vt magnum ac generoſum ſenſum induat qui circa parua & abiecta verſatur. Olynth. 3.

Qualiacunque hominum ſtudia fuerint, tales eos etiam habere animos neceſſe eſt. Ex oratione de ordinatione ciuitatis, & 2. Olynth.

De diligentia.

PRæclarum quidem eſt etiam per fortunã inter illuſtriſſimos admirationi eſſe: ſed multo præſtantius eſt induſtria ſua quicquid glorioſum ac illuſtre ſit, adeptum eſſe.

illa enim ſceleratis etiam interdum ſeſe ob iicit, huius autem ſocietas & communicatio nemini adeſt, niſi qui generoſo animo atque forti excellat. Ex oratione amatoria.

Par eſt quibus in rebus quiſque ſe exercet, ac in quæ incumbit, in iis vt plus valeat. Ex orat. 2. in Philip.

Recta prudénſque rerum gerendarum in adoleſcente inquiſitio, & animi boni, & vegetæ mentis commune ſignum eſt. Ex oratione amatoria.

Quanto naturam habes præclariorem, tanto maiores dignitates expectes, citiusq́; tui periculũ facere velis, cenſeo. Ex oratio. amatoria.

Haud par eſt vt quum quis nihil agat vel amicis quidem mandet, ſua cauſa aliquid vt faciant, nedum diis immortalibus. Olynth. 2.

Quanto fortuna ceſſat, & hoſtes iuuat, reliquarum rerum ſatagite: ſin minus, prouidete, ne vos vnà & magiſtratus ſingulos accuſetis, & res veſtræ, Atheniẽſes, peſſum eant. nam fieri nequit, vt hæ abſque magno quodam malo conſiſtant, nemine eas conſeruante. Ex 3. Procem.

Non mirandum eſt illum ipſum qui militat, laborem non detrectat, & rebus gerendis omnibus adeſt, neque vllam occa-

ſionem,

ſionem, neque temporis momentum rei bene gerendæ prætermittit, vobis cunctãtibus, decernentibus, & ſententias rogantibus, ſuperiorem eſſe. Olynt. 2.

Nihil eſt cautis hominibus & circunſpectis adeò formidabile, quin diligentia præcaueri poſſit: neque vllum malum eſt, quin incautis & pigris euenire queat. Ex 25. Procem.

Si quis exiſtimat Alexandrum eò fortunatum, quia ad eum quem optabat exitum perducebat omnia, illud cogitet, quòd agẽdo & laborando & audendo, non deſidendo, felix fortunatusq; ſit. Ex 1. Epiſtol.

De ignauia.

Rerum occaſiones tarditatem noſtram & ignauiam non expectant. Ex orat. 1. contra Philip.

Si quod quiſque vult quærens deſidebit, & vt ipſe nihil faciat ſecum reuoluens, primùm ſane nullos vnquam inueniat qui facturi ſint. Ex oratione 1. contra Philip.

Cùm non pauca reipubl. ſint errata, neq; ex paruo tempore collecta, quibus hęc reipubl. negotia malè ſe habent, nihil eſt omnium, Athenięſes, in præſentia nocẽtius, quàm quòd vos animis alienati eſtis à rebus, & tantiſper operam datis, dum audientes ſedetis, ſiquid noui nuntiatũ fue-

rit. Ex oratione 4. contra Philip.

Turpe quidem eſt, proh ſupreme Iupiter omnesq; cœlites, & indignum vobis, & ciuitatis amplitudine, & rebus geſtis maiorum, veſtræ ignauiæ cauſa reliquos omnes Græcos in ſeruitutem proiicere. Ex orat. de rebus Cherroneſicis.

Quòd multa bello perdidimus, ignauiæ noſtræ iure adſcribi conuenit. Olynth. 1.

Eodem modo quo qui tempeſtatem expectant, mihi videntur contemplari, tum ſinguli precantur ne ad ſe perueniat, prohibere verò nemo conatur. Ex orat. 3. contra Philip.

Quo magis ſecuro erunt animo, eo citius peccabunt. Ex 49. Procem.

Quoniam vos neque paruum, neq; magnum quicquam eorũ quæ oportebat, feciſtis, res noſtræ male ſe habent: quòd ſi omnia quæ decebat feciſſetis, rebus ita affectis, ne ſpes quidem erat ipſas meliores fore: nunc autem ignauiam veſtram & negligentiam vicit Philippus, ciuitatem verò non vicit, neq; vos eſtis victi, imo ne moti quidem. Ex orat. 3. contra Philip.

Quænam eſt cauſa cur ille plures res quã nos ſuperiori bello ex animi ſententia geſſit? hic ipſe militat, labores perfert, periculis adeſt, neq; occaſionem rei bene geren-

dæ

dæ prætermittens, neq; vllam anni partem omittens: nos verò (dicetur verum) nihil facientes, hîc perpetuò ſedemus cunctabundi, tum decernentes, tum interrogantes, ſi quid noui in foro dicatur. Ex orat. ad Philip. Epiſt.

Sæpe contingit vt multarũ magnarumq́; rerum occaſio breui tempore ſuboriatur: quam ſi quis ſua voluntate hoſtibus condonarit & prodiderit, nequicquam facere poterit, vt eam poſtea recuperet. Ex oratione de falſa legat.

Turpe eſt vel potius turpiſſimũ, non ſolum vrbes & loca, quorũ aliquando fuimus domini, proiicere videri, verũ etiam cõparatos à fortuna ſocios & occaſionẽ. Olynt. 2.

Fortuna volubiles habet mutationes, & in vtranque partem, vel ſecundas ad res vel aduerſas: quæ verò per ignauiã hominum fiũt, ea certas clades afferũt. Ex 49. Proœ.

Veritas.

VEritas potens eſt, & contrarium infirmum. Ex orat. de falſa legat.

De taciturnitate.

QVi nullius culpæ ſibi conſcius eſt, ſi taceat ſilentio ipſo prauorum & nefandorum particeps eſſe videtur. Ex orat. de falſa legat.

Nemo vnquam conuictus eſt, qui vel

ſileret, vel qui peccaſſe fateretur. ſed cùm, opinor, nihil veri eloqui deprehenditur, tum qua mente, quoq; animo præditus ſit cognoſcitur. Ex orat. de falſa legat.

De ira & iraſcentium natura.

NEque priuatæ iracundiæ ſeruiendo, publicum commodum oportere lædere puto, neque priuati odij cum reipub. commodis quicquam admiſceo, verùm ad quæ alios adhortor, ea ipſe arbitror decere me primum facere. Ex 1. epiſt.

Non eadẽ res eſt, Athenienſes, in veſtrum conſpectum aſpicientem falſum teſtari, & apud arbitrum. apud vos enim ingens iracundia & ſupplicium teſtantibus falſum imminet, ſed apud arbitrum tutò & ſine infamia quicquid voluerint teſtantur. Ex orat. contra Aphobum de falſo teſtim.

Quæ aliquis derepente nulla ratione inita, facere coactus fuerit, & ſi contumeliosè iſtud fecerit, per iracundiam tamen dicere licet ſe feciſſe: quæ verò diu multumq; antea excogitauit, continenterq; per multos dies aduerſus leges facere deprehenditur, non ſolùm abeſt ab eò vt ira motus fecerit, ſed etiam conſtat iam eiuſmodi hominem dedita opera iniuriam feciſſe. Ex orat. contra Midiam.

Iraſcentium eſt, eum à quo moleſtiis affecti

fecti ſunt, ſubito vlciſci: offenſorum, vt quocunque tempore ſontem & iniurium nacti fuerint, tum de eo pœnas ſumere. Ex orat. contra Timocrat.

De odio.

SI quis aliquid accepit, riſui eſt: ſi fateatur, venia: conuictis, odium, ſi quis iſtos increpet. Ex orat. 3. contra Philipp.

Neq; ſecurius eſt in multorum etiam in paruis delinquentium, odium incurrere, quàm paucorum & in multis, neque verò popularis multitudinis delicta quàm paucorum obſeruare. Ex orat. contra Androt.

De hoſte.

QVi calumniatorem tuetur, bonorum hoſtis eſt natura & genere: niſi quis ſycophantæ & improbi ſemen & radicem velut agricola putat oportere relinquendam eſſe in vrbe. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Qui ea quibus ego capiar agit & parat, hic mihi hoſtis eſt, & ſi nondum feriat neq; iaculetur. Ex orat. 3. contra Philip.

Armis hoſtes vincendi ſunt, & in his eſt ſalus Reip. Ex ora. de ordinatione ciuitatis.

Fieri non poteſt vt externos hoſtes vincatis, niſi animaduerteritis in domeſticos hoſtes & inteſtinos illius miniſtros: verùm neceſſe eſt incurrẽtes in hos vt ſcopulos ſerius

rius occurrere illis. Ex ora. de rebus Cherr.

De Bello.

BEllum glorioſum, pace turpi optabilius eſt.

Non idem habent periculum res, quas tum quum vultis agere licet ſæpe ſententiam & conſilium mutare, & hæ propter quas imminet bellum. Ex 1. epiſt.

Exiſtimo vobis conducere, proſpicere belli principium, vt ſit iuſtum: omnia porro quæ conueniunt apparetis, idq; veſtro iudicio ſubiiciatur. Ex orat. de claſſibus.

De pace.

SI pax quæ aliis bonorum cauſa eſt, tantarum rerum, & tanti tumultus nobis cauſa fuit, quid aliud id eſſe dixerit, præterquam quòd muneribus acceptis, hi rem natûra præclaram prauè corruperunt? Ex orat. de falſa legat.

Proh Iupiter, eſt ne aliquis rectè ſapiens qui ex verbis potius quàm rebus pacem agentem aut bellum gerentem ſecum æſtimet? nemo profectò. Ex orat. 3. contra Phil.

Simul atque de Philippo mentio incidit, ſtatim ſurgit aliquis & dicit, pacem tueri quàm ſalutare eſt, magnum exercitum alere quàm difficile & durum? Ex orat. de rebus Cherroneſicis.

De

De liberis.

INgenuis, & ſi maxima perpetrent facinora, iſtud tamen corpus ſeruare licet. Ex orat. contra Androt.

Homini libero maxima neceſſitas eſt, rerum turpitudo atque dedecus. Ex orat. de rebus Cherroneſicis, & Philipp. 4.

De ſeruis.

SEruis corpus flagitiis plagiſq; omnibus obnoxium eſt. Ex oratione contra Androt. & Midiam.

Alteri ſubdito vt ſeruo maxima neceſſitas eſt, plagæ, & corporis pulſatio. Ex orat. de rebus Cherron.

De muliere.

PLurimi facienda eſt mulier in morbis, quæ adſit homini ægrotanti. Ex orat. contra Neæram.

Multò magis profectò ſoliti ſunt vir & vxor contentiones & inimicitias inter ſe ſubortas propter liberos mitigare, quàm propter iracundiam cõmunes liberos odio habere. Ex orat. contra Bœot. de dote.

Meretrices quidem, voluptatis gratia habemus: concubinas verò, propter quotidianam corporis curationem: vxores porrò, ad legitimos liberos procreandos, & fidelem cuſtodiam rei domeſticæ habendam. Ex orat. contra Neæram.

Ne

Ne mulieri liceat ingredi in fana publica, cum qua fuerit adulter deprehenſus. quod ſi ingrediatur, impunè ferat quicquid patitur præter mortem. Ex oratione contra Neæram.

Durum eſt patri & matri liberis orbari, & chariſſimis ſuæ ſenectutis educatoribus priuari: ſed præclarum eſt ampliſſimos honores, memoriam virtutis & eos publicè comparatos conſpicere, ſacrificiisq; & certaminibus dignatos immortalibus. Moleſtia plenum, liberos orphanos relictos, patre in prælio fuſo: præclarum verò eſt paternæ virtutis, & gloriæ hæredem eſſe. Ex orat. funebri.

De fama ſeu gloria.

SOli homines gloriam præclaris rebus geſtis partam omni inuidia fortiorem reliquerunt. Olynt. 3.

Non ſolùm ſpectandum eſt an non pecuniam perdatis, ſed etiam an famam & gloriam bonam, cuius magis ſtudioſi eſtis quàm pecuniæ. Ex orat. ad Leptinem.

Quantò quis plura & grauiora ſupra dignitatem conditionemq; ſuam fecit, tantò apud omnes admirabilior exiſtimatur. Olynt. 2.

Populus nunquam de pecunia coaceruanda

uanda valde laborauit, de gloria verò acquirenda ſic, vt de nulla re alia: argumentum ſanè eſt, quàm quum aliquando maximam & innumerabilem inter Græcos pecuniam poſſideret, omnem pro honoris augendi ſtudio inſumpſit: pro gloria quoque de ſuo tributum pendere non dubitauit, neque vllum periculum vnquam detrectauit, vnde immortalia bona ſibi peperit. Ex orat. contra Timocr.

Beati hac iuſta ratione cenſendi ſunt, primum quidem qui pro modico tempore incredibilem & immortalem gloriam relinquunt, in qua & horum liberi clari ac illuſtres depingentur, & parentes iſtorum conſpicui facti in ipſa ſenectute nutriētur, luctui ſuo conſolationem iſtorum gloria & celebritate adhibentes. Ex orat. funebri.

Si in paruis quis glorietur, tantum abeſt vt honorem aliquem propterea conſequatur, vt ineptus eſſe videatur. Ex orat. contra Androtionem.

Qui vnà cum Philippo verſantur, eum ita honoris ſtudio teneri aiunt, vt dum omnia pulcherrima facta ſua videri cupit, magis ſuccēſeat ducibus & imperatoribus, qui laude aliquid dignum geſſerunt, quàm iis qui rem infeliciter adminiſtrarunt. Ex orat. ad Philip. epiſt.

De-

De pudore.

HOmini quidem libero maxima neceſſitas eſt rerum turpitudo atq; dedecus,& maiorem iſta haud ſcio, quã quis dicere poſſit : ſeruo autem verbera & corpôris cruciatus.Ex orat.4.contra Philip.

Equidem opinor liberis hominibus maximam eſſe neceſſitatem in repub. gerenda, pudorem. Ex orat.1.contra Philip.

Probra hercle omnia fugienda ſunt. Ex orat.ad Leptinem.

Omnia quidem cauenda ſunt, tam quæ videntur,quã quæ turpia ſunt : potiſſimum autem ea propter quæ aliquis videtur aliis ſuccenſere. Ex orat.ad Leptinem.

Quæ à paucis reguntur dynaſtiæ, metum ciuibus ſuis incutiunt, verecundiam autem eis inſerere nequeunt. Ex orat. fun.

Impudens.

QVa ex re impudens appellatus eſt, niſi quia iſta quæ neque ſunt neque facta ſunt, propter impudentiam palàm dicere nihil pudet. Ex orat.1.in Ariſtogit.

Id profectò noſtis, quòd ex quo tempore nati ſunt homines, & iudicia fieri cœperunt, nemo vnquam qui peccaſſe ſe fateretur deprehenſus eſt, ſed impudenter loquuntur,inficiantur,mentiuntur,excuſationes fingunt,omnia faciunt ne dent pœnas,

nas. ex orat. de falſa legat.

De ſpe.

MVlti ſæpe maiorum bonorum ſpe allecti, præſentia perdiderunt. ex orat. contra Timocrat..

De humanitate.

HVmanitas contra inuidiam, & iuſtitia aduerſus improbitatē, bonaq; omnia contra mala velut in acie collocantur. ex orat. ad Leptinem.

Miror ſi nemo veſtrum cogitat turpe eſſe, populum Athenienſem ſapientiæ doctrinæq; opinione cæteros omnes antecellere, ad quē in rebus aduerſis, tanquam ad commune perfugium cōfugi ſolet, Philippo inhumaniorem videri, qui (vt in delitiis liberaliter educatū) credibile eſt à nemine admonitus, tamen cùm proſperis rebus vſus eſſet, tū maximè humana ſe agere oportere putauit, ab iis qui cōtra in acie ſteterant, & cum quibus de ſumma rerum contendiſſet, qui, & cuiates eſſent, neque inquirere, neq; declarare paſſus eſt. ex 3. ep.

Optarem vos, Athenieēſes, qua erga alios omnes vti conſueuiſtis humanitate, eadem etiam erga vos ipſos vti. ex 17. Procem.

Miſericordia.

NEmo miſericordiam conſequi dignus eſt qui neminis miſeretur: neque di-

gnus eſt venia, qui nemini dat veniam. Ex oratione contra Midiam.

Quam quiſq; natura legē erga reliquos omnes habet, eandem viciſſim erga ipſum alios habere æquum eſt. Ex oratione 1. contra Ariſtogit.

Abſit iudices pauperes deſpiciatis (ſuffi-ciens enim ſatisq́; graue eis eſt ſupplicium ipſa paupertas) neque eos qui labore & in-duſtria ex æquo & bono viuere volunt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

De amicitia.

NVllum maius bonum vobis contingere poteſt quàm omnium beneuolentiam, nulla adiuncta ſuſpicione, ſumma illorum voluntate conſequi. Ex orat. de libertate Rhodiorum.

Cùm rebus quidem omnibus priuari acerbum & graue ſit, præſertim ſi ab inimico iſtud eueniat, tum verò maximè beneuolentia veſtra & humanitate quantò à vobis ea conſequi maximum eſt. ex orat. de Corona.

Nemo amicus & beneuolus eis eſſe poteſt à quibus ſibi damnum aliquod impendere ſperat. ex 50. Procem.

Prudentium hominū eſſe non exiſtimo, vel cùm familiarem & amicū aliquem eſſe putarint, ſic illi fidere, vt etiā ſi iniurius eſſe

cœper

experit, vlciſcēdi facultatē ſibiipſis eripiāt, vel quādo inimicū aliquē cenſeant, ſic odio proſequi, vt ſi depoſito odio velit amicus eſſe, impediant, ne iſta facere liceat, ſed eos meo quidem iudicio, & amare & odiſſe oportet, vt earum occaſionum neutra prætereatur. ex orat. aduerſus Ariſtocr.

Verorum amicorum officium eſt, his quibus bene velis, haud in eiuſmodi rebus gratificari, à quibus & illis & ſibiipſis pendet aliquod damnum: ſed in iis quæ vtriſq; conducere poſſunt opitulari: quod autem ipſe melius illo prouideas, id pulchrè adminiſtres, neque præſens obſequium totius reliqui temporis commodum pluris faciendum. Ex orat. contra Ariſtocr.

Omnium eſt grauiſſimum, quum quis nomine quidem frater nonnullorum vocitetur, ſed reipſa iſtos habet inimicos, & multis grauibusq; ab iis affectus iniuriis, in iudicium venire cogatur. Ex orat. de dote contra Bœotum.

De beneficentia.

EQuidem cenſeo eum qui beneficium accepit, oportere omni tempore meminiſſe: eum autem qui dedit, continuò obliuiſci, ſiquidem illum oportet boni, hunc verò puſilli & liberalis hominis officium facere: nam beneficia ſua commemorare

morare ac referre, exprobrationi fere ſimile eſt. ex, orat. de Corona.

Omnes profectò mutuam gratiam recipere digni ſunt, qui in bene merendo de vobis priores partes occupant, præſertim verò qui in extrema neceſſitate id faciunt. ex orat. ad Leptinem.

Quæ eſt lex tantæ iniuſtitiæ & inhumanitatis plena, vt eum qui de ſuo nonnihil donauit, & rem perhumanam liberalemq; fecit, gratia priuet, & in calumniatorum manus coniiciat? eóſque iudiciis rationum reddendarum eorum quæ dedit præficiat? nulla eſt profectò. ex orat. de Corona.

Qui indignum aliquẽ honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionẽ aliquam habent: qui verò de ſe benemeritis paria non referunt, malitiæ ſuſpicionem incurrunt. ex orat. ad Leptinem.

Plures quàm par eſt, honorare, eſt multos ad bene merendum prouocare. ex orat. ad Leptinem.

Apud omnes homines inualuit conſuetudo propter multos bene meritos, etiam de aliis quibuſdam ſceleratis potius bene mereri quàm propter perditos & flagitioſos auferre quæ data fuerunt iis qui ſine controuerſia digni ſunt beneficio. ex orat. ad Leptinem.

De di

De diuitiis & diuitibus.

DIuitiæ & celeritas & robur & quæcunque alia iſtis ſimilia amplo & copioſo fructui ſunt ſuis poſſeſſoribus & in iis ipſis excellũt quibus interſunt, licet nullus alius velit. ex orat. funebri.

Nulla re omnium perinde ac pecunia opus eſt ciuitati ad ingruentia negotia. ex orat. 4. contra Philip.

Pecuniis certè opus eſt, cùm ſine his eorum non licet quicquam fieri quæ facienda ſunt. Olynth. 1.

Cùm in alteram partem velut in trutinam argentum attuleris; idipſum argentum aufert, & ad ſeſe ratiocinationẽ omnẽ detrahit, nec ampliùs qui hoc fecerit rectè neque ſyncerè vlla de re ratiocinari poterit. ex orat. de pace.

Vndecunque quis acceſſionem vel paruam fecerit, plurimùm adfert momenti. Olynth. 2.

Exiſtima te quoque aliquandò iuuenem, & ea qua nos ætate nũc ſumus fuiſſe, conſiliis autem & rebus à te geſtis, talem & tantum euaſiſſe, quod & nobis accidere poterit. ex 5. epiſtol.

Opulentus audax, ſuperbus, magniloquus, violentus, impudens. ex orat. contra Midiam.

Quis eſt qui malit ſeipſum ſuáque omnia bona interire quàm fortunarum ſuarum partem pro ſeipſo & reliquis conferre? ex orat.de ordinatione ciuitatis.

De paupertate.

MVlta vilia & ſeruilia negotia liberos homines ac ingenuos paupertas agere cogit, ob quæ miſericordiam potius quàm interitum demerentur. ex appellatione contra Eubulidem.

Abſit iudices, pauperes deſpiciatis, (ſufficiens enim ſatisq; graue eis eſt ſuppliciū, ipſa paupertas) neque eos qui labore & induſtria ex æquo & bono viuere volunt. ex appellatione contra Eubulidem.

Ego neque ſi quis paupertatem vituperat, eum prudentem eſſe duco: neque ſi quis in rerum copia educatus fuerit, ob id gloriari debet. ex orat. de Corona.

Rebus neceſſariis nonnullos priuare, eſt multos homines reddere maleuolos, & à rebus publicis alienos. ex orat. 4. in Phili.

De rebus ſecundis.

RES ſecundæ profligatorum, vim habent maximam tegendi & obſcurandi domeſtica vitia: at ſi qua in re offenderint, tum planè eorum facta diſcutientur. Olynth.2.

Nonnulli propter rérum ſucceſſum clari

& illuſtres habiti ſunt. ex orat. amato.

Oportet modeſtè ſe gerere in rebus ſecundis, & quid futurum ſit proſpicere. ex orat. ad Leptinem.

Secundis rebus præter dignitatẽ & meritum vti occaſio eſt incautis deſipiendi. Olynth. 1.

Res ſecunda ſeu fortuna, vniuerſam, quæ in hominibus ineſt, ſagacitatem & ſapientiam excellit. ex orat. de pace.

Ipſi fœlices rerum ſucceſſus ad contegenda & occultanda hominũ peccata apti ſunt, ſed ſi quid vſquam aduerſi contingat, tum plane hæc omnia detegentur, hominibúſque nota fient. ex orat. ad Philip. epiſt.

Cùm in omnibus humanis rebus duo ſint bona, vnum princeps omniúmque maximum, ſecundis rebus vti, alterum, hoc quidem minus, cæterorũ maximum, rectè deliberare: non ſimul vtriuſque poſſeſſio obtingit hominibus. ex orar. contra Ariſtocratem.

Iſtis fortaſſe fatale eſt, nunquam ſecundis in rebus rectè ſapere. ex 53. Proœm.

De fortuna.

MAgnum quidem momentum, imò verò potius totum eſt, ipſa fortuna, ad omnium hominum negotia. ex orat. ad Philip. epiſt.

Fortuna rerum omnium domina exitum ſuo arbitratu tribuit. ex orat. funebri.

Magna potētia vel potius ſumma eſt ipſa fortuna in omnibus hominum negotiis. Olynth. 1.

Multa fortunæ voluntate gubernantur, multæq; ſunt cauſæ, cur nō omnia ex animi ſentētia hominibus ſuccedāt. ex 3. Procœm.

In aliis quibuſdam rebus ſuperari ab aduerſariis, non tam dedecus quàm infortunium dici poſſit: nam & in fortuna & præfectis, & multis aliquid ineſt, cur prius res præclarè vel cōtra geſta ſit. ex 53. Procœm.

Si quæcunque quis acceperit, etiam ſeruauerit, magnam habet fortunæ gratiam: ſi verò imprudens prodegerit, interiit vnà quoque memoria beneficij à fortuna accepti. Olynth. 1.

Bona quidem voluntas præſto eſt, quam ſi fortunæ benignitas iuuet, res ipſa confici poſſit. ex 5. epiſt.

Neq; gubernabā nauem, diceret aliquis, quemadmodum nec ego exercitum ducebam, neq; Fortunæ dominus eram, ſed illa rerum omnium. ex orat. de Corona.

Ex mendicis nonnulli celeriter diuites euaſerūt, & ex obſcuris & ignobilibus clari & illuſtres. ex orat. 4. contra Philip.

Multæ & nutrices & lana victum quæritant

tantes,& vindemiatrices euaſerunt, ob reipublic. illorum temporum calamitates, ciues ac nobiles mulieres. ex appellatione contra Eubulidem.

De aduerſa fortuna & calamitate.

AEquum eſt miſereri, non flagitioſorum hominum, ſed eorum qui immeritò aduerſa fortuna calamitateq; conficiuntur. ex orat. contra Aphobum.

Si quos ærariorũ dimittere oportet modeſtiſſimos, optimos, & ob minima delicta mulctam paſſos, hos inquam liberare oportet. ex orat. 1 contra Ariſtogit.

Cùm neq; iniurius eſt aliquis, neque peccat, ſed in ea quæ omnibus conducere videntur ſe tradit, nec in omnibus ex animi ſentẽtia egit, haud exprobrare neq; conuicium facere eiuſmodi homini par eſt, ſed condolere. ex orat. de Corona.

Aequum eſt miſero & afflicto vtut factũ eſt, opem & auxilium ferre. ex orat. contra Midiam.

Nemo vnquam fortaſſe veſtrum quæſiuit, Athenieẽſes, cur tandem miſeri & infœlices rectiùs quã fortunati rebus ſuis conſulunt: non autem alia de cauſa iſtud fit, præter quàm quod iſtis euenit, vt nequicquam formident; neque ſi quiſpiam pericula & graues caſus recenſeat ad ſe pertinere

nere putant, illos recens adhuc delictorum memoria, quãdo in infortunia inciderunt, modeſtos ad reliqua & moderatos reddit. ex 25. Procem.

Nullius rei inſtitutum conſiliúmve magni fit, niſi finem etiam vtilem & honeſtam conſequatur. ex 35. Procem.

De deſperatione.

DEſperatio cùm ei ipſi maximo & exitiali ſit malo qui ea affectus eſt, tum acerba & grauis omnibus & reipublic. minimè toleranda. ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Deſperatus omnis ſeipſum proiicit, etiam quam conſilio & ratione tenere licet ſalutem, & præter omnium expectationem fit, ſi forte incolumis ſeruetur. quis igitur ſana mente præditus ſeipſum aut patriæ commoda iſti commiſerit? quis non pro viribus fugerit, & eum procul ſummouerit, ne quis in talem vel inuitus incidat? ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Neq; vos conſternatis animis eſſe oportet, præſertim cùm ſciatis, deſperationem neque præſentibus rebus cõducere, & vobis indignam eſſe. ex 49. Procem.

De futuro.

FVturum omnibus hominibus eſt incertum. ex orat. ad Leptinem.

Oportet eos qui proſpera optataq; vtuntur

tur fortuna erga afflictos & oppreſſos ſemper optima videri conſultare: quandoquidem vniuerſus hominibus incertus eſt ac dubius rerum euentus. ex orat. de Rhodio. libertate.

Præterita ſemper apud omnes omittuntur,& nemo vnquam de iis deliberationem habendam propoſuit: futura autẽ vel præſentia conſultoris munus & officium poſtulant. ex orat. de Coronà.

Id ipſum quod præter ſententiam accidit, virum perturbat, ipſiq; magnum dolorem adfert. Olynth. 1.

Neceſſariò euenit, cùm pugna committitur,vt alij ſuperentur,alij vincant.ex orat. funebri.

Ex poſtremo euentu quæ præterierunt omnia,vt plurimum,æſtimãtur. Olynth. 1.

Sæpe contingit vt idem homo, in hoc non rectè dicat, in altero verò rectè ſentiat.ex 5.Procem.

Defunctorum curam habere oportet.

QVantum quidem ciuitas de iis qui in bello perierunt ſolicita ſit, cũ ex aliis rebus proſpicere licet, tum maximè eſt hac lege per quam qui ad funera hæc publicam orationem habiturus eligi ſolet, ſciens à frugi & probis viris facultatũ poſſeſſiones & voluptatum deliciarumq; vſum non magni fieri,

gni fieri, ſed eorum omne ſtudium in virtute & laudibus eſſe, orationibus iis quæ illis ea maximè præſtarent, illos ipſos oportere honoribus afficere dixit. vt quam cùm adhuc viuerent præclaram famam & gloriam nacti eſſent, ea quoque defunctis ipſis tribueretur. Ex orat. funebri.

Qui natura liberi ſunt, etiam ſi cum patribus adhuc viuentibus altercati fuerint, eos tamen vita functos laudibus exornant: qui verò cenſentur filij, cùm ex illorũ ſatu non ſint, vt facilè cũ viuis ipſis diſſentiunt, nihil pudet eos, defunctis ipſis maledicere. ex orat. de dote contra Bœotum.

Leges defendite, & defunctorum curam habete, ne eorum nomen & familia pereat. ex orat. contra Nico.

Ecquis omnium non nouit, viuentibus quidem omnibus ſubeſſe quãdam aut maiorem aut minorem inuidiam: mortuo porrò, ne hoſtiũ quidem vllum præterea odiſſe? ex orat. de Corona.

Illa eſt ex legibus Solonis quæ videntur rectè ſe habere, Nemini defuncto maledicendum. ex orat. ad Leptinem.

Solon in legibus, & Deus in oraculo mandat, vt cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeant. ex oratio. contra Macartatum.

Nul

Nulla poteſt dici vel verior, vel honeſtior cauſa cur hoſtium dominus propinquis & familiaribus defunctorum amicus eſſe, quàm rurſum pro toto dimicare, maluerit, quàm virtutis eorum admiratio. ex orat. funebri.

Diligenter exquirens atque conſiderans, ſatis dignè pro defunctis verba facere, vnũ eorum quæ fieri nequeunt eſſe reperi. ex. orat. funebri.

Cùm aliorum bonorũ nulla ſit defũnctis cõmunio, ſed ob res præclarè geſtas laudationes eorum qui ſic interierunt, ſunt veluti propria merces: neq; enim ampliùs tunc eis aduerſatur inuidia. ex orat. de falſa legat.

Parentes honorandos eſſe.

PAr eſt parentibus definitum ex vtriſque præmium, & à natura, & à lege, iuſtè referre, & vltro ſoluere. ex orat. 4. contra Philipp.

Equidem eum perfidum & diis inuiſum non modò hominibus eſſe exiſtimo qui parẽtes negligit. ex orat. 1. cõtra Ariſtogit.

Vbi pater eſt & filij iam viri facti, fortaſſe & eorum liberi, ibi neceſſe eſt varias & nulla in re ſimiles eſſe voluntates, nõ enim iidem ſunt ſermones & facta iuuentutis, quæ ſenectutis: verumtamen adoleſcentes quæcunque agunt, ſi modò ſint modeſti,

ſic:

ſic faciunt potiſſimum, vt clam habere conentur, & ne parentes & ſenes offendant, celare id ſtudent: & ſenes vicisſim ſi forte ſumptus iuſto maiores viderint, aut potationē aut ludos immoderatos, ſic iſta vident, vt non vidiſſe videantur. ex oratione 1. contra Ariſtogit.

Ab initio ætatis, in omnibus diſciplinis clari & illuſtres fuerunt, ea exercentes, quæ quanque ætatem decerent, iisq; omnibus quibus par erat gratum facientes parentibus, amicis, familiaribus. ex orat. funeb.

Maiorum noſtrorum virtutes imitandas eſſe.

TVrpe eſt Athenienſes, turpe, inquam, ordinem magnitudinis animi veſtri deſerere, quem maiores vobis tradiderunt. Ex oratione de ordinatione ciuitatis.

Multa & præclara pedeſtri certamine naualiq; prælio pugnantes trophæa ſtatuerunt, de quibus etiā nunc gloriamur: atqui vos conſiderare oportet ipſos hæc erexiſſe, non vt nos ipſa ſpectantes ſolùm admiraremur, ſed etiam vt eorum qui erexerunt virtutes imitemur. ex orat. de ordinat. ciuitatis, & in extremo de Rhodio. libertate.

Vobis ſolis Athenienſes licet præ cæteris hominibus domeſticis vti exemplis, & maiores

iores quos iure laudatis,re & factis imitari, tametſi prælia,neque expeditiones neq; pericula in quibus clari & illuſtres fuerũt, imminere tempora non ſinunt,ſed vos præſenti viuatis in ocio, eorum verò prudentiam imitemini:ea enim vbique opus eſt. ex orat.de falſa legat.

Hac potentia opus eſſe cenſeo, nemini imperare neque verbo,neque facto iniuſto, ſed noſtra facta vt maioribus digna ſint perpendere, nõ orationes quæ in ſuggeſto habentur.ex Orat.de ordinatione ciuitatis.

Non alienis exemplis, ſed domeſticis vſi, quæ facienda ſunt, ſciatis licet. ex Orat.de ordinatione ciuitatis.

Cogitate turpiſsimum eſſe,patres veſtros multos labores magnáque pericula contra Lacedæmonios bellum gerentes ſuſtinuiſſe:vos autem ne pro his quidẽ quæ iuſtè aſſequuti vobis tradiderũt, velle fortiter vos defendere.ex Orat.ad Philipp.epiſtol.

Scire vos oportet quòd in iis rebus deſidetis, ob quas mortẽ maiores veſtri perpeſsi ſunt.ex oratione de falſa legat.

Reliqui omnes homines aliorum exemplis vſi,cauti magis ipſi fiunt:vos autem,ne auditis quidem aliorum infortuniis metuere poteſtis.ex 24.Proœ.

Turpiſsimum quidem eſt, maiores veſtros

ſtros pro legibus tuendis etiam mortem oppetere non dubitaſſe: vos autem in eas delinquentes,& prorſus euertere conantes, nolle punire. ex oratio. 2. contra Ariſtogit.

Non puto maiores hæc tribunalia & porticus vobis ædificaſſe, vt eiuſmodi homines in eis ſagineris,ſed contra vt coërceatis & puniatis, ac ne quis æmuletur aut expetat improbitatẽ. ex orat. 1. cõtra Ariſtogit.

De morte

MOrtalibus omnibus vitæ finis eſt mors, etiam ſi quis in domuncula concluſum ſe conſeruet: decet autem viros fortes & ſtrenuos ſemper omnia quæ præclara ſunt aggredi, ſpem bonam velut propugnaculum ſibi proponentes, & fortiter quicquid dederit deus, ferre. ex or. de Cor.

Qui in animis omnium mortalium inſitum atque innatum viuendi deſiderium contemnendum duxerunt, & honeſtè mori maluerũt, quàm viuentes Græciam videre in miſeriis, & calamitatibus verſari, nonne ſingularem & præſtantiſſimam omni oratione virtutem ſuam reliquerunt? ex oratione funebri.

Omnibus omnium peccatorum terminus eſt mors. ex 3. epiſt.

FINIS.

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBVS, ET EPISTOLIS

Similia.

VT approbaueritis & erga vnumquenque beneuolo animo fueritis, ita orator ſapere videbitur. ex oratione de Corona.

Quemadmodum domus, opinor, nauigij, & aliorũ id genus firmiſſima fũdaméta eſſe oportet, ſic etiam negotiorum actionúmve principia & cauſas veras ac iuſtas eſſe decet. Olynth. 2.

Per deos, quis veſtrum vſque adeo ſtolidus eſt, qui ignoret illinc bellum huc venturum, ſi negligentius egerimus? at verò id ſi euenerit, vereor, Athenienſes, ne eodem modo, vt qui æs alienum grande conflant, facile vſuris exiguo tempore ditati, paulo poſt etiam auitis bonis cedunt:

Sic nos quoque ſi diutius ſegnes & ignaui eſſe videamur, cunctaq; ad voluptatem quærere, poſtea adducamur in neceſſitatem faciendi multa etiam grauia quæ nolebamus, & de iis quæ ſunt in hac regione periclitemur. Olynth. 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens euaſit, quum ſinguli cenſebant ipſum vtile quippiam ſibi facturum eſſe: ſic rur-

ſus per ipſos debet deiici, poſtquam omnia vtilitatis ſuæ gratia facere conuictus eſt. Olynt. 2.

Cùm fortaſſe poſsim, quẽadmodũ & alij, accuſare, & gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare quæ iſti faciũt, tamẽ ne in vlla quidem huiuſmodi re vnquã verſatus ſum, neque eò ſum adductus, neq; lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione: verùm ea vſque adhuc dicere perſeuero, quibus ego multis inferior ſim apud vos, vos autem ſi me audiretis, maiores eſſetis: ſic enim inuidioſum dicere non fuerit: ex orat. de rebus Cherron.

Vt in corporibus noſtris etiam ſi pars aliqua malè ſit affecta, tamen non dolet, donec alioqui rectè valemus: vbi verò acciderit ægrotatio aliqua, ſingulæ partes ſciẽtur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue earum quæ vitiatæ ſunt aliqua fuerit: ſic ſe habet res ciuitatum & tyrannorum: donec foris bellum gerunt, domeſtica vitia non ſunt multitudini conſpicua: cùm verò finitimum bellum gerendum eſt, priuata omnia flagitia patefiunt. Olynth. 2.

Equidem optaram, quemadmodum ſcio in rem veſtram eſſe, vt optima dicentem audiatis, ſic ſcire me idem optima dicenti eſſe profuturum: multo enim iucundius dicer-

dicerem: nunc verò metuo, ſed tamen vtilia viſum iri credo, etiam ſi vos non pareatis, dicere non deſinam. ex 52. Procem.

Turpe eſt Athenienſes decipere vos ipſos, & omnia prorogando quæ factu difficilia ſunt intempeſtiuè agere, hocq; non poſſe intelligere, quòd eos oportet, qui rectè bellũ adminiſtrare volunt, non ſequi res ſed antecedere rebus, eodemq; modo quẽadmodum quiſpiam iudicet imperatorem debere copiis præeſſe: ſic etiã rebus bonos conſiliarios præeſſe oportet, vt quæcunq; illis viſa fuerint, ea gerantur, & non cogantur quælibet perſequi. ex orat. 1. contra Philipp.

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cum Philippo. etenim qui ex illis vulneratus eſt, ſemper plagam contrectat, & ſi quis alibi ictus fuerit, illic manus ſunt. ictum autem depellere aut contra intueri neque nouit, neque vult: ſic vos ſi audiueritis Philippũ eſſe in Cherroneſo, illuc mittenda eſſe auxilia decernitis, ſi in Pylis, ſi alibi, vnà curſitatis ſurſum ac deorſum, & ab illo certè gubernamini: nihil porrò decernitis quod vobis ipſis in bello gerendo vtile ſit, neque de pecuniis quicquam proſpicitis, priuſquam vel factum eſſe aliquid, vel fieri audiueritis. ex

oratione 1. contra Philip.

Quemadmodum ſcio vobis conducere vt optima audiatis, ſic etiam ſcire vtile fore ei qui optima dixerit: multo enim iucundius ac libentius dicerem. ex oratione 1. contra Philipp.

Non per Iouem reliquosq; deos omnes in odium incurrere volo, verùm hæc commemoro, vt veſtrum quiſque hoc cognoſcat ac videat, quòd quotidiana quies & inertia quemadmodum in priuatis viris, ſic & ciuitatibus, non ex ſingulis eorum quæ negliguntur, ſtatim mouet ſenſum ſui, ſed in ſumma rerum occurrit. ex oratione 4. contra Philip.

Vt vniuſcuiuſque noſtrum aliquis eſt parẽs, ſic totius ciuitatis ciues omnes parẽtes communes exiſtimare oportet; hiſque decet non ſolùm non ex his quæ ciuitas donat quicquam adimere, imò verò, ſi nihil horum eſſet, aliunde proſpicere deceret, ne vllius rei indigentes contemnerentur. ex oratione 4. contra Philip.

Vt quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandæ, & in ſeruitutem redigẽdæ vniuerſæ Græciæ, ſic vos ſalutarẽ & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis. non enim fieri poteſt vt mittendis ſubſidiis vnquam quicquã

rectè

rectè commodeq; geratur. ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Vt ſi quis illorum qui leges violarunt, antea damnatus eſſet, tu iſta non ſcripſiſſes: ſic tu ſi nunc pœnas dederis, alius non ſcribet. ex oratione aduerſus Androt.

Quemadmodum exercitũ quem ciuitas habet diſſoluere ſtudent, ducem & ſtipendium curantem, ei criminãtes apud vos: ſic eos oſtendere Philippi copias diſſolutum iri, ſi vobis iſtud perſuaſerint. ex oratio. de rebus Cherroneſicis.

Quemadmodum in corporibus noſtris quum quis certè valens & robuſtus eſt, nihil eorum ſentit, quæ ſingulatim vitiata ſunt: vbi verò ægrotauerit, omnia mouentur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue aliud quodpiam membrum non eſt perfectè ſanum: ſic & in regnis ac omnibus poteſtatibus; donec ſanè in bellis res proſperè gerunt, obſcura & incognita vitia ſunt vulgo: ſin caſus aliquis & damnum præter ſpem acciderit, omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. ex orat. ad Philip. epiſtol.

Si quàm maximè fieri poteſt in rem eſſet loquutus, quemadmodum tum dixit, vos autem per ſegnitiem neglexiſſetis, neq; paruiſſetis, an geſtum eſſet aliquid eorũ quæ tum ciuitati euenere? fieri non poteſt: ſic

igitur in iis quæ ego nūc loquor, & quiuis alius dixerit, facta à vobis ipſis quærite. Ex oratio. de rebus Cherroneſicis.

Videant vt quemadmodum ad interrogandum prompti ſunt, ſic etiam alacres & promptos ad agendum ſe præſtēt. Ex ora. de rebus Cherroneſicis.

Vt ſi quis grauia ſupplicia ſceleribus cōſtituat, ipſe quidem minimè iniuriam facere paratus eſſe videtur: ſic ſi quis honores & præmia bene meritorum tollat, ipſe nihil boni facere paratus videbitur. Ex or. ad Leptinem.

Vt iſtorum quiſq; ſuis & huius commodis ſtudent, ita vos vobis ipſis & legibus, mihiq; ipſi ad vos confugienti, ſtudete, & hanc ſentētiam, in qua nunc eſtis, ſeruate. Ex oratio. contra Midiam.

Si profectò vt modeſtis pœnas ſumere ſufficeret, ita leges ſanxiſſet Solō, impunitate & licētia fore multos improbos cēſebat; ſin autē vt ſecuris & dicendi peritis, futurū vt priuati homines non poſſent eodē modo quo illi pœnam ſumere. Ex oration. aduerſus Androt.

Quemadmodum reliqui iuris ciuitatis æqua pars ineſt cuiq;, ſic quoq; legis æquā partem ſingulis tribuendā eſſe putauit, qui eam tulit: & propterea ſcripſit, non licere

legẽ ferre de viro, niſi eadem ad oẽs Athenienſes pertineant. Ex or. contra Ariſtocra.

Non hoc ſolùm ciuitatis noſtræ donum contemptum & vile euáſit, ſed etiam reliqua omnia propter ſceleratorũ, & diis infeſtorum oratorum, qui talia celeriter & conſultò ſcribunt, improbitatem, quorum vita turpiter quæſtuóſa in tam immenſum excreuit, vt honores & munera veſtratia, qaemadmodum qui paruarum rerum & admodum vilium auctionem faciunt, ſic vili precio ementes vendunt, & multis ob eum ipſum quæſtum ſtatuent quicquid voluerint. Ex oratione contra Ariſtocrat.

Quemadmodùm quum in magiſtratu ſunt, priuatos homines exiſtimãt oportere ſibi morem gerere, ita poſteaquã ipſi rurſus priuati facti ſunt, legibus reipublic. moderatricibus iure obtemperent. Ex oratio. 2. contra Ariſtogit.

Admonere iſtum inſania eſt: qui enim tumultibus, quibus populus vniuerſus ſibi moleſtos admonet, nunquam ceſſit, neque cõmotus eſt, vnius ſcilicet alicuius oratione commouebitur? immedicabile Athenienſes malum eſt huius improbitas: itaq; queẽadmodũ medici quũ tumorẽ malignũ prędurum quidem, aut vlcus vicina omnia

mẽbra depaſcẽs, aut aliquod immedicabile malũ viderũt, vrunt, aut omnino excidunt. ita vos omnes oportet beluam hanc exterminare, & ex vrbe eiicere, nec expectare dũ vobis damnum aliquod attulerit, quod abſit vt in reipub. perniciem ſit, ſed præcauendũ eſt. Ex oratione 1. contra Ariſtogit.

Quemadmodum ſi quis illorum damnatus fuiſſet, tu iſta non ſcripſiſſes, ſic tu nunc ſi damnaberis, alius non ſcribet. Ex orat. contra Androt.

Exiſtimo per Iouem Olympium, iudices, non fortuito petulantiam & inſolentiam iſtam ſubortam eſſe Androtioni, ſed à deo immiſſam eſſe, vt quemadmodum qui victoriæ donaria circunciderunt, ipſi mortem ſibi conſciuerunt, ſic & iſti iudicio cõtendentes perirent, aut pecuniam duplam iuxta leges perſoluerent, aut capitis pœnas luerent. Ex oratione contra Timocrat.

Vt alius ciuitatis ęquam partem vnicuiq; dari vult, ſic etiam legũ iſtarũ bonæ partis eſſe vnunquemq; cupit. Ex orat. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Eubœo loco ad Bœotiã ſitus eſt, ſic in Cherrhoneſo ad Thraciam ſita eſt Cardianorũ ciuitas. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Quemadmodum iſti ſibiipſis ſuccurrunt

aduerſus

aduerſus vos, ſic & vos oportet vobis ipſis opitulari. Ex orat. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodum & iſtum tot tantaq; retinere conuicia, ſic & illorum vtrunque non pauciora iſtis habere oſtendam. Ex orat. contra Aphobum 1.

Vos Athenienſes, naturæ bonitate, quod dixi, aliis erga alios humanitate & clementia vtentes, quemadmodum conſanguinei qui in eadem domo habitant, ſic vos eandem vrbem publicè incolitis. Ex orat. 1. contra Ariſto.

Vt quemadmodum vobis ego teſtimoniis multis & argumentis oſtendi matrem meam talentum pro dote attuliſſe, iſtud verò me de paternis bonis non accepiſſe, vobis autem domum in id conſtructam exemptam eſſe, ſic & iſtum iubete vobis indicare, aut vera non eſſe quæ dico, aut me non debere dotem recipere. Ex orat. contra Bœotum de dote.

Si ſemel permiſeritis rempubl. capeſſentibus, vt iniquè & cōtra leges agāt, & præfinitū ius deſpiciāt, neceſſe erit vos omnes illorū improbitatis incommodum capere, qui hanc vrbem incolimus: quemadmodum enim ex erratis quæ in nauibus inter nauigandum contingunt, ſi quis pręſertim nautarum peccet, leue & paruum adfert

damnum: verùm ſi gubernator aberret aut delinquat omnibus ſimul nauigantibus commune infortuniũ ac periculum ſtruit, ita priuatorum hominum delicta non in plebis, ſed in ipſorum incommodum referuntur, magiſtratuum autem & rempubl. adminiſtrantium peccata in vos omnes ſparguntur. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Quemadmodum iudices, maximè vos ipſi, nolletis male audire à veſtris liberis, ſic nec iſtum patri cõuicium facere ſinatis. Etenim graue eſſet, ſi ipſi cum iis qui in paucorum dominatu multos ciues indicta cauſa iudicatos interemerunt, reconciliati, ſtetis pactis, & cõuentis, quemadmodum probos & bonos decet: iſtum, qui cum patre viuẽte negotium iudiciale tranſegit, & multis rebus per iniuriam potentior euaſit, nunc memoriam diſcordiarum reuocare permittatis, eiq; maledicere. Ex orat. contra Bœotum.

Quemadmodũ publicè iis omnibus opitulati eſtis qui in fodinis iugiter laborãt, ſic & priuatim nũc mihi auxilio ſitis. etenim ſi ſeruus veſter, non ciuis eſſẽ, viſa ac cognita induſtria mea & erga vos beneuolentia, leuaſſetis me ſumptibus, & in aliquem aliũ fugitiuũ irruiſſetis. Ex or. contra Phœnip.

Peto à vobis iudices, quoniã omnia quæ

iuſta

iuſta ſunt, declaraui, fidemq; vobis pręſtiti, quemadmodum vnuſquiſq; eum à quo iniuria afficeretur, odio haberet, ſic pro me aduerſus Cononē iſtum irā euomatis, nec talium quicquā propriū exiſtimetis, quod etiam alteri forte contingere poteſt, ſed cuicunq; tandē euenerit opem ferte, & quę iuſta ſunt tribuite. Ex orat. contra Con.

Deinde ſubdolè agit, dicitq; oportere, quā de nobis denuo allatam habetis opinionem negligere, vt quum arbitramini pecunias alicui ſupereſſe, rationem ſubducitis: quòd ſi vera ſit ſubductio, nihilq; ſuperſit, acquieſcitis: ſic nunc quoque & oratione iis eſt aſſentiendum quæ rationem præ ſe ferunt. Ex orat. de Corona.

Cùm hortarentur me priuatim omnes, neq; conuenirent vt ad ſuppliciū ſumendū de iis quæ ab eo paſſi ſumus, conuerteremur, & vt eum omnium mortalium ignauiſſimum inceſſerēt, ſi tanta mihi cum his ſit familiaritas, non exigerem ſupplicium pro ſorore, & affinibus, & neptibus, & vxore mea, quæ neq; apertè in deos impia fuit, neque in ciuitatem contumelioſa, legeſq; veſtras contēpſit, ea ad vos adducta eiuſq; ſceleribus declaratis & cognitis, eam veſtro iudicio ſubiicerem, vt quicquid velletis de ea ſtatueretis, & quemadmodū Stephanus

iſte

iſte contra leges & ſophiſmata me meis familiaribus & neceſſariis priuauit, ſic & ego ingreſſus apud vos, oſtenderem iſtum peregrinam vxorem contra legem duxiſſe, alienigenos pueros adducere tunc ad tribules, tunc ad populares, alienas porro deſpondere filias pro ſuis, & deorum religionem polluiſſe, populi autoritatem irritam & nullam facere, ſi quem velit ciuem creare. Ex orat. contra Neæram.

Quemadmodum qui emit, eum vicit qui pecuniam acceperit, ſi eum emerit: ſic qui non accepit pecuniam, neque corruptus eſt, vicit eum qui emit. Ex orat. de Corona.

Cōſtitui nobilitatis rerumq; maximarum repetita memoria, ita demum orationem coniungere cum egregiis illorum facinoribus, vt quemadmodum natura fuerunt cognati, ſic etiam communibus eos laudibus exornem, exiſtimans hæc & illis eſſe gratiſſima, ac potius vtriſque placitura, ſi mutua virtute, nedum natura, verùm & laudibus communicent. Ex orat. funebri.

Ingentem fortaſſe exceſſum memorare videbimur, dicendum tamen: quemadmodum enim ſi quis ex hoc conſiſtenti mūdo lumen tollat, laborioſa & difficilis reliqua omnis vita futura eſt, ſic his viris ſublatis in tenebras magnamq; turpitudinem; omnis,

qua

qua antea fulſerunt Græci, claritudo incidet. Ex oratione funebri.

Senſi profectò ſtatim ab initio omnem hominē, qui reip. curam gerit, decere, modò bon⁹ ciuis ſit, quemadmodū liberi erga parētes, ſic erga omnes ciues ſe habere, beneuolos tamē ferat, qualeſcunq; fuerint, nā in eiuſmodi rebus, à ſapientibus præclara & illuſtris victoria exiſtimatur. Ex 3. Epiſt.

Ego verò oportere cenſeo (ac mihi propter id quod dicturus ſum ne reclametis & obſtrepatis, ſed vbi audiueritis iudicate) quemadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, ſic etiā de ciuibus in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum neceſſariis, concionem aſſignare, & ſeipſum præbere, non modò hæc audire volentem, ſed etiam facere cupientem, vt, Athenienſes, bonorum ſpē habeatis, nec hunc neque illum quid gerat interrogetis. Ex orat. de ordin. ciuit.

Fortaſſis vt neque priuatim facile eſt omnia rectè agere, ſic neque publicè, ſed tamen res maximas negligere non oportet. ex 24. prooem.

Iſtis ſtatim ab initio nihil curæ fuit huius ſyngraphæ, ſed vt noſtra pro ſua vſi ſunt pecunia, ſic ſunt hi ſcelerati ſophiſtæ & iniqui homines. ex orat. contra Aphobum.

bum de falſo teſtim.

Quemadmodum Athenienſes, ſceleſtos ac profligatos alios qui ſcelera fatentur, ſine iudicio ſuppliciis affici leges iubent, ſic etiam iſte, quandoquidem leges deprauate deprehenſus eſt, non conceſſa dicendi poteſtate, nec auditis eius excuſationibus, condemnandus erit: confeſſus eſt enim altera priore lege, ſe contraria iſta ferenda haud æquũ facere. Ex ora. contra Timocr.

Quemadmodum ſi quale ſit argentum, iudicandum eſſet, illud explorandum & probandum exiſtimaretis: ſic etiam poſtulo, vt habitam orationem ex his quæ nos contra diſſeruimus iudicantes, vtilem quidem ſi inuenietis, fauente fortuna, ſequamini. Ex orat. 39. procem.

Peto à vobis quemadmodum ego vobis modeſtum & vtilem me præbui, ſic & vos nunc mei rationem habeatis. Ex orat. aduerſus Polycl.

FINIS.

INDEX RERVM
AC VERBORVM MEMORABILIVM.

Abſolutum nihil. 26
Abſtinentia. 254
Accuſator. 220
Actionis principiũ. 497
Adminiſtratio. 284
Adoleſcentia. 205.350
Adoleſcentis natura. 353
Adoleſcentum libido. 291
Adoleſcens moriens. 291
Adoleſcens ſenum præceptis gaudet. 291
Adoleſcens ſenilis. 290
Adoleſcens bonæ indolis. 291
Adulator. 344
Adulatio. 120.293.428
Aduerſa. 224
Aedificij deſtructio. 290
Aegritudinem adimere. 343
Aegrotus. 271.275.290
Aemulatio. 343
Aequalitas. 356
Aetas. 205.291
Aetas breuis. 303
Aeternitas. 303
Ager. 281
Aggredienda non eſſe difficilia. 345
Aggreſſio. 384
Agricultura. 325
Albedo. 398
Aliena videre. 214.351
Ambitio. 130.428
Ambulatio. 247
Amans. 346
Amor. 227.333
Amor immutat. 348
Amor ſui. 342
Amori quæ inſunt. 348
Amare inimicum. 358
Amantium animus. 351
Amor & amicitia. 110
Amicitia. 214 316.387
Amicus. 272
Amici. 245.361
Amici non negligẽdi. 204
Amici res in tuto collocandæ. 352
Amicorum cõmunia. 356
Amicos obſequium parit. 346
Amicus in quibus nullus. 289
Amici veteres præferendi. 292
Amicus fictus. 292
Amicitia. 316.387.267

Amicitia.

Amicitiæ proprium. 293
Amicitia cur expetenda. 292
Amicitiæ peſtis. 293
Amiſſione rem cognoſcimus. 173
Amiſſum. 266
Animus. 93 245.283. 301.308 351 367
Anima à dijs inſperſa. 298
Animus perſpicuus cedit. 302
Animus à deo ingeneratus. 340
Animi mollities. 342.348
Animi libertas. 342
Animi bona. 234. 366. 367
Animus retinendus. 306
Animus malus. 350
Animi ſpes. 341
Animi bona. 367
Animus ſempiternus. 305
Animi è corpore decedentis. 306
Animi mortalitas. 306
Animus leuis. 289
Animi appetitio. 285
Animus ſe non videns. 290
Animi relaxatio. 20
Animorū varietates. 286
Animi celeritas. 300
Animus dubius. 346
Animus præſtantior corpore. 298
Animus ſine fide. 286
Animare. 251
Appetitio boni. 13
Appetitus rationi obediant. 99
Aqua. 271
Aquilæ ſenectus. 351
Architectus. 290
Arma. 349
Arma legibus contraria. 58
Ars. 283.391
Ars, natura certior. 216
Arrogantia. 131
Aruſpex. 261
Attenti nimium ad rem ſenes. 216
Auaritia. 230
Auaritia vitanda. 280
Auari. 289
Auarus. 382
Audacia. 258.429
Audire. 233
Audire optima. 500
Auri periculum. 292
Auribus lupum tenere. 361
Aurum. 255
Autor. 259
Autoritas. 134.392
Auxilium 214.341

B

Beatus. 162.245.256
Beatus bonus. 247

Beati

Beatitudo. 306
Bellum, vide, Militia
Bellum. 236.344 416.497
Bellum ciuile. 237
Bellum renouatum. 290
Bellicæ res an vrbanis præſtent. 44
Nihil refert quàm citò, ſi ſat bene. 26
Beneficium. 124. 167.171. 347.354.392
Beneficium accipere. 350
Beneficus. 292
Beneficentia. 338
Beneuolentia. 497
Beneuolentia fidelis. 292
Bonus. 161. 276
Bonum. 159. 275
Beſtia. 289
Boni appetitio. 13
Bonus beatus. 247
Bono nihil mali. 307
Bos. 280

C

Cæleſtia. 302 303
Calamitas. 191.489
Calces aduerſus ſtimulum. 310
Calumnia. 448
Canis. 280
Cantilenam eandem canere. 361
Carendo, rem cognoſcimus. 173
Caſus. 345
Cauillatio. 343
Celeritas. 300.342
Certum. 341
Charitas à ſeipſo. 347
Cibus. 349
Circunſtantia. 189
Citharœdus. 377
Ciuitas. 62. 275. 296.498. 500. 503
Ciuitas ſeditioſa. 281
Ciuis. 63
Ciues. 245
Clementia. 109
Cœna. 255
Comitas. 381
Comitia. 287
Commendatio. 280
Commodum. 276.502
Commune. 288
Concordia. 343
Condimentum. 248. 256
Coniectura. 213
Conſilium & prudentia, an armis & rebus bellicis præſtantur. 45
Conſilium quorundam ſiniſtrum. 47
Conſuetudo. 170
Contentio. 211
Contentus. 228
Continentia. 300
Corpus. 215. 278. 261
Corpus mortale. 305
Corporis partes. 179
Corporis diſsimilitudo. 285

K Corpo

Corporis valetudo. 226
Corporis pulchritudo 291
Corruptela. 422
Corruptio. 260. 270
Conſcientia. 115. 265
Conſeruatio. 235
Conſiliarij. 499.
Conſilium. 44. 271. 346. 353. 390
Conſilium malum. 350
Conſilia mutanda. 343
Conſilio experiendũ. 349
Conſilio quæ non reguntur. 348
Conſilium rem præcurrat. 46
Credendum quibus. 141.
Credulitas. 268. 344
Crimen falſum. 287
Cupiditas. 342. 443
Cura alienorum. 350
Cygnus. 288

D

Debitum. 125
Decertatio. 499
Decus. 291. 343
Deformitas. 269
Defunctorum cura. 491
Deliberatio. 458
Deſid rata delectare. 290
Deſperatio. 450
Detractio. 275
Deus. 5. 259. 274. 363. 430
Deorum vita ſempiterna. 342
Deum eſſe. 298
Deos beatos. 297
à Deo principium ſumendum. 255
ex Deo felicitas. 295
Deus omnium rerum moderator. 295. 296
Deus animā ſpargit. 298
Deum agnoſcere. 296
Dei adminiſtratio. 296
Deum habendum. 298
Deus obedire delectatur. 298.
Dei pietas. 297
Dei poteſtas. 297
Dei numine omnia fiunt. 297
Contra Deum non diſputandum. 297
Deum eſſe 296
Deus quid. 297
Dei vita. 257
Dialectica. 258
Dialectica, & Rhetorica quædam differentia. 42
Dicere. 285
Difficile. 352
Dicere optima. 500
nullum Dictum, quod non dictum prius. 348
Dicendo difficile, vt omnibus ſatisfaciamus. 218.
Dilectio parius. 11.
Dilectio ſui. 13

Diligentia. 266.469
Diſcendum. 11.210
Diſertus. 264. 269
Diues. 228.229.318
Diuitiæ. 229.318.409.481
Diuitiarum contemptores. 129
Diuinum. 257
Docilis. 344
Doctrina. 279.432
Docti quid proprium. 42
Doctus inuiſus, niſi probus. 43
Dolor. 202.235.267.288.350
Dominium. 330
Domus. 239
Domus ſeditioſa. 281
Donum. 269
Dormienti nil ſperandum 355
Dormire in aurem. 351

E

Eloquentia. 93.41.391
Eloquens. 264
Emptio. 234
Emptor. 508
Errans. 271
Error. 419
Eruditio. 340
Equus. 280
Equi. 282
Equus indomitus. 286
Exemplum. 134
Exemplis quorum moueamur. 219
Exercitatio. 271.321
Exercitium. 321. 408
Exilium. 138
Experientia. 351
Expetendarum rerũ tria genera. 89

F

Faba. 349
Facile. 353
Facinoroſi. 289
Facinus. 287
Facinus magnum. 351
Factum. 261. 343
Factum impoſſibile. 348
Facta probant, non verba. 143
Factum de induſtria. 347
Factũ quibus licitum. 356
Facta, infecta. 114
Fallacia. 347
Fama. 139. 407
Fames. 289
Familiaritas. 244.349
Familiares res. 267
Fedus. 348
Felicitas. 378
Fictio. 142
Fidelitas. 347
Filius. 234
Filij quomodo retinendi. 353
Flagitium. 271
Flamma. 349
Fœnus. 267

Forma diſſimilitudo. 285
Fortitudo. 126.314.375.409
Fortuna. 196. 235. 324. 414.487
Fortuna proſpera. 195
Fortuna bona. 310
Fortuna aduerſa. 355. 359. 489
Fortunam aduerſam ferre. 358
Fortuna proſpera & aduerſa. 195 360
Fortuna telû ſubiecti 304
Fortuna fortes adiuuat. 360
Fortunatus. 361
Fortunati quid præſtent. 355
Fructus. 287
Fuga. 262
Fundamentum. 497
Fur. 288
Furtum. 234
Futura. 490
Futura ineuitabilia. 154
Futurorũ ignorantia. 173

G

Gallina cecinit. 362
Gemma. 285
Gloria. 69.239 380
Gloria falſa. 289
Gloria iuſta. 289
Glorioſus. 282
Grammaticus. 279
Gratia. 290
aliud pecuniam debere, aliud Gratiam. 125
Gratiarum actio. 124
Gubernator. Vide Adminiſtratio.

H

Habens ſeipſum. 348
Habere omnia. 348
Hereditas. 232
Hirundo. 292
Hiſtrio. 279
Homo. 173. 248.274.280.365
Homo iuſtus. 445
Homo ſpectabilis. 299
Hominis facilitas. 318
Hominis notitia. 298
Homo ſupernorum ſpectator. 299
Homo exanguis. 288
Homo indoctus. 286
Homo ſeditioſus. 287
Hominis diſſolutio. 290
Homo ferox. 278
Homines effrenati 282
Hominis natura excellentia. 300
Homo effrenatus rebus ſecundis. 265
Homines boni. 306
Hominum diuerſa ſtudia & iudicia. 185
Hominis calamitas. 326
Hominis cognitio. 344
Hominum vita. 355
Homo friget. 349

Homo humanus. 350
Homo nequam. 331
Honeſtum. 80.245
Honeſta vita. 101
Honor. 250. 273.341.409
Hoſtis. 64.475
Humanitas. 169
Humanarum rerum contemptio. 30.303
Humana ferenda. 198

I

Ignauia. 321.471
Ignorare futura. 173
Ignoſcendum. 211
Ignoſcentia. 343
Illicita. 344
Immeritus. 341
Immortalitas. 262
Impetrare petita. 271
Imperator. 49. 277. 499
Imperatoris cohortatio. 287
Imperium 342. 485
Imperium quomodo retinendum. 358
Imperitus. 354
Impius.165. vide Improbus
Impiorũ beneficium. 167
Impius iure occiditur. 167
Impoſſibile. 343
Improbitas. 423. 447
Improbus. 245. 247. 307
Impunitas. 434
Incertitudo. 304
Incertum. 341
Inconſtantia. 365
Indignus maioribus. 368
Induſtria. 342
Ineſcare homines. 350
Infamia. 423
Ignis. 271. 387
Ingenioſus laborioſiſſimè docet. 43
Ingeniũ. 218.269. 281.342
Ingenij acies. 301
Ingenium mobile. 343
Ingenuus. 334
Ingratitudo. 338
Ingratus. 126
Inimicus. 218
Initium. 353
Iniuria. 350.357.423 427
Iniuſtitia. 299. 445
Innocentia. 388
Innocens quis. 290
Inuidia. 149.427.447
Intellectus. 233
Ira. 150.258.418.474
Ira impulſus. 358
Iram minuendam. 361
Iracundiam reprimendam. 356
Irrecuperabilitas. 343
Iudices. 270
Iudex. 451
Iudex, & quæ ſint eius partes. 59
Iudicum natura. 360
Iudex vacet culpa. 351
Iudicia diuerſa. 185

Iudicium alienum ſequendum. 252
Iugulare. 357
Iuramentum. 263
Ius ſummum. 345.352
Ius ciuile. 57
Iuſiurandum. 449
Iuſtitia. 106.379.441
Iuſtus. 445
Iuuenes ardentes. 267
Iuuentus. 393
Iuuentus, ſenum prudentia nitatur. 209
Iuuentuti ludus permittendus. 207

L

Labor. 155.265.321.346
Læſio. 156.290
Lætitia. 283
Laterem lauare. 360
Latro. 289
Laus. 239.244.262.289.341
Lectio. 285
Lex. 55.275.276.398.436
Legum violator. 501
Legis æqualitas. 502
Lege factũ perpetuũ. 361
Liberalis. 292
Liberalitas. 121
Libera. 477
Libertas. 136.273.405
Libido. 291.299.346
Libidinoſi. 289
Licentia. 341.352
Licentia nimia. 351
Licita. 344
Literarum laus & vilitas. 19
non eſſe in Literis deſperandum. 23
Locus ab homine honeſtatur. 239
Loquacitas. 424
Loquutio. 254.352
Loqui de nobis vitandum. 148
Lucrum. 342
Luctus. 264
Lupus. 349
Lupus in fabula. 355
Luſus. 285
Lutum. 362
Luxus. 421
Luxuria. 300

M

Magiſtratus. 50.503.505
Magnanimitas. 126
Magnum. 280
Maledicentia. 426
Maledictum. 228
Male parta. 211
Malos expedire eſſe. 362
Malum. 275.286
Malum malo addere. 361
Malum abijt in diem. 362
Manſuetudo. 381
Mare. 286
Mare agitatum. 287
Matris iniuria. 357

Matrum natura. 313
Matrona. 283
Maximum, vide Bonum.
Maximum. 227
Medicus. 239.277.278.
281 282.503
Medici ſcientia. 283
Medici diligentia. 284
Medicina. 276
Mediocritas. 105.346.384
Melius, vide Bonum
Melius. 227
Melioribus dare locũ. 361
Membrum. 274.276.
278.281
Membra cur data. 285
Memoria. 154.216.243.
395
Mendacium. 142.427.353
Mens. 275.284.301
Mens perfecta. 300
Meretrix. 283
Metus. 152.153.271.290
*grauior eſt plerunq. Me-
tus, quàm res ipſa, quæ
timetur.* 153
Miles. 283.416
Militaris ars. 43
Miſer. 164.349
Miſerum. 192
Miſericordia. 270
Moderatio. 384
Mœror. 263
Morbus. 263.282
Morbo leuati. 289
*Morboſi ſuauitatem non
ſentiunt.* 289
Mores. 410
Mores corrupti. 167
*Mores creſcunt cum æta-
te.* 204
Mors. 76.80.246.251.252.
253.257.260.263.286.
288.429.496
Mors quibus horribilis.
304
Mori an melius. 304
Mortuo verba facere. 363
Mors in malis. 286
*Moriendum cum volu-
ptate.* 289
Mortalitas. 304
Mulier. 231.613
Mulieres inuiſæ. 357
Mulier mulieri congruit.
362
Mulier vitioſa. 319
Mulierum ſtudium. 357
Mulierum mores. 351
Mulieres legi ſententia.
318
Mulier quãdo benè oleat
289
Munus. 289
Munera. 422
Muſis canere. 264

N.

*Narratio mala depra-
uat.* 362
*Natiuitas.*203.231.260.298

Natura. 9 269. 283. 344

Natura facultas. 295

Natura dona. 300

Natura vilior doctrina. 215

Naturæ ſimilitudo. 215

Naturæ appetitio. 290

Natura dux. 187

Nauigium. 275. 318

Nauis deſtructio. 290

Neceſſitas. 234

Negligentia. 497

Neglectum. 345

Negotiorũ principia. 497

Nimium. 342

Nobilitas. 235

Noſſe ſeipſum. 248

Nouitas. 356

Nurus. 357

O

Obedientia. 384

Obſequium. 346

Occaſio. 418. 435

Oculi. 232. 281

Oculus ſe non videns. 290

Odium. 214. 238. 272. 475

Officium. 277

ſemper manendum in Officio. 100

Onus. 236. 283

Opifices. 254

Opinio. 134

Optimum. 248

Oratio, vide Verba.

Oratio. 246. 248. 289. 392

Orator. 41 286

Otium. 420

P

Palæſtra. 277

Panis. 256

Parſimonia. 300

Parens. 250

Parentes non negligendi 204

Parenti obſequendũ. 358

Parentis natura. 310

Parentes obſeruandi. 15. 493

Parta ſeruare. 342

Partus. 13

Pater. 234

Pater iniquus iudex. 310

Patres quomodo filios eõſuefaciant. 353

Patientia. 343

Patria. 245. 248. 252. 262. 395. 467

Patriã conſeruandã. 305

Patria & Reſpub. 64

Patria. vide Reſpub.

Pauper. 229. 231. 350

Paupertas. 318. 359. 486

Pauperes addunt ditioribus. 341

Pax. 236. 476

Peccatum. 308

non Peccandum. 104

Pecunia, vide Aurum.

Pecunia. 229. 244. 255. 260. 269

aliud

aliud Pecuniam debere, aliud gratiam. 125
Pecunia neglectus. 354
Percontatio. 159
Perdere. 265
Peregrinatio. 69
Perfidia. 427
Perpetuum nihil. 192
Pertinacia. 132
Petulantia. 291
Philoſophia. 371. 432
Philoſophiæ vtilitas. 34
Philoſophus. 279
Pictor. 285
Pictores. 291
Pietas. 108. 257
Pœna. 222. 258. 502
Pœnitentia. 308
Pœnitere ſui. 360
Populus. 135. 467
Populus pacatus. 287
Poſſe quando vis. 347
Poteſtas. 501
Potior quis. 361
Preces. 234
Præceptores. 62
Prælium. 283
Præmium. 155. 222 250 502
Prævidentia. 272 303
Princeps. 48. 345. 269. 278. 399
Principium. 217
Principium à dijs immortalibus. 295
Probitas. 373
Probus. 245
Prodeſſe. 156
Prodigus. 121
in Prohibita niti. 344
Promiſſa ſeruanda. 158
Proprium. 232
Proſpera. 224. 486
Prudentia. 33. 44. 301. 311. 374. 432
Prudentis quid. 342
Pudicitia. 384
Pueri. 318
Puero gladium. 287
Pugna. 260

R.

Rara præclara. 218
Raſtrum. 313
Ratio. 57. 98. 134. 285
Receptum. 266
Rectum. 261
Referre par pari. 349
Regnum. 501
Religio. 257
Repentina grauiora. 172
Res verbis anteponenda. 413
Reſpubl. 64. 244. 245. 250. 260. 273. 275. 276. 278. 396. 450
Reſp. deterior. 342
Reipubl. nati. 203
Reſpubl. & patria. 64
Reſpubl. quibus conſtet. 222
Rete. 343

Rhetorica. 258
Rhetorica & dialectica differentia. 42
Rogare. 234.
Rogatum. 343
Rumor inanis. 289
S
Sapere quid. 355.359
Sapiens. 276.284.394
Sapienti dictum. 361
Sapientis laus & ſapientiæ commendatio 27
Sapientia. 245.263.280.284
Sapientia præſentibus contenta. 389
Saxum verſare. 349
Scientia. 245.340
Scripta. 270
Scripta docta. 216
Senectus. 209.250.253.264.393
Senectus, morbus. 361
Senectutis vitium. 356
Senex imbecillis. 287
Senex adoleſcens. 290
Seni verba dare. 346
Senibus maturitas vitam aufert. 291
Senilis ſtultitia. 291
Senibus obſequendū. 351
Sententiæ mutatio. 343
Sententia contraria. 345.361
Sepultura. 247.254.255
Sequi quæ debeamus. 300
Serendum. 214
Sermo. 146
Seruitus. 138.330
Senſuum iudicia. 19
Sententia aliena vti. 388.
Seueritas. 300
Serui. 477
Seruus, lege incognitus. 360
Similitudo. 184.214.
Simulatio. 212
Simultas. 424
Sitis. 255
Sobrietas. 102.300.336.382
Socius. 224
Societas. 275
Socrus. 357
Sol. 280
Solitudo. 265
Soluere verſuram. 362
Somnium. 342
Sors. 344
Spes. 239.341.354.415
Spe duplici vti. 361
Stadium. 286
Status mutabilis. 282
Studium. 34
Stultus. 32
Stulti & intelligentis differentia. 348
Stultitia. 33.434
Stultitia, optata conſecuta. 289
Sumptus. 342

Sup

Supplicium. 250. 347. 502
Surculus. 270
Surdus. 351
Suum. 342
Sibi ſoli eſſe. 362

T

Taciturnitas. 237. 473
Theatrum. 288
Temeritas. 132
Temperantia. 104. 253
Tempeſtas. 287
Tēporis opportunitas. 344
Teſtis. 228
Timor. 152
Tutela ſui. 342
Turpitudo. 344
Turpitudo fugienda. 103
Tyrannus. 167. 466

V

Vadum. 347
Valetudo. 226
Valetudo quibus iucundior. 289
Varietas. 233
Venerea cupido. 253
Venerea voluptas. 283
Venus friget ſine Baccho & Cerere. 349
Verba opportuna. 192
Verba cur inuenta. 146
Verecundia. 106 258. 383
Veritas. 140. 141. 27. 370. 473
Veritas odium parit. 346
Vicinitas. 214
Victoria. 236. 238. 435
Vidua. 363
Vindicta. 345. 317
Vinum. 291
Vir. 161. 233. 244. 276
Vir viro quid praſtat. 365
Vir illuſtris. 342
Vires. 281
Virtus. 80. 206. 219. 280. 283. 308. 365. 494
Virtutis ſpecimen, vitia plerunq; induunt. 89
ad Virtutem qui peruenire non poſſint. 286
Virtus abſoluta. 300
Virtus laudata 342
vt ad Virtutem trahantur. 302
Virtuti opera danda. 295
Virtus vbi. 343
quæ ad Virtutem incitent. 341
Virtus hominis attendenda. 145
Vita. 219. 353
in Vita beata quæ petenda. 286
Vita mollis. 360
benè & honeſtè Viuendum. 100
ſobriè Viuendum. 102
Vita recta. 305
Vita an melior morte. 304
Vitia. 248
Vitium commune ſenibus auari

auaritia. 356
Vitiis carens. 345
Vitia, virtutũ ſpecimen plerunq; induunt. 89
Volucres. 288
Voluntas. 345. 355
Volũtaria principia. 344
Voluntas punienda. 215
Voluptas. 90. 206. 250. 214. 258. 281. 283. 323. 358. 421. 497
Voluptas quibus propria. 148
Voluptas pernicioſa. 305
Voluptate non fruendum. 300
Vſura. 497
Vſus. 217. 356
Vtilitas. 155. 271. 276. 499
Vulgus. 419
Vultus animum detegit. 212

INDEX CVM PHILOSOPHORVM TVM

aliorum, quorum dicta vel facta in hoc libello continentur.

*

Accius 262
Æſchines 259
Alexander 262
Anaxagoras 251
Annibal 260
Antigenidas 264
Antimachus 264
Antipater Cyrenaicus 253
Apollo Pythius 248
Archytas Tarẽtinus 258
Aſclepiades 254

B

Bias 257

C

Cæcilius 263
Caius Lælius 268
Caius Lucilius 269
Caius Pontius Samnis 269
Callicratides 262
Cato Cenſorius 266
Catulus 270
Curius 255

Cyteneus Theodor. 252
Cyrus maior 260
Cyrus minor 261
D
Darius 255
Demoſthenes 254
Diagoras 249
Diogenes 250
Dionyſius 256
E
Ennius 271
Epicharmus 252
Euripides 263
F
Fabius Maximus 266
H
Hector Næuianus 262
Heſiodus 263
Homerus 263
I
Iſocrates 258
L
Lacedæmonius 251. 262
Lacæna 252
Leonidas 255
Leontinus Gorgias 253
M
Marcus Cicero 272. 273
M Craſſus orator 269
Marcus Craſſus diues 274
Marcus Antonius 264
Metrodorus 262
P
Pericles 254
Philippus Macedo ad filium 260
Plato 244. 269
Ptolomæus 255
Pythagoras 257
S
Scæuola 270
Scipio Aphricanus 265
Scipio minor 267. 269
Scipio Naſicâ 268
Silenus 260
Siculus 270
Socrates 245
Solon 250
Sophocles 253
Statius Cæcilius 264
Symonides 249
T
Telamon 252
Terentius 272
Teucer 262
Thales Mileſius 248
Themiſtocles 243
Theophraſtus 253
Theramenes 252
Theſeus 272
Timotheus Athenienſis 255
X
Xenocrates 254
Z
Zeno 258

FINIS.

QVOD TIBI FIERI
NON VIS, ALTERI
NE FECERIS.

A01
146666